
3 1761 06839991 4

Sebrané spisy Ignáta Herrmanna.

I. **BLEDNOUCÍ OBRÁZKY.** Vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. Vydání druhé. 325 stran . K 3·40

II. **OTEC KONDELÍK A ŽENICH VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. Vydání sedmé 487 stran . . . . K 5·20

III. **TCHÁN KONDELÍK A ZEŤ VEJVARA.** (Pokračování Otce Kondelíka.) Vydání třetí. 536 stran . . . . K 5·50

IV. **Z CHUDÉHO KALAMÁŘE.** Drobné náčrty. Vydání třetí. **PRAŽSKÉ FIGURKY.** Rázové obrázky ze života. Vydání třetí. **PAN MELICHAR.** Obrázek z »tiché« pražské domácnosti. Vydání druhé. 453 stran . . . . K 4·80

V. **Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.** Humorist. a rázové obrázky ze života. Vydání druhé. 213 stran . . . . K 2·20

VI. **STAŘÍ MLÁDENCI.** Humorné obrázky ze života »přespočetných«. 225 stran . . . . K 2·40

VII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Líčení z pražského života. Vydání třetí. Část I. a II. 284 stran . . . . K 3·—

VIII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Část III. a IV. 346 stran . K 3·60

IX. **BODŘÍ PRAŽANÉ.** Postavičky z pražských zdí a ulic. Vydání druhé. 300 stran . . . . K 3·20

X. **RODINY A RODINKY.** Drobné výjevy z pražského života. 264 stran . . . . K 2·60

XI. **DVĚ PRAŽSKÉ IDYLLY.** Vydání druhé. 244 stran . . . K 2·50

XII. **DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.** Dva stínové obrazy z manželského života. Vydání druhé. 220 stran . . . . K 2·30

XIII. **ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA** a jiné povídky staromládenecké. 272 stran . . . . K 2·80

XIV. **PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ.** Třicet nedělních povídek. Vydání druhé. 303 stran . . . . K 3·20

XV. **ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY.** (Chráněnka. — Pouhé smyšlenky. — Strašidelné. — „Amerikánské.“) Druhé, prohlédnuté a pozměněné vydání. . . . . K 3·60

XVI. **KANCELÁŘSKÝ PRACH. — SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.** Drobné črty z ovzduší kancelářského a kupeckého. (Vychází v dalších sešitech.)

Svazky v původní vazbě o K 1·40 dražší.

Kromě toho vydáno:

Nákladem F. Topiče:

TOBIÁŠKŮV ŠTĚDRÝ DEN A NĚKOLIK ŽERTOVNÝCH POVÍDEK O ZVÍŘÁTKÁCH. (Osení, knihy mladých čtenářů, svazek 19.) Cena 80 hal., v plátěné vazbě 1 K 30 hal.

Nákladem Bursíka & Kohouta:

MUŽ BEZ TŘINÁCTKY A DVANÁCT JINÝCH POVÍDEK NEDĚLNÍCH. Cena 1 K 80 hal., v plátěné vazbě 3 K 40 hal.

Nákladem Naklad. družstva Máje:

MEZI DĚTMI. Črty ze života malých i drahých. Cena 1 K 50 h.

NA RŮZNÉ ADRESY. Krotké epištoly nedělního kronikáře. Cena 4 K, ve skvostné vazbě 5 K 80 h.

Nákladem J. Otty:

DROBNÍ LIDÉ. Črty ze všedního života. Třetí vydání. Dva díly, cena každého 3 K 20 h, v polokožené vazbě 5 K 80 h.

Nákladem Jaroslava Pospíšila:

MANŽELOVA PŘÍTELKYNĚ. Žert z mladé domácnosti o jednom jednání. (Divadelní bibliotéky Pospíšilovy svazek 183., obsahuje též aktovku Karla Šípka: Starší závazky.) Cena 68 hal.

*

Překlady do jiných jazyků:

OJCIEC KONDELIK I NARZECZONY WEJWARA. Za pozwoleniem autora z czeskiego przełożył Pawel Laskowski. (Biblioteka dzieł wyborowych No. 257—259.) Vytištěno ve Varšavě 1903. Cena 1·80 cent.

VATER KONDELIK UND BRÄUTIGAM WEJWARA. Kleine Episoden aus dem geordneten Haushalte einer Prager Bürgerfamilie. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tlučhoř. Berlin, Dr. Franz Ledermann, 1907. Dva svazky. Cena 6 mark, vázané 8 mark.

SCHWIEGERVATER KONDELIK UND SCHWIEGERSOHN WEJWARA. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tlučhoř. Berlin, A. W. Hayn's Erben, v červnu 1911. Cena 4 marky, v plátěné vazbě 5 mark.

VADER KONDELIK EN BRUIDEGOM WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager gezin. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. Amsterdam, H. J. W. Becht 1909. Cena 2 zl. 90 centů holand., v orig. plátěné vazbě 3 zl. 50 centů holand.

SCHOONVADER KONDELIK EN SCHOONZOON WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager familie. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. Amsterdam, H. J. W. Becht 1911. Cena 2 zl. 90 centů holand., v originální plátěné vazbě 3 zl. 50 centů. S předmluvou: ,,Het groote succes, dat ,,Vader Kondelik en bruidegom Wejwara" bij ons Nederlandsch publiek heeft gehad, was ons een aansporing, onmiddellijk na het verschijnen van het vervolg op dit werk, met de vertaling daarvan te beginnen. Moge ook dit goede, menschkundig gedacht en geschreven boek zich in Nederland vele vrienden verwerven.
S. J. Barentz-Schönberg."

AUSGEWÄHLTE GESCHICHTEN von Ignát Herrmann. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Annie Auředníček. (Slavische Romanbibliothek, Band X.) Prag, Verlag von J. Otto, 1908. Cena 3 K 60 h, v plátěné vazbě 4 K 80 h, ve skvostné vazbě 5 K 40 h.

(Pokračování seznamu na konci knihy. Upozornění: Tento seznam spisů nebudiž při vazbě odřezáván, jak někteří pp. knihaři činí, nýbrž při knize ponechán.)

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL XV.

ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

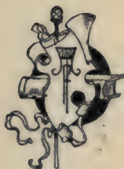
1912.

IGNÁT HERRMANN:

ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY.

(CHRÁNĚNKA. — POUHÉ SMYŠLENKY. — STRAŠIDELNÉ. — »AMERIKÁNSKÉ.«)

DRUHÉ, PROHLÉDNUTÉ A POZMĚNĚNÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1912.

Tiskem »Unie« v Praze

Vysoce váženému lékaři,
panu profesoru doktoru JOSEFU THOMAYEROVI
v nejšetrnější oddanosti věnuje
I. H.

CHRÁNĚNKA.

Historka z nedávna.

(Tato povídka poprvé byla otištěna v nedělních zábavných přílohách Národních Listů v lednu a v únoru r. 1897.)

I.

Bylo po svatém Mikuláši.

Inženýr Kvido Melandr, chystající se na důležitou nějakou vycházku, právě dokonával zcela důvěrný obřad, jejž jmenujeme převlékáním, když se dvéře jeho mládeneckého pokoje otevřely, ale hned zase a jako uleknuty zapadly.

„Nu, co pak je!“ zvolal Melandr dosti netrpělivě. Zápolilť již chvíli s přeškrobeným náprsníkem košile, do jehož dírek živou mocí nedaly se vetknouti knoflíčky s velikými tyrkysy.

Dvéře otevřely se opětně a objevila se hlava slečny Kristyny, hospodyně páně Melandrovy.

„Nějaký dopis, prosím...“

„Nu, tak ho sem dala!“ znělo nevrle z úst inženýrových.

Slečna Kristyna učinila dva kroky na tlustém perském koberci, položila dopis na stůl uprostřed, a plaše, jako by jí hrozilo nějaké nebezpečenství, klopíc hlavu, vyklouzla do předsíně. Beze hřmotu domkly se za ní dvéře.

„Už by mohla nechati toho zbytečného ostýchání!“ letělo za ní z úst inženýrových. Ale slečna Kristyna nedoslechla. Již byla v kuchyni.

Mohla toho skutečně dávno nechat. Již pět roků pečovala o mládeneckou domácnost páně Melandrovu, který zdědil slečnu Kristynu po strýci, jemuž také byla sloužila deset let. Byl to jakýsi rodinný kousek, slečna Kristyna. A nescházelo jí mnoho do čtyrycítky. Ale právě proto používala každé příležitosti, kdy mohla sklopiti oči, kdy mohla na tváře vykouzliti ruměnec, zkrátka, kdy se mohla ostýchati — ač jí se strany jejího velitele nehrozilo nikdy nejmenší úhony. Náležeť pan Melandr ke druhu lidí chladnokrvých, nesmírně střízlivých, jimž marně vstupují do cesty různá pokušení, kteří se nikdy nezapomínají. Jemu připadalo, že jeho služebný domácí genius má jen jméno ženské, jinak nic. Byla mu pouze Kristynou, hospodyní, bytostí téměř bezpohlavní.

Ale slečna Kristyna styděla se a červenala přece. Osvěžovala se tím, udržovala se mladší. Je to někdy spolehlivější prostředek než všechny omlazující pasty a březové mléko. A slečna Kristyna kladla tím důraz na svou zachovalost. Ulhávajíc si deset let života pěstovala s nesmírnou něžností v duši své líbezný sen, že by pan inženýr snad přece někdy účinkem dlouholetého zvyku a utkvělosti a přesnosti celého svého života mohl se rozhodnouti, aby ji z pouhé hospodyně

povýšil na nesesaditelnou, všemi výhradami a právy obdařenou vládkyni své domácnosti.

Kvido Melandr dopjal konečně knoflíčky a teď hodil okem po dopise. Ah, fialová známka! Přihlédl blíže — skutečně. Republika francouzská, Paříž. Kdo pak asi?...

Pravidelně rozřízl obálku nástrojem k tomu určeným, podobným sploštělému ozdobnému špejlu kovovému, s jakým se v lepších domácnostech předkládají pečení ptáci na tabuli, a vytáhl dopis. Honem, podpis. Aj, Richard Duseigneur! Ah, na toho by byl málem zapomněl! To už je let! A Melandr četl:

„Drahý příteli!“

Doufám, že jste nezapomněl na krásné dny, které jste strávil v Paříži, a na malá nevinná dobrodružství, při nichž býti Vaším průvodcem a společníkem jsem si pokládal za štěstí. Mon Dieu, pane, jak rád na to vzpomínám! Na ‚Moulin rouge‘ na Montmartru, na onu vycházku do Batignollu, na naše výpravy do Quartier latin. Pamatujete? Pamatujete se na vyjížďku do St. Germainu, kde jsem Vás představil naší drobné Louisettě? Ubožák, je všemu konec, vdala se. Je prý šťastna. La, la!... Vzpomínám na vše, co krásného jste mi vyprávěl o svém domově, o Praze. Jak miluji toto Vaše staré, historické sídlo!...“

„Pošetilec!“ přerušil se Kvido Melandr. „Jak může milovati, co nezná! Nemá o Praze ani ponětí. Ale tak jsou ti Francouzi!“

A četl dále:

„Tehda jste mi nabízel všechnu pomoc dobrého svého srdce, zavítám-li někdy do Vaší krásné vlasti. Bohu žel, mně toho posud nedopřáno, ale jistě dovolíte, abych Vaší laskavosti pro mne střádané použil pro osobu jinou, mně velmi blízkou.

Tážete se, kdo to jest? Mon Dieu, ma belle cousine! Liana de Baudry. Ma belle petite cousine! Neznáte ji, pravda-li? Ach ovšem, za Vašeho pobytu v Paříži nosila ještě dětské střevíčky. Ale teď jest umělkyní, velikou umělkyní! Malé, dobré dítě, ale oslňující hvězda v soustavě, jíž náleží. Její pokroky naplňují mne úžasem a pýchou. Den ode dne nové úspěchy. Každé její objevení před obecenstvem novým triumfem. Nuže, tato roztomilá bytost byla pozvána, aby na své umělecké pouti zavítala také do Prahy.

Ale všechno ve vzácném Vašem domově bude jí cizí, bude tam opuštěna. Vzpomněl jsem si na Vás, drahý pane. A moje srdce dme se nadějí. Viďte, že jí neopustíte, že jí prokážete rytířskou ochotu, abyste ji obeznámil se vznešenou Prahou a přispěl jí, kdykoli by toho potřebovala! Vaši krajané, hrdí, milováníhodní, stateční a rytířští, slynou dobrotou a šlechetností. S plnou důvěrou

Vám pošlu Lianu, která se těší na setkanou s Vámi. Pište mi, zdali Vás může vyhledati, a pak mi napíšete, jak jste ji přijal, jak Vás překvapila. Vím, že jí neublížíte!

S tisíci pozdravy Váš oddaný, nadšený

Richard Duseigneur."

Kvido Melandr dočetl a trochu jej rozrazilo horko. Teď opravdu vzpomněl na všechny okamžiky, jež strávil s panem Duseigneurem v době, kdy meškal plný rok v Paříži za svými studiemi. Zajisté, byly to výborné chvíle. Byly možny jenom v Paříži, v Praze by se zalekl dobrodružství podobných. Monsieur Duseigneur! Byl to starý kozák, tak okolo padesátky, Pařížan, který měl svoji Paříž v malíku. Pařížan, který v životě nezmeškal ani dne, aby se neprojedl vším, co Paříž poskytuje svobodnému a života chtivému muži. Však to nezůstalo beze stopy a nebylo ani třeba bystrých zraků, jaké měl Melandr, aby postřehl ty vrásky, ty rýhy ve tvářích páně Duseigneurových, ty zrádné šediny řidnoucích vlasů jeho — byť to všecko ten starý galán zakrýval a osvěžoval všemi vymoženostmi kosmetiky francouzské a různými barvidly. Zastal ho jednou Melandr časně dopoledne, než se pan Richard Duseigneur připravil na vycházku, a skoro se zhrozil, jak vypadal nenatřený pastami, pudrem, pomádou a líčidly, bez celé té škrabošky, jíž pokrýval

obličej i hlavu, než se své Paříži ukázal. Vzpomínal, čeho všeho byl účasten po boku Duseigneurově. Nu, o tom by Kristyna nesměla vědět! Pak by se červenal on, Melandr, a Kristyna stála by tu jako soudce, jako vtělené svědomí. Ah, ah!

Arci tu nutno podotknouti, že se Kvido Melandr nedopouštěl nijakých výstředností. Mohl se vždy spolehnouti na svoji povahu, na svoji přirozenost, která zůstávala pevna i v nejpalčivějším křížovém ohni pohledů a dotyků svůdných postav ženských, mezi něž ho pan Duseigneur uváděl. Melandr nevyhledával těch „dychánků" z choutek labužných, ale čistě z dychtivosti cestovatelské, skoro „vědecké" mohlo by se říci. Chtěl znáti Paříž naveskrz. Nesešlo mu na několika stech franků. Chtěl viděti, co viděti možno. Nicméně — kdyby to vše Kristyna...

A na těchto pochodech Paříží denní i noční byl mu vůdcem pan Richard Duseigneur. Lepšího by byl nenašel. Čím byl, Melandr vlastně nikdy nevyzvěděl. Pokládal jej chvílemi za jakýsi surogát impresaria, pro umělkyně nižšího řádu, ale náhle se zdálo, že se zabývá komisionářstvím uměleckých výrobků. A když měl Melandr za to, že je na stopě pravému povolání Duseignerovu — ejhle, vyloupl se z něho obchodník se starožitnostmi, bursovní jednatel, prostředník mezi autory a nakladateli. Sám o sobě říkal s čertov-

ským úsměvem, že zná v Paříži každou šněrovačku. Zdálo se, že zná skutečně.

A teď mu tento pan Duseigneur posílá svoji sestřenici, slečnu Lianu de Baudry! Umělkyni. Jakou umělkyni? V Paříži nikdy se o ní nezmínil, ač představil Melandra celé řadě sestřenic a neteří. Kde je bere! A je-li tato, jako byly ostatní, vydařila-li se také po svém strýci...!

Kvido Melandr pocítil teď lehounké mrazení. Kristyna! Jsou to podivné situace! V Melandrovi vznikalo neurčité tušení, že mu s touto Lianou nadchází zkušenost, jíž se nenadál. Starý zpozdilec, tento Duseigneur. Praha není Paříž!

Složil pomalu dopis, vsouvl jej do obálky a zahrabav do nejzazšího kouta výsuvky psacího stolu pečlivě otočil klíčkem. Aby tak padl Kristyně do rukou! Ku podivu, neměl k ní žádných závazků, žádných povinností, byl mezi nimi jenom poměr služebné a pána, hospodáře, — a přece se vždy úzkostlivě vyhýbal všemu, co by ho v jejích očích mohlo kompromitovati. Jako by měla jisté právo kontrolovati jeho soukromé záležitosti. Nebylo ani za nehet příčiny! Ale takovýto poměr vyvíjí se vždy po letech společného života. Proto tolik starých mládenců žení se na konec se svými hospodyněmi.

Avšak nic naplat. Richard Duseigneur vším právem dovolával se Melandra. Slíbil mu ještě v poslední den, když z Paříže odjížděl, že jest

hotov ke každé službě, o jakou ho kdy pan Duseigneur požádá. A dnes tedy přišel!

Kvido Melandr byl nesmírně správný muž. Přesný, dochvilný, pamětlivý každého závazku. A když se octl v kanceláři, napsal pečlivě odpověď panu Duseigneurovi. „Avec beaucoup de plaisir" to začínalo, „avec beaucoup de plaisir" končilo. „S velkým potěšením!" Je připraven na příchod slečny Liany. A těší se, že jí bude moci ukázati Prahu, která jistě na slečnu Lianu de Baudry — dítě smavé, zářící, hlučné, jásavé Paříže — učiní mohutný dojem svojí vážností, pochmurností, zejména teď v zimě, ponořená v těžké mlhy, s Vltavou, jejíž široký tok je spjat ledovou korou, se skřípajícími železnými mosty, napolo pohroužená v zimní spánek.

A když hodil dopis do schránky a vracel se k obědu, povzdechl si Kvido Melandr zádumčivě:

„Avec beaucoup de plaisir!"

*

Potom Kvido Melandr žil jako jindy, konal obvyklé práce v úřadě, v němž řídil celé oddělení, a na pařížský dopis téměř zapomněl.

Až tu na Štědrý večer došel poštou lístek z místa, se zelenou známkou. Kristyna odevzdávala mu jej s významným, skoro podezřivým pohledem. Něžný dopis — voněl. Melandr poznal tu vůni. „Peau d'Espagne". Ano, firma De-

lettrez, Paříž. Znal ten zápach opojný, byla to oblíbená, ba zamilovaná voňavka starého toho dobrodruha Richarda Duseigneura. Vypravil dobře svoji „cousinu", dal jí do výbavy lahvičku „Peau d'Espagne" — snad celou garnituru. Dopis nemůže být od jiného. Melandr znal rukopis Pařížanek, s těmi zvláštními ocásky u slova „Monsieur", s těmi zátržky na konci slov. Tak nepíší naše ženské, tak píší jenom Pařížanky.

Teprv když zapadly za Kristynou i dvéře kuchyňské, rozřízl Melandr obálku a hned ji hodil do kamen. Ať stráví oheň proklatou tu znepokojující vůni! A něžný obdélník papíru barvy „héliotrope", se zlatou ořízkou, popsaný křivolakým ženským písmem, obsahoval tato slova:

„Drahý pane!

Pokládám si za čest oznámiti Vám, že jsem přibyla do Prahy, a budu šťastna, popřejete-li mi, abych se s Vámi setkala. Bydlím v hotelu „u černého koně" č. 33. S pozdravy od strýce Richarda

a s ujištěním atd.

Vaše

Liana de Baudry."

Kvido Melandr přečetl, zapsal si do zápisníčku: Černý kůň, 33. — a hodil také héliotropový lístek do pece. A zažehl velmi silný doutník,

aby zapudil poslední stopy silné voňavky. Záludný to zvyk, napouštěti dopisy takovouto zrádnou vůní!

A Melandr, silně bafaje, zavrčel mezi zuby:

„Nebyl bych řekl, že ten lehkomyslný Francouz tak bedlivě si zapamatuje a zapíše moji adresu. Jak má býti člověk opatrný!“

Ale teď, když zničil osudný lístek, vyhoupla se mu v obláčcích dýmu choulostivost celé situace.

„Co činiti?“ projelo mu hlavou. „Dala dopis na poštu včera, ví teď, že již došel. Jistě mne očekává. Proto psala. Nemohu dopustiti, aby čekala nadarmo. Nemohu předstírati zapomnětlivost, ani v ruchu dnešního dne. Takové dopisy nejsou obyčejné — hosté jako ona nepřicházejí do Prahy denně...“

Melandr se zamyslil.

„Čertova příhoda! Kterýkoli jiný den by to byl — mohl bych jí věnovati večer. Avšak dnes — štědrý den! Vždyť nemohu Kristyně říci, že jsem pozván! Vaří večeři — upravila strůmek, ví, že očekávám dva přátele, jako vždy, Pečínku a Milfajta...“

Snad poprvé v životě chtěl se Melandr zpronevěřiti svému mravu, svým zásadám.

„Vyhledám ji zítra! Omluví mne — vždyť je štědrý den.“

Avšak stará jeho přesnost zvítězila.

„Není možno. Což je-li to skutečně dívka, které třeba rady, pomoci? V cizině! V městě, o němž dosud snad ani z doslechu nevěděla. V den, kdy se každý stará jen o sebe, o vlastní rodinu! Snad bych ji mohl někam uvésti?"

A Kvido Melandr v duchu přehlížel rodiny, kam by mohl po případě uvésti opuštěnou dívku za hosta, na doplnění sudého počtu, ovšem do rodiny, kde by s ní také plynně mohli hovořiti. Až jej z rozpaků horko polévalo. Ale konečně se rozhodl:

„Půjdu. Ohlásím se. Uvidím pak, co dělati dále."

Kvido Melandr oblékl se bezvadně. A potají, aby si toho Kristyna nepovšimla. Dnes ji nevolal, aby mu vybrala prádlo, nákrčník, kapesníky, aby podala botky. Vyhledal vše sám a činil to skoro šeptem, aby ho náhle nepřekvapila otázkou:

„Kam pak půjde pán?"

Chodíval ovšem co rok na štědrodenní přesnidávku do vinárny, s několika přáteli, ale nefintil se k tomu tak.

Bylo dvanáct, když se vybral z domu. Proběhl předsíní, aby ho Kristyna neshlédla, nezastavila,; a oddechl si, když byl na ulici.

Po desíti minutách byl v Černém koni.

„Dáma v čísle třicátém třetím doma?"

„Ano, pane," odpovídal číšník, účetní a sekretář, vše v jedné osobě. „Očekává vás."

„Jakže?"

„Ano, nařídila mně, abych ihned vpustil pána s hustými kaštanovými vlasy, s takovým též plnovousem, vysoké postavy, se skřipcem na nose. Zcela dle popisu. — Račte dále.“

Melandr se zarazil. Jakže, přesný popis jeho osoby, jako by měla zatykač v rukou! Ah, pan Duseigneur! Jaký to výtečník!

A jako pod vlivem nějakého kouzla kráčel přímo k číslu 33. Zaklepal.

„Entrez (vstupte)!“ ozvalo se z pokoje hlásem poněkud ostrým, avšak libozvučným, příjemným

Stiskl kliku, vstoupil.

V komnatě zašustělo hedvábné roucho, drobné kroky cupaly po koberci, oblak vůně pojal Kvidona Melandra, a dvé bílých, ohebných, plných paží chopilo jej za ramena.

„Hélas! Monsieur Mélandr! Oh, jak roztomilý! Tu jste! Věděla jsem, že přijdete! Očekávala jsem vás. Oh, přívětivý, roztomilý pane! Zcela tak, jak vás vylíčil strýc Duseigneur. Nezklamal jste ho. A mne také ne. Kterak vám děkuji! Nuže, drahý pane, blíže, blíže. A sedněte. Neznal jste mne, co? Arci. Nosila jsem ještě krátké sukýnky, když jste byl v Paříži. Neznala jsem vás taky. Jak jste dobrý! Je mi zde smutno. Milý strýc vás tisíckrát pozdravuje. A líbá! Chcete, abych vám jeho polibky odevzdala? Ne, až později. Až se lépe seznámíme. A těším se na vás, co mi budete vypráběti, co vše mi ukážete. Vím, že jste rytíř. Nu, očekával jste mne dychtivě?

Těšil jste se na mne? Píšete do novin, pane? Oh, zajisté, musíte psáti! Miluji noviny a všechny, kdož do nich píší. To je můj živel. Ale tedy sedněte, příteli drahý. A mluvte, mluvte!"

A v tom toku řeči jej tiskla a smála se, její zoubky svítily z rudých rtů — (omalovaných, Melandr to poznal; ah, plemeno Duseigneurovo, všechno se to líčí, i ve dne!) — a táhla jej ke křeslu a stiskla jej do něho a sklonila se nad ním, až mu téměř o rty zavadila spousta krajek vykrojeného živůtku, chvějících se vzdouváním a klesáním jejích ňader, a z těch krajek, živůtku, z celého roucha i z vlasů, i z těch bílých dlaní linula se silná, povědomá vůně.

Peau d'Espagne! A Melandrovi skoro hlava se zamotala.

Liana de Baudry ještě níže se sklonila, ale náhle se vzpřímila, zatkla oba palce do záhybů živůtku a jamek podpažních, jako činí rozpustilé zpěvačky kupletů, pak tleskla do dlaní, přisouvla si druhé křeslo a s rozpustilým posunkem usedla — ne, vhupla do křesla. A z jejích úst se vyronilo:

„Nu, jak se vám líbím?"

Zatím se Kvido Melandr sebral. Teď teprv poklonil se jí, vítal ji do Prahy, vyptával se na pana Duseigneura, nabízel své služby.

„Výborně, tak jsem si vás myslila, drahý pane, právě tak! Dnes však — dnes vás zbavuji rytířských služeb. Vím, že máte velký svátek —

můj Bože, Noël (vánoce) —! Jste někam pozván, pravda. Ano, jsem také pozvána, k řediteli. Zajímavá věc, slavím poprvé vánoce mimo Paříž, mimo domov. Aspoň poznám vaše zvyky. Avšak zejtra — zejtra jsem vám k službám a očekávám vás. Jsem volna. Není divadel, nevystoupím. Celý den! A pak, později, přijdete se na mne podívat. Ó, musíte, viďte! Ale ještě mi neutečete. Jsem svobodna do pěti hodin, buďte zatím mým hostem. Nu?"

A nečekajíc odpovědi, skočila ke dveřím, stiskla knoflík elektrického zvonku, a za okamžik objevil se číšník, přinášející mísu s ústřicemi, nějakou rybu, pečivo, láhev Chablis, dvě číše. A za okamžik objevil se poznovu a postavil na nízký stoleček u okna stříbrolesklý kbelíček, naplněný drobným ledem, z něhož vyčnívala láhev se zlatým hrdlem. Šampaňské! A jiné dvě číše.

Všeho toho Melandr se nenadál, ale nebylo lze uniknouti, nebylo vyhnutí. Viděl, že vše již bylo zchystáno, objednáno, a odmítnouti nebylo lze.

Od počátku choval se s obvyklou svojí odměřeností, ovšem co nejzdvořileji a nejdvorněji, ale čím dále, tím více se rozehříval, až nadešel okamžik, kdy srazil s rozjařenou Lianou číši šampaňského na zdraví starého přítele Duseigneura, pana strýce.

„Ah, toho starého prostopášníka!" zvonil smích slečny Liany.

Již již litoval Melandr, že nemůže s Lianou oslaviti štědrý večer, ale vzpomínka na vlastní domácnost, na vlastní rybu, na černého kapra a štiku na sardelích, hlavně však vzpomínka na Kristynu zažehnala všechny ostatní myšlenky.

— —

Když Kvido Melandr o páté hodině odcházel z hotelu, přemítal v rozjařené náladě, zdá-li se mu to či byla-li to opravdu hubička, při oné poslední číši vína...

*

O hodinu později vítal přátely Pečínku a Milfajta v bytě svém, již zas jako hospodář, v široké domácí vlněné bundě a v měkkých trepkách s plstěnými podešvy.

Slečna Kristyna nalévala polévky, přinášela nadívané hlemýždě, rybu, jablkový závin, pivo, víno, koňak.

Našla pod stromkem, co si přála — tentokráte byl to řetízek k hodinkám, jež dostala loni, a ještě nějaká látka na šaty — ale její tvář se vraštila, její zraky těkaly podezřivě po pokoji, její nozdry se chvěly, lapajíce do vzduchu.

Ta podivná vůně, jež ji ráno ovanula z toho něžného psaníčka a pak zmizela, ta plnila nyní celou komnatu.

Kde se bere? Kristyna byla jata podezřením. A její podezření sesilovalo se, kdykoli se přiblí-

žila k svému pánu. A konečně byla svou věcí jista. Z něho, z jeho oděvu to dýchalo. Nikdy se nevoňavkoval! Kde byl pán? Kde načichl?

Peau d'Espagne! Peau d'Espagne! Ah, kdyby byla věděla!

Nešťastný odér pokazil slečně Kristyně štědrý večer.

II.

Slečna Kristyna se nenadála, že jí v tomto vánočním témdni nastávají ještě jiná, neočekávaná překvapení.

Započalo to hned na Boží hod.

Kvido Melandr vstal tentokráte neobvykle časně a jakkoli byl právě před štědrým dnem v parní lázni, věnoval své ranní úpravě u mycího stolku nesmírnou péči. Vypral se ve trojí vodě, drhl obrovskou lufou obličej i prsty, piloval i soustroval nehty, mnul ruce otrubami mandlovými, nemohl býti hotov s rozčísáním vlasů, s čechráním vousů, s kroucením knírů. Byl to učiněný obřad, jako by se chystal k nějaké oběti. A při tom hučel písničku, kterou Kristyna — jež chvílemi za dveřmi naslouchala — ještě nikdy od něho nebyla slyšela. A nerozuměla jí. Pochycovala jen dvě slova, jimž také nerozuměla a která se na konci každé sloky opakovala:

„Lamúr—tužúr…“

Čert ví, kde to pán sebral! Však on sám ji málem zapomněl. Byla to písnička, kterou v Paříži zpívával pan Duseigneur v rozpustilé náladě. Vynořila se v něm teď, když zpomínal na včerejší setkání se slečnou Lianou a na toho, jemuž má toto setkání děkovati. L'amour—toujours...!

Potom vybíral Kvido Melandr nejlepší, nejbělejší prádlo, a stejně obřadně, jako se dříve myl, strojil se nyní.

Slečna Kristyna byla jak na trní. Nemohla se dočkati, až pán udeří na malý tumpachový tamtam na znamení, že mu má přinésti snídani. Čokoládu a suchary. Konečně zazněl ten jasný, chvějící se zvuk, slečna Kristyna vsypala rozdrcenou čokoládu do vřící smetany, povařila, a v několika minutách hrnula se do jídelny.

Kvido Melandr poděkoval za ranní pozdrav, přisouvl si koflík, sáhl po novinách, již omočil suchar — a náhle, jako by se byl teprv rozpomenul, obrátil se ke Kristyně:

„Abych nezapomněl, Kristynko. Dnes mne nečekala s obědem."

Ruce Kristyniny spadly jí překvapením bezvládně k bokům:

„Pán nebude doma obědvat?"

„Nebudu."

Kvido Melandr nikdy nebyl příliš hovorný k hospodyni, ale tato odpověď byla přece příliš stručna. Chtěla se domakati něčeho bližšího.

„Pán je pozván někam k obědu?" otázala se.

„Jsem zaneprázdněn. Nevrátím se do té doby.“

To jí nestačí. Musí se domakati.

„Ale pán nic neříkal, včera...“

„Včera jsem to nevěděl.“

A počal srkati čokoládu.

Kristyna stála nerozhodně, nevědouc, jak dále. Ale konečně si pomohla:

„A já nakoupila včera, všechno připravila, co teď s tím?“

„Povídám jí, že jsem to také včera nevěděl. Ale teď to slyší. Ostatně je zima, nic se nezkazí.“ A srkl zase čokolády.

„Konečně jí povím, jak to udělá. Pořídila oběd pro sebe jak obyčejně, a pro mne to připraví asi k šesté hodině. Do té doby se jistě vrátím a místo oběda povečeřím. V poledne se odbudu přesnidávkou.“

Kristyna kráčela do ložnice, aby poklidila, nesmírně znepokojena. Něco se děje! Včerejší výprava pánova, z níž se vrátil všecek napuštěn podivnou vůní — jak jí byla protivná! — a dnešní nepravidelnost... Co je s ním? Kam zapadá? Kdo ho to láká? Komu padl do tenat? Neboť Kristyna tušila zcela správně: v tom je ženská! Ale s jakým odporem si v duchu to slovo pronesla! Ženská!

Dále nehovořili. Kvido Melandr přečetl noviny, zažehl doutník a přecházel chvíli pokojem. Přistoupil ke knihovně, vyňal odtud Řivnáčova

„Průvodce po Praze“, přemítl několik listův, podíval se na situační plán, pak zavřel knihu, uložil ji.

Se slečnou Lianou byl ujednal, že k jedenácté pro ni přijede a že podniknou projížďku po Praze. Čelo jeho se trochu vraštilo. Kdyby Kristyna věděla, kterak se vlastně tomuto úkolu v duchu vzpouzí. Kterak je pln rozpaků, kam vlastně slečnu Lianu poveze. Teď, v zimě!

Avšak nic naplat. Je to host, je to dáma. Co prokáže jí, jako by prokázal svému pařížskému příteli, panu Duseigneurovi. Ten také byl neunavný ve svém vůdcovství, ciceronství, neunavný u vyhledávání všech památností a zvláštností Paříže, jež by Melandrovi okázal. Nic pochopitelnějšího, nežli že se mu teď odvděčí ochotou k jeho — cousině. Není vyloučeno — ba, je skoro nepochybné, že se s ním ještě v životě setká. Chystá se na jaro do Paříže, za příčinou nějakých dalších podrobných studií. Kterak by se před ním mohl objeviti, kdyby mu slečna Liana pověděla, že k ní pan Kvido nebyl dosti účinlivý, že se vyhnul, zapřel?

A tak, ač pln rozpaků a jisté tísně, chystal se Kvido Melandr na výpravu. Hodina se blížila.

Oblekl se bezvadně, naplnil tobolku doutníky, i malé stříbrné pouzdro egyptskými cigaretami — snad kouří slečna Liana? Pařížanky to milují, zvláště umělkyně — a vydal se z domu.

Když odcházel, bylo slečně Kristyně skoro do pláče. Chystala mu právě dnes takovou výtečnou sekaninku ve škeblích!

Melandr kráčel ulicí a rozhlížel se po nejlepším, nejpohodlnějším povoze s nějakým slušným kočím. Našel bezvadný landaur, vstoupil do něho a zajel k Černému koni.

Slečna Liana očekávala ho. Ačkoli včera dlouho bděla, ač se ten štědrý večer u ředitele protáhl do dnešního rána, byla přece svěží a již dávno s toaletou hotova. Právě teď dosrkala syrové vajíčko s koňakem. Poradil jí to pařížský lékař, aby se uchránila různých drobných neduhů, které prý by mohly její zdraví ohroziti v nezvyklém, drsném podnebí.

Dnes nebyla slečna Liana sama. Představila mu drobnou, vychrtlou ženskou postavu, s přihnědlou pletí, jako svoji průvodkyni, gardedámu i komornou na cestách.

Melandr uklonil se dvorně. Neubránil se při pohledu na tuto dámu vzpomínce na tisícileté mumie, jichž tolik viděl v pařížském Louvru.

Madam Pouliganová nemluvila mnoho. Pronesla několik slov na pozdrav s největším namáháním. Trpěla strašlivou rýmou, rýmou „jako dům", jak říkával přítel Melandrův, historik a estetik Šnábl. Byla skoro tak obalena šátky a šátečky, jako ty starověké mumie, a její oči plavaly. S nesmírnou resignací pohlížela na nastávající výpravu, o níž jí slečna Liana už pověděla. Nejraději

by si byla lehla do postele. Avšak slíbila panu Duseigneurovi v Paříži, že jeho milou malou „cousinu“ s očí nespustí.

Teď podala slečně Lianě plášť pivoňkové barvy, podšitý kožešinou, nesmírně výstřední klobouk s trčícím pérem a plající rudou květinou, která hořela jak oheň, dopjala jí rukavičky, vtiskla jí do ruky vějíř. Sama se zabalila v plášť barvy kávové.

„Allons! Jděmež!“ zvolala slečna Liana.

Madam Pouliganová přelétla lítostivými zraky komnatu a vzdychla těžce. Ah ovšem, byla kdysi také tak do života, ale tomu je dávno, velmi dávno!

Slečna Liana hopkala se schodů, za ní sestupovala madam Pouliganová, opatrně, aby nesrazila nemocnou hlavu, a za oběma kráčel Melandr.

Bylo mu horko, když vystoupili ze vrat hotelu. Exotický zjev slečny Liany upoutal na sebe ihned pozornost všech mimojdoucích. V tu dobu vlnilo se právě korso pražské jako moře, každý vynášel, co mu včera Ježíšek nadělil, a když vyskočila slečna Liana z průjezdu, utvořil se téměř špalír.

Kvido Melandr vzýval všechny svaté, aby tu nebyl nikdo z jeho elévů, aby ho nespatřil nikdo z kolegů v úřadě, aby ho neshlédla ani jediná z paní a dívek, před nimiž se doposud objevoval jako muž nejdokonalejší společenské kázně, dvorný, korektní, nezadávající si, nepřístupný.

Jen aby už byla slečna Liana ve voze! A jen aby už on byl za ní! Ale právě v okamžiku, kdy měla vstoupiti, obrátila se k němu a tázala se zvučným, veselým hlasem:

„Kam nás vlastně povezete?“

Francouzský hovor, její přízvuk ještě jen zvýšil pozornost okolí. Hlava se točila Melandrovi, když odpovídal:

„Chci vám ukázati nejpamátnější místa Prahy.“

Oddechl si z plných plic, když zapadla dvířka vozu. Seděl vedle slečny Liany, proti nim po koních usadila se madam Pouliganová. Stáhla ihned závoj, zahalila se do pláště, v němž se lehce zachvívala, a zdálo se, že ji hrčení vozu v půlminutě uspalo.

Slečna Liana klepla Melandra vějířem přes ruku.

„Podívejte se, můj strážný duch je v limbu! Teď jsem skutečně jen vám odevzdána. Ale doufám, že jsem v bezpečných rukou, co, monsieur Mélandr?“

A usmála se tak podivně — tak rébusově, že Kvidona Melandra polévalo nové horko. Připadalo mu, jako by se ve voze topilo, a v tom teple sesilovala se vůně ‚Peau d'Espagne‘, jíž celá postava Lianina jenom dýchala.

„Kam jedeme?“ opětovala dřívější otázku.

„Nejdříve vám chci okázati jednu z nejstarších a nejpamátnějších částí Prahy, židovské město, ghetto...“

„Ah," zvolała Liana. „Výborně! Doupata s nahými dětmi a polonahými ženštinami, s tvářemi mužů jako z bible, s nesrozumitelnými výkřiky, pravda-li? Slyšela jsem o něčem podobném v Římě — představuji si to vždy jako kus Jeruzaléma. Výborně!"

„Tak to neuzříte, slečno," odpovídal Melandr. „Do nejhorších doupat nevnikneme, nepůjdeme tak daleko. Okáži vám část, kterou právě bourají."

„Eh —" lekla se slečna Liana, „nespadne na nás nic?"

„Buďte bez starosti."

Melandr měl nejlepší vůli, ale zdálo se, že slečna Liana je prvním číslem programu zklamána. Nezajímaly jí ty polozbořené barabiny, jak Melandr očekával. Bylo tam trudno, ticho. Liana chtěla viděti život, život. Melandr zavezl ji tedy o ulici dále, kde byl život, ale Liana očekávala něco divočejšího, výstřednějšího. Nesledovala ani příliš výkladu Melandrova a spěchala k vozu, v němž madam Pouliganová klidně spala.

Melandr vezl pařížského hosta k Rudolfinu. Tu slečna Liana vykoukla jen okénkem, ale ani nevystoupila.

„Ach, znám takové budovy. Vždyť víte, co jich máme v Paříži! Ale nechodím do nich. Musea, obrazárny! Vypadá tam všecko jako v líhu. Život, život!"

Vůz zahnul, zjevila se silhueta Hradčan.

Nu; konečně slečnu Lianu něco překvapilo. Aááh!

„Náš dóm, náš královský hrad," vysvětloval Melandr.

„Přijdeme tam?" tázala se dychtivě.

„Míříme tam," přisvědčil Melandr.

Hrčeli Křižovnickou ulicí, na most. Melandr ji poučil, že byl před několika lety strhán povodní.

„A jak jste přes něj chodili?" tázala se naivně.

„Nechodili jsme, až jej spravili. Zatím tu byl dřevěný."

Když projížděli malostranskou mosteckou věží, poznamenala slečna Liana, že by něco pojedla. Kvido Melandr kázal zastaviti před restaurací Pecoldovou a pomohl slečně z vozu. Madam Pouliganovou musili zburcovati.

Když v přitmělé restauraci zaplála květina na klobouku slečny Liany, když rozhodila plášť a vypustila oblak silné vůně, nespustil již nikdo s malé té společnosti ani oka. Hosté polykali očima luznou postavu Pařížanky, naslouchali jejím výkřikům, usmívali se s jejím hlučným smíchem. Všichni ti lidé záviděli v duchu zajisté Melandrovi tuto jeho společnici, ani netušíce, jak rád by ji přenechal, a jedli, co jim číšníci podstrčili, ani nevědouce, co.

Slečna Liana obracela v rukou jídelní lístek a nesmírně se divila, že není francouzský.

„Co jsou rizky? pesene? bazán?“ tázala se. „Jak bych si vybrala, kdybych neměla vás?“

Melandra bavil trochu tento její podiv a směšná výslovnost. Vybíral, překládal jí, objednával a trochu zapomínal na své rozpaky.

Slečna pojídala a vše jí bylo příliš převařené, příliš přepečené. Ano, Melandr vzpomínal na tu polosyrovou ‚kuchyni‘ pařížskou, které musil celý měsíc uvykati. Na krvavé pečeně skopové, na polosyrové kotlety, na nedopečené husy.

Liana pojedla, popíjela vína, povelela si černé kávy.

„Ach,“ vzpomněla si náhle, „ani jsem se nezeptala, jak jste strávil včerejší večer? Kde jste byl? Jak jste byl obdarován?“

Melandr jí vysvětlil, že takovéto svátky trávívá doma, s pozvanými přáteli. I štědrý večer, Sylvestra a Nový rok.

„Ah, také Sylvestra? A tu se nepřijdete na mne podívat? Mám v ten den skvělé vystoupení — une grande surprise, une grande surprise — nesmírné překvapení!“

„Oh, lituji, slečno,“ vymýkal se Melandr. „Kterýkoli jiný večer dopřeji si požitku, abych vás — —“

A teď nevěděl Melandr, co má říci. Poslechl? Je zpěvačkou? Je herečkou? Posud nevěděl, jakou umělkyni má před sebou. Nechtěl vyzvídat, přímo se otázati, čekal, že sama se projeví,

ale slečna Liana nečinila o tom zmínky. I dokončil Melandr:

„— abych se vám obdivoval. Ah, ne jeden večer, doufám, že několik večerů. Avšak na Sylvestra jsem zadán, jako hostitel. Již jsem sezval společnost přátel i s dámami, slavíváme tak Sylvestra co rok, v kroužku téměř rodinném...“

„Rodinném? S dámami?“ prohodila podezřivě Liana, zabodávajíc do Melandra jiskřivé zraky.

„Jsou to ženatí přátelé, přijdou se svými chotěmi...“

„Ó žel, že jsem zaměstnána,“ zvolala slečna Liana. „Jistě byste mne taky pozval — viďte, a velmi rád? — abych viděla vaši společnost. Miluji veselé večery, ve společnosti hodně bouřlivé — ah, ah, jaká škoda!“

Kvido Melandr byl povděčen, že bude zaměstnána. Z dvornosti ovšem poznamenal, jak toho lituje, jak by býval potěšen, kdyby ji mohl uvítati, přátelům představiti, pohostiti, okázat jí takovou malou českou domácnůstku. Jaká škoda, že se to nedá změniti.

„Nedá, nedá,“ opakovala slečna Liana. „Mám pevný, nezrušitelný závazek — ah, zas budu odkázána na hotel, leč by snad ředitel...“

Po přesnidávce u Pecolda, která však se vytvářila v hotový a hojný oběd, šlo to dále a výše. Na Hradčany, do chrámu svatého Víta, do královského hradu.

„Sídlí tu dvůr?“ tázala se Liana.

„Nikoli, slečno; hrad jest opuštěn.“

„Ah, nemám ráda takové mrtvé zámky. Portýři, průvodci cizinců — nic víc! Všady chlad a pustota! Ale budiž — podívejme se.“

Potom hrčeli k Loretě, ale zvonky toho dne nehrály a slečna Liana prohlásila, že do kláštera neměla nikdy chuti. Ani na podívanou.

Odpadla tedy i návštěva Strahova, od níž si Melandr nejvíce sliboval. Ale slečna netoužila po knihovně.

Co zbývalo? Jeli do Stromovky — ale také tato byla pusta.

„V našem buloňském lesíku je živěji,“ pohodila Liana rameny. „Zde je jako na hřbitově.“

Tedy do Prahy zase. A Melandr volil touž cestu, aby se vyhnul rušivým ulicím, kde mohl býti viděn.

„A něco tak intimního — nemáte tu?“ tázala se Liana, když zase vjížděli na Loretánské náměstí. „Kus vašeho života?“

Melandr vzpomněl na Vikárku. Budiž, poveze ji tam.

Ano, to ji bavilo. Jen kouř jí byl nesnesitelný. Ale pivo ji lákalo. A aby se ubránila cizímu kouři, vyžádala si sama od Melandra cigaretu.

Dvorný průvodce jí ochotně vyhověl, ale připadalo mu nyní, že jeho osud se dovršuje. Hovor kolkolem tichl, zraky všech upíraly se na malou tříčlennou francouzskou společnost — vlastně na

dvojici Melandra a Lianu, neboť madam Pouliganová v koutě zase již spala. Melandr neodvažoval se pohlédnouti na své okolí. Postihlť, že tu je několik známých tváří, známých z pouhého setkávání na ulici, aniž věděl, kdo to jest, čím jest.

Kalich je doplněn: ať mluví ti lidé cokoli, mluviti budou. Je v lidských hubách. Ať ho spatří budoucně v životě kdekoli, vždycky vzpomenou: Ej, to je ten, jenž oslavoval vánoční Boží hod na Vikárce s tou Francouzskou, která tu v Praze — — — Ano, co tu dělala v Praze? Pořád před ním ležela ta hádanka. Jaké bude rozluštění?

Silné pivo nezůstalo bez účinku na slečnu Lianu. Vstupovalo jí do hlavy, oči jí hořely, ústa neunavně hovořila. Liana rozhlížela se po společnosti a podrobovala jednotlivé postavy nesmírně upřímným posudkům, zejména dámy, jejich úbory. Neuspokojovaly ji. Arci, její pařížský vkus byl zcela jiný.

Melandrovi se točila hlava. Chvěl se obavou, aby kdosi z přítomných nerozuměl slovům jeho společnice, aby nevznikl nějaký ‚výjev'. Jenom ne výjev! Připomenul tedy při vhodné příležtostii, aby pomýšleli na návrat. — —

Vsedli do vozu, madam Pouliganová lehla ihned do kouta a zase spala. I v té tísni připadala Melandrovi směšná myšlenka, že by pro madam

Pouliganovou bylo dnes nejlépe na záchranné stanici.

Sjížděli Ostruhovou ulicí a slečna Liana chytila Melandra za ruku:

„Příteli drahý, to je všechno, co jsme mohli viděti? Je to celá Praha? Nic živějšího tu nemáte? Nějaký spektakl, co? Něco hlučného, mnoho lidí, veselou hudbu, zpěv, tanec — něco výstředního!“

Melandrovi běžel mráz po zádech. To by mu scházelo — ano, spektakl! Ať by vešel kamkoli, všude by byl terčem pohledů, poznámek. Nu, v Paříži to bylo něco jiného, ale v Praze, v Praze! Aby se tak pozejtří dostal do všech novin!

Snažil se vysvětliti slečně Lianě, že je Praha město nesmírně tiché, že tu nic takového nelze nalézti, jako v Paříži. Ostatně je dnes velký svátek, nejsou zábavy, hudby, tance. Co viděla, je nejzajímavější z celé Prahy. Jinde je všecko střízlivé, nic zvláštního.

Slečna Liana hodila hlavou nevrle, skoro vzdorně. Očekávala něco jiného. Je zklamána.

A když sjeli k mostu, zvolala náhle:

„A což abychom teď vystoupili a šli do hotelu pěšky? Moji gardedámu tam necháme dovezt. Nu? Prošla bych se ráda.“

Melandrovi vyrazil pot na čele. Teď, do toho večerního ruchu na Nábřeží, ve Ferdinandově, na Příkopech! On a ona! Do toho příboje lidí,

kde by každým krokem potkal známého. Ona v tom rudém plášti, v nevídaném klobouku, ve všem tak výstřední zjev! A tu tedy se utekl k nevinné lži.

„Ó, ze srdce rád, slečno! Ale musím vás upozorniti, že v této době roční a v tak pozdní hodinu je chůze velmi nebezpečná pro člověka nezvyklého. Naše zimní mlhy, výpary řeky — to je přímo otravné. A myslím, že vám záleží na tom, abyste zůstala zdráva...“

„Snad zde řádí i zimnice!“ zvolala Liana.

„Bohužel, i zimnice někdy!“ přisvědčil Melandr.

Byl zachráněn. Slečna již nechtěla z vozu. A Melandr oddychl. Ano, kdyby zůstali jenom na ulici. Ale chtěla by snad někam do osvětlené kavárny, do některé restaurace cestou — kamkoli — a on, tak dbalý své reputace! Jaká setkání by se mohla naskytnouti!

— — — —

Bylo již po šesté hodině, když Kvido Melandr, doprovodiv Lianu de Baudry i s madam Pouliganovou k Černému koni, vrátil se domů, k svému obědu.

Zdálo se mu, že je jako polámán, ale byl to jenom následek duševního rozpoložení. Nevěděl, má-li si přáti, aby dnešek byl vymazán z jeho života.

Ani si nepovšiml slečny Kristyny. Kdyby tak byl učinil, byl by viděl, že její oči jsou rudy —

pláčem. Ano, plakala celé odpůldne nad zkázou dnešního dne. A ronila slzy do všech těch rendlíků a pánví a hrnců, v nichž připravovala oběd pro svého velitele.

Teď přichází a jí jako z donucení, a zase tak strašlivě — voní. O Bože, co se to děje! Jaké jsou to spády od včerejška! Kdyby byla tušila, co vyroste z toho voňavého lístku, jejž mu včera podala, byla by jej hodila do pece, děj se pak co děj. Avšak — je pozdě.

Kvido Melandr nevydržel dnes doma. Když pojedl, oblékl se zas a odcházel do restaurace, o níž věděl, že bude dnes cílem jeho některých přátel. Chtěl se vybrati z dnešních dojmů svých, nesmírně smíšených, chtěl nějakým bouřlivým večerem položiti širokou hrázi mezi své dnešní dobrodružství a zítřek — mezi vše, co bude kdy dále. Jsou takové chvíle, kdy si člověk přeje, aby již uplynul týden, měsíc, rok, aby, co jsme právě vyvedli, náleželo dávné minulosti. Aby to sešedivělo, vybledlo.

Když odešel, povolila slečna Kristyna na plno své bolesti a nic nebránila slzám, jež vytékaly jako z bezedného zřídla. Ale pojednou otřela zástěrou oči a zdvihla nosík, jako by větřila.

„Proklatá vůně! Jako 'dyby tu zapálil deset františků! Kde se to pán nakládá do purpuri! Odkud to nosí domů! To je — to je ze ženských!“

Vykřikla to náhle a její ruce se zaťaly.

Jak vypuditi tuto vůni?

Teď měla slečna Kristyna nápad. Přiskočila k oknům, otevřela jedno po druhém, otevřela dvéře do předsíně, aby způsobila průvan, a chopivši se zimníku, jejž měl pan inženýr dopůldne na sobě — teď vyšel v kožiše — vytřepávala jej zuřivě z okna, aby vyčichl.

„Na tuhle vůni já pánovi přijdu," drtila při tom mezi zuby. „Přijdu na ni! A je-li to něco — pak — pak dám výpověď! Ať ona mu vaří!"

Slečna Kristyna se nenadála, že pramen zlořečené té vůně se blíží, že ji neočekávaně přepadne až k zalknutí.

III.

Trochu jednotvárně uplynul Kvidonu Melandrovi den svatého Štěpána, jemuž dle staré tradice důsledně říkáme „prostřední svátek", ač je druhý a poslední. Melandr ani nezpozoroval, že slečna Kristyna nemluví, že je upjata a zavřena jak na zámek. Nezpozoroval toho, poněvadž sám se v duchu obíral pařížskou návštěvou a přemítal, jak ta historie vlastně skončí. Teď, vzpomínaje na chvíle, zažité ve společnosti slečny Liany, ani nechápal, kterak se stalo, že se jí nezeptal, čím vlastně jest? Zda hraje či zpívá, zda je virtuoskou klavírní či na housle? Přenášelť přesnost svého povolání i do života soukromého a byl zvyklý uvažovati a jednati zcela důsledně, v každém případě.

Zlobil se teď sám na sebe. Kdyby mu tuto historii jeho setkání napsal někdo do novin, řekl by mu zcela prostě, že takové opominutí je obyčejná konvence, vypočítaná na naivního čtenáře, praprostá finta povídkářova, plynoucí ze snahy po pointě. A hle, již se tak stalo skutečně. Vý-

sledek rozpaků, v nichž se ocitl. A snad se dokonce obával pronésti tu otázku.

Bylo po svátcích. Ráno po svatém Štěpáně, zahalen v lehký, měkký kožich, mířil do úřadu. Nikdy se nezastavoval na nárožích, aby studoval plakáty. Předplácel si několik časopisů, které jej s dostatek poučovaly o všem novém, z nichž vyčítal repertoár divadelní i koncertní a měl v náležité patrnosti vše, co hýbá společností. Ale dnes zmocňovala se ho divná zvědavost. Kdykoli zahýbal kolem rohů, povznášel zraky a přelétal nalepená návěští.

Náhle stanul. Na široké prkenné stěně, jež zakrývala staveniště, červenaly se a modraly a zelenaly ohromné plakáty, zvoucí k návštěvě „Divadla rozmanitostí".

„Představení specialit! Nejvyšší atrakce století! Báječný úspěch! Sensace prvního řádu! Vystoupení nejslavnějších artistů doby! Obdivuhodné výkony! Smích nad smích! Nedostižné a nepřekonatelné!"

Všecky tyto výkřiky chvástavé reklamy skákaly mu před očima mnohonásobně, ve všech barvách, a mezi nimi míhaly se pitvorné obrazy dlouhatých i břichatých šašků, cvičených psů a opic, slonů s okuláry na rypácích. — —

Kvidonu Melandrovi protivilo se odjakživa toto nestydaté nadsazování komediantských podnikatelů a impresariů, dráždících pozornost obe-

censtva barnumským humbugem. Ale dnes nutkalo ho cos, aby stanul a plakát přečetl.

Jeho oči padly teď na rudá, jako hořící a plápolavá písmena. Skoro se ulekl a sevřel víčka. Snad se mýlí. A zase znenáhla otvíral oči a znova četl. Nikoli, nemýlí se. Stojí to tu — dvakrát, pětkrát — desetkrát za sebou.

„Mlle. Liana z Paříže, nejslavnější serpentinová tanečnice — jediná a bez konkurence — vyznamenaná na všech světových divadlech prvními cenami — nazvaná Vílou z Tisíce a jedné noci! — Nedostižný, pohádkový výkon! Zavítala do Prahy cestou do Cařihradu, kde bude se produkovati před sultánem. Jen týden!“

A vedle těchto řvavých slov bylo desateré vyobrazení zázračné umělkyně, jejíž celé tělo prosvítalo z lehkého roucha sterých záhybů, průzračného jako teninká mlha a hrajícího v duhových barvách.

Liana! Liana!

Melandrovi se teď skutečně zatmělo před očima. Je to jeho Liana?

Na vyobrazení by ji ovšem nepoznal, jako nepoznáte žádného takového plakátového genia, Melandr znal ty rytiny. Ale Liana! Toť ona! Jaká by to byla náhoda, aby se v Praze náhle ocitly dvě Liany z Paříže! To je jméno exotické, které se obyčejně na křtu nedává.

Jeho hádanka je rozluštěna. Serpentinová tanečnice!

Melandr vzpomněl na přítele Duseigneura, popadal ho v duchu za krk a třásl jím, jako by mu chtěl duši vytřásti. Proč mu to nenapsal? Byl by se rozstonal, byl by jel někam na Šumavu nebo na Krkonoše, aby se vyhnul tomu setkání.

S hlavou sklopenou kráčel dále. Dnes, ať vzal v úřadě do ruky cokoli, s každého listu papíru zelo naň hořící jméno Liana, roztáčela se postava tanečnice v průzračném, duhovém rouše.

Přes to vše utěšoval se myšlenkou, že to snad pouhá náhoda, shoda jména, a že ta jeho Liana zasvětila svůj život nějakému vyššímu, vznešenějšímu umění.

Ale když v poledne přicházel domů, střetl se právě ve vratech s listonošem.

„Ach, pan inženýr! To mám ušetřeny dvoje schody. Tu je psaníčko.“

A natažená ruka listonošova podávala mu dopis, z daleka již páchnoucí povědomou vůní. Peau d'Espagne!

Vystupuje na schody rozřízl Melandr obálku a vyňal dopis. Bylo to jen několik řádků křivolakého ženského písma.

„Drahý pane! Dnes poprvé vystoupím před Vaším obecenstvem a doufám pevně, že taky Vy

se dostavíte do divadla. Budu tančiti krásně, nevyrovnatelně, abych Vás okouzlila. Spatřím Vás? Setkám se s Vámi? Vaše

Liana de Baudry."

„Ne, nespatříš mne," šeptal Melandr, drtě lístek v rukou, „a já nespatřím tebe."

Ještě bylo něco v obálce. Melandr vytáhl drobounký sešitek několika lístků, jako miniaturní vydání nějakého časopisu. Na první stránce poprsí Lianino. Ano, to jest ona. Tu je věrně zobrazena. Na dalších stránkách táž Liana, ale v celé postavě, v rozmanitých rouchách a postojích, patrně v nejlepších svých „úlohách". Jeden obrázek svůdnější druhého, a všady patrna snaha, aby pod pavučinovým rouchem docházel plné platnosti i tělesný zjev tanečnice. Kdyby k vystižení efektu závitkového tance nebylo třeba právě těch míhavých, vlnivých záhybů kostymu, slečna Liana tančila by zajisté bez něho — nebo aspoň by se bez něho dala fotografovati.

A každý obrázek provázen byl textem drobounkého písma, textem ještě „nadšenějším", než byl text plakátu, před nímž se Melandr byl ráno zastavil. Celý ten „průvodní list" Lianin byl pařížským výrobkem. Byl to výlupek reklamy, výron nadšení nějakého pařížského enthusiasta, zbožňujícího Lianu — nebo aspoň výkon obratného, mnohomluvného agenta. Melandr podezříval dokonce samého „strýce" Duseigneura. Mohl by to

být jeho sloh. Dovedlť se starý ten elegán rozplývati v takových neskonalých superlativech.

Melandr pevně si umiňoval, že nepůjde večer do divadla rozmanitostí, a kdyby se měl rozstonati a zavolati notáře k sepsání poslední vůle!

Ale pochodem dne nabýval znenáhla bývalé rovnováhy a když se chýlilo k večeru, promlouval sám k sobě:

„Proč bych nešel? Což mně je psáno na čele, že tam jdu k vůli ní? Nebude tam na sta lidí? A nebyl bych v rozpacích, kdybych se s ní ještě setkal a na její otázku, zda jsem ji viděl tančiti, musil odpověděti, že nikoli?

A šel.

A skoro se nezlobil, že šel. Když se divadlo zatmělo a když na jevišti, černou látkou postřeném, v terči elektrického světla zjevila se Liana při prvních zvucích valčíku, jako z dáli se linoucích, zapomněl na vše, co mu bylo na celé příhodě nepříjemné, a sledoval se zájmem hadovité pohyby tanečnice, jejíž bílé roucho odrazem barevných skel měnilo se v růžové i modré, zelené i fialové, tu poseté hvězdami a vteřinou zas jako posypané květinami. Opájel se skoro celou tou stupnicí barev a tóny valčíku jej vkolébávaly v podivné snění. Nerozhlížel se po svém okolí, ale tušil, věděl, že zářivou tuto postavu, oblévanou magickým světlem a náhle se ztrácející v temnu, polyká na sta očí; a tu vzpomínaje na své první setkání s ní a na projížďku městem ve voze, kde

se k němu tak tulivě tiskla a smíchem zvonila, skoro se poddal záchvěvu pýchy, pocitu samolibosti. Kdyby věděli všichni tito ostatní — —!

Však jakmile skončil její výstup a prostor naplnil se žlutým světlem plynovým, jakmile pohádkový ten zjev byl vystřídán neohrabanou vídeňskou zpěvačkou, kokrhající pitomý kuplet v rozšlapaném vídeňském dialektu a posunkující rukama, jako by je měla vyvrtlé, polámané, nedobře v klouby zasazené — bylo všechno kouzlo to tam.

Vykonal společenskou povinnost, dostál přátelskému závazku k ní i k panu Duseigneurovi, viděl ji — půjde domů.

Kuplet vídeňské pěvkyně, číšník, který na sebe dal čekati — to vše jej zdrželo, i stalo se, když Melandr vyšel z hlediště a spustil za sebou oponu u vchodu, že náhle stál tváří v tvář — slečně Lianě.

Popadla jej oběma rukama a volala:

„Věděla jsem, že přijdete! Výborně! A tušila jsem, že dlouho po mém výstupu se nezdržíte. Spěchala jsem v garderobě, tu jsem! Jak jsem se vám líbila? Výborně, co? Jsem svůdná, sublimní, co? Nu, jedu domů. Chcete mne doprovodit?“

Nenadálé setkání spletlo Melandra. Ale ještě více uvedlo jej v rozpaky vyzvání Lianino. Snad postřehla, co mu letí hlavou, a řekla významně:

„Opakuji, že jedu domů — nechci, abyste mne někam zavezl. Ač by mne velice těšilo, kdy-

byste chtěl být mým hostem. Eh, eh — nečervenejte se! Víte, že mám věrnou strážkyni, madame Pouliganovou."

Zadívala se na Melandra, náhle se rozesmála a přichýlivši se k němu zašeptala:

„Ovšem — kdybyste si přál, poslali bychom ji spat — má zvláštní ložnici — a vlastně spí pořád, i když sedí vedle mne..."

Melandr nebyl nikdy zbabělým a také teď chtěl dostáti rytířské povinnosti. Vstoupil do vozu s Lianou, ale před hotelem se s ní co nejdvorněji rozloučil s omluvou, že je očekáván v klubu.

„Nu, jsem neskonale nešťastna, že mého pozvání nepřijímáte. Jsem vaší dlužnicí. Byl jste tak laskav, tak roztomilý. Splatím svůj dluh — uvidím vás ještě — zcela jistě — a dovolíte-li — navštívím vás..."

*

Navštívím vás! Kvidonu Melandrovi připadalo, že mu tento Lianin slib visí nad hlavou jako Damoklův meč.

Takové návštěvy jeho mládenecký byt posud neviděl. Ó, bývaly u něho dámy v jisté významné dny, ale to byly ženy jeho přátel, přicházející v průvodu svých manželů. Na ty nežárlila ani slečna Kristyna. Avšak — slečna Liana!

Melandr byl od onoho večera jako ve výminečném stavu. Zdálo se mu, že není doma bez-

pečen. Každé zadrnčení elektrického zvonečku v předsíni ho skoro uleklo — upokojoval se znenáhla teprv, když slyšel hlas mlékařčin nebo uhlířův, domovníkův nebo listonošův.

V těch dnech neodvažoval se zouti si doma boty a vklouznouti do vyšívaných trepek, jež mu kdysi k narozeninám s lahodným, stoudným úsměvem darovala Kristyna, prosíc za odpuštění, že se opovažuje — — Neosmělil se svléci kabát a navléknouti župan nebo volnou halenu vlněnou. Tak ho nesmí slečna Liana zastihnouti. I když měl celé odpůldne prázdno a nezamýšlel vyjíti z domu, seděl u psacího stolu oblečen jako do salonu, škrtě se v tuhém vysokém límci, obepjat nákrčníkem, a přes tu chvíli zkoumal, je-li každý knoflík v pořádku.

Slečna Kristyna udivena pohlížela, že si teď nevšímá trepek, které mu hned po obědě kladla k pohovce, že opovrhuje županem, ba, že si dokonce odpírá popolední zdřímnutí. Kdyby byla věděla, co znamená tato stálá pohotovost jejího velitele!

A nejhůře nesl Melandr, že nemůže pracovat. Tak byl roztržit, rozptýlen. Znenáhla jej přepadala nervóza a tu dospěl Melandr tak daleko, že si snažně přál, aby slečna Liana již jen přišla, aby měl to napjetí, všechnu tu nejistotu za sebou.

A umiňoval si svatosvatě, kdyby byla Paříž plna samých Duseigneurův, že se jim při budoucím svém tamním pobytu co nejpečlivěji vyhne.

Byl tu svatý Sylvestr a slečna Liana nepřišla. Bohu díky! Pozejtří vyprší její pražská kampaň, pojede do Cařihradu nebo kam — Melandr bude mít pokoj.

Místo slečny Liany došel něžný dopisek. Její přání k novému roku. Melandr to s jistotou očekával. Věděl, že v ten den žádný Pařížan nezapomene na své známé. Že se tam novoročních lístků rozletí na statisíce. Ale že přišel o den dříve! Nu, přispíšila si, aby pak v poslední chvíli nezapomněla.

Obsah poněkud jej zarazil.

„Drahý pane! Neuvidím-li Vás do té doby, abych Vám mohla přání své vyjeviti ústy, prosím, abyste byl ujištěn, že Vám přeji k novému roku vše nejlepší.

Vaše Liana de B.“

Do té doby? Do zítřka? Zbývá již jen dnešek. Chtěla by dnes přijíti? Do těch příprav k sylvestrovské večeři?

Nikoli, minul den, a Liana se neobjevila.

O sedmé hodině večer počali se scházeti hosti v „salonech“ Melandrových. První byl jeho soudruh v úřadě, rovněž stárnoucí mládenec Knábl, s hustým, divokým krytem hlavy jako prales, s ryšavou kozičkou na bradě, s ohromnými okuláry, krasoduch a vášnivý jedlík. Pak přišel profesor Pečínka, mládenec otylý, rovněž labužník, huba jízlivá, rozšklebující se vždy ochotně na

útraty jiných, človíček širší než delší, pohodlí milovný, mnohdy rozmarný jak stará panna, jindy zas nevyčerpatelný vtipkář, zejména v ženské společnosti.

O půl osmé, zcela obřadně a rychle za sebou dostavily se tři manželské páry. Mladý advokát a obhájce Toufar s chotí štíhlou, kterou před rokem nastolil na trůn své mladé domácnosti, když byl dříve opatrně vyházel všecky podobizny dívčí, jež mu zůstaly na památku z mnohých sladkých, pomíjejících dobrodružství. Za ním Erazmus Šiška, malíř, nesmírný dobrák, ospalý vždy mezi desátou a jedenáctou, s chotí subtilnou a něžnou jako květina. Ženil se trochu pozdě a byla to šíje slečny Pavlíny, dcery zámožného pražského měšťana, která jej svedla pode jho sedmé svátosti. Byla to skutečně šíje pro sochaře a pro malíře. Přišel doktor Hlavatý, chirurg, s chotí Zdenkou, dcerou továrníka z blízkého venkovského města, paničkou rozkošnou a vždy úsměvavou, s ručkama tak tvárnýma, že každý záviděl Hlavatému, když mu vjely hravě do hustých vlasů, poněkud již prokvétajících. O osmé hodině konečně se dostavil novelista a básník Chvátal, učiněný zjev poetický, kterýž se tvářil vždy, jako by s oblak spadl. Jeho choť, půvabná pěvkyně, může přijíti až po divadle. Zpívá dnes.

Nebyla po prvé tato společnost shromážděna u Melandra, ale slečna Kristyna v kuchyni byla plna trémy. Jak budou hostům chutnati hlemýždi

a škeblę? Zda upravila dobře roládu? Byla-li dosti zamřelá srnčí kýta, ale zas ne příliš, aby nečpěla divočinou? Zda se jí povedlo rizotto, jehož recept si pán přivezl z Italie a na němž si velice zakládal?

Byla ve svátečním úboru a hořela všecka, když vnášela do jídelny bouillon v porcelánových koflíkách.

Obyčejně to býval Pečínka, který jí vítal a povzbuzoval. Tak i dnes:

„Slečno Kristyno, přicházíte v oparu rajsky páchnoucím! Dnes voní z vaší čarodějné kuchyně pravé zázraky!"

Kristyna usmívala se blaženě, vděčně; Pečínka byl její. Jemu také při obnášení nastrkovala nejlepší, největší kousky z mísy, na jeho číši pamatovala nejčastěji. To byl vděčný host.

Kvido Melandr zářil. Byl nesmírně spokojen. Nebezpečí pominulo, starý rok dobře končí.

A když večeře skončena a Melandr zavedl pány do své pracovny, aby si tam zažehli dobrý doutník, nezdržel se a v prvních obláčcích dýmu vypověděl přátelům celé své dobrodružství se slečnou Lianou.

Přátelé neskrblili poznámkami, zejména Pečínka špikoval hovor peprnými, stručnými epigramy, jež vyvolávaly bouřlivý smích ostatních. Rozumí se, že také dámy vedle chtěly vědět, oč běží. A za okamžik dáno vánoční překvapení Melandrovo celé společnosti na pospas. Snad by

tomu byl Melandr zabránil, kdyby byl tušil, že za dveřmi naslouchá a slovo od slova hltá — slečna Kristyna.

Tu náhle pronesl Pečínka:

„Však nemáš ještě vyhráno! Ještě by mohla přijít!"

Melandr se zarazil, ale jenom na okamžik.

„Eh, vždyť tančí!"

„Ano, ale o desáté. A takové Pařížance není pozdě na visitu o jedenácté, zejména když ví, že jsi vzhůru a že máš společnost. Prozradil jsi jí trochu mnoho."

V tu chvíli zazvoněno. Melandr skoro pobledl. Ne, to byla paní Chvátalová. Přicházela z divadla.

Netrvalo dlouho, zazvoněno po druhé. Melandr povstal.

Marný poplach. Byl to sklepař z blízkého pivovaru, který přinášel led, na nějž byla Kristyna ve chvatu dne zapomněla. A jaké by to bylo šampaňské o půlnoci, bez ledu?

Než nejen Melandr, i dámy byly znepokojeny. Ale jinak, než jejich hostitel. Ty si nepřály nic toužebněji, než aby slečna Liana přišla. Jaké by to bylo okořenění večera! A všecky se učily kdysi v ústavu francouzsky a pojednou si v paměti vyvolávaly všechny ty fráze zdvořilé a obdivuplné, jimiž by byly uvítaly slečnu Lianu, Francouzku, skutečnou Francouzku!

Kyvadlové hodiny na stěně odbíjely právě jedenáctou hlubokým, dojímavým zvukem, když

v předsíni zadrnčel zvonek opětně. Ale teď jinak, než kdy přichází známý. Rázně, netrpělivě, rychle dvakrát za sebou.

Melandr, který již chvíli byl zamlklý, zbystřil sluch a jeho oči visely na dveřích. Slečna Kristyna otvírala. V předsíni zazněl zvučný ženský hlas — několik rychlých slov, z nichž Kristyna rozuměla jen jedinému: Mélandr?

Pečínka skočil ke dveřím a otevřel. Bylo viděti až ke schodům, kde stál domovník s lucernou, svítě pozdní návštěvě. Právě se došplhávala na chodbu madam Pouliganová. A v předsíni byla již a nyní do jídelny vstupovala — slečna Liana.

„Bon soir, messieurs, mesdames!" znělo jasně, úsměvavě, skoro trochu rozpustile z jejích úst.

IV.

Tu stála slečna Liana ve dveřích ve svém pivoňkovém plášti; rozpažená její pravá ruka opírala se o kliku rozevřených dveří, čímž plášť na této straně se rozhalil, tak že v plném osvětlení se zaleskla stříbrošedá, místy tmavě žíhaná kožešinová podšívka. Jak se Melandrovi zakmitla tato svítící, měkká a chvějící se srst, sloučil se mu zjev nenadálého hosta s představou úlisné, ohebné šelmy s jiskřivýma očima, připravené ke skoku. Stála tu Liana s hlavou poněkud nachýlenou a její zraky těkaly s jednoho na druhého, hledajíce povědomou tvář. Teď utkvěly na domácím pánu, pravice pustila se kliky, mávla vzduchem, a Liana zvolala:

„Voilà, monsieur Mélandr, tu jsem — očekával jste mne, pravda-li?"

Melandr posud seděl, jako by byl náhlým zjevením Lianiným strnul. Povědomý ten Damoklův meč — tak mu připadalo — utrhl se náhle a sjel mu do hlavy, do mozku, jehož činnost ochromil tak, že nebyl schopen myšlenky, že nevě-

děl, co v nejbližším okamžiku učiní. Hlas Lianin jej vzvolal k životu. Ale byl to zcela mechanický výkon, když se teď Melandr vymrštil s křesla a pokročil naproti Lianě, aby ji uvítal.

Ale než k ní došel, byla jako střela u něho, vztáhla paže, chopila se ho za obě ruce, přitiskla si je na ňadra a spalujíc ho pronikavými zraky, volala rozpustile:

„Či neočekával jste mne? Zdá se, že jste překvapen — tím líp! Nuže, zde mne máte a zde — pro všechny případy! — moje mateřská opatrovnice.“

Ještě tiskla ruce Melandrovy k hrudi své a jemu bylo, jako by ho elektrisoval, jako by mu konečky prstů zapaloval, a odtud vlévalo se mu horko do celého těla. Ale když se podíval na madam Pouliganovou, neubránil se úsměvu a žertovnému dojmu, jenž překonával vše ostatní.

Politováníhodná tato účastnice válečného tažení Liany de Baudry připadala mu dnes ještě scvrklejší, seschlejší než po prvé. Její oči, ač ospale mžikaly, dívaly se vyjeveně a skoro úzkostlivě po společnosti, jako by se tázaly: Kam zas mě to třeštidlo zavedlo? — Rty její se pohybovaly, ale jedva slyšitelně z nich vycházelo: „Bon soir — bon soir, messieurs, mesdames!“ a plna odevzdanosti v nevyhnutelný osud ukláněla se v pravo i v levo a její pohled jako by prosil: „Nemějte mně za zlé, promiňte, já za nic nemohu! A nevšímejte si mne!“

Na levici měla navlečené dvě kabely, dva „ridiculy", svůj i Lianin. Její, z otřelého modrého plyše, byl veliký jako vojanský vak na chleba. Lianin byl mnohem menší, z plyše ohnivého, oranžového. Hubené prsty tiskly veliký vějíř Lianin, z peří rovněž oranžového. Pravice paní Pouliganové nesla nějaké zavazadlo, cestovní kabelu z červenavé kůže, značných rozměrů.

Když Melandr dospěl pohledem k tomuto břemeni nevyhnutelné gardedámy Lianiny, zarazil se náhle.

„Bože!" projelo mu hlavou, „snad se ke mně mlle. Liana — nestěhuje?"

Ale hned se snažil, aby tu myšlenku zapudil. Jaký to nápad! Něčeho podobného přec ani toto divoké stvoření není schopno!

„Mais donc! Monsieur Mélandr!" volala Liana, pouštějíc ruce Melandrovy, „představte mne své společnosti, svým dámám!"

Vskutku, Melandr nechápal, že zapomněl. A zcela obřadně tedy představil slečnu Lianu jako vzácnou návštěvu z Paříže, jako neteř — (řekl úmyslně neteř a ne sestřenici!) — milého svého přítele pana Duseigneura, proslulou — proslulou (hledal slovo!), nu, proslulou umělkyni, která míří do Cařihradu na zvláštní vyzvání sultánovo, a pak jmenoval hosty své pár za párem, a pánové i dámy povstávali a ukláněli se. Svobodní mládenci zůstali naposled.

Krasoduchý Knábl uklonil se vážně, zajel rukou do houštiny kučeravých vlasů a vážně zas usedl. Ale profesor Pečínka, který již byl také na dvou výstavách pařížských a byl ctitelem všeho francouzského, nemohl si odepříti, aby sympatii svoji neprojevil způsobem vroucnějším. Zdvihl se, popošel k Lianě, pronesl dvorně, že ho toto setkání těší, a políbil slečně ruku.

Tento projev uvítala Liana s šelmovským úsměvem, zlomila kolena v „pukrle", a když Pečínka malou její pravici pustil, pozvedla ji Liana a pohladila ho něžně a rozmarně po plné tváři.

Tato neočekávaná a výborně sehraná episodka rozjařila ostatní společnost. Napjetí pominulo a v komnatu vracel se dřívější humor.

Liana shodila zcela nenuceně plášť a jak jej podávala paní Pouliganové, zakryla jím téměř zcela drobnou její postavu.

Kam s ním? potácela se gardedáma, nevědouc, co má dříve držet a dříve pustit.

Ale již nabyl Kvido Melandr obvyklé jistoty. Odňal paničce plášť, aby jej vedle v pokoji pověsil, a sahal i po kabele.

„Pozor na to!" volala Liana. „To jsou mé poklady!" A naklonivši se k Melandrovi zašeptala mu: „A pro vaši společnost malé překvapení!"

Melandr zanesl věci do své pracovny, mžikem se vrátil a volal:

„Kristynko, dva příbory, ubrousky!"

Ale o ty věci staral se již Pečínka. Byl vyšel do předsíně a vyjednával s Kristynou.

Strážkyně domácího krbu Melandrova podobala se v prvém okamžiku ženě Lotově; s tím toliko rozdílem, že se neproměnila v solný sloup, ale v ocet a žluč.

Byl to jediný Pečínka, k němuž měla v tomto okamžiku důvěru, i tázala se, když vyšel ven:

„Co tohle je, pane profesore?"

Její obličej byl jako z kamene vytesán. Nic v něm teď nebylo hladkého, kde jaký rys ve tváři, vše bylo tvrdá hrana a rýha.

Pečínka, znalec všech jejích slabostí a hnutí duševních, aby předem zaplašil každý nesouzvuk a aby Kristynu uchlácholil, šeptal jí důvěrně:

„To je příbuzná presidenta francouzské republiky, pana Faura, víte — jako u nás místodržitele. Je v tom politika, teď jsme s Francií jedna ruka. Chtějí pana inženýra Melandra jmenovati členem francouzské akademie, a tahle dáma to projednává..."

„Ale vždyť já jsem prve zaslechla..." namítala slečna Kristyna.

„Nu ano," horlivě domlouval Pečínka, „to jest její inkognito! Kdyby naše úřady věděly, oč vlastně běží, tedy by ji vydaly Prusku, víte, Kristynko? Víte přece, že Prušáci vzali Francouzům Elsasy a Lotrinsko — a tato dáma je

Elsasanka, vyhodila tam do povětří jednu německou pevnost a musela uprchnouti. Jen jim dejte příbory."

Slečna Kristyna ovšem se o politiku nestarala a nechápala nic ze všeho, co jí Pečínka povídal. A jen jako pod účinkem suggesce šla ke kredenci, vyňala talíře a příbory a vnášela je do pokoje.

Liana podívala se na ni a slečna Kristyna sklopila hlavu. Nesnesla ty „francouzské oči", jak se později Pečínkovi přiznala.

„A kam nás posadíte, drahý příteli?" obrátila se Liana k Melandrovi.

Ale již vstával dvorně doktor Hlavatý, drcl šetrně do malíře Šišky, který byl zatím hotov se svojí spavou hodinou od desáté do jedenácté, židle rachotily a nové se vsouvaly na získané mezery. Liana měla místo mezi doktorem Hlavatým a Melandrem, madam Pouliganová mezi Knáblem a básníkem Chvátalem. Chvátal, jako by si posud nebyl jasně vědom, co se děje, protíral si skřipec a díval se, koho vedle něho usazují. Vida gardedámu, zamžikal očima a zase lhostejně usedl. Prve, když zvonil hlas Lianin, vyčítal si v duchu, že kdysi zanedbával francouzské lekce u Schmidta-Beaucheza. Teď, když k němu dali paní Pouliganovou, nelitoval toho již.

Liana vsouvla se graciosně do mezery pro

*

ni ustanovené, poklonila se opětně a přelétajíc očima paničky, pronesla s plnou jistotou:

„Dámy hovoří francouzsky, nespa?"

Paničky pokývly hlavami na přisvědčenou a všecky zahořely ohnivou záplavou. Hovořily, ano, ale teď, kdy se nebezpečenství konversace přiblížilo, tonuly v rozpacích, jak to dopadne.

Ale zraky všech pánů utkvěly po otázce Lianině s výrazem taškářským na doktoru Toufarovi. Toufar byl totiž znamenitým řečníkem, jak u soudu, tak ve společnosti. Měl čestný název „stolového řečníka" a když se ocitl v rozmaru zvláště dobrém, povstával a přednášíval „francouzskou" obhajovací řeč. Měl výborný nosový přízvuk, jako Francouz rozený, měl zásobu asi třicíti francouzských slov, jež splétal a proplétal tak výborně a tak rychle, že unesen byl jeho přednáškou každý, ale zejména, kdo francouzsky — neuměl. Bouře smíchu zaburácela po každé takové jeho přednášce. Ale francouzsky to nebylo.

Doktor Toufar pochopil zlomyslné úsměvy drahých přátel, kteří již v duchu triumfovali, že konečně nadešel den odplaty za všechny narážky a zlomyslnosti, kterými je kdy Toufar vyčastoval, neboť byl „huba zlá, jedovatá", arci v nejdobromyslnějším toho slova významu.

Avšak doktor Toufar rozhlédl se zcela vážně po společnosti, odkašlal, povstal, zastrčil dva prsty pravice za pikeš vesty, poklonil se paní

Pouliganové a slečně Lianě, které již seděly, a spustil:

„Madame! Mademoiselle! Že lonér de vu salye! Púr la tut société de notr žúr sylvestré. Avek alimentasion že vö vú dyr, ke nuzavon grán boku de plezír dasosiación kontamporén admirábl fnétr e menažerí purboár delikates frykandó, le sábr syr la tábl komplezán! Medam! Že vuzánkór drapery de la mézon…“

A dál a dál se řinul proud jeho řeči. Paní Pouliganová patřila na něj všecka vyjevena, skoro úzkostlivě, a čím dále mluvil, tím zdrcenější vypadala.

Také Liana naslouchala prvým slovům pozorně. Ale za krátko seznala, oč běží, a zraky jiskřily rozmarem a potěšením z tohoto žertu. Ještě se zdržovala, ale čím dál, tím více sebou trhaly svaly jejího obličeje, zoubky hryzly kapesní šátek, z očí řinuly se jí slzy smíchu, a když Toufar po pěti minutách skončil, svíjela se s ostatní společností v křečovité veselosti. Bylo to po prvé, co něco takového slyšela, a řečnický talent i frančtina Toufarova nadchly ji tak, že se chopila nejbližší číše s vínem, spěchala k Toufarovi, přiťukla na jeho číši, rázem vypila a — objala Toufara.

V tom okamžiku paní doktorová Toufarová přestala se smáti. Objetí Pařížanky bylo nesmírně vroucí, upřímné, nelíčené.

Liana vrátila se právě na své místo, když slečna Kristyna vstupovala s velikým žaponským tácem, na němž přinášela zbytky večeře, jak pan Melandr byl rozkázal. Byly to zbytky důkladné, na něž mohl pozvati ještě jednu společnost. Srnčí kýtu a roládu musila Kristyna ohřáti; ale byly tu také dobré věci studené, kaviár, sardinky, americký losos v oleji, jehož páteř se rozplývá v ústech jako máslo, salát z humrů, štraspurská paštyka.

Liana jen ďobala ode všeho, jako pták, který si vybírá v zrní. Avšak madam Pouliganová oživla při pohledu na mísy a talíře, a na pobídnutí Melandrovo chopila se vděčně nože a vidličky a nabírala si. Zdálo se, že konečně nadešel také pro ni okamžik, pro ni, která na všem ostatním nejevila zájmu. Nezbylo jí mládí, nezbyla jí krása, neměla chuti k hovoru a vůbec jí bylo zdánlivě lhostejno vše, co se kolkolem dálo. Ale zbyl jí z minulosti dobrý žaludek, a madam Pouliganová, nevšímajíc si hovoru ostatních, tiše a vytrvale pojídala. Bylo zřejmo, že ji uspokojuje roláda, chutnala jí nad pochybnost zvěřina. Potom přikročila ke studeným zákuskům. Madam Pouliganová, toť byl rub signora Succiho, pověstného virtuosa postu. Ona koncertovala způsobem opačným. Společnost, zabavena Lianou, nevěnovala jí mnoho pozornosti. Jen dva lidé na ni pohlíželi úkradmo s rostoucím účastenstvím, její sousedé: básník Chvátal a krasocitný

Knábl. Knáblovi připadala při tom fantastická myšlenka, není-li madam Pouliganová, tento obraz minulosti, vlastně umělým nějakým automatem, uvnitř zcela dutým, do něhož lehce se složí večeře pro dvanáct osob. V tomto směru přece nebyl diletantem a několikráte již provedl výkon „hors concours", však před gardedámou slečny Liany skláněl bezděky hlavu a uznával v duchu, že je překonán. Skoro ho to netěšilo, neboť byl ctižádostivý.

Kvido Melandr byl již docela ve své míře. Liana počínala si velmi způsobně a zejména nikterak neuváděla do rozpaků dámy, čehož se s počátku velice obával. Čert věř takové živé Francouzce. Zabavoval ji ovšem sám nejvíce, horlivě s ní rozmlouvaje, a když hrozila nějaká přestávka, byl vystřídán doktorem Hlavatým, který také plynně ovládal frančtinu. To byl výborný společník, k němuž se Liana obracela vždy častěji. Znal Paříž z delšího pobytu, vyptával se Liany na mnohé podrobnosti, jež nasvědčovaly, jak je zasvěcen v důvěrné záležitosti Paříže, jež povrchnímu a bojácnému pozorovateli unikají. A vše pronášel klidným, dobromyslným způsobem, s přívětivým úsměvem, který i břitké nějaké poznámce a ostrému nebo pikantnímu žertu dodával lahody.

Liana naslouchala mu se zálibou stále rostoucí a když Hlavatý pronesl zase nějakou výbornou čertovinu, která se týkala právě jejího

povolání a samostatného života, klepla jej Liana vějířem přes ruku a zvolala:

„Vy lišáku — ještě slovo a zapečetím vám ústa!"

„Svými?" usmál se doktor Hlavatý.

„Lhostejno — třeba! Líbám také jedovatě."

A tu, než se kdo nadál — ale nejméně sám Hlavatý — již ho popadla oběma rukama a vtiskla mu na rty upřímný polibek.

„Pardon — ale já si barvím kníry!" usmál se Hlavatý.

„Vy ošklivý, to jste měl dříve říci!" durdila se žertem Liana. A náhle vidouc, kterak všechny dámy ztichly, otázala se rychle:

„Ale vy tu přece nemáte ženu, co?"

Byla dávno zapomněla, komu která z dam náleží. Všechny paničky se rozesmály, jen jediná — paní doktorová Hlavatá — zapýřila se a zaplála jako růže a upřeně pohlížela na svého manžela.

„Pardon, madame!" zvonila Liana, „ale ode dneška si váš manžel tím více bude vážiti každého vašeho políbení. Slyšela jsem, kterak vy všecky umíte líbati s celou vroucností, s celou duší, jako vůbec Slovanky. Ujišťoval mne o tom — —"

„Kdo, kdo?" volal Pečínka.

Liana se diblicky rozhlédla a ukazujíc vějířem na hostitele, odpovídala tiše:

„Monsieur Mélandr!“

„Hle, hle!“ volal Pečínka, „a tohle se člověk dovídá přes Paříž!“

Hrklo v hodinách, byly tři čtvrti na dvanáct. Byl čas, aby se připravilo vše ku přivítání nového roku. Melandr spěchal, aby přerval dráty u lahví šampaňského, madam Pouliganová konečně dojedla, a slečna Kristyna, odklidivši mísy a příbory, stavěla na stůl široké, mělké poháry na šumivé víno.

Pozdrav novému roku vyzněl hodně bouřlivě, a teď Melandr, blíže se k paní Chvátalové, mnul žadonivě rukama, aby něco zapěla. Paní Chvátalová vždy ochotně přispěla svým dílem k rozmarné zábavě a také teď nedala se dlouho pobízeti. Melandr spěchal k pianu ve druhé komnatě. A jakmile uhodil první akkordy, volala Liana:

„Ach, vy máte klavír! Tušila jsem, věděla jsem to! Výborně!“

A když paní Chvátalová zazpívala jednu ze svých nejlepších arií, přikročila Liana k Melandrovi a tázala se šeptem:

„Příteli, máte ve svých notách náhodou Ernesta Gilleta ‚Loin du bal‘ — to pěkné intermezzo?“

Melandr sáhl ve spoustu not a vytáhnuv žádanou skladbu, hleděl tázavě na Lianu.

„Schovejte to zas!“ mluvila rychle Liana. „A teď, příteli drahý, máte někde pokojík, kde mne můžete nechati na chvíli samotnu? Pojďte, uveďte mne tam — a pošlete mi madam Pouliganovou — a podejte mi, pokud možno nepozorovaně, můj tlumok! Netažte se — je to malé překvapení pro vás a pro vaši společnost! Ale brzy! Musím se převléci!“

Melandr se rozhlížel beznadějně. Probůh! Liana se chce převlékati! K čemu? A co zamýšlí? Nemůže se jí vyptávati — avšak dámy, jeho dámy! — nebude to něco divokého?

Nebylo však času na dlouhé úvahy. Liana doléhala. A teď se mu rozjasnilo. Hle, komnatka Kristynina vedle kuchyně — to jest hledaný kout!

„Kristynko, rozsvítila ve svém pokojíku!“

Kristyna stála, nevědouc, co se má díti.

„Proč pak, pane inženýre?“

„Neptala se a rozsvítila. Uvidí!“

Kristyna šla jako odsouzená a rozžehla ve svém panenském pokoji lampu. Byl to neveliký, ale přívětivý útulek, vyzdobený se vší pečlivostí hospodyně. Když rozsvítila, probudil se kanár v kleci na stolečku u okna, vytáhl hlavičku pod křídlem a vyjeven díval se na návštěvu. Melandr tam právě uváděl Lianu a za ním kráčela paní Pouliganová s tlumokem.

V Kristyně všechno se chvělo. Nu dobře,

ať si pán ve svých pokojích dělá co chce, ale tuto, kam ještě nikdy nikdo nevkročil!

A jak Liana vešla do pokojíku a s ní opar té vůně, jež Kristynu tak rozčilovala, rozpomenula se náhle na něco. Ne, tuhle kanára nenechá! Nevinný ten pták nemá býti svědkem spousty, která se snesla na posvátnou tuto místnost.

„Pojď, manynku, pojď," mluvila k němu, stiskajíc zuby, „zde bys nespal."

A popadnuvši klec, odnášela ji do kuchyně.

„Ubohé zvířátko, ani ty nemáš pokoje! Pěkně ti začíná nový rok! V tom bychom nespali, chuderko — zůstaneme dnes v kuchyni. A zejtra — zejtra spolu půjdeme. Neboť zde nastává Sodoma a Gomorra!"

Melandr se tázal, přeje-li si mademoiselle ještě něčeho, Liana ho něžně vystrčila ze dveří a zavřela za ním.

„Hned se shledáme!" volala za ním. „Sedněte k pianu."

S napjetím očekávala společnost, co se bude díti. Konečně skřípły venku dvéře! Teď! — Ne, to byla paní Pouliganová. Vstoupila z předsíně a šeptem žádala o něco Melandra.

Hostitel, stejně netrpělivý, usedl ke klavíru a pianissimem udeřil první akkordy intermezza „Loin du bal". Madam Pouliganová nehnula se od piana, ruku na jedné z lamp, opatřených

lesklým reflektorem. A teď obrátila reflektor do středu komnaty. Beze šustu, jako duch vstoupila do této komnaty Liana, druhými dveřmi z předsíně, a náhle objevila se společnosti v hedvábném zelenavém rouše, plném záhybů, a při zvucích svůdného Gilletova valčíku započala kroužívý, hadovitý, závitkový tanec.

Pečínka ihned, pochopiv situaci, zatahoval kohoutky plynového lustru v jídelně, aby dojem byl co nejlepší. A Melandr hrál, zbožně hrál skladbu páně Gilletovu, na kterou před tím nepohlížel s úctou největší, neboť byl zanícen jen pro hudbu klassickou. Vlastně ani nevěděl, jak se tato profanní věc dostala do jeho skladeb. Snad ji kdysi přinesl Pečínka.

Výraz tváře Lianiny byl teď zcela změněn. Nebyla to rozpustilá Francouzka, škádlivý, skotačivý úsměv zmizel s lící, a výraz její nasvědčoval, že tančí s celou vášní bytosti své, oddané tomuto druhu umění. Scházely tu sice světelné efekty elektrické záře a měnivých skel, avšak jasně zelenému, lesklému rouchu tanečnice tvořila tmavá tapeta komnaty i výzdoba perských koberců a orientálských ozdůbek výborné pozadí a dekoraci. K tomu madam Pouliganová neobyčejně obratně manipulovala svojí lampou, jejíž záře, odrážená reflektorem, provázela postavu tanečnice, kolem níž se svíjelo a rozvíjelo lehoučké, pavučinové roucho, pod nímž prokmitalo slabě růžové triko.

V tom okamžiku nevěřily paničky, že to vše je náhoda, že je to pouhá improvisace, ale podezřívaly Melandra, že to měl s Lianou umluveno. Pro pány bylo to arci výborné půlnoční překvapení.

V.

Kvido Melandr přehrál skladbu po prvé a měl co dělat, aby jeho výkon byl co do hladkosti poněkud přiměřen měkkým, vlnivým, splývavým pohybům Lianiným, jejíž růžové tělo bylo jedinou měnivou arabeskou, jejíž roucho nabývalo sterých tvarů. Hleděl do not, ale viděl i tanečnici, tu jak rozechvívá pavučinový svůj závoj do šíře, tu jak se ouží v štíhloučké zjevení a vyrůstá do výše, jako skutečná popínavá rostlina, pnoucí se vzhůru, vzhůru, až se její poslední něžné výhonky ztrácejí kdesi ve stropě. Teď na mžik nehybný postoj, náhlé zavíření okolo vlastní osy, zatřepetání — a vlnivé pohyby počínají zase v nových svůdných obratech, ve zdánlivém klesání nazad a náklonech ku předu, jako by pták rozpínal křídla k rozletu. Melandr vrátil se k začátku a hrál dále. A jako by se mu sdělovala vášeň Lianina, jako by její chvění přecházelo v jeho oudy, prsty Melandrovy sklouzaly po klávesách vždy lehčeji, hra stávala se oduševnělejší, blouznivější, klavír zdál se šeptati a vzdy-

chati, hudba spojovala se v jedno se zjevem tančící ženy — Melandr byl nadšen. Již se nedíval na partes, jenom na Lianu, a přece nechybil ani notou. Díval se na ni, pohlcoval ji očima, a přec jako by o tom sám nevěděl.

A stejně vděčnými diváky byli hosté jeho, leda že obraznost každého z nich vykouzlovala si ve zjevu Lianině jinou představu.

Přísnému Knáblovi připadala teď Liana jako veliký, čarovný, stříbrně zelený květ, chvějící se v dravém větru. Malíř Šiška díval se na ni jako na královnu noci, rozestírající peruti své nad usínající krajinou. Litoval, že nemůže zachytiti určitý jeden postoj, obrat, litoval, že obraz náhle nemůže strnouti v nehybnost, aby podle něho mohl vytvořiti dílo, v něž by vdechl všechno své umění. Básníku Chvátalovi zdálo se, jako by ležel v husté trávě pod vodopádem, řítícím se v měnivých paprscích s výše a rozstřikujícím se v tisíceré krůpěje, hrající v záři slunečné všemi barvami. A jeho choti připadal zjev Lianin jako obrovský motýl, vznášející se v milostném zanícení nad květinou. Pečínka přenášel se v jinou říši. Nikoli, v jeho očích nebyla to květina, ani vodopád, ani pták, ani motýl, ale nekonečné vyvírání živého vína, jež bouří v číši, vystupuje v myriádách perliček vzhůru a šumně přetéká okraje poháru. Doktor Hlavatý seděl klidně, mhouře oči, a díval se na Lianu jako — anatom. V jeho očích spadalo zelené

roucho s Liany a zbývalo jen růžové tělo. A Hlavatý kladl je v duchu na bílý mramorový stůl pitevní a vznášel se nad ním s břitkým nožem, jímž tak mistrně vládl. Avšak ne — toto tělo ještě žije, je plno rubínové krve, kolující ohnivě, sálavé, žhavé. Tu tančí Liana a každá krůpěj krve tančí v ní a s ní.

Teď se rozpažily ruce Lianiny, a jak se míhavě potřásaly, padaly poslední kaskády řinoucího se roucha níže, níže, náhlé zavíření, až se hlava zatáčela, paže klesaly k bokům, hlava se odklonila nazad, ruce skryly se v záhybech — a pojednou jako z kamene vytesána stála Liana nehybně. Růžové tělo zmizelo zcela v řasách oděvu a madam Pouliganová, pozdvihnuvší rázem lampu, vrhla ostré světlo na hlavu Lianinu, jejíž tváře hořely temnou červení v rámci bohatých, bronzových, třpytivých vlasů, a jejíž ňadra dmula se bouřlivě. A vzdouváním a klesáním ňader zachvíval se posledně zelený hedváb, níže, níže, až ke konečkům prstů nožek Lianiných.

Také klavír vydechl poslední zvuk, Melandr seděl nehybně, nastalo ztišení. Ale jenom na okamžik. Neboť v tom se ozval potlesk společnosti, bouřlivý to výboj všeobecného nadšení nad neočekávaným, oslňujícím výkonem Lianiným. Tleskali nezkrotně pánové, tleskaly horlivě i dámy. Neboť pohlížely-li s počátku poněkud upjatě na nenadálý ten výjev, snad

i v obavě, zda se tanečnice nedopustí nějaké výstřednosti, teď byly uchváceny jejím tanečním uměním i cudným způsobem, jakým Liana výstup svůj provedla. Pohledy jejich, upřené s počátku chladně na vábný zjev tanečnice, podobný přeludu, pohledy to, v nichž spočívalo snad i trochu žárlivosti, plály nyní plným uspokojením. A nejhorlivěji ze všech tleskáním i výkřiky projevovala se paní Chvátalová, plná obdivu nad Lianou a její improvisací, která tak zdárně dopadla bez onoho velikého aparátu divadelního, bez jeviště s černými závěsy, bez elektrického světla, bez barev. Ba, jí připadal tento domácký výkon poetičtějším, poněvadž byl prost všech triků a vedlejších efektů. Tu vítězila Liana jen sama, vlastním uměním.

Liana se půvabně ukláněla na všechny strany, dámám se skromným úsměvem, pánům posílajíc hubičky na dlani, ještě jednou rozechvěla plihý hedváb, její zraky zatřpytly zmamujícím úsměvem — a zmizela. Do pokojíku Kristynina.

Madam Pouliganová jako by byla oživla. S její tváře zmizela ospalost a také ona se ukláněla, když postavila svítilnu na klavír. Byla hrda na svou svěřenku.

Ještě zněl potlesk, když k ní Pečínka přistoupil a dvorně pronesl:

„Madame, také vy máte podíl na tomto úspěchu. Neboť jste svou lampou konala pravé divy.

To byla ruka zkušeného divadelního strojmistra a mechanika! Gratuluji vám."

Kožené záhyby žluté tváře paní Pouliganové zdály se také červenati po tomto zalichocení Pečínkově.

Slečna Kristyna s počátku si umiňovala, že dnes již z kuchyně nevyjde. Děj se co děj, zůstane tam u svého kanára, u toho ubožáka, který byl tak drsně vyburcován ze spánku a který teď tloukl v kleci křídloma, nemoha najíti své místo na bidýlku. Ale když zaznívaly zvuky klavíru, vždy vábivěji, neodolala přece a vyšla do předsíně, aby se pootevřenými dveřmi podívala na tu „spoustu", a tam stála až do konce. Ani neměla času prchnouti, když Liana vyběhla, aby se v pokojíku zas převlékla. Ustoupila rychle do kouta za skříň a zakryla si tvář zástěrou. Neboť nenáviděla tu francouzskou „baletku" — nenáviděla celou vášní svého srdce, oddaného panu Melandrovi, který se v jejích očích octuje na strašlivém scestí, na srázu, s něhož jest jen krok do hlubiny. Ach, kde jsou její sny! On se tam sřítí!

Ale teď, když profesor Pečínka pronesl svůj hold paní Pouliganové, přistoupila zas Kristyna k otevřeným dveřím a přišla časně dost, aby šeptným zvoláním zadržela Pečínku, než se vrátí k své židli.

„Pane profesore!"

Znělo to úpěnlivě, Pečínka k ní přikročil. „Nu, co tomu říkáte, Kristynko? Viděla jste?"

„Viděla!" zajíkala se Kristynka hněvem. „Ale zítra — zítra dostaneme od domácího výpověď — takový rámus, takové hopsání a takový aplaus — po půl noci!"

„Vždyť je Sylvestra, Kristynko," chlácholil ji Pečínka. „V ten den je všechno dovoleno."

„Ale tohle by nemělo být dovoleno!" vybuchla Kristynka tlumeně. „Taková tanečnice — ona si přijde na visitu k svobodnému pánu!"

„Kristynko, Kristynko," usmíval se Pečínka čtverácky, „vždyť ona je taky — svobodna!"

Kristyna pohlédla káravě na Pečínku. Jakže, i ty, Brute? Také Pečínka, k němuž měla ze všech největší důvěru? A řekla chladně, jako by chtěla naznačiti, že odmítá všechno žertování v této věci:

„Pa-ne pro-fe-so-re!"

„Nu ano, Kristynko," dodával Pečínka stejně vážně, aby ji zbytečně nedráždil, „vždyť tu pan inženýr není sám, jsme tu my, a kdyby tu nebylo nás, jste tu — vy! Vy byste nic nedopustila."

Zkoumavě se podívala hospodyně na Pečínku, zdali to myslí opravdově či tropí-li si žert, a jako by se byla nezvratně rozhodla, řekla tvrdě, vzdorně:

„Jsem tu, ale dlouho tu již nebudu. Tohle je — tohle je — — hanba!“

A do duše uražena dnešními událostmi uchýlila se do kuchyně k svému kanáru.

Po chvíli vrátila se Liana do jídelny, již převlečená, a za ní s důležitou tváří vlekla paní Pouliganová kabelu jako drahou masť.

Obličeje pánů zářily ještě výrazem labužného uspokojení z požitku — na tváři Pečínkově hrála posud každá žilka — avšak s lící paniček bylo zatím vyprchalo rozjaření. Liana přelétla jediným pohledem společnost a vystihla okamžitě situaci. Pány unesla, to jest nepochybné, avšak dámy počínají se znova trochu upínati. Ah, rozumí tomu! Ať si ženy mluví co chtějí o té rovnosti s muži, ať horují, jak chtějí o své samostatnosti, ať dotvrzují čímkoli svoji duševní rovnováhu — jedné věci na světě nesnesou: aby se jejich muži obdivovali půvabům jiné ženy. V tom okamžiku cítila se Liana královnou večera a na její tváři rozložil se dřívější diblický, škádlivý, jako výsměvný výraz.

Doktor Hlavatý, vida vstupovati Lianu, zvedl ruce a ťukal čtyřmi prsty pravice do prstů levice, naznačuje tleskání, a volal rozmarně:

„Mademoiselle, okouzlila jste nás — tím více, ježto jsme se ničeho nenadáli! Díky, díky!“

A vážný, zasmušilý Knábl zaryl si rukou do divokých kučer a skláněje hlavu, přizvukoval:

„Magnifique! Magnifique!“

Liana lehce se ukláněla, i paničkám, pohlédla na Melandra, povzdechla a nyvě pronesla:

„Díky, díky! Ale teď — mám hlad!“

Ovšem, proto byla prve tak střídmá. Nesměla se před zamýšleným výkonem najísti. Byla by pozbyla potřebné lehkosti, pružnosti, ohebnosti. Ale teď!

Melandr spěchal a znova před ni stavěl mísy se studenými lahůdkami, a Liana pojídala, že i nasycení dostávali novou chuť. Zatím jen Chvátal si přisouvl talířek a mrkaje na mísy přes obrubu skřipce, řekl polohlasně:

„Vezmu si také kousek — než to všechno sní...“

„A teď, teď budeme píti!“ zvolala Liana, když se nasytila. „Píti, smáti se a zpívati — až do rána! Pravda-li, drahé dámy?“

Dámy se usmívaly, ale poněkud nuceně, a každá se v duchu ohrazovala: Oho! A každá z nich — mimo paní Chvátalovou — podívala se na svého manžela významným pohledem, jako by mu chtěla říci: Je čas, aby ses počal dívat na hodinky, rozumíš, a pomalu půjdeme . . .

Liana postřehla ty pohledy, rozuměla jim. A rozesmávajíc se na Melandra, prohodila dráždivě:

„A kdyby vás všichni opustili, drahý příteli, já neodejdu — já setrvám. Spolehněte se na mne!“

Víno jí vstupovalo do hlavy, rty její počaly trilkovati, jako by hledaly nějaký zapomenutý nápěv, a náhle zazpívala Liana:

„Je suis l'chef d'un joyeus' fa-mil-le . . ."

Melandr vzhlédl k ní, v očích mu zasvitlo. Vzpomněl na svůj pařížský pobyt, na píseň, kterou se tehda chvěl celý ten Babylon nad Sekvanou.

„En revenant de la revue!" pronesl pološlasně.

Liana přerušila zpěv a zvolala živě:

„Pamatujete? Ah, ubohý Boulanger! Viděl jste ho také někdy, jak táhl v čele svého pluku? Znal jste ho? Oh, le général victoir! Jaký konec! Oh, pochod Boulangerův! A náš božský Paulus, jak on jej zpíval! Neboť Paulus — Paulus jej po prvé přednášel!"

Ano, Melandr se pamatoval, také jej slyšel, Paulusa, zbožňovaného pěvce kupletů, který musil zpívati do ochraptění a který i tím chraptivým již hlasem unášel své posluchače.

A Liana zanotovala teď dopěvek a dávala oběma rukama takt, jako by chtěla celou společnost povzbuditi k průvodu:

„Gais et contents
nous allions triomphants
en revenant d'Longchamps . . ."

A noříce se ve vzpomínky, přizvukovali jí Melandr a Pečínka. Melandr hučel, Pečínka bručel.

Liana teď náhle umlkla, chopila se číše, vyprázdnila ji, a polohlasně, změněným hlasem zanotovala úryvek:

„Auprés de ma blonde . . .“

Melandr se nezdržel. Spěchal ke klavíru a uhodil v klávesy. Toť písnička, kterou zpívali písničkáři v retrospektivě na náměstíčku před bastillou, napodobenou z prken a plátna o poslední pařížské výstavě, před bastillou, v níž co den odpůldne provozováno totéž divadlo, kterak vězeň utíká ze žaláře, spouští se po provaze z vylámaného okna, dopadá na střechy nízkých okolních přístavků, do příkopu, vzchopí se, prchá, je stíhán, dohoněn, odváděn zpět — ale tu již vybuchá hněv lidu, který žene na bastillu útokem, ztéká ji, vyvádí vězně, ubíjí posádku, boří bastillu. A když divadlo skončeno, zaznívala stará hravá píseň Auprés de ma blonde z úst písničkářů, oděných ve stoletý kroj a houpajících se v kyčlích na malém podiu prostřed náměstíčka, na němž dohřměl revoluční hlomoz.

Liana zapěla celou sloku, Melandr utichl a čekal na pokračování. Ale teď zaznělo něco jiného.

Mon père — la la — ma mère,
mon oncle — ça ça — ma tante,
et moi pauvre garçon — je la la —
ma servante . . ."

Klavír se neozýval. Melandrovi přeběhl mráz po zádech. I tuto písničku slyšel kdysi — bulvární to velmi choulostivý popěvek. Liana arci měla ještě tolik taktu, že závadná slůvka vytečkovávala — la la la, ça ça ça — a prozatím se jedná o líbání — ale co bude zpívati dále? Tato píseň má mnoho slok a další jsou méně nevinné než první.

Rozhodl se. Povstal, vrátil se do jídelny, zvedl číši, napřáhl ruku k Lianě a zvolal:

„Ať žije Paříž!"

„Eh bien! Ať žije Paříž!" jásala Liana a obrátila číši dnem vzhůru.

„A pan Duseigneur ať žije!" pokračoval Melandr.

„Eh, ať žije taky," souhlasila Liana, ale náhle odtrhla číši od úst a naklánějíc se k Melandrovi, pronášela šibalsky:

„Strýc Duseigneur? Oh, to je vám starý zhýralec. Víte, co mi radil?"

„? ? ?"

„Abych vás unesla! Ano, abych vás unesla, pryč odtud, z Prahy — abych vás přivezla do Paříže.. Ale nebojte se, neunesu vás, leda bych si pro vás přijela z Cařihradu."

A obracejíc se k damám, volala velkomyslně:

„Nikoli, mesdames, neunesu vám ho, nechám vám ho zde — ale zůstanu dnes u něho, neopustím ho!“

Po tomto prohlášení, o němž ani Melandr nemohl říci, zda je to pouhý výstřední, zlomyslný žert Lianin, či míněno-li vážně, stávala se situace povážlivou.

Erazmus Šiška odkašlal v rozpacích a hledě starostlivě na svoji malou, mladou choť, tázal se měkce:

„Nejsi ospalá, kočičko? Neměli bychom jít? Táhne na druhou . . .“

Mladá paní zdlouhavě vstala. Byla skutečně unavena.

Paní doktorová Toufarová byla povděčna, že někdo začal.

„Otakare!“ promluvila k manželu svému jako prosebně, ale znamenalo to zcela rozhodně: „Půjdeme také.“

Rozumělo se samo sebou, že i paní doktorová Hlavatá se připojila k této resoluci, a konečně také nezbývalo paní Chvátalové nic jiného, ač se jí zdálo, že teď vlastně je to nejveselejší. Jí byla Liana sympatická. Ať byl jakýkoli rozdíl v umění obou — tu se v paní Chvátalové ozývala divadelní krev. Cítila upřímné účastenství s každým příbuzným povoláním. A jak se dívala na Lianu, bylo jí, že by měla vstáti, obejmouti ji a dáti jí hubičku. Takovou srdečnou, šťavnatou hubičku, potřásti jí rukou

a říci: „Pozdrav tě Bůh, kamaráde — dobře to umíš!"

Liana nerozuměla slovům pronášeným, ale pohledům, jež je provázely. A prohodila škádlivě:

„Tak? Skutečně opustíte svého hostitele a necháte mi ho v kořist? Ale to není od vás hezké. U nás v Paříži nevracíme se ze Sylvestra před svítáním!"

Teď promluvil profesor Pečínka.

„Já neopustím ani přítele Melandra, ani vás, mademoiselle. Vytrvám až na přes rok!"

— — — — — — — — — — —

Kristyna poulila oči, když se oblékali v předsíni jen pražské dámy a pánové, ale „ta Francouzka" že setrvává. Nesmírnou útěchou jí bylo, že se omeškává i pan profesor. Věru, ten má rozum. Bude strážným andělem panu inženýrovi!

Když doktor Toufar podával Melandrovi ruku na rozloučenou, přichýlil se k němu a zašeptal mu:

„Proč jsi to neřekl, že ji očekáváš? Byli bychom se na to nějak připravili a byli bychom připravili i své ženy. Víš, přišlo to tak náhle."

„Ke všem čertům, Otakare, neměl jsem ani tušení...!"

Melandr nikdy nelhal, ale Toufarův pohled

zdál se přece tlumočiti nedůvěru k jeho ujišťování, dnes po prvé.

A když mu podávala ruku paní doktorová Hlavatá, připomněla mu:

„Nuže, pane inženýre, nezapomeňte, zítra u nás. A kdybyste mohl přiměti slečnu Lianu, aby přišla s vámi...“

„Milostpaní...“ ohrazoval se Melandr.

„Mlčte, vy šibale! Ale ujišťuji vás, dobře se vám to podařilo. A věřte mně, kdyby nebyli začali Šiškovi a kdyby se Toufarovi hned nepřidávali — já bych ještě nešla!“

— — — — — — — — — — —

Slečna Kristyna svítila až dolů, ale pak spěchala o překot vzhůru. Chtěla se sice přemluviti, že už jí teď do ničeho nic není, že je jí lhostejno, co se bude díti, a přece nechtěla zůstaviti bojiště prázdné, nechtěla zmeškati zbytečně ani vteřiny. Pokládala se za strážného ducha domácnosti svého velitele, a pokud může vytrvati, vytrvá.

Ale konečně i jí kynulo vykoupení. A byla to zásluha paní Pouliganové, ospalé ochránkyně Lianiny.

Její oživení po tanci Lianině netrvalo dlouho. Když počal zpěv, uchýlila se matrona na pohovku u okna, uvelebila se v koutě a — usnula. Její spaní však se podobalo spánku mlynářovu, spánku kovářského psa. Spala, pokud se hlučelo, a teď, když hosté odešli a vše ztichlo, vy-

trhla se náhle ze sna. Vytřeštila oči, vidouc, že společnost zmizela, podívala se na hodiny, a jako by se ulekla, vzchopila se, dotkla se ramene Lianina a hartusila:

„Dítě drahé, což my nepůjdeme?"

Liana se podívala na Pečínku, na Melandra, a zcela vážně promluvila:

„Arci že půjdeme! Monsieur Mélandr předešle nevyhověl mému pozvání a nedoprovodil mne k večeři do hotelu — pomstím se mu dnes a zanechám ho. Ale zdali pak dostaneme vůz?"

„Ó, slečno, dnes v noci vozů dost. Stojí zde na rohu ulice — vždyť je Sylvestra!"

A Melandr pronášel to tak horlivě, že bylo zřejmo, kterak je pln radosti, že Liana neuskutečňuje svůj slib, že ho neopustí do rána. Vždyť mu již vystupoval pot na čele.

Pečínka litoval, že to takhle končí. Jeho staromládenecké duši bylo vše to nenadálým, vzácným dobrodružstvím, přál si pokračování. Kdypak zas v jeho životě objeví se taková Liana?

— — — — — — — — — — —

„Není třeba, aby nám svítila, Kristynko," řekl Melandr k hospodyni, když se přihotovil, aby poslední hosty doprovodil. „Mám sloupek."

Tím líp, oddechla si Kristyna. Svítit j í, t é —! A když za odcházejícími zatřáskla dveřmi, pronesla zbožné přání:

„A kdyby mu tak sloupek shasl, a kdyby ta polámala nohy, nebyla by žádná škoda! Nemámila by již nikoho. Ach, to jsou ty světoběžné známosti!“

Vstoupila do pokoje, aby uklízela, ale popadla se za nos a stiskla jej dvěma prsty.

„Zatracená vůně! Jako by se v tom pačuli koupala!“

Na rohu byly skutečně vozy. Pečínka spěchal napřed. Uzrával v něm nějaký úmysl. Kynul dvěma fiakrům, u obou se otevřela dvířka. Do jednoho vstoupila Liana, do druhého madam Pouliganová. Melandr držel tlumok s kostymem a chtěl právě do vozu. Pečínka ho zadržel.

„Kvidone, aby nebylo pak žádného protahování a domlouvání. Já zaplatím svému kočímu a ty druhému. Máš dost drobných?“

„Mám.“

„Tedy rychle, vstup do vozu.“

A otočiv Melandra, vrazil jej do jednoho fiakru, přibouchl dvířka, vzkřikl na kočího: Jeďte! — a vskočil do druhého.

Melandr seděl ve voze s paní — Pouliganovou, Pečínka seděl vedle Liany. Eskamotáž se povedla.

Liana, jako by chápala, chopila se jeho ruky, stiskla ji a upřímně se smějíc, volala:

„Výborně! Vy jste dovršil moji pomstu! Vy jste k zulíbání!“

A hlavy Pečínkovy chopily se dvě ruce, ještě bez rukaviček, ruce plné ohně a vůně, a málem že neztratil vědomí rozkošným pocitem. Umiňoval si, že za nic na světě nikdy nikomu nevrátí, co teď ulpělo na jeho rtech s plných rtů Lianiných. Té kořisti se v malé intrice své nenadál.

Po půl hodině vstupoval Melandr do svého bytu. Ještě hořelo všude po jednom plameni a Melandra ovanul mrazivý chlad a divná, nezvyklá, kořenitá lesní vůně.

Kristyna procházela právě sousedním pokojem kříž na kříž, v ruce plech od plotny, na němž to praskalo.

„Co dělá, Kristynko?" podivil se Melandr.

„Co dělám?" odtušila Kristyna jako ve vzdoru. Ale hned změnila hlas a mírněji, aby snad pána nepobouřila, dodávala:

„Vykuřuji jalovcem, pane inženýre. V tomhle mydlářském povětří by se pan inženýr do rána zadusil! To snesou jenom — francouzské nosy!"

Ale s posledním slovem zlomil se hlas Kristynin, rozplynul se v palčivém pláči, a hospodyně, přiblíživše se k svému veliteli, tázala se štkavě:

„Není se mnou už pan inženýr spokojen?"

„Proč pak, Kristynko?" podivil se Melandr.

„Protože — — protože si zve na večeři takovou — takovou — — dámu!"

A její oči hleděly na něj skrze slzy tak, že pan Melandr v tom okamžiku pochopil všechno. Náhle mu bylo jasno, jak na něj pohlíží jeho věrná hospodyně, jeho dědictví po strýci. Že ji v jeho službě drží ještě něco jiného než pouhá mzda, než pouhý zvyk. Zarazilo ho na okamžik to poznání, ale náhle z hluboka nabrav, řekl s hrobovou vážností:

„Poslouchejte, Kristyno, vy jste pošetilá. Já jsem nepozval slečnu Lianu — přišla sama, a jsem rád, že už odešla. Na vždycky. Pozejtří jede do Turecka."

„Tam — tam patří!" zvolala Kristyna skoro radostně. „Ano, k tureckému sultánu!"

A vsypavši žhavé uhlí s jalovcem do kamen, spěchala horlivě, aby pozavírala okna.

POUHÉ SMYŠLENKY.

Nár. Listy v lednu 1898.

Co snad ještě se nestalo.

Zamrzlá povídka štědrovečerní.

Vlastně arci nezamrzla. V posledních dnech minulého roku neměla k tomu ani příležitosti — čtenář dobře ví, že nemrzlo. Ale čtenář mi promine tuto malou fintu; nemohu přec nikterak přiznati se čtenáři, že jsem si teprv teď na povídku vzpomněl. Vlastně by se ani nemusila jmenovati štědrovečerní, vím to. Mohl bych i nadepsati: Co se neudálo dne 17. února. Ale vím zase — z vlastní i cizí zkušenosti — kterak čtenář v zimě rád čítá, co se připíná k určitému dni, co souvisí s nějakou tradicí, která nás provází od kolébky do hrobu. Vypravujte sebe větší hloupůstku — jakmile k ní připojíte: štědrovečerní — sylvestrovská — novoroční — tříkrálová: hned má jiný vzhled, zvláštní přibarvení, „náladu". Je to tím, že čtenář — aniž o tom ví — vlastní obrazností, vlastními přízdůbkami napomáhá spisovateli, že si vkládá do věci, co tam ani není.

Napomáhá tu i věčné šero zimní, časný soumrak, cachtanice na ulici a hučení v kamnech. Jen zkuste psáti štědrovečerní povídku někdy v srpnu, kdy je třicet stupňů Réaumura ve stínu! Nikdo si jí ani nevšimne.

Bylo to v jednom z oněch prosinců, kdy se hlásívala již opravdová zima. Ach ano, mladí čtenáři — vy toho nepamatujete! I chvalně známí „nejstarší pamětníci" mají co dělat, aby si vykouzlili vzpomínku a představu oněch půvabných zim, kdy bývalo skutečně zima; kdy nejen v prostonárodních říkadlech, v básních a novellách, ale i ve skutečnosti bývaly bílé vánoce.

Tehda hodně brzy před svátky padal skutečný sníh, zůstal na polích i na cestách, na ulicích i na střechách. Tehda na okrajích střech a na okapech po nějakém nahodilém zavanutí teplejšího větérku a po opětném přituhnutí slévaly se skutečné loketní rampouchy, jež vydržely pak až do jara; na oknech vyrůstaly k ránu skutečné květy ledové, celé houštiny a pralesy podivného toho rostlinstva, jež naše ubohé děti znají jenom z vypravování babiček — jsou-li tak šťastny, aby měly babičky tak staré. Tehda dorostlí lidé padali přes tu chvíli a lámali si nohy na klouzačkách, jež s umem nedostižným vybrušovali drobní uličníci na každé zamrzlé kaluži, někdy také na mřížích sklepních otvorů. Ano — tenkrát!

A takového jednoho zmrzlého jitra štědro-

večerního přinesly časopisy jednoho velikého města lokálku různé stylisace, ale obsahu stejně truchlivého:

„Dochází nás zarmucující zvěst, že těžkou nemocí zachvácen jest a na lože připoután Stanislav Kazimír Bunda Povltavský, náš neunavný básník a povídkář. Choroba jeho jest vážná velice, avšak lékaři nevzdávají se veškeré naděje a doufají zejména, že zákeřnou nemoc překoná jeho mládí a silná druhdy konstituce tělesná. Také my doufáme, že v čase nejkratším budeme moci čtenářům svým dáti zprávu o zotavení mladého, nadějného literáta."

Za svým pultem v malé zasklené kukani vedle krámu dosrkoval právě poslední doušek kávy pan Cyriak Vlastimír Karabáček, vlastenecký knihkupec a nakladatel, když jeho oči, mžikající pod tlustými skly v silném ovroubení kostěném, dospěly k této zarmucující zprávě.

Pan Karabáček překvapen polkl rázem špičku rohlíku a dočítal pozorně řádky. A když spolkl i poslední tečku, zamumlal k sobě — neboť v kukani jeho nebylo pro jiného místa:

„Chudák, Bunda-Povltavský! Je s ním konec! Nebo když se lékaři nevzdávají veškeré naděje, pravidelně je pacient ztracen. Známe to..."

Náhle vystoupiv z kukaně své do krámu, kde za pultem se hemžil jeho pomocník, zvolal horlivě:

„Pane Červíčku! Ať jde Johan do maga-

cínu a vyhledá tam v levém oddělení vzadu „Blabuňky a bubliny“ Bundy-Povltavského. Všechno — rozumíte, všechno, co zbylo. Ať to pěkně opráší a přinese do krámu. Mějte to po ruce. Vyberte asi dvacet zachovanějších, nejčistších exemplářů a dejte do výkladní skříně. Bunda-Povltavský stůně a sotva se z toho vylíže. A dávejte pozor; jak se objeví v novinách černý rámeček, hned vrazte číslo do vejkladu ke knížkám — bude po nich sháňka...“

A vrátiv se do kukaně, vrčel k sobě Cyryak Vlastimír Karabáček:

„Větší službu nemůže autor nakladateli prokázat, než když umře. To se pak hne ležákem! Ale jen po pořádku, pánové, jeden po druhém, ne všichni najednou, aby se publikum neunavilo...“

Ještě jednou přečetl si pan Karabáček zarmucující zvěst a náhle se podrbal třemi prsty na čele:

„Šlaka — neměl by ten Bunda-Povltavský ještě tak něco v rukopise? Takové posmrtné věci jdou obyčejně na odbyt...!“

— — — — — — — — — — —

Ve své podkrovní světničce — — — V každé totiž povídce, vážený čtenáři — ale hlavně v těch štědrovečerních — bývá to „podkrovní světnička“, třeba že ve skutečnosti valem se starými domy klesaly v pouhou báji a třeba že ty zbývající „z ohledů bezpečnosti“, hlavně v příčině po-

žáru, nesmějí býti obývány a proměňují se v půdy.

Ve své podkrovní světničce tedy ležel Stanislav Kazimír Bunda-Povltavský na chudobném, ale horkém lůžku. Ležel tu zcela sám, neboť také v této světničce sotva bylo místo na druhou postel; krom toho nepamatuji se na štědrovečerní povídku, aby v ní byli stonali dva lidé. Je-li jen jeden, je to mnohem smutnější, opuštěnější, dojímavější.

Bunda-Povltavský byl docela opuštěn. Posluhovačka jeho, milosrdná žena ze sousedství, která měla také syna na vojně a nevěděla, kdy mu kdo co dobrého udělá, přicházela k chorému mladíku třikrát za den, aniž vzpomínala, že již za tři měsíce nedostala za posluhování.

Teď právě odešla, když byla nemocnému přinesla hrnéček posilující rybí polévky. Spěchala domů, aby svým devíti dětem připravila vánoční strůmek. Mimo tyto děti neměla jiného nadbytku, ale vždy pamatovala na nemocného s nějakým soustem, a slíbila mu, než odešla, že přijde ještě k večeru a přinese mu kousek smaženého kapra. Není to sice nejlehčí strava pro nemocné, ale doktoři již dovolili Bundovi-Povltavskému jísti všechno, nač by měl chuť. Soudili, že, nemůže-li mu nic prospěti, nemůže mu také nic uškoditi.

Ubohý nemocný vyškraboval z hrnéčku poslední jikry; a jakkoli celé jeho tělo bylo schvá-

ceno těžkou nemocí, duch jeho stále pracoval, a právě teď, hledě na ty žluté jikry, uvažoval Bunda-Povltavský v měkké duši své:

„Ach, kolik milionů — kolik miliard rybích životů zničeno jest v tento den v těchto polévkách! Kolik miliard drobounkých, volných tvorů bylo by se vyrojilo z těchto jiker... Kolik že milionů kaprů pleskalo by se znova ve vodách země, kdyby tyto jikry, nebyvše vyňat z těl otcovských — (v tom okamžiku nemohl si totiž Bunda-Povltavský vzpomenouti, jakého jest jikrnáč pohlaví) — a podrobeny varu, byly přirozenou cestou vypuštěny do řek a rybníků, do bahna a teplých písčin... Ale polévky mohlo býti více!" povzdechl na konec.

Libý pocit rozhostil se v celém jeho těle a Bunda-Povltavský se natáhl, až pelesť v nohách nárazem jeho chodidel zapraskala.

„Podivná věc!" vzdechl opětně. „Ještě žiji — a už mne to nějak natahuje!"

Zamyslil se a k jeho uchu sotva že hustými vločkami padajícího sněhu doléhalo znění nějakých vzdálených zvonů.

V tomto okamžiku bylo zaklepáno, a než mohl chorý básník zvolati „dále!", vstoupil do dveří host neočekávaný.

Byl to pan Cyriak Vlastimír Karabáček, jeho první a posud jediný nakladatel.

„Bundičko! Bundičko! Co pak děláte tak sám? Hovíte si, hovíte?"

A pan Karabáček rozpřáhl obě ruce naproti nemocnému.

Mluvil schválně tak vesele, jako by nevěděl a nepozoroval, že básník stůně. Nechtěl ho znepokojiti a nechtěl ho uvědomiti o tom, že svět ví, jak vážně jest nemocen. Bylť pan Karabáček duše citlivá.

Chorý mladý muž vyvalil oči. Ach, všeho by se byl spíše nadál. Spíše by se byl nadál, že mu listonoš přinese dopis s penězi, ač odnikud žádných neočekával; spíše by se byl nadál, že ho dojde zpráva, že mu s prominutím taxy uděleno příslušenství onoho velikého města, v němž od malička žil; spíše by se byl nadál, že ho domovská jeho obec překvapí čestným občanstvím; že ho Akademie bude jmenovati mimořádněřádným členem — neboť všechno toto nebo něco podobného se již někdy a někde stalo. Ale že ho navštíví nakladatel, který mu kdysi vydal knihu, toho se do nejdelší smrti nenadál. Neboť — pokud znal vlastenecké literární dějiny a životopisy svých slavných a slavnějších předchůdců, pokud věděl z vypravování vrstevníků, pokud mu byly známy zákulisní historky současného života uměleckého a pověsti o vzájemných stycích mezi spisovateli a nakladateli — něco takového nepřihodilo se nikdy. Ale naprosto nikdy se nepřihodilo, aby byl nakladatel svého autora navštívil na štědrý den — ač proskakovala jistá tajemná a také temná po-

věst o tom, že kterýsi nakladatel kdysi pozval jednoho ze svých autorů na štědrovečerní večeři z příčiny, aby u tabule nebyl stolovníků počet lichý.

A hle, teď k němu zavítává nakladatel, opravdivý, živý nakladatel.

Stanislav Kazimír Bunda-Povltavský vztáhl ruce své po příchozím, jako by chtěl ohmatati, není-li to přízrak, a zvolal:

„Ach, teď umru rád, pane Karabáčku, teď umru rád!"

A tato slova opakoval desetkráte.

„Ale hlouposti, Bundičko!" volal bodře a vesele Karabáček, aby pacienta povzbudil. „Z troška rýmy nebo chřipky se neumírá! A nemluvme o tom! Já tak měl cestu mimo — a řekl jsem si: Doskoč nahoru, podívej se, co dělá Bundička! Snad potřebuje peněz na svátky, snad má nějaký rukopejsek — víte, v tyhle dny člověk vzpomíná, kde by komu mohl něco příjemného učinit. Nu a — nezlobte se — strčil jsem u kupce do kapsy krabičku sardinek — heleďte — a tuhle kousek marinovaného úhoře, no, a tuhle soudeček kaviáru — já vím, vy básníci máte mlsný jazýček — a tuhle jsou čerstvé žemličky — a jistě že nepohrdnete touhle lahví mělnického — a zdehle butelka rýnského! Kukuč! — Já vím: ženy nemáte, dětí nemáte, ty posluhovačky nosí čert po městě a vy se snad potíte a nesmíte z peřin! Tedy jsem to přinesl

— tak na přesnidávku, víte? No — a kde pak máte nějaký ten manuskript? Co? Básničky? Novelky? Vydám vám to — já vím, potřebujete k novému roku také něco — a teď právě mám čas, abych si s tím pohrál — takhle podobizničku k tomu, co? A kousek autografu pod ní a nějakou malou biografii místo předmluvy — proč pak jste už dávno nepřišel!"

A pan Cyriak Vlastimír Karabáček skládal věci na stolek a sáhnuv do záprsí, vytáhl tobolku, pozorně vyňal dvě desítky, položil je pod láhev a promlouval:

„Tuhle malá záloha, kamaráde. Hned bych dal víc — ale napadlo mne to teprv cestou a nemám víc při sobě. Ale nic nedělá. Spravíme se. No — kde pak máte rukopis?"

„Ach, pane — pane!" volal Bunda-Povltavský, ale zatím více nemohl. Dála se s ním zvláštní proměna. Rozrazilo jej horko a bohatý pot řinul se ze všech pich. A zároveň řinuly se z očí bohaté slzy — potůčkem, proudem. Pan Cyriak Vlastimír Karabáček klidně čekal — nemocný se potil. A jak ta horká vláha vyrážela z těla, ulehčovalo se mu. Náhle mu bylo zcela lehko, volno, nezdolná síla k životu vracela se a básník zašeptl:

„Tamhle v kufru, vzácný dobrodinče, sáhněte tam — jsou tam kleště."

„Kleště? Nač kleště?"

„Otevřte mi ty sardinky — mám nesmírný hlad . . .“

Pan Karabáček otevřel sardinky a Bunda-Povltavský jedl — jedl — a připíjel vína.

„Prosím vás, podejte mi tamhle od kamen suchou košili . . .“

Pan Karabáček podal, a nemocný se převlékl.

„Ah — to je mi volno! Dobrodinče, vy jste mne zachránil. Díky vám . . .“

A sedl si na postranici lůžka.

„Hleďte, zachraniteli drahý — po žádné medicině necítil jsem se tak volným a posilněným, jako po vaší návštěvě a těchto sardinkách! Hle, chtěl jsem umřít, spatřiv vás u sebe — a tuším, že budu žíti. Ó, dobrodinče, kterak se vám odměním!“

— — — — — — — — — — —

O týden později oznamovaly noviny, že se Stanislav Kazimír Bunda-Povltavský dokonale zotavil.

Pan Cyriak Vlastimír Karabáček četl tu zprávu se svraštělým čelem a houkl pak do krámu:

„Pane Červíčku — vyndejte Bundu z výkladu a Johan ať to zas odnese do magacínu. A dejte za sklo maškarní kostýmy — masopust je za dveřmi . . .“

A vtáhnuv se do své kukaně, brumlal nevrle pod bradu:

„Pobláznı́ ty noviny člověka! Zas mě tak brzy někdo dostane, abych provozoval humanitu! Rukopis mám na krku a Bunda je na place! Aby mě tak byl viděl někdo z kolegů — vysmál by se mi po čertech...!“

Nár. Listy v březnu 1898.

Zkušenost páně Hvížďálkova.

Pravdivá historka z let 1891—1900.

Zdálo se, že pan Erazim Hvížďálek má zvláštní příčiny měniti přísloví nebo pořekadla věky ustálená a v národní mudrosloví jako žulové kvádry zasazená. Připadalo mi vždycky, že jsou to příčiny zcela osobní a že pan Hvížďálek toto neb ono přísloví podrobuje předělávce pro vlastní domácí potřebu. Neboť pan Hvížďálek nebyl humoristou ani z povolání, ani ze zvyku, aby komukoli působil kratochvíli, a nemohl ani člověkem nejzlomyslnějším býti podezříván z autorství opravených a doplněných přísloví, která se od let v různých šprýmovných časopisech vyskytují. Zkrátka a dobře: ne!

Neboť podívali-li jste se na pana Hvížďálka pozorně, když vyslovil na příklad: „všeho do času, majistrát na věky!" — mohli jste zcela správně souditi, že mistr Hvížďálek do těch šesti slov klade smysl obšírnější, než by se na první pohled zdálo.

Aby nevzešlo nedorozumění, poznamená-

vám bez meškání, že se mistr Hvížďálek nikterak neobíral výpočty do budoucnosti; že nehloubal o tom, jakým že po staletích podlehnou proměnám útvary státní, národní, obecní; že tím ani zdaleka nechtěl říci: čert vezme všecko, jen majistrát zde zůstane. Ó nikoli! Význam druhé polovice jeho změněného pořekadla byl jiný, a — suďte si o panu Hvížďálkovi jakkoli — musím říci, že do jisté míry zlomyslný, ano snad jízlivý.

„Všeho do času" neznamenalo panu Hvížďálkovi: vše pomine — všeho konec nadejde, nýbrž: všeho se dočkáš, člověče, máš-li zdravý kořen a trpělivosti pytel. To byl jeho výklad prvních tří slov. A teď pan Hvížďálek zamhoural očima, vytáhl pravý koutek úst k nosu a skoro jen skrze zuby vysykl druhou polovici. A to znamenalo: „Máš-li však u majistrátu něco v referátě, člověče nebohá, pak pros Boha, aby ti dal zdraví ze železa a věk Metuzalémův, abys es toho dočkal; nebo těm tam voda neplyne, čas neutíká, hodiny nebijí, vítr nefouká, hrom do nich netluče. Těm je nové století jako staré a staré jako nové. Musíš-li tam s něčím, vždycky se oblékni černě, jako bys šel na funus. Ať máš žádost nebo rekurs, podací protokol je jak velká obecní hrobka: tam se za nebožtíkem házejí ne tři hrsti, ale tři fůry hlíny. Jsi-li narozen na šťastné planetě, dočkáš se vyřízení druhý den po posledním soudě..."

Tuto musím poznamenati, že majistrátem nemyslil pan Hvížďálek jenom a pouze vlastní magistrát sám, ale že v to slovo zahrnoval i městskou radu, sbor obecních starších, půlmistra a všechny čtvrtní a celou radnici. Majistrát — to mu byl jakýsi kolos ohromujících rozměrů, tyčící se před ním až k oblakům — a mistr Hvížďálek měl divnou představu, že tento kolos má zabedněné oči, zazděné uši, ale za to ramen jako polyp, ruk tisíce párů a kapes nespočetných, širokých a hlubokých.

Upozorňuji opětně: taková byla představa páně Hvížďálkova. Nevím, kterak v něm vznikla, a také jsem jí nikdy nesdílel. Pohlížím s úctou na vše, co shrnujeme tak všeobecně pod název magistrát, ať už je to magistrát sám, ať je to rada městská, ať je to sbor — nu a dokonce je-li to představitel veškeré té moci dohromady, je-li to purkmistr.

A naprosto již jsem nevěřil panu Hvížďálkovi, když počal určitěji naznačovati, co po jeho soudě nesnášelo se s vážností a důstojností celého toho sboru, který má býti vzorem ostatnímu občanstvu.

„Jo jo — my máme hesla,“ vykřikl někdy mistr Hvížďálek. „Ni zisk, ni slávu! Kdo tohle heslo vynašel, znal málo majistrát! Sotva měl syna na vojnu, sotva měl inšpekci přes trhy a porážky, sotva věděl o obecních dodávkách — — darmo povídat...“

Jako na magistrát měl mistr Hvížďálek spadeno i na stavitele. Aspoň tomu nasvědčovalo druhé jeho pořekadlo, kterému od polovice také dal jinou podobu.

„Kam čert nemůže — nastrčí stavitele!“

A zase poznamenávám: ať si to s pány staviteli spraví pan Hvížďálek. Myslím, že kdo měl kdy se stavitelem co dělat, má na to vzpomínku jen velmi příjemnou. Hlavně jestli takhle někdo z vás překládal si někdy schody v domě, podchycoval pavlač, vyrážel příčku — nebo měl-li dokonce celý dům v reparatuře!

Nevím, v čem kořenila nevraživost páně Hvížďálkova. Jen vím, že kdysi přišel k němu nějaký známý z kterési besedy — náhodou to byl stavitel — a řekl mu:

„Pane Hvížďálek, oni by také měli už tu svou barabinu shodit a postavit si něco lepšího. Ránu tu maj' nad pomyšlení, dláždit se to bude nejdýl do pěti let, tamhle v druhé ulici bude jednou elektrická tramvaj — nejvyšší čas, aby si tu vystavěli něco ve štýlu...“

Když řekl stavitel Klopal: něco ve štýlu — myslil tím něco vůbec pěkného.

Řeknu hned: mistr Hvížďálek nebyl přítelem staveb. Byl sice už šedesátník, ale pořád vzpomínal na nebožtíka otce, kterýž umíraje, pohlédl nesmírně starostlivě na dvacetiletého syna a z posledních sil promluvil k němu:

„Erazime, pamatuj si: sestry vyplatíš a dům zůstane tobě. Ale pamatuj si, co ti na smrtelné posteli povídám: jakživ si nezačínej nic se staviteli...“

Nu ano — vzpomněl si na to i nyní, při slovech stavitelových, a zavrtěl hlavou. Ale znali jste někdo stavitele, kterému by se ubránil pouhým zavrtěním hlavy?

A tak tedy pan Klopas přišel po druhé, po třetí, po čtvrté, po páté — a po šesté již přinášel „přivbližní“ rozpočet, jak říkal.

A namaloval panu Hvížďalkovi dům — ani ne tak na pláně, jako hubou — že ubohý mistr chodil tři neděle potom jako ve snách. Viděl v duchu průjezd jako z porculánu, viděl místo nynějších schodů, na nichž by málem nohy polámal, nové schodiště jako v Museu na Koňském trhu, viděl po celém domě rozvedenou vodu, v duchu již si liboval v těch klosetech se splachováním — jež prý mohou být i vytápěny — inu zkrátka, po čtyřech měsících zadával „na majistrát“ o povolení ke stavbě nového domu na místě posavadního starého numero cons. 12345/I.

A teď arci se objevily různé ty potíže. Rozumí se, že přišla komise. Ne jedna — komisí bylo jak máku. Pořád nějaká komise. A ta poslední konečně všechno schválila, jak to pan Klopas namaloval, jen dala do protokolu, že tahleta ulice má být regulována, že má být

o pět metrů širší a že pan Hvížďálek dostane štantepéde povolení ke stavbě, když se svým domem na pět metrů ucouvne „do čáry“ a když těch pět metrů pro ulici zdarma obci postoupí.

Mistr Hvížďálek sice kroutil hlavou, nesmírně kroutil — hořko mu bylo při pomyšlení, že má z domu po tatíkovi pět metrů hloubky jen tak zahodit — barák měl dvacet metrů šíře — to je, pane, kousek!

Ale stavební horečka již tak ho popadla, že svolil, že potřebný „podzemek“ postoupí. Tak to slavná komise dala do protokolů, pak snad do knih nebo kam — no zkrátka, od toho dne, ačkoli barák páně Hvížďálkův posud stál, stál pěti metry do ulice na půdě již obecní.

Nevím, jaké překážky se pak vyskytly, ale pan Hvížďálek nestavěl. Snad později teprve vrazilo se mu těch pět metrů do hlavy.

Také sám pan Klopas přiběhl jednoho dne a povídal udychtěn:

„Pane Hvížďálek — s bouráním ještě počkáme, radil bych. Jsou v tom změny — ňáká jiná regulace — kdo ví, jak to konečně bude...“

„Jaké pak změny?“ ulekl se pan Hvížďálek. „Snad by nechtěli na majistrátě tu ulici ještě širší?“

„Kontrér, pane Hvížďálek, kontrér!“ bránil pan Klopas. „Nic nevím jistého, ale zdá se mi, že to budou zase zužovat. Přišlo se totiž na to, že právě v téhle ulici má dům jedna tchyně

jednoho obecního rady — on ho bude dědit — a kdyby se taky z toho mělo pět metrů odstoupit obci, zbyla by mu nudle — tak tedy byl podán nějaký rekurs a tomu podobně, a bude se zase regulovat. Možná — možná, pane Hvížďálek, že budou mít hlubší dům, než se sám nadějou . . .“

„To je divné s těmihle regulacemi,“ zamyslil se pan Hvížďálek. „Jen aby to pak bylo defenetýf . . .!“

„Můj Bože,“ volal pan Klopas, „co pak je v Praze defenetýf! Podívaj se tamhle do Poštovské ulice! Ta už má asi pátou stavební čáru! Kolik tam je nových domů, každý stojí v jiné čáře, a co je v projektu, má zase všecko jinou stavební čáru. Oni by toho mnoho požadovali od magistrátu.“

Ať bylo jak bylo — než utekl rok, věc byla hotova. Ulice páně Hvížďálkova skutečně se měla rozšířit jen o dva metry, ne o pět. Bylo uznáno, že tam bude dost místa pro vozy i pro pěší, dost vzduchu a dosti světla.

Teprv teď dostal pan Hvížďálek chuť ke stavbě. Získal tři metry do hloubky — pro pána, to je celkem šedesát metrů!

„No ano,“ přisvědčoval pan Klopas, „ale to musíme taky dělat jiné plány. Teď je zas docela jiná situace.“

Arci, arci. Nové plány musily být. Stavitel

pan Klopas horlivě pracoval — za čtyry neděle s nimi přišel.

Byly zadány, byla stanovena nová komise — několik komisí — a když přišla komise poslední, schválila všecko panu Hvížďálkovi a dala to do protokolu.

„A poněvadž původně zamýšlená regulace, kterouž měla být ulice o pět metrů rozšířena, následkem usnesení pozměnila se v ten smysl, že má býti ulice rozšířena jen o dva, poznamenává se, jelikož novostavba páně Hvížďálkova pokročí o tři metry do ulice, jest pan Hvížďálek povinen za tyto tři metry uličního pozemku (v šíři 20 metrů, což obnáší šedesát čtverečných metrů) zaplatiti obci pražské náhradu tolik a tolik zlatých za metr — celkem tolik a tolik tisíc zlatých.“

Pan Hvížďálek poslouchal, hledě na slavnou komisi vyjevenýma očima. A pak vyhrkl:

„Jak pak to, pánové? Jak to? Vždyť já nepostoupím o tři metry do ulice — naopak, já musím z nynější fronty o dva metry couvnout! Já od obce nic nechci — zač pak mám platit?“

Obecní inženýr se díval na pana Hvížďálka shovívavě jako na člověka, který záležitostem obecním a stavebním již dokonce nerozumí, a promluvil pak rozvážně:

„Věc je tak, vašnosti. Když jste zadával původní plány a chtěl stavět, bylo projektováno

rozšíření ulice o pět metrů, které jste obci pražské ochotně a dobrovolně odstoupil. To je fetakompli — jak říkáme — na tom se nedá nic změnit. — Nyní však je projektováno rozšíření jen o dva metry, následkem čehož vaše novostavba může s původní projektované čáry o tři metry skočiti do ulice — nu a tyto tři metry, vašnosti, tyto tři metry vám obec za příslušnou a ceně pozemku odpovídající náhradu ráda popustí. Ráčíte rozuměti?“

Pan Hvížďálek se díval, jako by ještě nerozuměl, a když konečně promluvil, bylo zjevno, že propůjčil hlasu svému úmyslně jistou řezavost.

„Totiž, rozumím-li, mám si teď koupit šedesát metrů vlastního pozemku...“

„Obecního, vašnosti, obecního...“

„— mám si koupit šedesát metrů pozemku, jež jsem obci daroval v domnění, že jich třeba k rozšíření ulice — a teď mně obec milostivě můj vlastní pozemek prodá... Ne, já rekuruju!“

„Jak je libo, vašnosti...“

Urazil bych ostrovtip čtenářův, kdybych plnými ústy pověděl, kterak že rekurs páně Hvížďálkův dopadl. Rovněž netřeba dokládati, proč mistr Hvížďálek po vylíčené svrchu „transakci“ s obcí častěji než dříve a s příchutí hořkokyselou říkával: Kam čert nemůže, nastrčí stavitele.

Doložiti však musím, že po osudné „regu-

laci" vystřídal mistr obvyklé své úsloví: „všeho do času..." jiným, vystihujícím nejnovější jeho smutnou zkušenost: „Boj se Boha — chraň se magistrátu!"

———

Nár. Listy v prosinci 1895.

Konkurs.

Zcela pravdivá historie z posledního pětiletí.

I.

Bylo, nebylo. Čert ví, v kterém městě to bylo. Ale jisto jest — a nalezli byste to po případě v musejních a universitních knihovnách a v jiných archivech, kam se dávají povinné nebo nepovinné výtisky kolkovaných i nekolkovaných časopisů — že veškeré tamní denníky ze dne tolikátého a tolikátého ledna nebo prosince roku 189* přinesly ve svých sloupcích veřejný konkurs, na nějž hned při snídani nebo až po obědě padly žádostivé zraky celé řady méně dobře a ještě hůře zaopatřených čekatelů lepšího místa.

A zněla vyhláška v úřadní stylisaci asi takto:

Konkurs.

Při městské spořitelně obsadí se definitivně místo účetního oficiála, spojené s ročním pla-

tem 1200 zlatých, potahmo s přídavkem drahotním a na byt. Žadatelům nutné prokázati, že s dobrým prospěchem odbyli maturitu, jakož i kurs státní kontability na universitě. Absolvovaní právníci mají přednost. Žádosti s doklady o nepřesaženém třicátém pátém roce a ostatními do 31. tohoto měsíce.

Ze správní rady městské spořitelny

Prkenný, předseda.

II.

O čtyry dny později. U katru k bytu člena správní rady stanul udýchaný mladý muž. Rozhlížeje se nejistě, aby oči uvykly pološeru, otírá bílým kapesníkem zpocené čelo, popadá dechu. Zrakoma pátrá po tabulce. Ah, tuto! Na bílém smaltě černý frakturový nápis:

Bartoloměj Hamouz.

Mladý muž ještě přejel šátkem obličej, uhladil rozčepýřené knírky, upjal knoflíček rukavice, hledaje kliku. Nikde žádné.

Mladý muž se zarazil. To snad je zlé znamení! Aha, bude někde knoflík zvonku. Tu je! Stiskl. Kdesi přes chodbu v kuchyni ozvalo se zadrnčení. Brzy potom křámotají plouhavé kročeje ke katru. Mladému muži zjevuje se kuchta za katrem.

Kuchta (mrzutě): Kdo pak to?

Mladý muž (zdvořile): Milá přítelkyně, rád bych mluvil s panem radou Hamouzem...

Kuchta (nevrle): Co pak dobrého?

Mladý muž (stísněn tím přivítáním): Odpusťte, rád bych se mu představil jako žadatel o místo účetního oficiála...

Kuchta zlostně smáčkne kdesi nějaký fexír. Katr se rozletí.

Mladý muž (vstupuje do chodby, uklání se, rozpačitě): Prosím, do kterých dveří...?

Kuchta (bodne prstem po prvních): Tuhle do těch. Jen dál — milostpán tam přijde hned... (Zabouchla katr, šárá se do kuchyně a mručí, aby to mladý muž slyšel): To se s nimi dnes pytel roztrh'!

Z toho bylo by lze souditi, že to nikoli pouhá kuchta, ale dokonce snad hospodyně, „majordómka". Kuchty bývají zpravidla přívětivy, hospodyně bývají obyčejně nevlídny, někdy i hrubiánky. Ukazují nemilostivou tvář každému, kdo jde za „milostpánem".

III.

Salon pana rady Bartoloměje Hamouza. Mladý muž, zaklepav marně třikráte, vstoupil konečně bez pobídnutí. Prázdno. Těžký, zavřený „rodinný" vzduch stavil na okamžik činnost jeho plic. V čekárnách a salonech velikých pánů vždy

to tak stáhne hruď. Po patnácti vteřinách vstupuje pan rada z vedlejší komnaty.

Mladý muž (uklání se): Račte prominouti, pane rado, že obtěžuji. Jmenuji se Jeroným Jahelka, osmělil jsem se podati žádost o místo...

Pan rada (přeruší jej): ... účetního oficiála, já vím. Vyhovujete všem podmínkám?

Mladý muž (povzbuzen): Ó prosím, pane rado. Maturoval jsem s prospěchem výborným, mám kontabilitu...

Pan rada: Všiml jste si přec, že juristi mají přednost, abych tak řek'?

Mladý muž (ostýchavě): Mám tři ročníky práv...

Pan rada (vážně): Jenom tři ročníky?

Mladý muž (zčervenav): Nemohl jsem dále — po třetím roce zemřel mi otec, musil jsem hledati službu. Jsem už celých šest let praktikantem při magistrátě...

Pan rada: Hm, hm... Proč pak tam nezůstanete? To je jistý chleba, abych tak řek'.

Mladý muž: Račte odpustit, pane rado, ale už čtyřikráte jsem byl pominut při obsazování a povyšování — rád bych si polepšil. Mám dostatečnou praxi a doufám, že bych zcela vyhověl...

Pan rada: Není on v tom nějaký háček, že vás přeskočili? Nějaká kaňka v kvalifikaci, abych tak řek'...?

Mladý muž: Nevím o ničem, pane rado. A smím-li ještě něco na své doporučení říci...

Pan rada: Co pak?

Mladý muž: Jsem také literárně činný, pane rado, a doufám tedy, že při stejných podmínkách kvalifikačních ráčíte i vy za mne ztratiti slovo, jakožto za literáta.

Pan rada (vraští čelo): No, uvidí se, mladíku. Hlavně ouřad, to je první věc, abych tak řek'. No, uděláme, co bude našeho možného. (Kývne hlavou, což znamená, že jest žadatel propuštěn.)

Mladý muž odchází, opisuje ve vzduchu vlny samými úklonami, pan rada za ním dovírá dvéře.

Pan rada (sám, opovržlivě): Literát! My si tam nastrkáme literátů, bodejť! My potřebujeme ouřadníky!

IV.

O půl hodiny později vstupuje do prázdného salonu páně radova jiný mladý muž. Po patnácti vteřinách čekání zachvěje se pod ním podlaha — z vedlejší komnaty vyšel pan rada.

Mladý muž: Prosím za prominutí, vážený pane rado. Jmenuji se Vratislav Buk, osmělil jsem se zadati si o místo...

Pan rada (vznešeně): Ano, účetního oficiála — já vím.

Rozmluva velice podobná rozmluvě předešlé. Na konec praví

mladý muž: Doufám, pane rado, že moje žádost bude příznivě vyřízena i z té příčiny, že jsem do jisté míry činný také jako literát. Přispívám do některých předních našich časopisů...

Pan rada (vrašti čelo silněji než prve, sráží obočí): Je vás mnoho, holenku — máme posud asi devadesát žádostí. Půjde to těžko, tuze těžko, abych tak řek'. No ale uvidíme.

Mladý muž se poroučí, odchází.

Pan rada (osamotněv): Čerti vzali! Samý literát! Ano, a to pak má být ouřadnický dorost, abých tak řek'!

V.

Komnata advokáta Ivana Sekáče. Doktor u svého psacího stolu, pracuje. Na dvéře zaklepáno.

Doktor: Vstupte!

Do komnaty vchází mladý muž.

Doktor (povstává): Čím mohu sloužit, pane?

Mladý muž: Prosím snažně za prominutí, ctěný pane doktore. Přicházím k vám jako ku přísedícímu z městské rady ve správní radě městské spořitelny. Jmenuji se Václav Novotný, zažádal jsem o místo účetního oficiála a přichá-

zím s prosbou, abyste mne dobrotivě podporoval.

Doktor: Ah, pamatuji se, že jsem v žádostech četl také vaše jméno. Máte dokonalou kvalifikaci, je-liž pravda?

Mladý muž (potěšen a povzbuzen): Zajisté, pane doktore. Jenom na něco jsem v žádosti zapomněl. Jsem také činný jako literát — —

Doktor: Ah, vy jste pan Václav Novotný, spisovatel? Těší mne velmi, že vás osobně poznávám. (Podává mu ruku.)

Mladý muž (velmi potěšen): — i doufám, pane doktore, že také tato moje činnost padne poněkud na váhu. Hlavně proto se ucházím o místo oficiála, poněvadž v ústavě tom je polodenní frekvence, a mohl bych tedy odpolední prázdeň vynaložiti na další literární práce.

Doktor: Ano, ano, pane Novotný, viděl jsem nedávno váš nový kus, a těším se, že zas brzy s něčím se objevíte. Nemohu vám ovšem věc zaručiti, ale při volbě ujmu se vás co nejrozhodněji. Spolehněte se. Snad ještě někoho ze správní rady získám. Jak pak, byl jste také u pana rady Hamouza?

Mladý muž: Posud nebyl, pane doktore.

Doktor: Ah, to jest velmi důležité! Jděte k němu také. Je členem ředitelstva a mluví ke každému návrhu. Hleďte jej získat — a máte polo vyhráno.

VI.

Zase v komnatě pana rady Bartoloměje Hamouza.

Václav Novotný: Pane rado, odpusťte mé smělosti. Je mi známo, jak mocný je váš vliv a kterak ostatní pánové ve správní radě, vážíce si vašich zkušeností, přidávají se k vašemu mínění. Prosím, abyste mne laskavě podporoval. Jmenuji se Václav Novotný a zažádal jsem...

Pan rada: A jo! Pan Novotný. Já vím, Byla o vás řeč v ředitelstvu, ovšem, máte tuze dobrou konduitu. A myslím, že budete v terně, abych tak řek'. Doufám, že byste byl dobrým ouřadníkem.

Václav Novotný: Slibuji to, pane rado.

Pan rada: No, uvidíme. Jsem tuze pro vás. Nazdárek!

Václav Novotný, slézaje opatrně s tmavých schodů, zastaví se náhle a udeří se do čela: Stafraporte! — zapomněl jsem říci mu, že jsem literát — snad by mně to zatlačilo. Ale vracet se nemohu, pokládal by mne za roztržitého — to by mně uškodilo. No, Pánubohu poručeno!

Slézá opatrně dále se schodů.

VII.

Rozhodující schůze správní rady. Doktor Sekáč přichází, přistupuje k doktoru Metelkovi:

Kolego, nezapomeňte! Novotný je v terně, ale možno, že budou nějaké námitky. Čert nikdy nespí. Víte, každý z žadatelů tu má nějakého strýce. Kdyby se to viklalo, musíme se ho ujmout, musíte mne podporovat. Hlavně vytkneme také jeho činnost veřejnou, literární. Myslím, že ostatní o tom nevědí.

Doktor Metelka: Spolehněte se, pane kolego. Také bych rád, aby sem přišli čilejší lidé. Nejenom synkové.

Schůze započala. Referent předkládá žádosti a doklady, čte tři jména zvolených do terna. Rozumí se, že každý z nich má nějakého přímluvce. Mluví se pro prvého, mluví se pro druhého, mluví se pro třetího. Mluví se také o jiných, kteří v terně nejsou.

Pan rada Hamouz (povstává): Pánové, myslím, abysme to terno nebourali, abysme to nechali, jak to je, a abysme mluvili od začátku, abych tak řek'! Tak tu máme pana Václava Novotného. Krásná ruka, cifričky jako na hodinkách. Konduita výborná, pánové, praxe magistrátní. Když jsme ho tam dávali, pánové, tak jsme věděli, proč. Já vím, ti dva druzí pánové mají také kvalifikaci dobrou, ale něco mně zrovna není dvakrát milé. Pánové, co my potřebujeme? Ouřadníka, abych tak řek', hlavně ouřadníka. A tu, myslím, že pan Novotný je ouřadník jaksi z principu, abych tak řek'. Zvolte si některého z těch spisovatelů, pánové, a budete mít kan-

celář samou literaturu a žádný ouřad. (S křesel správních rad ozývá se souhlasné mručení. Tím povzbuzen, mluví pan rada Hamouz povýšeným hlasem): U pana Novotného ten pád není, jak mně známo, a já hlasuji pro něho a doufám, že budete souhlasit.

(Souhlasné mručení se vzmáhá. Jedna moudrá hlava kloní se k druhé, kývají se, kývají, váha klesá na stranu Novotného.)

Doktor Metelka (přistupuje k doktoru Sekáči): Ježíš Marjá, to je výborné — oni to nevědí — teď do toho tnu. Právě proto ho zvolíme! Ale ať to vědí!

Doktor Sekáč: Pro Pánaboha, to byste tomu dal! Ani slova! Sice praskne.

Pan rada Hamouz: A navrhuji, pánové, aby se hlasovalo.

Skvělý výsledek Václav Novotný zvolen téměř jednohlasně. Obličej pana rady Hamouza je vyjasněn, oběma dlaněmi si jezdí po tvářích.

VIII.

Pánové jdou z rady. Pan rada Hamouz přidává se ve schodišti k doktoru Sekáči a táže se ho s tučným svým úsměvem: No jak, pane doktore, je to tak dobře?

Doktor: Výborně, pane Hamouze.

Pan rada: Však jsem koukal, že jste s Me-

telkou dnes ani nemukli. Oposice jako pěna, hehehe. Jednou jsme vám trefili do noty.

Doktor: To by vás zajímalo dnešní divadlo, když jste se Novotného tak spravedlivě ujal. Opakují kus Václava Novotného.

Pan rada: Jakého Novotného?

Doktor: Našeho nového oficiála. To je nadaný člověk.

Pan rada (zbledlý jako stěna): Ježíš Marja! On je taky spisovatel...?!

IX.

(Mravné naučení.)

Nezmiňujte se v žádostech za místa o své literární činnosti, páni žadatelé z literátů!

Nezdařený pokus.

Zastavil jsem se jednoho dne u jednoho ze svých nakladatelů. Co do věku byl ze všech nejstarší, co do povolání téměř nejmladší. Dlouhá léta byl pouhým a zcela řádným knihkupcem, až konečně kdysi se rozhodl, že působnost svoji rozšíří. Nevím, byl-li k tomu sveden zdánlivými či skutečnými úspěchy ostatních, nevím, zda snad nevyhrál hlavní trefu a nepřemítal pak, jak by se jí co nejlépe a nejdříve zbavil. Není i nemožno, že příčinou jeho rozhodnutí byla okolnost, že mu dorůstal syn a že pečlivý a starostlivý otec chtěl, aby na synu dohonil, v čem sám se zanedbal. Aby mladému a vzácnými vlastnostmi nadanému jinochu poskytl příležitosti, by se dokonale vzdělal a utvrdil v povolání, které sice na pohled náleží k nejsnadnějším, ale které přece jen — abychom hovořili odbornicky — vyžaduje časem nesmírných f i ň á r ů.

Neboť bylo zjevno na starém tomto ctíhodném muži s tou vážnou, šedivou, patriarchální bradou a bezvadnou lysinou na hlavě, kterak se na něm vymstívá, že se povolání nakladatelskému věnoval teprve v letech dávno mužně dospělých. „Neseděly mu pevně ty boty“, abych řekl obrazně, jakkoli měl boty vždycky bezvadné, vzorně udělané. Vyznačoval se časem jakousi dětskou naivností, byl nesmírně přístupen chvilkovým dojmům, přívětivý k autorům, jejichž steskům vlídně a trpělivě naslouchal, ba míval i slabé okamžiky, kdy dával dokonce i zálohy. Nikdy nekupoval spisy za pár desítek nebo i stovek jednou pro vždy a nikdy nekladl do svých smluv s autory zastaralou klausuli, že v případě nového vydání má se autor spokojiti s polovičním honorářem. Zajisté všichni věci znalí uznají, že tento dětinsky nevinný člověk nehodil se za nakladatele.

Při všech těchto ne sice všeobecně zavržitelných, ale celkem nedosti vhodných vlastnostech měl přece některé stránky silnější, které prozrazovaly, že kdyby se byl k povolání svému obrátil v rozpuku života, v plných silách povahy své a charakteru, že by snahy jeho bývaly korunovány úspěchem nejlepším. Tak na příklad někteří autoři příliš dlouho mu žili — zejména ti, jejichž knihy se znenáhla měnily v „ležáky“, a tu, aby trochu napomohl, aby tu neviditelnou kostnatou příšeru trochu podráždil,

povzbudil, upozornil, dával do novin inseráty ve formě partecedulí. Avšak lidstvo jest prohnané. Přečetlo si parte, usmálo se, řeklo: tohle není nejhorší nápad — a nechalo mu knihy na krku.

K tomuto milému starci zapadl jsem zase jednou po delším čase, když už jsem tam celé tři dny nebyl, a shledal jsem ho v rozmaru nejpřívětivějším. Doslechl totiž, že jeden z mladších jeho kollegů poslal jistému ze „svých" autorů k novému roku závitek zlatých dvacetikorun jako čestný dar, a zářil radostí, že jsou na světě lidé ještě lehkomyslnější než byl sám. Zároveň se mu donesla zpráva, že jeden „jeho" autor vážně stůně a že mu nejspíše bude moci dáti skutečné parte, a v tomto rozpoložení mysli odhodlal se k návrhu, k nabídce. Takovéto nabídky — mimochodem řečeno — náležely taky k jeho slabostem. Lišil se tím od jiných nakladatelů, kteří nikdy nenabízejí, nikdy si nic nevyžadují, nýbrž moudře vyčkávají, až přijde autor sám. Neboť nabízí-li autor, je „měkčí", poddanější, skromnější ve svých požadavcích.

„Tatíku!" oslovil mne — má takový dobrácký, sousedský způsob jednání, který sbližuje a zavazuje — „tatíku, což pak takhle něco pro děti, neměl byste? Dobrá věc pro děti — to by nebylo špatné."

Přisvědčil jsem tomuto proslovení logicky

zcela správnému, ale poznamenal jsem, že vlastně jsem se o věci pro děti ještě nepokusil.

„Nu ano, tatíku, ale jednou musí každý začít. Nějaké takové povídačky pro mládež, třeba nějaké nové pohádky — co říkáte?“

„Nu, musil bych o tom přemýšlet,“ odpovídám. „Vniknouti v dětskou duši není snadno...“

„Vždyť máte taky děti — studujte je, pozorujte, zkoušejte se na nich!“

Vida, věc výborná! Nápad není zlý. Pravda, člověk má pozorovací stanici doma.

Nu, zkrátka, nasadil mi červa do hlavy. Usmyslil jsem, že skutečně se pokusím na vlastních dětech. Jen co a jak?

Nové pohádky, to by nebylo zlé. Arci jsem si vždy myslil, že pohádky — pravé, národní pohádky — jsou výtvorem obraznosti set a tisíců lidí, výsledkem desítiletí a staletí, něčím, co nemůže vymysliti jednotlivec, ale co vymýšlela a vysoustrovávala celá pokolení; že poletují ve svých prvcích zcela neviditelně a jako nějaké fluidum, až tu náhle vznikne hotová, znamenitá věc, aniž kdo může tušiti a dopátrati se autora.

Ale konečně, za pokus by to stálo.

A lámal jsem si hlavu.

Inu, lamte si hlavu. Jsou to svůdné věci, ale mají čertovu povahu. Podaří se právě tomu, kdo na ně ani nemyslí — a kdo si láme

a třeba poláme hlavu, nic takového neudělá. Ani národní pohádku, ani národní píseň. To jsou věci neúmyslné, a znárodní-li cosi, původce o tom dávno neví.

A neví-li člověk kudy kam, začíná obyčejně na staré kopyto. Tak po dlouhém hlavy lámání jsem začal i já.

Shromáždil jsem jednoho večera svoje děti a začal — jako na zkoušku — vypravovat „novou“ pohádku.

„Kdysi v končinách neznámých, kam ani E. St. Vráz se nedostal, vládl moudrý a duchaplný král...“

Odmlčel jsem se, abych pozoroval účinek.

„Kdo to byl, Vráz?“ optal se vyjevený Vláďa.

Starší kluk mlčel. Zná Vráze, má od něho brasilianské brouky.

„Vráz je cestovatel, kulíšku; jezdí a plaví se po světě, chodí po pouštích a pralesích, právě o tom páni Bursík & Kohout vydávají knihu. Byl v Africe, v Asii, v Americe...“

„O Asii a Americe se v pohádkách nemluví,“ namítl mi Vláďa.

„Jen počkej, až dál,“ zakřikl jsem všetečku, který mne málem popletl. — „Vládl tam tedy jeden duchaplný král...“

„Jaký je to král: duchaplný?“ přerušil mě zvědavec.

„... vládl jeden starý král," pokračoval jsem, abych se nezdržoval.

„Ano, starý — starý!" řekl s uspokojením Vláďa. Tohoto starého krále znal poněkud.

„Tohoto krále všichni poddaní velice milovali, takže měl deset policajtů jenom pro parádu. Těmto policajtům dával každý rok ušiti jiný stejnokroj, jednou s červenými, po druhé se žlutými výložky, jednou s bílými, po druhé se žlutými knoflíky, a poněvadž nebylo v celém království žádných nespokojenců ani taškářů, kterých by zatýkali a do basy zavírali..."

„Proč tam zavírali do basy?" vyrušil mě zase nejmladší můj posluchač.

Zatrápené děti! Těžko vyprávět, když neznají ani počátků „politického" zřízení.

„Do šatlavy, milý hochu, čili do vězení. A poněvadž tedy neměli koho zavírati, přicházeli každého večera před královský palác a hráli starému králi pohnutlivé zastaveníčko pod okny. Král poslouchal, rozplakal se vždy radostí a po každé takové produkci uděloval svým policajtům medajle. Za krátko byli všichni ověšeni tak, že už se nikam nic nevešlo, a poněvadž ty medajle byly jako talíře a ze samého zlata, nemohli královští policajti skoro ani chodit. A zlatem se tak blejskali, až oči přecházely. A tu jednou přes noc jeden z policajtů zmizel. Někdo ho ukradl."

Vláďa vyvalil oči.

„Toho policajta?"

„Ano, toho policajta."

„Tedy v tom království byl přece nějaký zloděj!" zvolal Vláďa.

„Byl tam patrně zloděj," řekl jsem v rozpacích.

„A chytili ho ostatní policajti?"

„Nechytili. V tom království nikdy nechytili policajti zloděje. — Ale jen poslouchej. — Když se to králi doneslo, upadl v náramný smutek, poněvadž si zakládal na tom, že má právě deset policajtů. Nikdo nevěděl porady — —"

„Měl ten král najmout jiného policajta!" zvolal Vláďa.

Zatrápený — —!

„Ano, to taky učinil. Ale druhou noc zmizel zase policajt. A to ne nový, který ještě neměl žádných medajlí, ale jeden ze starých. A tak se to opakovalo po deset nocí, až všichni staří a zlatem okovaní policajti byli pokradeni. Král si zoufal, neboť noví policajti neuměli hrát, král nemohl poslouchati večer zastaveníčka, nemohl pohnutím plakati a nemohl nikoho odměňovati, což mu vždy působilo potěšení a rozkoš největší. A tak dal na nároží celého království vyhlášku, že kdo najde a přivede ukradené policajty, dostane půl království hned, druhou polovičku po jeho smrti, a k tomu královskou princeznu za manželku."

„Taky až po jeho smrti?“ otázal se Vláďa.

„Ne, tu princeznu hned, neboť by zatím byla sestárla, a ani staré královské princezny nejdou dobře na odbyt. — Hlásilo se mnoho mladých mužů, princů, hrabat a velkostatkářů, kterým se líbila princezna a naděje na království, vydávali se do světa, aby našli ukradené policajty, chodili křížem krážem, ale po policajtech ani čichu, ačkoli nos jen poněkud jemnější již z daleka by byl pocítil vůni jejich munduru a komisního tabáku, jímž byli zakouřeni. Všichni uchazeči vraceli se po marných cestách se smutnou tváří, neboť v království je očekával kat, který každému hlavu srazil, čemuž se v tom království říkalo „královská odměna“. Konečně již z celého království se nehlásil nikdo, kdo by byl chtěl ukradené policajty hledati, a někteří zkušenější lidé říkali, že to půjde bez nich taky. Ale král nebyl k utišení a zejména byla mrzuta princezna, neboť takto se její vdavky protahovaly do nekonečna.

V tom království však žil jeden chudý otec, který spravoval staré deštníky, a ten měl jediného syna, který se jmenoval Věnceslav — —“

„Já myslil Honza,“ poznamenal starší můj syn.

„Vlastně se jmenoval Honza,“ řekl jsem po krátké úvaze, uznávaje, že není dobře měniti stará, oblíbená a se svými představiteli srostlá jména. „Věnceslav bylo jen jeho jméno bás-

nické, neboť Honza spisoval taky básně. Kdysi šel tento Honza z královské tiskárny, kde byl udal jednu ze svých básní a oni mu zas udali za ni šesták. Honza přemítal, co vše koupí staré mamince a vstoupil do jednoho bazáru, kde vybral nejkrásnější a nejdrahocennější věci. Když položil na stůl šesták, řekl mu principál: Ten je falešný. — Vždyť je z královské pokladny, řekl Věnceslav Honza. — Ano, tam mají samé falešné peníze, řekl principál a milého Honzu vyhodil i se šestákem. Tak tedy Honza šel a na cestě potkal starého žebráka, který prosil o almužnu. Honza mu dal bez rozmýšlení šesták.

Vidíš, Věnceslave Honzo Zátrubský, řekl žebrák, protože jsi tak upřímný, poradím ti ke štěstí. Chtěl bys princeznu a půl království a druhou půlku po smrti?

Chtěl bych, řekl Honza.

Žebrák ho zavedl stranou a pošeptal mu několik slov. Honza poděkoval, šel domů, aby si vzal čisté prádlo, matka mu napekla zelníků a Honza se vydal do světa.

Šel dnem a nocí, až přišel do hlubokého, černého lesa, kde nebylo živé duše. Ale když přišel ještě dále, vystoupili na něj náhle členové chvalně známého spolku „Petrovských“, namířili bambitky a zahřměli: Peníze nebo život!

Honza padl na kolena a prosil, aby mu život nechali, ale peněz že nemá.

Tedy zemřeš! volali loupežníci.

‚Pomoc! Pomoc!' volal Honza, ale jeho volání zaniklo v houští a Petrovští se dali do náramného smíchu. ‚Zde se pomoci nedovoláš, hlupáku, sice bychom tu neloupili!'

Tu zavřel Honza oči a očekával smrtelnou ránu. Ale jak zavřel oči, zjevil se mu starý žebrák a řekl k němu:

‚Honzo, Honzo! Což jsi zapomněl?'

Honza otevřel oči a zároveň hubu a zvolal z plna hrdla:

‚Ať žije republika, republika, rrrepublika!'

V tom okamžení, kde se vzali, tu se vzali — všech deset královských policajtů jako by s nebe spadlo. Petrovských si ani nevšimli — a ti utekli, rozumí se samo sebou — a policajti na Honzu:

‚Chlape, cos to volal!'

A rovnou cestou vedli Honzu zpátky do královského hlavního města.

Král měl náramnou radost, vida své policajty, ale když mu řekli, co se stalo, zamračil se a poslal pro soudní tribunál.

Tři dni trval s Honzou soud, než všichni policajti vypověděli svědectví, a pak odsoudili Honzu na šibenici.

‚Dostal královskou odměnu,' říkali obyvatelé

království, ale říkali to potichu, aby nikdo neslyšel.

Honza byl uvržen do žaláře na poslední noc a zítra měl být oběšen.

Tu se mu ve spaní objevil onen starý žebrák a řekl:

‚Honzo, až tě dovedou k šibenici, budou se tě ptát na tvé poslední přání. Pamatuj si dobře, co ti povím...‘

— — — — — — — — — — —

Ani jsem nepozoroval, že již chvíli se ozývá kolkolem hlasité chrupání. Rozhlédl jsem se — moji posluchači tvrdě spali, ačkoli bylo teprv půl deváté. Zatřásl jsem jimi a zeptal jsem se nejmladšího:

„No, proč pak spíš a neposloucháš?“

„Protože se mi to nelíbí,“ řekl mrzutě kluk.

Svěsil jsem hlavu a nedokončil jsem. Viděl jsem, že přece není tak lehko vymýšlet nové a pěkné pohádky...

Nár. Listy v květnu 1897.

„Labutí píseň" čarodějnic.

V Karlových Varech.

Profesor Bína měl v sobě určitý, lékařem nakázaný počet koflíků „šprúdlu", již také vykonal předepsanou procházku a teď seděl v závodě Puppově s žaludkem vypláchnutým, s žaludkem, o němž měl podivnou představu, která se v něm sesilovala k naprosté určitosti a to den ode dne, co byl ve Varech. Připadalo mu, že útroby jeho poděly se kdo ví kam, že se scvrkly, ztratily, a že v prázdné dutině břišní třepetá se mu jen žaludek jako vypraný, vyždímaný váček z jirchy, visící na tenkém motouze.

To jsou pěkné prázdniny! Čert vzal tu chvíli, kdy, pociťuje jistou nevolnost, odhodlal se k lékaři. Stále ho vidí před sebou, jak po jisté proceduře s jistou tekutinou, kterou vařil v úzké rource skleněné nad plynovým kahanem, svraštil obličej a suše k němu promluvil:

„Nu víte, příteli, ještě to není nic povážlivého, pranic, co by vzbuzovalo vážné obavy, ale zdá se, že vaše ledviny poněkud — zcela málo, víte — jeví jistou náchylnost — skrátka — je třeba jisté restaurace — v čas — a přišel jste právě v čas... Nastávají vám prázdniny, i radím vám, vyjeďte si do Varů a pijte tam vodu. Čtrnáct dní — tři neděle — lépe bude, vydržíte-li čtyry — a bude dobře, zcela dobře bude, a jste zas jako vejlupek...“

Profesor Bína tedy jel a už tu byl čtvrtý týden a žaludek se mu třepetal víc a více...

Teď seděl u Puppa a čekal na obvyklá tři vajíčka „na hniličko“. Povolil mu sice lázeňský lékař jenom dvě — ale takovým lékařům se lehce ordinuje dieta, když se sami do syta najedí! Profesor Bína — tak se mu zdálo — byl by jich snadno snědl mandel.

Celkem nebylo mu zle, ale trýznila jej nesmírná nuda. Ach, jaké to byly prázdniny! Skutečně tak „prázdné“, hluché, neutěšené. Ještě týden vyplachovati žaludek, filtrovati ledviny — co mu zbude z prázdnin!

Ještě něco ho zde trápilo. Angličané. Bylo jich tu plno — a profesor Bína cítil, co by profitoval, kdyby se s nimi mohl dorozuměti. Ano, kdyby nerozuměl pranic, lépe by bylo. Ale Bína kdysi byl se „vrhl“ na angličtinu, učil se a doma v Praze hodně četl. A myslil, že umí anglicky. Však teprv tady poznal, jak málo

umí. Vlastně skoro nic. A byl tak neopatrný, že kdysi na počátku zcela směle prohlásil se dvěma soustolovníkům Angličanům, že umí, a tito dva lidé ho již nepustili. Ať prchl kamkoli, ať vyhledal kouty sebe ztracenější, všady ho našli, všady se s nimi setkal. Byli to nějací dva zvědavci, kteří si nevšímali vlastních krajanů, ale za to tím horlivěji obléhali domorodce, o nichž jen trochu se domnívali, že se s nimi smluví. Ano, Bína byl neprozřetelný. Řekl, že umí, ale nedodal, že vlastně nemluví. Teď je měl na krku.

Ti lidé, zdálo se, studovali krajinu, lid, zvyky.

U jednoho z nich bylo to přirozeno. Jmenoval se Walter Crane a byl malíř. Profesor Bína slyšel to jméno po prvé. Bylo to dříve, než v Praze v saloně Topičově byla uspořádána výstava Craneova, a Bínovi tehda posud nebylo jasno, co Crane maluje a jak maluje. — Druhý byl nějaký žurnalista, jehož jméno si Bína za svět nemohl pamatovati, ač nebylo nikterak podivné. Jmenoval se Backer.

Zábava byla neskonale obtížná. Bína mluvil nesmírně chatrně anglicky, Walter Crane lámal násilně němčinu. Druhý Angličan mluvil jenom anglicky.

Právě když byla Bínovi donesena vajíčka, objevili se také jeho dva přátelé z Britanie. Bína

odevzdal se v nevyhnutelný osud a spolknuv svoji snídani, „mluvil“.

Již třetí den vracel se Walter Crane s jistou tvrdošíjností k témuž předmětu. Před několika dny — Bína nevěděl, z jaké příčiny — zaplál na blízkém návrší oheň, úmyslný oheň, ne požár. Slavili něco nebo vítali někoho, zkrátka, hranice hořela a lázeňští hosté měli pěkné podívání.

Při té příležitosti prohlásil profesor Bína k Angličanům, tohle že vlastně nic není. Do jeho rodiště že by měli přijít posledního dubna, kdy se pálí čarodějnice, to by viděli něco. Ah, jak se na to vždy těšíval, jako chlapec, a jak také chodil a kradl košťata, kde na ně přišel, a jak také pálil.

Ku podivu, tu shledal Bína, že Crane již něco ví o těch čarodějnicích.

„Tak? Ten zvyk ještě u vás v Čechách panuje? Slýchal jsem o tom a věru, rád bych to viděl.“

„Ó, to je krása,“ sesiloval Bína. „To je velikolepý pohled. Škoda, že nebudete v Čechách posledního dubna.“

Později, když na tento hovor vzpomínal, byl by se Bína políčkoval. Co taková prostořekost člověku připraví!

Crane se zamýšlel.

„Škoda, škoda, že tu nebudeme. To bych

rád viděl. Nesmírně rád bych to viděl. Hodilo by se mi to. Nu, kdož ví..."

Walter Crane byl velmi opatrný. Než se rozjeli z Karlových Var, napsal si pečlivě jméno i bydliště profesora Bíny do svého zápisníku a při vší odměřenosti své dosti srdečně se s Bínou rozloučil.

V rodišti.

Na zbytek prázdnin zajel si Bína do svého rodiště. Na delší cestu nebylo času, vyprázdněná Praha nelákala ho, stráví tedy několik těch neděl v rodišti, v tom starém městě, v němž dřímaly všechny jeho vzpomínky z mládí.

Setkal se tu s někdejším spolužákem, který ho před třiceti lety na gymnasiu vyprovázel až do kvarty a pak šel na učitelství. Teď už dvacet let byl učitelem zde v Solném, v domovině své.

Staří rostenci shledali se po letech, podívali se na sebe, a Bína zhluboka povzdechl. Někdejší jeho druh sice také prošedivěl, trochu olysal, ale byl čerstvý, opálený, brunátný, měl výborný žaludek a zdravé hrdlo, které nikdy nepovrhlo číší dobré chmeloviny. Bína tu cítil, kterak jej ta Praha a někdejší desítileté suplování mnohem více potrhalo než zdravé učitelování kamaráda venkovského, který se ve škole po libosti vykřičel, v zahrádce za školou na záho-

nech vypracoval, vycházkami do blízkého lesa plíce své vypíral, na kuželníku „u slunce" do syta se vytělocvikoval. Ba, v posledních letech jezdil kolega Kofránek i na velocipedu a liboval si, jak mu svědčí.

Chodili spolu na valy, na parkány, do zahrady ke včelám, do lesa na houby i na borůvky a ostružiny, a vzpomínali na léta dětství.

A jednoho dne připadlo náhle profesoru Bínovi:

„Kofránečku — zdali pak se zde pálí ještě čarodějnice?"

Pohled Kofránkův utkvěl na něm otázkou: Jak to?

„Nu, posledního dubna."

Kofránek mávl rukou.

„Eh, kde pak jsou čarodějnice! Už nic. Někde na stráni za vesnicí, jeden dva plameny — ale nikdo si toho nevšímá. Už ne. Ve městě koštěte skoro nenajdeš, je to samý smeták — není co krást. V pivovaře pálí staré sudy v kamnech nebo je prodávají — a myslím, že i četnictvo to nějak pronásleduje. Ale bývalo to hezké, velmi hezké..."

Bína se zamyslil. Něco ho tísnilo. Vzpomínka nějaká mu zachmuřila tvář. Ale pak mrštil rukou a řekl:

„Však oni beztoho nepřijedou."

„Kdo pak?" otázal se Kofránek.

A Bína teď vypověděl příteli svoji karlovarskou historii.

Kofránek se usmál skoro trochu opovržlivě a řekl:

„Marné starosti, kamaráde. Ti nepojedou z Londýna na čarodějnice do Čech a do Solného. Také takoví nějací splašenci folkloristé! S tím se teď pytel roztrhl. Kde jaký roubík, kde jaká skoba a staré bačkory, samý národopis, a kde pasák zaječí něco na občině, samý folklór. Nám toho taky nasypali. — Eh, nemysli na to!“

V Praze.

Nu, Bína by nebyl myslil a vlastně zapomněl na čarodějnice jako na smrt. Minul podzim, zima, nastalo jaro, bylo v polovici dubna, a tu pojednou došel ho lístek — z Varů! Podpis: Walter Crane. Obsah: Drahý pane! Jsme opět ve Vaší vlasti, v Karlových Varech. Ne tak z vlastní potřeby, ale že jsme doprovodili společnost přátel, kteří s chorobou svojí nemohli čekati až do léta. Vzpomínáme na Vaše vypravování o jednom z Vašich národních zvyků — o pálení čarodějnic. Nejde mi to z hlavy. Nuže, dovolíte-li, přijedu ještě s několika přáteli k poslednímu do Prahy, a chcete-li dovršiti své bohatýrství, doprovoďte nás do své rodné obce. Těšíme se velice. Váš — — —“

Profesor Bína dostal skoro horečku z toho dopisu. Tu to je! Proklatá jeho prostořekost! Proč o tom hovořil! Proč líčil něco, co bývalo v dávné minulosti! Ovšem, nemohl za to, vypravoval věrně — ale co teď?

Jeho rozpaky trvaly do večera, ale pak náhle se rozhodl. Sedl a napsal:

„Drahý příteli Kofránku! Angličané jsou v Čechách! Posledního chtějí do Solného. Při známé anglické energii neupustí od toho. Nuže — neuvidí-li nic, jsem zkompromitován! Musí viděti čarodějnice! Utíkám se k Tobě — musíš mne vytrhnout. Nevím, jak, ale musíš. Vynalož vše, aby Angličané nebyli zklamáni. Tvůj Bína.“

Byly to strašlivě dlouhé dny, které následovaly. Profesor Bína měl zimnici. Sluch jeho byl chorobně zostřen, každé zacupání na schodech jej rozčilovalo — každé zaťukání na dvéře jej rozbouřilo. Čekal odpověď — listonoše.

Ah! Konečně! Dvacátého prvého dubna došel dopis.

„Starý soudruhu! Jest opatřeno! Čarodějnice budou! Velikolepé! Nikdy jsi sám nic podobného neviděl. Přivez Angličany a vem i lidi z Prahy s sebou — již nikdy toho neuvidí! Zatím dost — spěchám zas pro sudy. Tvůj Kofránek.“

Bína vydechl jako po těžké nemoci. Ba, v radosti své políbil podpis přítelův.

„Díky, Kofránku, díky. Nikdy ti toho nezapomenu.“

A toho dne ještě letěl dopis do Karlových Var. „Přijeďte, pánové, doprovodím Vás.“

Zase v Solném.

Zatím Kofránek zimničně pracoval. Byl jednatelem Občanské besedy, ochotnického spolku, hospodářského spolku, učitelského spolku, psával do místního časopisu, byl pokladníkem Sokola, členem výboru záloženského, ve spolku hasičů, byl ve spojení s celým krajem. Všecky tyto funkce spojil nyní k jednomu účelu. Rozeslal dopisy do čtyřiceti okolních obcí, učitelům, starostům, obecním tajemníkům. Napsal do listu článek o vymírajícím zvyku pálení čarodějnic, a že by měl býti zachován. Vyprosil v pivovaře pyramidu rozbitých, rozpadlých sudů, uspořádal honbu na košťata, pometla — vymluvil na pohřebním odboru ostrostřelců a na spolku hasičů zbytky smolnic. Rozesílal, upomínal, aranžoval. Odevšad docházely příznivé zprávy a Kofránek každý den večer vycházel na kopeček u města a rozhlížel se starostlivě po všech stráních a pahorcích v okolí, jestli na nic nezapomněl.

Teď si liboval, že je za dobře i s velitelem četnické stanice, s nímž v posledních dnech úmyslně prohrával v šístce a po hře mu koná-

val malé přednášky o pálení čarodějnic, že by to nemělo býti zamezováno, že „tuší", že se to zas obnoví, že je to krásný zvyk, velkolepé divadlo, a že na příklad v některých krajinách nařídili okresní hejtmané, aby se tomu nekladly překážky, poněvadž v posledních letech stalo se to oblíbenou zábavou i šlechty, která v ty dny vyjíždí na svá panství a zve k tomu i velmi vysoké aristokraty až z Vídně.

„Jen kdyby při tom neřádi lidé nic nezapálili," prohodil četnický strážmistr.

„To je právě to," horlivě mluvil Kofránek. „To by tak páni četníci měli připomínati starostům a občanstvu, aby dali pozor. Ale ne zamezovati, ne zamezovati. Je to staletý, tisíciletý zvyk..."

— — — — — — — — — — —

Nastal třicátý duben, Kofránek čekal na nádraží pln sebevědomí. Vše bylo připraveno jako na divadle. Přisupěl vlak a vychrlil Bínu s několika vytáhlými, kostnatými pány a dvěma dámami.

Ve městě nastalo jisté vzrušení. Co to znamená? Rozběhla se pověst, že se bude stavět nová železnice. Jiní věděli určitě, že se jedná o nový pokus dolování v propadlých, opuštěných báních, kde prý bývalo někdy stříbro.

Kofránek neříkal nic. Poznamenal suše, že ho navštívil starý druh Bína a že přivezl několik

známých, kteří cestují po Čechách a vlastně mají zamířeno na Národopisnou.

K večeru vyvedl Kofránek celou společnost na kopeček, kam objednal soudek piva, slané rohlíky, šunku a uzenky. Zvědavě trousili se za tlupou turistů domácí občané, s počátku nesměle, ale později přibývalo jich a stáli opodál, čekajíce, co bude.

Město nespalo. Bylo zjevno, že něco nastává.

Tu o osmé hodině vyletěl na nejbližším návrší u města ohnivý kotouč do vzduchu. A jako na dané znamení vyskakovaly na ostatních, bližších i vzdálenějších stráních, na pahrbcích i na pláních ohně, švihaly vzduchem žárné kotouče, ohnivé chvosty, rozletovaly se jiskry. Zdálo se, že se země otvírá a chrlí plameny, po tisíciletí tam vězněné. Kam oko dohlédlo, kde jaká zvýšenina, všady plálo a hořelo, všade to žířilo. Třicet, čtyrycet — padesát ohňů vyskočilo vůkol. V temnu večera vypadalo to jako skutečný rej čarodějnic, jako by se všichni čerti ženili.

Angličtí turisté počítali, ale nedopočítávali se. Zhasl-li kde oheň, zaplál hned jiný. A výkřikům podivu a výrazům uspokojení nebylo konce. Obyvatelstvo domorodé pohlíželo na divadlo s ústy otevřenými. Neboť ani povědomí „nejstarší pamětníci" nepamatovali, že by se tu kdysi bylo dálo něco podobného.

Kofránek usmíval se zálibně, Bína se chvěl radostí. Byl vděčen, že to tak krásně dopadlo — neboť ještě cestou byl pln obav, jak to skončí — a byl sám unešen velikolepým podíváním. Stále přistupoval ku příteli, tiskl mu ruku a šeptal mu:

„Děkuji, Kofránku, děkuji! Nikdy nezapomenu, co jsi mi prokázal. Bohužel, nemohu se ti podobným způsobem odměniti. V Praze tohle nejde!"

Dvě hodiny trval ten rej, ohně znenáhla pohasínaly — konečně vše utonulo ve tmě.

Celá společnost zamířila do besední místnosti, provázena mnohými občany místními, a zasedla k dobré večeři a k říznému doušku.

Město Solné mělo svátek, aniž kdo věděl, jak se to stalo. Bylo štěstí, že Angličané nerozuměli; byli by se dověděli, že celé město vidělo tuto výpravnou hru taky dnes po prvé.

Ráno opustil Bína se svými Angličany Solné, odkud si cizinci odnášeli nejkrásnější dojem. Neboť jejich očekávání bylo překonáno.

Poznámka svědomitého zpravodaje.

Angličané netajili se se svojí zkušeností krajanům ve Varech a jistě ani doma. Vyprávěli, líčili — a vzbudili u krajanů nesmírný zájem a touhu, aby se stejným divadlem pokochali.

A dychtivost zvědavých vzrostla, když illustrovaný jeden londýnský časopis přinesl dlouhé pojednání o „české specialitě“ z šedého dávnověku, s efektním obrazem, znázorňujícím noční krajinu, posetou bílými světly jako prskavkami. Byla kreslena dle náčrtků, které si Walter Crane byl zhotovil na místě.

Ten obraz navnadil čtenáře velice a s povděkem byl uvítán zejména oněmi šťastnými, kterým nějaká játrová nebo žaludeční nemoc přišla jako na zavolanou, aby se vydali do Karlových Var. Nečekali na saisonu, ale vypravili se do Čech hned na jaře.

A ve výroční den loňských čarodějnic — aniž by byli zpravili profesora Bínu a aniž cosi potušil učitel Kofránek, vybrali se někteří z účastníků předešlé výpravy v čele jiných zvědavců z Var přímo do Solného.

Povědomou cestou zamířili na kopeček a očekávali s napjetím začátek čarodějného divadla.

Snesl se večer, temný, sychravý, lehla na zem noc a zavalila celý kraj — —

Tu ejhle — tam plamínek, onde druhý, ale tak hubené, skomíravé, a místy i kotouč nějaký — koště chudě smolou napojené — ale tak pomíjející, že oheň pohasínal v povětří — tenká, řeřavá rýha vzduchem — a pak tma, tma, černá tma...

Turisté dívali se vyjeveni, čekali trpělivě,

zda započne slavný rej později — ale nic už, nic.

A vraceli se přímo na nádraží a nočním vlakem odtud, rozmrzelí, neuspokojeni a plni výčitek vůdcům, kteří je patrným omylem zavezli někam jinam.

A pak za týden nebo za dva vyskytla se v kterýchsi anglických novinách zpráva z péra soudruha Craneova, onoho žurnalisty:

„Jest podivuhodno, jak rychlé pokroky činí místy novodobá civilisace a jak stírá staré, dávné zvyky. Byli jsme toho svědky v Čechách. V krajině, kde ještě loni byly páleny ve stech obcí tak zvané čarodějnice, nebylo o nich tentokráte skoro ani památky. Byvše loňského roku účastníky divadla toho — starého obyčeje, pocházejícího z dob až pohanských, jak se praví, vybrali jsme se tam i letos, bohužel nadarmo. Stačil jediný rok — a čarodějnice jsou zapomenuty. Loňské jejich vzeplání bylo — abychom tak řekli — „labutí písní“ českých čarodějnic. — Že vymírají staré zvyky s celými generacemi, je vysvětlitelno, ale že mizejí téměř přes noc, je přímo nepochopitelno.“

Nár. Listy v lednu 1898.

Pohádka o člověku s rukavicemi.

Bylo jednou jedno velké království a v tom království žil muž jménem Valentin Papoušek. Tento muž platil velmi správně královské daně vždy po třetí upomínce, když mu exekutor přišel zabavovat nábytek, a byl vůbec vzorem klidného a spořádaného občana a zapsán u královského úřadu „Pompes funébres“ v seznamu oněch, jimž po smrti vytiskuje se na parteceduli, že „život jejich byl zasvěcen jenom blahu rodiny a člověčenstva a že zemřeli usmířeni s Bohem a se světem“.

Valentin Papoušek byl by také co nejspokojeněji vyplnil tento oučel života svého, kdyby ho pojednou nebyla přepadla nenadálá, podivná choroba, která se mu zahnízdila v konečkách prstů.

Byla to nemoc velmi podivuhodná a zvláštní a ozývala se Valentinu Papouškovi nejpronikavěji při pohledu na biřice veřejného blaha a po-

řádku — jak zněl ouřadní jejich titul — kteří stáli ve všech ulicích království, na všech křižovatkách, na všech nározích, na všech náměstích, a dávali pozor, aby o ně nikdo nezavadil. Tito biřicové nosili podle zákona křivé turecké šavle a za pasem bambitky a měli oustní i písemné právo, aby těmito šavlemi a těmito bambitkami zjednávali pořádek, kde by toho byla potřeba. —

Při takových příležitostech dělo se velmi pravidelně, že dostal ránu, kdo ji dostati neměl, a takovýmto způsobem přišel jednoho dne k ráně i Valentin Papoušek. Sám se z ní vyléčil — nikoli však jeho plášť, který byl rozťat od límce až k obrubě — a poněvadž byla turecká šavle od samého sekání již zubatá, byly okraje zranění pláště tak roztřepeny, že krejčí Valentina Papouška prohlásil, že to k správě není. Je známo, že krejčí vůbec neradi spravují a že nejraději dělají věci nové.

Od té doby Valentin Papoušek, jakmile spatřil kdekoli biřice veřejného blaha a pořádku, pocítil nesnesitelné svrbění v dlaních, zejména však v konečkách prstů, a poněvadž se království podobnými zjevy jen hemžilo, a poněvadž Valentin Papoušek nemohl dát oči do kapsy, bylo svrbění vždy vytrvalejší a změnilo se konečně v chorobu chronickou, jak se vyjádřil nejen domácí lékař Papouškův, ale i profesoři všech universit, kterými se království honosilo.

Všechny pokusy vědy lékařské, aby Valentin

Papoušek z neduhu svého byl vyléčen, selhávaly naprosto. Léčili ho vodou studenou, marně; léčili ho vodou horkou, ještě marněji. Mazali mu konečky prstů u rukou, nespomohlo. Jiní se brali pochodem opačným a mazali mu konečky prstů u nohou — stejně bezvýsledně. Někteří hledali příčinu nemoci v mozku, jiní mu elektrisovali kostrč — nic naplat. Konečky prstů Valentina Papouška svrběly dále.

V tu dobu, kdy nebohý trpitel byl zkusil již všechny prostředky veřejné i tajné, když byl strávil tři centy proslulých šumivých bonbonů, vyráběných starým čarodějem Šnermarem, a pět hektolitrů destilované sodovky z laboratoře světoznámého alchymisty doktora Špundusa, o které se byl i znalec v oboru veškeré vodnatelnosti rytíř doktor Nežerný co nejpochvalněji vyjádřil, padl Valentinu Papouškovi do oka inserát jistého renomovaného módního závodu v sousedním království, který ohlašoval nejnovější, nejelegantnější, nejfashionablejší rukavice pro kavalíry z pravé australské klokaní kůže.

Tyto rukavice nejen že byly vyhlášeny jako „haute nouveauté“ pro ulici, divadlo, koncerty i salony, ale označeny i za zdravotní a neomylný prostředek léčebný pro nespočetné množství chorob a nemocí. Tak zejména přímo zázračně prý působí na prsty oznobené, proti dně a pakostnici, proti hostci, proti škubání a proti — svrbění konečků prstů!

Valentin Papoušek nečetl již dále, dospěv k těmto slovům. Vyrval ze své podložky oktávek, napsal objednávku dvou párů těchto zázračných rukavic, letěl na poštu — a s chvěním očekával v nejbližších dnech poštovního posla.

Byl tu třetího dne a předložil Valentinu Papouškovi balíček na dobírku 6 zl. 80 kr.

Valentin Papoušek vručil poštovnímu poslu sedm zlatek, daroval mu vybývající dva desetníky a zavřev se ve své komnatě, rozpečeťoval bez dechu balíček.

Rozvinoval desaterý obal, při čemž se ve světnici jeho víc a více jasnilo, a když spadl papír poslední, vydechl Valentin Papoušek z hluboka. Pak s posvátnou obřadností, kolísaje mezi nadějemi a obavami, navlékal jeden ze zázračných párů klokaních rukavic nevídané, ohnivé barvy.

*

Jakkoli skoro všechna pohádková království jsou prosta všeliké politiky, v řečeném tuto království byly politické poměry, a v době, v niž spadá děj naší pohádky, byly poněkud na zadrhmo.

Královský guvernér, kterýž obýval vysoký palác za řekou, jež protékala královstvím, nikdy nevycházel v podvečer, jako činíval nebožtík kalif Hárun Alrašid, aby naslouchal pod okny a na ulicích, jak obyvatelstvo žije a čeho by si přá-

lo, a měl o potřebách jeho velmi málo ponětí. Příručí jeho a podguvernér, jemuž byla svěřena péče o blaho a pořádek, rozuměl tomu všemu ještě méně. A tak jednou, když se v království strhly nepokoje, a když biřicové blaha a pořádku ani s ústním i písemným plnomocenstvím nevěděli kudy kam, vzpomenula sobě vrchnost na jistý nástroj, který již dlouho odpočíval kdesi v prachu na půdě a jemuž v soudním názvosloví bylo jméno šibenice.

Tato šibenice byla postavena na nádvoří chrámu bohyně Justice, staré to dámy s bolavýma očima, které měla pořád zavázané, a bylo prohlášeno, že na ni bude pověšen každý, kdo by po západu slunce byl dopaden mimo svůj příbytek a hlavně na veřejné ulici nebo na náměstí. Neboť všech těchto prostranství bylo co nejnutněji třeba k vojenským manevrům, které následkem zavládnuvších nepokojů byly tu konány ve dne v noci.

Všichni obyvatelé království šetřili pilně tohoto příkazu a mnohé obyvatelky vzdávaly čest a slávu moudrému rozhodnutí za to, že zas jednou mají tatíky doma.

Na ulici neodvážil se nikdo než viřtláři. Komu prodávali v těch dnech svoje výrobky, nebylo žádným historikem vyzkoumáno.

Míjely dny, neděle, měsíce — stará, obvázaná bohyně byla již velmi nevrlá. Tu náhle jednoho dne — —

Jednoho dne — vlastně v noci — přiveden a vržen byl do žaláře člověk, usvědčený, že překročil přísný rozkaz o nevycházení z domu. Byl stopován již po tři noci a konečně polapen. Chodil po ulicích, po náměstích. Tímto činem bouřil se proti vrchnosti a měl propadnouti hrdlem.

Brzy po svém zatčení byl vyveden z koby žalářní, do níž se neměl již vrátit. Byl předveden Náhlému soudu — a odtud vedla cesta jen jedna — na ono truchlivé nádvoří, ozdobené dřevěným emblemem bohyně Justice.

„Jak se jmenujete?“ zněla mrazivá slova předsedy hrdelního tribunálu.

„Valentin Papoušek.“

„Jste obžalován, že jste překročil zákaz, že jste dlel v noci mimo dům a chodil křížem krážem po království — jistě s nekalými úmysly. Jak se ospravedlníte?“

„Vašnosti, slavný soude, jsem naprosto nevinen; činil jsem tak z příčin zdravotních...“

Soud usmál se sarkasticky. Zná takové řeči. Každý je nevinen. Každý to říká. Kdyby se mělo každému věřit, byl by tu soud vůbec nadarmo. Ale soud nemůže být nadarmo. Soud je proto, aby odsuzoval.

„Kdo pak vám ty procházky předepsal?“

„Doktor, slavný soude. Jsem nemocen, mám svrbění v konečkách prstů, musím choditi denně čtyry hodiny, abych zrychlil oběh krve a střídání šťav.“

„Co pak děláte ve dne? Není za světla dosti času na procházky?"

„Bylo by — sám bych tak raději činil, neboť v noci ospalostí sotva se potácím. Ale nemohu — zkusil jsem to . . ."

Soud vrtěl všemi svými hlavami. „A proč ne?" vyhrkl náhle.

Valentin Papoušek z hluboka vydechl a mluvil:

„Když jsem chodil jindy, nikdo si mne ani nevšiml. Ale když jsem jednoho dne vyšel z rána na promenádu, stal jsem se předmětem obecné pozornosti. Posluhové z daleka již smekali hluboko, ano přibíhali ke mně s čepicemi v rukou a co že ráčím poroučet. Marně jsem odmlouval, že nic — chodili za mnou v patách. Drožkáři a fiakristé volali na mne z daleka „pitte, ajr gnádn!" — strhovali s koní pokryvky, otvírali dvířka povozů a skoro násilím do nich mne strkali. Lidé zastavovali se a s otevřenými ústy za mnou pohlíželi. Biřicové veřejného blaha a pořádku přede mnou salutovali. Číšníci v hostincích oslovovali mne podivnými, nesrozumitelnými frázemi. Zkrátka, chodil jsem náhle, jakobych měl na čele vypálené nějaké znamení . . . Vydržel jsem to tři dny, ale pak již jsem nemohl ze vrat. Hořel jsem studem — a přece jsem chtěl býti zdráv . . ."

Soud vrtěl hlavami ještě více. To byl případ zvláštní, velmi zvláštní. Zdálo se skutečně, že to

není pražádný rebel — ba jeden z přísedících odhodlal se k šeptné poznámce předsedovi, zdali by neměli být povoláni soudní lékaři ku prozkoumání duševního stavu obžalovaného. Vždy totiž, když soud sám neví kudy kam, povolává soudní lékaře.

„Nu a čemu jste přičítal," promluvil tu vrchní soudce, „náhlou změnu chování okolí k vaší osobě?"

„Svým rukavicím — slavný soude," vydechl stísněně Valentin Papoušek. „Myslím, že jsem jaksi vybočil z mezí svého stavu. Objednal jsem si zdravotní rukavice, určené původně pro kavalíry — a to, zdá se, vzbudilo takovou pozornost."

„Jaké pak jsou to rukavice?" otázal se soud jednohlasně, spozorovav teprv teď, že obviněný má ruce v kapsách.

„Prosím, slavný soude, z pravé australské klokaní kůže — ‚kangaroo' je vyraženo na každém knoflíčku."

„Okažte je!"

Valentin Papoušek vytáhl ruce z kapes — a v tom okamžiku jakoby byl otevřel dvířka rozžhavené výhně. V pochmurné soudní síni, proslulé svojí příšerností, rozsvětlilo se náhle, jakoby zapálil hromádku bengálu. Byly to rukavice, proti nimž je barva vařeného raka učiněnou smrtelnou bledostí, proti nimž „kovový" červený inkoust je téměř padlým sněhem, proti kterým

zoun je nevinnou konvalinkou. Byly to skutečně rukavice jen pro kavalíry!

Zapisovatel namáčel péro, aby zaznamenal poslední výpovědi, ale před očima se mu náhle roztančila ohnivá kola — starý soudní pochop musil jej omývati octem.

Soud hleděl chvíli na rukavice, pak jeho členové počali rychle mrkati, oči se jim rozslzely, a vrchní soudce velel obviněnému:

„Strčte zas ruce do kapsy!"

Valentin Papoušek učinil tak a tma hustší než dříve rozhostila se v síni.

„To jsou skutečně zatracené rukavice!" řekl vrchní soudce polohlasem a ucpal si obě nozdry nejsilnějším rapém.

„Ale dobře účinkují," osmělil se poznamenati obviněný Valentin Papoušek. „Co je nosím, svrbění v konečkách ubývá..."

Soud odebral se k poradě, vrtě všemi svými hlavami. Sám prokurátor byl v nesmírných rozpacích, vida, že neudrží žalobu na smrt. Zbývalo skoro jen, aby Valentinu Papouškovi byly uťaty ruce, ježto pak by ho svrbění v konečkách přešlo na dobro a nepotřeboval by vůbec rukavic.

Ale soud — jako za starých časů a v pohádkách vůbec — vynesl rozsudek mírnější, spravedlivý a důmyslný.

Valentin Papoušek byl odsouzen, aby své kavalírské rukavice nosil na ruby, čímž předejde

všemu pohoršení veřejnému a nebude musit vycházet na noční toulky.

A za tři léta po tomto rozsudku byl Náhlý soud vůbec rozpuštěn, neboť mimo případ s rukavicemi Valentina Papouška neměl žádného řízení, a taky bylo zrušeno stanné právo, a stará šibenice byla odklizena z nádvoří soudní budovy a vynesena zase na půdu, v prach zapomenutí, k upřímnému politování zasloužilých soudců, kteří pociťovali, že se minuli s životním povoláním, když nebylo nikoho, koho by byli pověsili.

Nár. Listy v srpnu 1898.

Časová sensační zpráva.

Není-li v tom žádný omyl fysiků, hvězdářů a kalendářů a pokládáme-li za jisté, že je dnes 7. srpna, vyplývá z toho nad pochybnost, že jest léto tak říkajíc v úplňku. Konstatuji tuto v zájmu pokročilé doby, že skutečně již byly tři večery, kdy i pod širým nebem udržovala se rtuť v teploměrech v jisté výši nad nulou a kdy jsme v pražských hostinských zahradách mohli seděti do půl noci bez kožichů a bez bačkor, čehož se letos téměř do konce července mohli odvážiti jenom nejotužilejší členové klubů alpinských nebo atletických a z těch zas jenom ti, kteří mají dvojí kůži.

Také jiné úkazy nasvědčují, že jsme se málem doškrábali vrcholku léta a že znenáhla zase budeme slézati k podzimku. Je to peckové ovoce. S třešněmi jsme téměř hotovi — janovky, srdcovky, chrupavky, ba také „amrhele“ zmizely nebo mizejí z trhu a zbývá jen něco višní, dosti dra-

hých a nikoli kvality nejlepší. Zdá se mi, že letos nedostanu se ani k tomu, abych si naložil obvyklý hektolitr višňovky a že budu nucen — jak se zdá — zimní svou spotřebu uhražovati výrobkem továrny třebenické, kteráž ostatně vyrábí výbornou višňovku, dobrou slivovici a rovněž výborné křížaly.

Za to přináší sézona babčata, blumy, kulatky, „ryngló“ a jiné šťavnaté druhy peckové, na něž jsme poukázáni my, kteří nosíme v prsou svaté nadšení pro švestkové knedlíky a kteří — ježto dokonalé švestky kynou nám takhle za nějakých šest neděl — spokojovati se musíme zatím se surogátem knedlíků babčatových a blumových.

Naproti tomu na mezinárodním tržišti se objevují kyselé okurky. Na nárožích sedí babky se škopky plnými „nakládaček“, v hostincích oferují vám k masu a k pečením nakládačky, „gráni“ a „švertáskové“ roznášejí po hospodách nakládačky. O pouti svatoanenské a svatoignácké pozoroval jsem, kterak labužná mládež opíjí se svěžím, opalisujícím jejich lákem. Osoby dospělé a s organismem již trochu roztřeseným mohou se podobného požitku odvažovati jenom pod bezpečnou střechou útulných domácností, kde je veškeré příslušenství v bezprostřední blízkosti.

Lidé zkušení, poslanci a diplomaté (což není vždy totéž), jakož i čtenáři politických záležitostí vědí dobře, co znamená doba, kdy se objeví první kyselé okurky. Příznačný okurkový motiv byl

již tolikráte a ve všech tóninách komponován a reprodukován, že se neodvažuji podrobnějšího rozboru.

Letos arci zdálo se, že veškeré časopisectvo vítězně propluje stojatými, mrtvými druhdy vodami doby okurkové. Španělsko-americká válka protáhla se až do léta, a v okamžiku, kdy užuž hrozilo nebezpečenství, že konečně i přes veškeré události v okolí Kuby budeme přecházeti k dennímu pořádku, kdy už jsme nevěřili ani telegramům americkým, ani španělským — rozhodl se starý Bismark, že učiní něco pro žurnalistiku, která i pro něj tolik učinila. Neměl sice v lásce novináře, jakkoli na sklonku života sám byl šefredaktorem listu — a tím záslužnější jest, co nyní pro novináře vykonal, rozžehnav se se světem. Ale konečně ani Bismark, třeba neprodyšně zaletovaný, dlouho nevydrží. Tak tedy novinář stále se musí ohlížeti po něčem novém, neboť srpen má 31 dní a náleží tedy k nejdelším měsícům.

Bohudíky, náhoda — přešťastná náhoda přála mi, že mohu mrtvou dobu „vysokého" léta — jak teď taky po Němcích česky říkáme — osvěžiti neočekávanou, nesmírně zajímavou, ba sensační zprávou.

Týká se odvážného severotočnovětroplavce Andréa, na nějž málem zapomínáme.

Skoro jsem taky zapomněl. Náhoda však vymýšlí podivné věci. —

Od několika dnů žiji ve svém výstavném a

nádherně zařízeném sídle pražském život poustevnický. Rodinu svoji s četným služebnictvem vypravil jsem — jako činí téměř všichni čeští novináři — do několika mořských lázní. Víte dobře, že by se dnešního dne musil člověk přímo stydět, kdyby na otázku zvědavých bližních „kde pak máte rodinu?“ nemohl odpověděti: „No, letos si vyjeli trochu k moři — jen asi na čtvrt roku.“

Ale konečně jsem přece nemohl zůstati zcela sám, a tak z veškeré věrné čeledi setrvala se mnou nejstarší kuchařka. Ponechal jsem právě tuto, ježto absolvovala několik vyšších kuchařských škol a gastronomickou akademii ve Filadelfii. Neboť ani mně — jakkoli jsem dosti skromný v požitcích — nemůže býti lhostejno, mám-li brambory uvařené takhle nebo takhle a je-li mrkev nakrájena na dlouho nebo na široko.

Předešlé neděle, na kterou právě padl svátek svatého Ignáce, jehož z mnoha příčin zejména si vážím — vlastně již den před tím — přikročila hospodyně moje ke mně se zprávou, že poslední dvě koruny v minulých dnech zcela vyčerpala, že je nutno, aby její provozovací kapitál byl obnoven, a ptala se, zdali bych si nazejtří nepřál nadívaného holuba. Z neznámé příčiny prý letos houfně „padají“, následkem čehož jsou i laciní.

Mám sice jistou antipatii proti holubům, snad následkem oněch periodických lokálek o sázkách,

vydrží-li kdo celý měsíc tyto opeřence pojídati, ale ježto jsem sám posud nikdy sázku takovou nepodnikl, neviděl jsem, proč aspoň jednou by se nádherná má tabule nepokryla holubem. Opatřiv tedy hospodyni svoji dostatečným fondem uložil jsem jí, aby koupila holuba co největšího a klidně jsem se oddal zamilované práci své — chytání much, ježto rosnička má již od rána klapala prázdnou tlamičkou. A když jsem hleděl na zeleného toho tvora, připadlo mi pojednou: Hle, skromný tento živočich stále požírá stejnou stravu, pořád jen mouchy, a člověk že by nevydržel měsíc požíra— totiž pojídati holuby?

Kuchařka má vrátila se s holubem k poledni — je přece známo, že ženská, jde-li i jen za krejcar pro pepř, nepotřebuje k tomu více než dvě hodiny — a když mne obsloužila obědem (pro úsporu času cezenými nudlemi s parmezánským sýrem), otázala se, má-li holuba škubati hned nebo až zítra. Soudil jsem, že lépe jest hned. Vím, že se v peří drží rozmanití živočiškové, a nechtěl jsem, aby mi holuba ožírali až do zítřka.

Nalila tedy naběračku vřelé vody na logr, z něhož mi měla být připravena černá káva, a za prozpěvování tklivé písně „Měla jsem holoubka“ jala se oškubávati ptáka, který snad v mládí svém zažil dob lepších.

Náhle přikvapila do mé pracovny.

„Milostpane, ten holub je pod peřím něčím potažen!“

Podíval jsem se — a věru, peří holubovo prorůstalo podivnou, tenkou blanou, kterou bylo obaleno jeho tělo. Při bližším ohledání ptačí mrtvoly a po vynaložení všeho důmyslu, podporovaného četbou dobrodružných románů Julia Vernea, uhodl jsem, že tento holub byl již kdysi za živa do naha oškubán, tělo jeho že bylo obaleno řečenou blanou, a potom zase popřáno holubu, aby se opeřil. Peří musilo arci proraziti blanou, která takto po dokonalém novém opeření tvořila pevnou součást holuba, abych tak řekl druhou jeho pokožku.

Ale proč tak učiněno? K jakému účelu?

Byla to záhada, která vyžadovala rozluštění.

Škubali jsme teď oba, s největší opatrností, aby blána co nejméně se porušila, neboť již sama sebou — následkem nového toho opeření — byla provrtána tisíci malými dírkami jako nejjemnější čajové cedítko. Přes to však, když jsem ji s holuba pečlivě odvinul, seznal jsem, že uprostřed jest podivné znamení. Vypadalo to jako slunce, po jehož obou stranách byly tři vykřičníky. Asi takto:

! ! ! ✳ ! ! !

Důmysl můj neopustil mne ani nyní. Uhádal jsem, že to pokyn, aby blána byla vydána světlu slunečnému. Učinil jsem tak, a hle — na záhadné bláně objevovaly se účinkem tepla a světla různé tahy a rysy, vždy hustěji, až byla blána

pokryta na celé ploše podivnými značkami. Nejpodivnější při všem bylo, že — ačkoli tyto značky nebyly ani latinkou, ani švabachem, ačkoli to nebylo psáno ani česky ani německy, francouzsky nebo turecky, dovedl jsem znaky ty bez obtíže čísti a rozuměl jsem napsanému.

Zmocnil se mne úžas neobyčejný, přímo závratný. Je to patrně nový, zcela neznámý vynález dalekosáhlého, nedozírného významu! Abeceda, která není abecedou, řeč, která není z jazyků kulturních, a přec každý hned pochopí smysl napsaného. To jest obrovitější vynález než volapyk a pasilingua, to jest více ohromující než telefon a fonograf pro domorodce australské, to je prostě věc fenomenální!

Písmo na bláně neznámé látky, vyvolané sluncem jak obraz na albuminovém papíře pod negativem, a to písmo, k jehož udržení netřeba zlaté lázně, žádného utvrzování! Zázrak fysiky a chemie a čeho všeho ještě. Dovedou-li lučebníci provésti analysu všeho, co tu působí, bude amatérské i živnostenské fotografování obráceno vzhůru nohama a fotografovati bude každé pětileté dítě.

Úžas můj stoupal, když jsem v pravém rohu dole objevil zcela zřetelný a jasný podpis: André.

Holubí záležitost vysvětlovala se mi: André vzal s sebou do balonu poštovní holuby, jak známo nebo neznámo. André kamsi dospěl, napsal na blánu záhadného složení zprávu o výsledku

své cesty, oškubal holuba, obalil jej blanou, nechal ho zas obrůsti a vypustil jej. Jakým způsobem se ocitl holub až u drůbežnice v pražské tržnici, je prozatím lhostejno a bude nepochybně úředním pátráním zjištěno — neboť úředním pátráním zjistí se všechno, pokud se povede — hlavní věcí jest, že holub octl se i s blanou v mých rukou a že šťastným vnuknutím veden vyvolal jsem důležitý text a hravě jej rozluštil.

Zdá se, že blána byla popisována v různých dobách, jak z obsahu vysvítá.

„Letíme přímo k severu," vypravuje první řádek. „Balon vznáší se stále ve stejné výši nad zemí. Pod balonem husté mlhy — nebo snad vánice sněhová, ale z hloubi pod tím doléhá nám k sluchu štěkot polárních lišek a mručení ledních medvědů. Jinak žádné stopy nějaké civilisace a průmyslového ruchu."

* * *

„O den později. Na balon srážejí se páry vzduchové a mrznouce v koru ledovou zatěžují jej nesmírně, balon klesá. Abych mu ulehčil, vyhodil jsem právě staršího ze svých společníků, opatřiv jej teplým oděvem, zbraní a potravou na celý rok. Balon se vznesl, letíme dále."

* * *

„O dva dny později. Minuli jsme zemi Františka Josefa a vůbec končiny, kam posud lidská noha pronikla. Tuším, že jsme právě přeletěli osmdesátý pátý stupeň. Ještě pět — a věčné tajemství točny odestře se našim zrakům.“

* *
*

„O den později. V dáli na severu vystupuje cosi bílého. Choulí se to a válí na obzoru jako ohromná spousta bělostné smetanové pěny. Nevysvětlitelná tato hmota odráží do daleka paprsky sluneční, až oči přecházejí.

Věc překvapující: přibývá tepla, čím více se blížíme k devadesátému stupni, nad nímž se vznáší řečený bílý oblak. Konáme rychle přípravy k sestoupení.“

* *
*

„5. srpna. Přistali jsme. Jsme na severní točně! Cíle dosaženo! Překážky překonány! Všechny posavadní a mylné názory o podstatě severní točny rozvráceny! Není tu ledu! Sploštělost zeměkoule jest patrna, ale krajina točny samé jest prohloubena jako jamka — arci jamka obrovská, tvaru nálevky s okrajem přesného kruhu, hloubky asi kilometru, pokud mohu odhadnouti. Kolkolem pevná země, skála neznámého posud útvaru, ale nejvíce žule podobná. Kotlina tato jest vyplněna

vodou, nejen ledu prostou, ale vroucí, jakoby pod ní hořela výheň. Stanuli jsme na pokraji vařícího se jezera, majícího v průměrů asi tři kilometry, v jehož středu je točna, jsme tedy vzdáleni půl druhého kilometru od vytouženého bodu, kolem něhož se země otáčí. Máme připravenou vlajku, ale nebude kam ji zarazit. Přemýšlíme o prostředku, kterak bychom dopluli středu jezera, neboť plovati tam nemožno, ježto voda jezera dostupuje bodu varu, ba překračuje ho. Praskly nám už tři teploměry, jak se rtuť roztáhla. Z jezera toho vystupují světlé páry a tvoří ve výši ohromný bělostný oblak, jejž jsme již z dáli pozorovali. Horko z vody jest nesmírné, musili jsme se zbaviti všeho oděvu."

* *
*

„Báječný zjev! Vroucí jezero jest plno ryb — hemží se jimi! Jsme tedy zachráněni od hladu. Šupiny těchto ryb jsou jako z kovu. Vytahujeme je železnými háky a pojídáme beze vší přípravy, syrové, — totiž vařené."

* *
*

„Zjev ještě báječnější! Dnes, chtíce si vyprati obnošené punčochy, ponořili jsme je do jezera a jali se máchati je. Když jsme je zas vytáhli, nebyly to již punčochy bavlněné, alebrž

skleněné — jako z křišťálu ulité. Učinili jsme stejný pokus s košilí, vestou, vyšívanými střevíci — vše se proměnilo v učiněný křišťál, aniž pozbylo původního tvaru. Na této zkušenosti založil jsem odvážný podnik. Ponoříme do jezera celý balon, v jehož neprodyšném člunu se ukryjeme, a spustíme se, abychom prozkoumali dno jezera. Tuším, že nám nastávají objevy neslýchané.“

* *
*

„Jsme na dně jezera. Křišťálovými stěnami člunu rozhlížíme se kolkolem. Dno jezera sklání se ode skal do středu vejčitě a je zcela hladké. Ohledáváme je zvláštním přístrojem, pode člunem upraveným. Toto dno je z podivné hmoty, jako železné, a pod ním patrně sálá oheň. Znenáhla chápeme, že celé jezero — jež jsme původně pokládali za hříčku přírody — je vlastně bezpečnostním ventilem zeměkoule. Nadbytečná vnitřní teplota země vynakládá se tuto na vyváření točnového jezera — a tím zabraňuje se, aby si vnitřní oheň nerazil cestu jinými, slabšími vrstvami zemské kůry, kde by to mohlo míti následky velmi nepříjemné. Toto vyváření trvá tisíce let, co svět světem stojí, a že se jezero nadobro nevypařilo, nasvědčuje tomu, že má nejspíše nějaké skryté přítoky. Vynaložíme všechno úsilí, abychom bližší podrobnosti tohoto přírodního zjevu prozkoumali a vysvětlili. Odesílám poštovního ho-

luba s výzkumy dosavadními a žádám příjemce jeho — ať to kdokoli — aby zprávy tyto bez meškání sdělil s veřejností. Pokračování následuje na holubu nejbližším.“

* * *

Jako štvaný vyrazil jsem z pracovny do kuchyně.

„Tony!“ volám bez dechu. „Honem se seberte a běžte do tržnice, ke drůbežnici, u níž jste koupila toho holuba — a kupte ještě jednoho, hned vedlejšího — ne, kupte oba, mezi nimiž ležel tento — ne, kupte celé víko holubů, všechny, kteří tam ještě jsou. Běží o velikolepou věc!“

Hořel jsem nedočkavostí. Za hodinu vrátila se hospodyně s mandelem holubů — avšak, žel Bohu, žádný z nich již nebyl potažen další zprávou ze severní točny, ačkoli jsem je oškubával co nejobezřeleji.

S divnými pocity pojídal jsem v neděli holuba, který se byl vrátil z končin, odkud se ještě nikdo nevrátil. Byl trochu tvrdý — a nebylo divu. Nezkusil málo, ubožák, než se dostal do pražské tržnice. Zdálo se mi hned v sobotu, že je nějak věkem a strádáním sešlý.

U večer toho dne navštívil mne přítel, známý básník a v prázdných okamžicích života svého zažraný přírodozpytec, zejména živočichoznalec. Vyprávěl jsem mu pamětihodnou příhodu. Vrtěl

hlavou, nechtě uvěřiti. Spěchám pro blánu, pečlivě uschovanou — běda! podlehla neočekávané, netušené proměně. V krabici, kam jsem ji vložil, rozpadla se v hromádku drtkého popela — litera na liteře nezůstala! Dokument byl tentam! Je zjevno, že blána měla být nějak konservována — ale jak?

„Nuže, příteli," volám, „jsou tu aspoň kosti z holuba! Uchránil jsem je pro všechny případy, ani kůstka neschází."

A předložil jsem mu obrané kosti.

Přítel chvíli prohlížel zůstatky z holuba, který první vykonal nehoráznou pouť, jedinou svého způsobu, a zavrtěl hlavou.

„Nuže?" táži se.

„Nuže, příteli," odpovídal básník, „je mi líto, ale nejsi velikým znalcem ptáků. Domníval jsi se, že to holub, ale z celé kostry, kterou jsi mi tuto předložil, seznávám nad pochybnost, že to je k a ch n a — nic jinak než kachna! Stal jsi se patrně obětí mystifikace . . ."

Zdrcen zíral jsem na hromádku kostí. Objevení severní točny, vařící se jezero točnové, holubí poselství, ryby za živa vařené, křišťálové punčochy — a vše to pouhá k a ch n a . . .!

Nár. Listy v prosinci 1896, v lednu 1897.

„Hlas cizince."

To jsem se potěšil z pana Blondela! Všimli jste si ho zajisté také? Pan Blondel je Francouz, jel někam přes Prahu, měl asi 59minutovou zastávku na nádraží, té doby použil svědomitě, aby se dokonale poučil o českých záležitostech, a s prostoduchostí jen Francouzům vlastní vypověděl čtenářům svého listu, čeho se o českém národě a některých záležitostech z jeho domácnosti dopátral.

Konečně tedy „na západě svítá". Je to zeměpisně dost podivné, poněvadž obyčejně svítá na východě a nejčastěji „nad Balkánem", ale svítá tam, svítá. Hlavně v Paříži. Desateré časopisy tamní se o nás rozepsaly, a nehledíme-li k tomu, co skutečně spočívá na pravdě, co tomu onomu badateli bylo pověděno spolehlivými informátory a co tedy už sami dávno víme, — dočítáme se někdy o sobě zpráv nesmírně zajímavých.

Doufám, že také Francouzové mají pečlivé pracovníky literární, kteří s mravenčí pílí dělají

knihy z toho, co jiní napsali. Až se některý z nich chopí všeho, co se teď o nás trousí po různých časopisech, a až sestaví čítanku „pro potřebu školní a pro poučení v domácnosti najmě z oboru zeměpisného“, to budou mít učeliví žáčkové francouzští pěknou knihu o Čechách a Češích. A kdyby do ní pojali, co o nás vybádali také Angličané — až se mně v ústech slévá laskominou!

Snad se na něj také pamatujete, na toho Angličana, který tu byl asi před desíti nebo patnácti lety a spěchal pak s nacpaným zápisníkem, aby svým krajanům pověděl, co viděl. Viděl také na Václavském náměstí křížek pokryvače, spravujícího střechu, křížek zavěšený na provaze, splývajícím z vikýře až na dlažbu, a zaznamenal si o tom asi takto:

„Mnozí obyvatelé, přebývající v podkrovních bytech, mají svoje jméno a zaměstnání napsáno na štítech v podobě křížů, zavěšených na provaze z okna podstřeší až k zemi. Provazů těch používá se také k zazvonění na obyvatele, je-li doma, aby návštěvník nemusil marně až na půdu lézti.“

Zkuste to, až uvidíte takový křížek a zazvoňte si na pokryvače na střeše. Myslím, že by vám za takové poškádlení hodil tašku na hlavu.

Jsem šťasten, že mohu posloužiti také výňatkem z jistého francouzského časopisu o českých poměrech. Přicházím jistě s něčím zcela novým,

neboť myslím, že nikdo z vás ho nezná, ten časopis. Jmenuje se „Le Kakerlake“ a jest orgánem albínů, kteří, jak známo, vidí lépe v noci a ve dne mají vlčí mhu.

Autorem turistických zkušeností jest pan „Coucou“, čtu-li dobře. Píše svoje výzkumy ve způsobě denníku a nelze popříti, že má nejen sám bystrý zrak, ale že měl i dobrého průvodce. Zmiňuje se o něm na prvé stránce.

* * *

Dne 1. prosince.

Jsem v Praze, hlavním městě království Českého, které jest částí Uherska. Ale zde má již maďarština jiný zvuk. Na mapě má tato země podobu kosočtverce, ve skutečnosti se to nepozoruje. Francouzsky se na ulicích mluví velmi málo, což mne naplňuje podivením. Ale nosovek mají Čechové dosti, ač není-li to následek rýmy právě panující.

Zdá se, že obyvatelé jsou rozenými řečníky. Zejména drožkáři a fiakristé vedou na ulici se svých kozlíků nesmírně horlivé debaty. Dívky a paničky obyčejně utíkají, za to školní mládež s rozkoší naslouchá. Lituji, že tomu všemu dobře nerozumím, pochytil bych asi mnoho prostonárodních rčení. Jsou také nesmírně zdvořilí. Smekají před každým slušněji oděným člověkem. Jen

při placení za jízdu s nimi člověk nemůže býti hotov.

Získal jsem průvodce v osobě pana Chichemasse (Šišmas?), který má na čepici číslo 967 a je funkcionářem spolku „Křesomysl". Francouzsky nemluví, ale lámaně německy. Na otázku, zná-li Prahu, odvětil, že je křtěn Vltavou. Na to jsou Pražané hrdi.

Nastupuji s ním pochod městem.

Prahu spravuje vladyka, kterému se říká starosta. Koncovka sta vyskytuje se i v jiných slovech. Osobám, jimž se chce projeviti zvláštní úcta, říká se vašnosta. Obyčejně tak říkají číšníci a konduktoři na tramvaji. Některá slova nevypraví ze sebe cizinec za nic na světě, jako na příklad řeřicha. Pokusil jsem se o to, ale musili mne odvézt na záchrannou stanici. Měl jsem uzel na jazyku.

Vzniká ve mně domněnka, že Čechové byli za starodávna lidojedy a že jim zvláštní pochoutkou byli pečení židé. Ještě dnes — po staletích — říká se: Ne, to neudělám ani za pečeného žida.

Arci, barbarský tento zvyk je dávno zrušen a také české zákonodárství učinilo mu přítrž. Zákony vydává český sněm, který se zde nazývá zemským výborem a sestává z delegátů okresních zastupitelstev a občanských záložen.

Dnes viděl jsem nádherný pohřeb, provázený tlupou ozbrojenců. Je to česká milice. Bylo mně

vysvětleno, že jsou to potomci starých Husitů, kteří — jak známo — upálili Žižku, jenž se domáhal královského stolce. Jsou to hrdinové, kteří se pěstují pro případ největšího nebezpečenství, jež by vlasti hrozilo. Spí ve svém odění, s meči po boku. Jízdné oddělení je ještě strašnější. Jsou to obři, se svými hřebci téměř srostlí, tak že jich mnohdy nelze s koní ani sundati. Každý rok konají velkolepé jízdné hry a reje na způsob arabských „fantasií". Záložní oddělení těchto bohatýrů ubytováno jest v Blaníku, což jest jediný ledovec v Čechách.

Čechové stále ještě se dělí na různé kmeny. Nejčastěji se mluví o Mladočeších a Staročeších.

Dne 3. prosince.

Jsem šťasten, že se mi podařilo seznati ještě jednu větev. Je to vlastně zbytek zvláštního a to prastarého kmene flekovského. Zabývali se v dávnověkosti kultem božství, jemuž obětovali pivo. Byl to Černoboh. Na jeho památku a uctění posud se vaří černé pivo a zbytky této čeledi shromažďují se co večer, aby konaly obřady. Rozptylují se však víc a více a zdá se, že jsou na vymření. Tento lid má největší obchodní styky s přímořskými městy na severu a spotřebuje množství slanečků.

Národním jídlem Čechů jsou knedlíky, což

jsou jakési vařené buchty. Snědí jich úžasné množství.

Na pohanství starých Čechů poukazují také „vepřové hody". Druhdy se dobytče nejspíše obětovalo, nyní však se sní v podobě jitrnic, ovaru, šunek, bachorů. Jitrnice se podobají našim andouilletám, ale jsou lepší. Bohužel nejsou trvanlivy. Přivezl jsem jich několik ve vaku, ale když jsem je v Paříži otevřel, byly zelené.

Dne 4. prosince.

Byl jsem v divadle. Krásná budova, z kamene. Smysl pro dramatické umění jest v Čechách velice vyvinut. Mužové nejrůznějšího povolání a zaměstnání rozumějí divadlu a sestoupili se ve zvláštní družstvo. Někteří z nich v prázdných okamžicích spisují kusy. Přes to vše mají pouze tři stálá divadla, z nichž ve dvou se hraje po německu, ale právě teď obec pražská chce vystavěti a lidu darovati divadlo nové. Dramatičtí spisovatelé jsou hýčkáni a zasypáváni věnci. Mnohé kusy hrají se až stokrát za sebou, ale zvláštní je, že se jim pokaždé dává jiný název.

Pan ředitel Chouberte je milováníhodný muž. Je také dramatickým spisovatelem. Je na něm patrna stará divadelní krev. V mládí zpíval tenorové partie.

Dámy od divadla se dobře vdávají. Z té pří-

činy i dámy z nejpřednějších rodin snaží se o angažmá.

Z vynikajících osobností slyšel jsem velmi často jmenovati také pana Špačka. Ale nebyl jsem mu představen.

Dne 5. prosince.

Podnikl jsem projížďku městem. Obec nesmírně zajímavá. Vlastní Praha bývala mnohem větší, ale poněvadž jsou Čechové zapřisáhlými nepřáteli centralismu, rozdělila se Praha na řadu samosprávných obcí. Vinohrady vynikají rozsáhlými vinicemi, založenými Karlem IV. Ale víno to spotřebuje se doma. Za to svoje akciové pivo prodávají velmi ochotně; spokojili se s akciemi.

Vyšehrad je památný svým pantheonem, do něhož se pochovávají slavní mužové. S Vyšehradu skočil před tisícem let politický provinilec Horymír na koni Šemíku a to bylo počátkem koňských dostihů na Císařské louce proti Vyšehradu.

Cestou z Vyšehradu přesvědčil jsem se na novo, jaké vzájemné vlivy vládly ode dávna mezi Francií a Čechami. Připomenul jsem si Bartolomějskou noc, když jsem kráčel kolem ústavu sv. Bartoloměje, zřízeného na památku onoho osudného krveprolití.

II.

Ejhle, novoroční číslo „Kakerlaku“! A tuhle na třetí straně podpis pana Coucou: „České vzpomínky.“ Myslil to tedy upřímně, když sliboval, že se bude s Čechy a Čechami podrobněji obírat. Honem, koflíček černé kávy, zapálíme čerstvé havanské, a v tom novoročním klidu si líbezně počteme. Čertovy havanské — docházejí mně. Nejmenovaný ctitel, který mně jich každý měsíc stovku posílal — (nebyly ovšem nejdražší, celá stovka jenom za půltřetí zlatky) — bude teď na rozpacích s dalšími zásilkami. Plantáže na Kubě rozšlapány, zkaženy, vývoz doutníků zakázán. Proklatá vzpoura! Už jen aby se šlechetnému Weylerovi podařilo ty kubánské buřiče zpacifikovati! Pro nás konsumenty nefalšovaných havanských je tahle revoluce nesmírnou pohromou. Čert vzal svobodu — jen když budeme mít co kouřit.

Co pak tedy píše pan Coucou?

„Jsem šťasten, že mne náhoda svedla právě s panem Chichemassem. Je to výborný průvodce a doporučuji ho nadšeně všem svým krajanům, kteří povzbuzeni mými řádky vydají se do Prahy. Monsieur Chichemasse je znamenitě obeznalý v zeměpise své vlasti a v dějinách národa, jehož je příslušníkem.

My Francouzové domníváme se, že víme

všechno, ale je to omyl. Jsou věci, o nichž jsme neměli ponětí.

Království české jest bohaté na lesy i na vodu. Hlavní řekou Čech jest Šumava, která vzniká na Třístoličném vrchu v Bavořích a vylévá se do Vltavy. Tato bývala druhdy stříbropěnná a již starodávní pěvci ji tak opěvali. Zdá se, že tato stříbrná pěna pocházela z Příbrami, ale v novější době se ztrácí. Možno, že to souvisí se zlatou měnou, která se právě v Čechách co nejúsilněji zavádí.

V Praze je Vltava nejširší následkem dlouhých mostů, které se přes ni nastavěly. Nejpamátnější je most Karlův, zřízený od Švédů ve válce třicetileté, když se chtěli dostati z Malé strany na Staré město.

V Holešovicích, které jsou jaksi „anglickou čtvrtí" Prahy, zřízen byl veliký přístav pro případ velké vody. Za normálních poměrů vozí se větší lodi po železnici.

Vedle Karlova mostu nejzajímavější jest most pod Letnou, tak zvaný pilotový, který se otvírá chodcům jen o velikých národních slavnostech. Soudím, že je to zbytek předhistorických kolových staveb. Pan Chichemasse řekl mně, že jest určen pro městské museum.

* * *

Jsem nesmírně povděčen, že jsem zapadl do Prahy právě v tuto zimní dobu. Dnes byl jsem svědkem starého národního obyčeje: mikulášského nadělování. Světec Mikuláš jest ruského původu, řekl mně pan Chichemasse. Jméno nynějšího cara poukazuje k tomu nezvratně. Pan Chichemasse soudí, že sám praotec Čech přišel z východu, z Ruska. Jeho potomci už odložili azbuku, tak zvanou starobulharštinu, a přidrželi se latinky, kterou předcházel švabach. Snáře pro starší generaci a písničky pro lid tisknou se posud touto staročeskou literou.

Praotec Čech, o němž jsem se zmínil, měl velké polní hospodářství na Řípu, jak mi sděluje monsieur Chichemasse. Své jediné tři dcery provdal všechny za ruské vladyky. Libuše pojala Přemysla, nájemce dvora ve Stadicích, Kaša měla Bivoje, neohroženého lesníka, který v Čechách zavedl chov černé zvěře, a třetí dcera (jejíž jméno panu Chichemassovi nepřipadlo) vdala se za Tetína, který vystavěl hrad na řece Berounce. Stojí posud a nazývá se nyní Karlštýnem. Zamýšlím při nejbližší příležitosti podívati se tam.

A propos svatého Mikuláše! Tento světec naděluje v Rusku do kaloší, v Čechách do punčochy. Do punčochy patrně proto, že tu punčochářství za starých dob nesmírně kvetlo. Punčocha, jak mně bylo řečeno, je také znakem národní povahy české. Znamená dobromyslnost. Zejména někteří zástupcové lidu vyznačují se velice

touto vlastností. Někdy jest punčocha vystřídána bačkorou.

* *
*

V Praze mne překvapil nesmírný počet holubů, volně poletujících. Pátral jsem po příčinách tohoto zjevu a zvěděl jsem, že se tu velmi zhusta uzavírají sázky, tak zvané holubí. Závodí se totiž, vydrží-li kdo celý měsíc večeřeti holuba. Pokládá se to za těžší výkon než je třicetidenní půst signora Succiho. Sázku tu přečkávají a vyhrávají obyčejně zbývající holubi, konsumenti nikdy.

Ostatně je holub symbolickým ptákem. Čechové sami o sobě říkají, že jsou národem holubičím. (Viz svrchu: punčocha.) Příznačná tato vlastnost jeví se skutečně zejména u veliké části žurnalistiky české. Ale nejzřetelněji vystupuje při volbách obecních a při volbě vladyky čili starosty pražského.

Tyto holuby, velmi příbuzné holubům svatého Marka v Benátkách, nesmí nikdo chytati. Příkaz ten je nesmírně přesně zachováván. Neboť holubi tito jsou tvrdí stářím i způsobem svého života.

Jsou šetřeni ještě z jedné příčiny. Napomáhají totiž obci udržovati staré památky, zejména plastické výzdoby na architekturách, starých chrá-

mech, palácech a pomnících. Jejich guano je trvanlivější než portlandský cement, který se vyrábí v Radotíně u Prahy a vyváží do Anglie.

* *
*

V příčině zachování starého rázu Prahy podniká se nesmírně mnoho. Hlavně mnoho obecních budov vzdoruje ze všech sil zubu času. Ale s největší pietou chová se v té příčině erár. Prohlížel jsem dnes některé monumentální stavby. Zajímavá jest novoměstská radnice, nádherná budova v prostém stylu (esthetikové mu říkají zcela právem: erární), která v sobě chová starobylou, památnou síň. Sloužila někdy za mučírnu, jak mně sdělil pan Chichemasse. Nyní se v ní konají porotní líčení. Působí dojmem tak odstrašujícím, že mnozí zločinci jen proto se nestávají zločinci, aby se nedostali do řečené porotní síně. Porotcové, obhájcové a soudcové však nejsou osvobozeni od pobytu v jejích klenbách.

Jinou znamenitou památkou stavitelskou je také celnice, někdejší klášter. Erár je nejhorlivějším konservátorem. Nic nemění, nic nestaví, málo co opravuje, aby nesetřel starý ráz. Ale postaví-li něco moderního, je věc opravdu na výši doby. Toho dokladem je pražský poštovní palác, budova nádherná, vzdušná a světlá. Právě se na ni dává několik nových pater a zastavují se dvory, pro pohodlí obecenstva a úřadníkův.

Další zajímavou památkou je budova státního zastupitelství. Památnou je již proto, že ji — jak mně sdělil monsieur Chichemasse — eráru odkázal jeden zasloužilý lidumil, z vděčnosti prý, že nebyl nikdy konfiskován a vyšetřován.

* * *

Dobročinných ústavů mají Čechové zejména v Praze značný počet. Nejhumánnější je pražská císařská zastavárna, která právě v těchto dnech zavedla také nedělní úřadování. Je to vzorný čin a dalekosáhlého významu pro ony trpící, kteří sedí v hospodě a potřebují náhodou do velusa nějakou pětku, aby si tam mohli s hodinkami odskočit.

STRAŠIDELNÉ.

Nár. Listy v květnu 1895.

Záhadná událost.

Ubíhají léta a nikdo z obou se nevrací. Není po nich památky.

Tenkráte, před lety, když se to událo, pojal mne z tajemného případu děs takový, jako o dvacet let dříve, když jsem s nezkaženým srdcem a pln zbožné bázně po prvé četl kroniku o doktoru Faustovi a dospěl poslední kapitoly, v níž se líčí strašlivé noční řádění pekelných běsů v domě Faustově. Bezbožný, ďáblu zaprodaný doktor Johannes Faust po hrozném zápase s pekelníky roztrhán na kusy a odvlečen. Jen krvavé stopy na podlaze a na stěnách svědčily o strašlivém nočním ději a naznačovaly, jak draze ctižádostivý a lehkovážný ten čaroděj prodával svůj život a věčné spasení. A potom zjevoval se v domě svém za skučivých nocí jen jako duch, kráčející chodbami s prstem na čele, jako by pořád hloubal a bádal o tom, co nevybádal za

živa. Kráčíval takto k ustrašení a zděšení nájemníků a čeledi, a chodí tam snad posud.

Ale vzpomínám si, že dojem, jejž na mne učinilo zmizení oněch dvou dobrých mužův, byl snad ještě hroznější a děsivější. Neboť toto zmizení událo se za naprostého ticha. A takovýto konec, bez zápasu, bez výkřiku, beze slova, takovýto odchod se světa bez pokusu o záchranu, beze zvuku, s naprostou odevzdaností, takovýto vstup v to Neznámo je snad ještě drtivější, než udá-li se po zoufalém zápase o jedinou ještě hodinu, chvíli, minutu, okamžik.

Jsou tedy oba tam — ah, kde vlastně jsou? Nikdo, nikdo mi nepoví.

Šeptá se posud jen v malém kroužku zasvěcenců o smutném jejich konci, pronášejí se domněnky všeliké, ale nevím, uhodí-li kdy kdo na pravdu, a skoro o tom pochybuji. Stopy nezbylo po tělesných jejich schránkách, a ani duchové jejich neozvali se z té čtvrté dimense.

Byli dva, a jako bych je posud viděl před sebou.

Vlastně jsem dobře znal jen prvého. Byl postavy malé, zavalité, skoro obtloustlé. Na krátkých, ale pružných nohou klenulo se důstojné břicho, aniž však uráželo přílišným, nesmírným objemem. Bylo to bříško vyškoleného, „vychutnaného" labužníka. Bylo vždy očalouněno bezvadnou bílou vestou, na níž se tetelil vkusný zlatý řetěz hodinkový. Krátký, silný krk obe-

pjat býval sněhobílým nákrčníkem. Z červené tváře hleděla živě čtveračivá očka, těkající kolkolem a hledající, na koho by se rozesmála. Mezi nimi seděl mohutný zahnutý, hrotitý nos, a pod ním trčely silné ryšavé kníry skoro podobné mrožím klům. Tyto kníry byly by vzdorovaly každé pásce, jakých se nyní užívá k formování knírů, aby buď vinuly se vzhůru či aby lnuly ke tváři. Žádný holič by jich nebyl zkadeřil, zkudrnatěl, načechral; tak byly nepoddajny. Milý ten muž — myslím — také nikdy se nepokoušel, aby přírodu nějak opravoval. Byl spokojen se svými tvrdými kníry a doznávám, že mu tak slušely výborně. Snad o tom věděl sám a pokládal jakoukoli korekturu za zbytečnou.

Hlavu pokrývaly vlasy rovněž ryšavé, pečlivě přičesávané a lpící na lebce. Vlasy lesknoucí se, vlasy jako ze zlata.

Avšak více než veškerá zdoba tělesná krášlila dobrého toho muže pokora, vlídnost, zdvořilost. Byla to zdvořilost skoro výstřední. Jeho postava, ač vzpřímená, byla jako plná ocelových per a pružin, stále dobře namazaných a pohotových, aby v nejbližším okamžiku mohly ohnouti tělo k pokloně. Jeho pravice, houpající se po boku, stále byla připravena sáhnouti po klobouku a strhnouti jej s hlavy. Oči jeho těkaly v nejbližším obzoru, aby nepřehlédly nikoho, komu náleželo pokloniti se. Jeho svaly

kolem rtů byly stále jako nabity, aby okamžitě mohly vystřeliti nejpřívětivější úsměv. Pojednou přiblížil se někdo, kdo z jakýchkoli příčin měl nárok, aby si ho dobrý muž povšiml, aby jej pozdravil. Střelhbitě tu ruka smekla klobouk, trup se naklonil, červený obličej se rozesmál — a rozesmál se skoro ostýchavě, jako by prosil za prominutí, že se směje, že se vůbec odvažuje této zdvořilosti — a hlava již zůstala nachýlena.

„Nejpokornější sluha, velevážený pane! Račte dovoliti, abych vám přál dobrého jitra. Smím se otázati, jak se vašnostem daří? Byl jsem posledně tak opovážlivý, že jsem si vyprošoval nejuctivější ruky políbení nejmilostivější vzácné paní choti. Ráčí být už zdráva? Daří se vzácnému maličkému dobře? Doslechl jsem, že nechce píti. Ráčil se už jeho rozmar zlepšiti? Chopil se již rozkošný výhonek vašeho manželského štěstí prsu? Vyprošuji si, abyste ho ode mne ráčil pozdraviti a za mne políbiti. Je to zajisté přerozkošný klučina — pardon, že mluvím o mladém pánu tak důvěrně — ale byl jsem velice šťasten, doslechnuv, že jste ráčili být požehnáni tak přerozkošným děťátkem . . .“

Vyznávám, že bylo třeba uvyknouti tomuto extraktu zdvořilosti dobrého muže. Bylo vám s počátku, jako by vás někdo políčkoval, lilo se to na vás jako rozpálený med, stékalo vám to po hlavě přes tváře, za krk, na prsa, pá-

lilo to — a skoro jste před sebe neviděli. Bylo třeba uvykati, neboť v samé Praze, ač je dost veliká, je jenom několik exemplářů lidí tak zdvořilých, přetékajících syrobem, usmívajících se, jako by se na slunci rozpouštěli, netisknoucích vašich rukou, ale hladících je svými sametovými dlaněmi, stále od vás ustupujících na krok, aby vás neovanul jejich dech, zmírajících vlastní zdvořilostí, utápějících se v sladkosti, jíž celá jejich bytost vře a kterouž se — abych tak řekl — přímo potí.

Ale uvykli jste tomu konečně. Uvykli jste na konec i tomu, že muž ten, hovoře s vámi, držel po celou rozmluvu klobouk v ruce, neodvažuje se před vámi hlavy pokrýti. Že vás obtancovával a přes všecky vaše pokusy, abyste ho dostali na pravou stranu, byl vždy na levé.

Byl k vám tak zdvořilý, že neznámí lidé, vidoucí neskonalou tu úctu, vám projevovanou, bezděky před vámi také smekali. Dělaly se vám před očima mžitky, skákala před vámi celá ulice, v jakých rozpacích jste tonuli, ale zdvořilý muž nepovolil. A když vás nakrmil medem své pokornosti, když vás oplácal nejvybranějšími slůvky fraseologie, živoucí ten „Dvorný společník" poroučel se vám konečně, ukláněje se k zemi, osmělil se dotknouti vaší ruky konečky prstů, ustupoval zpátkem a teprve na tři kroky odvážil se vsaditi klobouk na hlavu.

Byl však zmíravě zdvořilým nejen v osob-

*

ním styku, ale i ve svém písemném vyjadřování. Bylo nutno psáti vám z pohnutky jakékoli. A již nadpis na obálce prozrazoval, od koho list, byste i nebyli okamžitě poznali písmo.

„Jeho Slovutnosti, vysoceváženému panu X., spisovateli a literátu velezasloužilému, zasloužilému členu veleslavné redakce „Denní Jitřenky". P. T. P. T. v Praze. K vlastním rukoum Jeho Slovutnosti."

Takový to byl muž, z jehož úst nikdy nevyšlo slova nezdvořilého; je-li pravda, že lidská krev je sladká, j e h o krev byla patrně sladší než sacharin, který je asi třísetkrát sladší cukru. Jedinou kapkou té krve byli byste osladili oceán.

Mohl bych nyní začíti znova s popisem, vzpomínám-li na druhého muže. Avšak podobal by se prvému jako vejce vejci, pokud se týče výronů jeho zdvořilosti. Ustávám tedy. Představte si člověka stejně zdvořilého, ale větší o něco postavy, ne tak obtloustlého, snědého, s vlasy a vousy tmavými, již prokvetalými.

Nyní dodávám, že oba byli advokáty. První, ryšavý, jmenoval se doktor Nežerný, druhý, černý, nazýval se doktor Švábler.

Oba žalovali, hájili, zastávali mnohé lidi a událo se časem, že zastupovali vzájemně proti sobě sporné strany. Psali žaloby, podávali exekuce, psali repliky, dupliky, lustrovali a praenotovali — zkrátka, prováděli všechno, co provádějí advokáti ostatní, ale vše s hladkostí tak roz-

tomilou, že partajím připadalo, jako by je zabalovali do bavlnky. Oba doktoři rozplývali se v sladkostech a partaje ovšem platily, jako obyčejně. Na konec je snad přece lépe platiti za zdvořilost než za hrubiánství.

Jednoho dne pokládal doktor Nežerný za nevyhnutelné, aby se dohovořil osobně, ústně s odpůrcem svým, doktorem Šváblerem.

I vybral se k němu, v úboru co nejpečlivějším, s akty pod paždím, a došed cíle, zaťukal co nejskromněji na dvéře kanceláře doktora Švábłera. Poznamenávám, že byl pochmurný, blikavý den podzimní, listopadový, jehož sychravost prolézala celé tělo a roztřásala je nepříjemně. Takové zakalené dny hodí se k tajemným, truchlivým, osudným událostem co nejlépe, a k události podobné znenáhla dospíváme.

Z kanceláře ozvalo se rozhodné „dále". Doktor Nežerný poznal, že to nemluví sám doktor Švábler. Zvolal to jeden z jeho koncipientův. Z úst doktora Švábleга bylo by se vylinulo melodické a něžné „dááálee"...

Doktor Nežerný vstoupil.

„Prosím tisíckráte za prominutí, že obtěžuji, veleváženy pane kollego," oslovil koncipienta odpůrcova, který mu kráčel vstříc. „Vysoceváženy pan chef neráčí býti doma?"

Ale již se otvíraly dvéře druhého pokoje a na prahu objevil se doktor Švábler.

„Ah, má nejhlubší veleúklona, veleváženy pane kollego," vítal doktor Švábler odpůrce. „Toť jest přeneočekávaná čest a potěšení. Co nám ráčíte přinášeti? Čím mohu vašemu blahorodí posloužiti?"

Doktor Švábler pokročil, a oba odpůrci podali si ruce. Trvalo chvilenku, co stáli proti sobě, oba skloněni, s hlavami roztřesenými, majíce dlaň v dlani, ale nikdo z obou neosměloval se stisknouti důrazně ruku druhému.

„Ó, račtež odpustiti," přerušil tuto němohru doktor Nežerný, „že se odvažuji vyrušovati vás uprostřed velezáslužné práce vašnostiny a že vás připravuji o chvilenku vašeho velevzácného času a pohodlí. Avšak zájem klienta mého donucuje mne k této smělosti a vynasnažím se, abych návštěvu svou pokud možno zkrátil. Ostatně, ráčíte-li míti něco nutného, milerád posečkám, ač dovolíte-li, abych zaujal pod vzácnou vašnostinou střechou na chvíli místečka."

„Ó prosím, velectěný pane kollego," odpovídal doktor Švábler, „vaše návštěva jest mi velikou ctí a jsem pro vás připraven každé chvíle k službě jakékoli. Smím-li vysloviti prosbu a přání, abyste se ráčil namáhati tuto dále do mého pokoje, kde nerušeně a mezi čtyřma očima vyřídíme záležitost, kteréž děkuji neskonale milou vaši návštěvu?"

Bylo spíše němohrou, než prostým vstupem do pokoje, na čem se po vyzvání doktora Šváb-

lera pásl veškerý kancelářský personál; ba byl to spíše ballet než němohra, co doktoři páni Nežerný a Švábler provozovali, než se dostali do osobní pracovny páně Šváblerovy. Doktor Švábler dvorným posunkem pobídl doktora Nežerného, aby vstoupil.

„Prosím, veleváženy pane kollego, jen za vámi," vzpíral se doktor Nežerný, klada ruku na srdce a hluboko se ukloniv, odnesl se s motýlí lehkostí dva kroky nazad.

„Ale, vzácný pane kollego!" hupsal zpátky také doktor Švábler, „vy jste přemilý host a já jsem doma..."

„Ó nikoli, špektábilis," ohražoval se doktor Nežerný, „nepokládám se za hodna, abych kráčel před vámi..." a jeho oplácaná postava hravými krůčky opsala půvabnou křivku za záda páně Šváblerova.

„Ráčíte mne uváděti v převeliké rozpaky, doktissime," opáčil doktor Švábler, „že bych se mohl dopustiti beztaktnosti a vstoupiti před vámi..."

Doktor Nežerný již neodpověděl. Pohlédl na doktora Šváblera se zmíravou prosbou v očích, aby jen proboha šel napřed, a potom sklonil pokorně hlavu a ustrnul v tom postoji, jako by chtěl říci:

„Jen mrtvého ráčíte mne tam dostati dříve."

Podobným však posunem a nachýlením těla odpovídal i doktor Švábler, s rukama na prsou

skříženýma, a zraky jeho jako by vyjadřovaly myšlenku:

„Skutečně tam vstoupím jenom přes mrtvolu vaší veleváženosti..."

Pojednou však událo se něco, čeho se arci nikdo z obou nenadál a co vykouzlilo šetrný úsměv na tvářích obou koncipientův a méně šetrný na tvářích všech čtyř mundantův. Stejným okamžikem totiž — domnívajíce se, že učinili všem pravidlům zdvořilosti zadost — rozkročili se oba advokáti a současně vstoupili do dveří, v nichž se srazili. Strašlivými nesnázemi vzplály obličeje obou, a když se vecpali konečně do pokoje a dvéře za nimi zapadly, zaznívalo ze vnitřku mnohonásobně:

„Ó, pardon, velevážený pane kollego..."

„Pardóón, velectěný pane kollego..."

„Pardóóón..."

„Nikoli, parrrdóóóón..."

„To je božská komedie, co?" ozval se jeden z mundantů úšklebně.

Ale přísný pohled staršího koncipienta umlčel další poznámky prostořekého opisovače, který se sklonil zase ke svým rubrikám.

„Škrábou jen, mundibláku —" napomínal koncipista ouškleba. „Má se to do pěti zadat..."

A mundant škrábal.

Zatím vedle v pokoji hovořeno. Doktor Nežerný vykládal, proč přišel, doktor Švábler již

předem sliboval, že vyhoví, v čem vyhověti může.

„A tak snažně žádám a prosím, vážený pane kollego...“ zazníval hlas Nežerného.

„Ale prosím, velectěný pane kollego, rozumí se samo sebou...“ odpovídal hlas Šváblerův.

„Kdyby věc nebyla tak nutna, nikdy bych se nebyl odvážil osobní intervence a obtěžování vaší slovutnosti...“

„Ach, kdybych byl jen tušil, oč běží, sám bych se byl osmělil zaklepati u vás, velevzácný příteli.“

„Jsem neskonale vděčen, že mě tak vyznamenáváte, špektábilis...“

„Budu vaší kollegiálností povždy zavázán za smírné vyrovnání, jehož návrhem jste mne ráčil poctíti, doktissime...“

„Ó prosím, všecky závazky jsou na mé straně...“

„Ó prosím, cítím předobře, že na mně jest, abych děkoval...“

„Špektábilis...“

„Doktissime...“

Skulinou pode dveřmi i nad nimi a klíčovou děrou linuly se všechny tyto výlevy dvou nejzdvořilejších pražských advokátův ze svatyně doktora Šváblera do kanceláře, až celému personálu ze samé sladkosti bylo těžko.

Dlouho spolu hovořili oba chéfové, šustili papíry, avšak znenáhla jejich hovor slábl a tlu-

mil se, jako by se přes něj snášela organtýnová záclona z divadelní férie, záclona, na jaké bývají namalována oblaka, utichoval, utichoval vždy více — již zaznívala jen jednotlivá slova — již to byly jen vzdechy, jako by někdo samou slastí umíral — — a náhle všechno zmlklo. Bylo ticho — velebné ticho. Když nastalo toto utišení, obestřen byl všechen personál v prvém pokoji čímsí nevýslovným, neoznačitelným, číms tajuplným, jako pozdravem z jiných světův.

Ubíhaly minuty, čtvrthodiny, uplynula hodina — ve vedlejším pokoji nejevilo se známky života. Chýlilo se k páté, doktor Švábler měl podepsati listiny, s nimiž nejmladší mundant měl kvapiti do podacího protokolu zemského soudu — avšak doktor se neobjevoval.

Tu starší koncipient dodal si odvahy a zaklepal na dvéře. Žádná odpověď. Zaklepal po druhé. V pokoji neozývalo se nic, jen dutá ozvěna klepání koncipientova.

Koncipient pohlédl rozpačitě na mladšího kollegu, přelétl zrakoma všechen personál a zaklepav po třetí, stiskl zároveň kliku a otevřel dvéře. Pohlédl do pokoje a ucouvl. Jeho obličej pokryl se smrtelnou bledostí. Nebylo třeba, aby řekl slova. Jeho vzezření bylo ostatním dostatečnou známkou, že se v pokoji událo něco hrozného, a zároveň poplachem.

Všichni se vzchopili a hrnuli se ke dveřím, do dveří, do pokoje.

Tento pokoj byl — prázdný! Nebylo tu ani doktora Šváblera, ani doktora Nežerného. Zmizeli oba. Nebylo po nich památky. Jenom akta ležela roztroušena po podlaze a na stole, akta, jimiž se oba advokáti před hodinou byli obírali. A mimo tato akta ležel tu na pohovce klobouk doktora Nežerného, nový, černý klobouk s hedvábnou podšívkou. Rozumělo se samo sebou, že zde zůstal klobouk. Doktor Nežerný nikam nevstupoval s kloboukem na hlavě.

Ale kam zmizeli oba ti zdvořilí mužové? Kam se dostali? Kam je zavedla jejich přílišná, bezpříkladná zdvořilost? V jakých tajůplných, temných, neproniknutelných končinách vzali za své dva tito vzorové téměř svaté pokory? Nikdo z přítomných neuhádal, aniž se odvažoval hádati...

— — — — — — — — — — — —

A nikdo z obou zdvořilých těch mužův nevrátil se nikdy.

Šeptá se posud v malém kroužku zasvěcencův o tajemném jejich zmizení, pronášejí se domněnky všeliké, ale pochybuji, že kdy kdo uhodí na pravdu. Jsouť věci mezi nebem a zemí — — jak povídal již Shakespeare...!

Národní Listy v únoru 1894.

Oko.

Jako již několikráte, sjeli jsme se i roku 18** v den sv. Sylvestra na statku pana Čapelského, starého mládence, mrzutého samotáře. Jeho krásný, kamenný dům — avšak nikoli dům, nýbrž skutečný zámeček, stavbička v čistém baroku z minulého století — obklopený rozsáhlou, starou zahradou — a spíše parkem než zahradou — po celý rok nikoho nehostil. Nebyl skrblíkem jeho majetník, slynul naopak jako štědrý, dobrosrdečný muž daleko široko. Kolik on existencí zachránil od záhuby! Kolik milujících se párků, nemohoucích k oltáři pro chudobu, děkovalo mu za založení teplé domácnůstky! Avšak stejnou měrou, a to šíře i dále, měl pověst podivína. Lidem se vyhýbal a nesnesl díků a vděčnosti za svá dobrodiní. Pokládal za nepřítele každého, kdo počal vynášeti jeho dobročinnost; nepřipustil k sobě nikoho, kdo mu přicházel děkovat za milosrdenství. Až dospěl v tomto podivínství

tak daleko, že používal všemožných oklik a lstí, aby zůstal utajen, prokázal-li komu co dobrého. Zelené žaluzie všech oken zámečku jeho byly téměř stále spuštěny, okna byla pokryta prachem, jejž smýval jen déšť, po němž vítr nového prachu nanášel. Jenom na několik neděl v červenci neb srpnu prohlédala tato okna, žaluzie se zdvihly, skla zatřpytla se v slunci novým leskem. To čeleď větrala a cídila, když pan Čapelský zajížděl do lázní na západě Čech.

Avšak o Sylvestru nemohl pan Čapelský býti sám. Odpůrce všeho života hospodského vyhýbal se všem zábavám v nízkých jizbách vesnice nebo nedalekého městečka, v jizbách namačkaných bez výběru, naplněných od podlahy do stropu kousavým čmoudem tabákovým, otřásajících se bezuzdným řehotem a výskotem. Pozvání do rodin nepřijímal, domnívaje se, že by všady překážel svým podivínstvím, jehož si byl vědom. Avšak v poslední den roku hostil sám. Dovedl se obklopiti kruhem hostí, vybíraje nejlepší společníky, pokud jich nalezl v okolí, a přizvávaje i hosty z Prahy. Zval dvanáct osob, z nichž každá měla nejen právo, ale i povinnost, přivésti s sebou hosta dalšího. A dámy nebyly vyloučeny. Tak již po několik let sjíždělo se nás k němu čtyřiadvacet — a byla to společnost nejpestřejší, jaké jsem kdy byl účasten. Kmen její zůstával týž, přizvaní však se často střídali. Bývali tu lesníci a advokáti, učitelé a

malíři, hudební skladatelé a novináři, bývaly tu paní i vdovy, bývaly tu herečky i zpěvačky.

A pan Čapelský byl hostitelem výtečným. Tento morous, vyhýbající se po celý rok všemu styku a udržuje spojení nejnutnější, byl o Sylvestru jako vyměněný. Staral se o nás jak o děti — krmil nás lahůdkami nejvybranějšími a napájel víny nejvzácnějšími. Ah, pánové, jaké to bývaly večeře! Jaké proudy rýnského a o půlnoci jaké šampaňské, když jsme vítávali nový rok.

Nuže, roku 18** shromáždili jsme se zase na Větrově. Náš „zeman", jak jsme ho nazývali, pojmenoval sám tak svoji usedlost. Stálť zámeček na mírném návrší a když zavál v údolí vítr sebe slabší, rozdula se nad Větrovem skoro vichřice.

Onoho Sylvestra všichni sjeli jsme se na saních, neboť sněhu bylo po kolena, a těšili jsme se na krásnou měsíčnou noc. Avšak s večerem zatáhla se obloha a čím dále do noci, tím zuřivější rozpoutávala se krajinou vichřice.

Byli jsme po skvostné večeři, kterou jsme zapíjeli vonným, líbezným rýnským, a mnozí z nás pokuřovali výborné doutníky. Toho dne byl Čapelský otrokem svých hostí a všemu se podroboval. Ostatně nebylo příliš dýmu, ba ztrácel se skoro docela v prostorných čtyřech komnatách, jejichž dvéře byly dokořán, v kom-

natách skvěle ozářených, jimiž vanulo příjemné, útulné teplo.

Večeře počínala o šesté, o deváté již bylo na stole mražené pro dámy, sýry pro nás. Pak jsme přecházeli všemi komnatami, starší hosté hověli si v lenoškách a na divanech, noví prohlíželi s účastenstvím vzácné obrazy, rytiny, knihovnu, sošky. Bylť výborně zařízen pan Čapelský, jeho zátiší mohlo vzbuzovati naši závist. Jak šťastný život, takto oddálenu světa a přece žíti ve světě svém, vlastním, zvláštním. Kterak zde jest asi v létě, v komnatách plných slunečného jasu a ve staré té zahradě, ve stínu věkovitých stromů, v tajemných těch houštinách! Ale žel — v letním hávu a vzduchu nepoznal nikdo z nás usedlosti Čapelského a jejího okolí.

Vše, vše tu měl podivný ten hospodář — jen žena tu scházela a děti. Rodina. Avšak: „Je odzvoněno!" říkával Čapelský. Jinak měl kolem sebe starých ženštin dost.

Nuž, potulky naše komnatami, po případě širokým koridorem, také vytápěným, trvaly do jedenácti hodin. A tu jsme se shromáždili v komnatě vedle jídelny, nazývané bibliotékou. Mladý hudební skladatel, výborný náš Vondrovic, udeřil několik hlubokých akkordů na klavír a rozehrál se v podivnou nějakou rapsodii, kteráž byla nejspíše improvisací okamžiku. A přiléhala divná, ponurá ta skladba k dutí vichřice, jež lomcovala

okny, hřměla nad střechou a projížděla hvízdavě komínem.

„Výborně jste mi zahrál, mistře," zvolal lesní Xaver, když poslední hluboké zvuky nástroje doznívaly. „Výborná to introdukce k historii, kterou vás dnes hodlám vyčastovati. Sedněte, pánové, a dámy račte půvabné nožky opříti o trnože nebo lépe o podnožky. Odpoutám strašidla..."

A jeho líce pak zvážnělo, ba zhranatělo.

Znali jsme lesního Xavera, přinášel pokaždé k pitce Sylvestrovské historii vždy novou a pokud možno příšernou.

Dámy stiskly se k sobě a přitáhly šaty pevněji k nohám. Aby tak rarach jakýsi — — —

Avšak letošní historie Xaverova nebyla nejhroznější. Ani damám neježily se příliš vlasy, jak se zdálo.

Xaver dokončil právě, když hodiny započaly odbíjeti dvanáctou. V ten okamžik již čeleď stála připravena, zátky šampaňského vybuchaly, v číších zašumělo a zaperlilo se zlatoucí víno, a nejstarší ze společnosti, tentokráte profesor Dvořák, zvučným, plynným, žertovným přípitkem, na závěrku rýmovaným, pozdravil nový rok — a číše zazvonily. Jedním douškem vyprázdnili jsme číše, a v zápětí po druhé. Tak bylo na Větrově zavedeno.

Usedli jsme zas, a vichřice, jako ze vzteku, že nás nemůže ustrašiti, podnikla nový útok na

okna, až zařinčela. A komínem projel nyní švihavý závan.

Tu ozval se náš hostitel.

„Libo-li, vzácní hosté, povím i já něco. Povím proto, že cítím, kterak skutečně stárnu, a že mi připadá, jako bych byl na řadě — — Chci být připraven a nechci odejíti s hrozným tajemstvím, které mne po třicet let tíží. A snad, až vyslechnete, vysvětlíte si ledacos v mé povaze a v mém chování, co jsem nemohl nikdy nikomu vysvětlovati sám.“

Při prvních slovech „zemana“ Čapelského doufali jsme v nějaký žert, avšak po dalších zvážněla každá tvář. Zvuk hlasu Čapelského byl hrobově vážný, jeho líce pokrylo se bledostí, jeho oči svítily pod hustým obočím a pod dlouhými řasami.

Nyní sklopil hlavu, povznesl ji však ihned a řekl:

„Podotýkám, že věc, kterou hodlám vyprávěti, je skutečným příběhem, jehož hrdiny jsme byli já a ještě kdosi, jehož jsem nikdy nepoznal, ale jehož nepochybná blízkost mne kdysi strašlivě rozkolísávala.“

Dámy přestaly chrupati cukroví, přitulily se těsněji k sobě, a my zažehli jsme čerstvé doutníky. Na povel hostitelův postaveny na nízké stolečky belíčky se šampaňským v ledu, načež se všechna čeleď vzdálila.

„Pošel jsem z chudé rodiny," započal zeman. „Byl jsem jediným synem otce, který se k smrti uplahočil v malém venkovském městě, a měl jsem jedinou sestru, která se provdala za vysloužilého vojenského hudebníka a zhynula na souchotě v šití a vyšívání, jímž pomáhala vyživovati rodinu. Bylo mi dvacet, když jsem odešel do Prahy, na práva. Místo peněz — nebylo jich — dal mi otec zapečetěný dopis a řekl mi: ‚Odevzdej ho muži, jemuž nadepsán. Sám se s ním v životě již nesejdu — ale tebe — tebe snad se ujme.'

V železničním voze vyňal jsem dopis z brašny – nesměl jsem dříve — a přečetl nadpis. Zněl ‚panu Jeronýmu Čapelskému, velkoobchodníku v Praze' — a to byl můj strýc, jediný bratr mého otce. Že bratr, pověděl mi sám — doma nikdy nezaslechl jsem jeho jména. — Nuže, první moje cesta v Praze byla k němu, na zasmušilou Malou Stranu. Bylo mi úzko, když jsem vystupoval do patra, po schodech, jež byly pokryty kobercem, když jsem kráčel malovanými chodbami, když jsem spatřil ve schodišti a na koridorech obrazy. Nic takového jsem posud neviděl. Byli jsme žebráky.

Strýc dovolil mi vstoupiti, nemaje tušení, kdo přichází. Přijal dopis, roztrhl, přečetl. Svraštil čelo, mávl prudce rukou, jako v nejvyšším hněvu, ale pak, pohlédnuv na moje vyhublé tváře, na můj zubožený oděv, na všechnu tu žebrotu,

která ze mne ubohého a třesoucího se čišela, řekl jako usmířen:

‚Nuže — vítám tě. Tebe netýká se můj hněv!‘

A hledě na mne dále, dodával — a neklamal jsem se, že podléhá mocnému pohnutí:

‚Neboť tys její syn. Její to oči, její ústa, její čelo — jak bývala, jak jsem na ni hledíval, než mne o ni oloupil tvůj — —‘

Zamlčel se. Hněv znova jím zalomcoval. Ale pak, přistoupiv, řekl vlídněji:

‚Je sestaralá, co? Zubožena, vysílena, unavena — a jaký život já jí nabízel!‘

A sklonil se ke mně, objal mne a políbil. Bylo to první a poslední jeho políbení.

Povím krátce: ještě toho dne byl jsem nově oděn, prádlem opatřen a do večera připraven byl pro mne byt. Přes dvůr, přes široký, šedivý dvůr, v jakémsi přístavku vzadu, v druhém patře. Bylo to opuštěné stavení, plné skladišť a komor, se slepými okny, plnými pavučin a prachu, něco jako pustý kout zakletého zámku. Jen v druhém tom patře upraveny byly pro mne dvě světničky, z nichž přes nízkou střechu hleděl jsem do nějaké sousední, cizí zahrady, rovněž pusté, zádumčivé.

V prvních dnech uléhala na mne nekonalá tíseň, ale uvykl jsem všemu. Stoloval jsem společně se strýcem, ale málo jsme se spolu nahovořili. Nebyl nevlida, ale nepřístupný. Nebyl

bez srdce, ale život a jeho strasti, divné zkušenosti, ryvné bolesti a snad mnohá zklamání jako by byly potáhly jeho hruď ocelovým pancířem, jenž dusil každý projev veselosti a rozmaru, jenž studenými svými deskami umlčoval každé vroucnější slovo.

Nořil se ve své počty, zahrabával se ve svoji korespondenci obchodní, jeho duševní stravou byly obchodní zprávy z celého světa.

Studoval jsem, rok od roku míjel, konečně jsem absolvoval s výborným prospěchem. Když se to stalo, povolal mne strýc k sobě:

‚Nezklamal jsi mne. Těší mne, že nebylo třeba ani slova s mé strany, jímž bych tě doháněl. Nuže — pokládám tě od této chvíle za vlastního, a provedu, čeho třeba, aby se to osvědčilo také úředně. Toužil jsem kdysi po tom, aby její děti byly mými dětmi, aby moje krev spojila se s její krví — nebylo mi toho dopřáno. Nuže, budu míti tebe. Dokonči úkol, jejž sis vytkl. Vše, co náleží mně, bude náležeti tobě. Jen něco — — ne, neukládám ti to, avšak zavděčil by ses mně, kdybys přání mému vyhověl. Zůstal jsem neženat. Máš i ty k tomu dosti sebezapření?‘

Ale vida, jak těžko mi v tom okamžiku odpověděti, dodal:

‚Neslibuj, nezavazuj se k ničemu. Až kdysi — kdysi mi odpovíš — —‘

Přátelé, nikdy nedošlo ku přímé takové odpovědi — ale jak vidíte, splnil jsem přání strýcovo.

Již brzy po svém příchodu do Prahy byl jsem pokládán za jeho dědice, aniž jsem to sám tušil. Pevněji a pevněji utvrzováno bylo v tom celé okolí — a když jsem absolvoval, nebylo žádných pochyb již. Ale ač o tom se mnou nikdo nemluvil, ač jsem neměl zjevných příčin k obavám jakýmkoli — pánové, po vyjádření strýcově bylo mi pojednou, jako by nade mnou závistivý osud rozestíral temné, úkladné sítě, jako by mi byly kladeny nějaké léčky. — Pojednou byl jsem zapleten v poměr s jistou dívkou — kteráž se objevila náhle, aniž jsem si byl jasně vědom, jak a odkud.

Byl to poměr zcela nevinný, ale vnitřní pud varoval mne — a já odolal. Jen jako v mlze vystupuje přede mnou ta postava, která pak zmizela s obzoru. Doslechl jsem o nějakých závazcích svého strýce, aniž vím, od koho, a byly mi všelikým tajemným způsobem dodávány zprávy, výstrahy. Bývaly to dny neskonalého, vždy nového rozrušení. Přetrhl jsem konečně veškeré styky se společností, uzavíral jsem se ve svém osamělém bytě a studoval jsem. Viděti mne doktorem, a co nejdříve — bylo nejvroucnějším přáním strýcovým.

Večeříval jsem se strýcem v přední budově, načež mnohdy až o půlnoci — neboť jsem mu

předčítal — vracel jsem se přes dvůr do svého příbytku. Nabízel mi sice strýc komnatu v předu, ale já si byl tak zamiloval vyhlídku do mrtvé, začarované zahrady, že jsem si vyprosil, aby mne ponechal, kde jsem bydlil posud.

Bylo za bouřlivého večera podzimního, listopadového, když jsem vystupoval na schody v onom zadním přístavku. Vždy jsem kráčel potmě. Tu náhle, jako z hloubi hrobky, jako z podzemní klenby, jako hlasem umírajícího nebo mučeného, ozvalo se dušené, příšerné zvolání:

‚Varuj se! Varuj se! Varuj se!'

Nebyl jsem bázlivcem, ale zvolání to zmrazilo mi v kostech všechnu mízu. Pokládal jsem to však za přelud smyslů a sbíraje všechny síly, opanovávaje se železnou vůlí, dostoupil jsem druhého patra a vstrčil jsem klíč do dveří. Otevřel jsem, ale než jsem dvéře zase dovřel, zaslechl jsem ještě zdola, ze sklepení, jízlivé zachechtání." — —

Po těchto slovech zemanových ozval se komínem táhlý hvizd a kterási z dam společnosti vzkřikla. Všechny byly bledy a vypoulenýma očima lpěly na rtech vypravujícího. Tu onde zazvonila číše, kdosi z nás škrtl sirkou, aby zapálil vyhaslý doutník.

„Za jasného dne," pokračoval Čapelský, „prohlédl jsem schodiště, zdi, každou skulinu — nedopátral jsem se ničeho. V přízemí byly dvéře do nějakého skladiště, ale bylo znáti, že dvéře

ty po léta nebyly otvírány. Prach a písek, léta zanášený průvanem do skuliny mezi prahem a dveřejemi, byl ztuhl v pevnou hmotu a dvéře s prahem byly tak skoro slepeny. V jedné polovici dveří byl okrouhlý otvor, maličký, pouhé kukátko. Býval kdysi zasklen, ale sklo bylo dávno vyraženo. Zbytky jeho, vroubící otvor, neleskly se, byly zčernaly prachem, a přes otvor táhly se potrhané pavučiny. To bylo vše, co jsem nalezl.

Přes den vybledl strašidelný ten dojem, ale čím více se tmělo, tím větší rozčilení se mne vzmáhalo. Pánové, pozbýval jsem zmužilosti. Ještě než se úplně setmělo, prchl jsem z osamělého příbytku svého, abych si opatřil lucerničku se silným sklem a s lesklým reflektorem. Snad, pánové, co následovalo, zavinil jsem sám tímto projevem opatrnosti — ne, bázně. Avšak za nic na světě nebyl bych se odvážil do svého opuštěného hradu potmě.

Vracel jsem se pozdě večer, svítě si do všech koutů. Nespatřil jsem nic, ale když jsem dostoupil druhého patra, ozval se zdola týž jízlivý chechtot jako včera. Vlasy se mi zježily — rozčilením nemohl jsem usnouti.

Pak několik dnů bylo ticho. Ale kdysi v noci, kdy jsem se zdržel u strýce déle a vracel se domů o dvanácté, vstoupiv do přístavku a chtěje se výše bráti, zaslechl jsem slabý, jako posměšný hvizd. Hvizd, jako hvízdá v letu netopýr, ale

vyzníval z něho smích, úšklebek. Hvizd jedovatý, pronikající mi kosti — a nevěděl jsem, odkud přichází. Pevně stiskl jsem držadlo svítilničky a vrhal jsem její záři do všech koutů. Tu, když maně jsem osvětlil dvéře, polovici, v níž bylo ono kukátko — — pánové, nyní tam nezel prázdný, černý otvor! Ten otvor byl vyplněn — vyplněn okem. Hledělo na mne vypouleně, plně, oko jedovaté, oko smějící se, úšklebně smějící. Neviděl jsem nic, než oko, ale smálo se, smálo se mně, mému strachu, a jak se smálo, zazníval ten hvizdot, třepotavý, jako netopýří, hvizdot smějící se, vyšklebující se. Skočil jsem ke dveřím — náhlým průvanem shasla mi svítilna. Chvěje se, vyškrtal jsem deset, dvacet sirek, než se mi podařilo znova rozsvítit. Zuřivě jsem vmetl plnou zář proti otvoru — nyní byl prázdný, černý, bez oka. Ale tenký, bodající, řezající hvizdot ozýval se v malých přestávkách stále — —"

Zeman douškem vyprázdnil pohár, nalil a vyprázdnil po druhé. Pozoroval jsem, kterak dámy zvedají kolena výše. Nu, budiž...

„Pánové," pokračoval Čapelský, „nyní bylo mi jasno, že to platí mně a jedině mně, že tu něco nastraženo. Nevěřím a nevěřil jsem v strašidla. To nebylo strašidlo, to byla intrika, jež měla svůj účel. Já však nerozuměl jsem, jaký. Ale právě proto, že to nebylo strašidlo, bál jsem se. Kde bylo oko, byla hlava, ramena, trup, ruce,

nohy — byl tam člověk, zákeřník. Toto oko zjevovalo se mi nyní každý týden, pak dvakráte za týden, pak obden, konečně denně. Myslil jsem, že zšílím. Spánek můj byl útrapou. Byly to bezesné noci a byly to hrozné, šedivé dny. Styděl jsem se vyznati vše strýci. Konečně jsem ani nevěřil, že to skutečnost, ale pokládal jsem to za přelud. A domněnka, že blouzním, že trpím hallucinací, otravovala mne.

Pánové, rozčilení moje dostoupilo vrcholu, když se přiblížil Sylvestr. Počal jsem se obírati vražednými plány, oči zatemňovaly se mi rudou záplavou krvavou.

Toho dne slíbil jsem soudruhům, že s nimi strávím večer u veselé společnosti v malostranském jednom pivovaře. Avšak věděl jsem, že se vrátím až po půlnoci, snad k ránu, a pomyšlení na hrozné, tajemné oko ztrpčovalo mi všechnu zábavu již předem. Avšak tentokráte měla se záhada rozluštit. Zda skutečnost? Zda přelud?

I odcházel jsem k večeru, chvěje se, ale přetvářlivě si prozpěvuje. Kdo číhá, ať slyší, že jsem vesel, bezstarostný. Tím spíše se chytí. — Nevydržel jsem do rána. Brzy po půlnoci vytratil jsem se z bouřlivé společnosti a zamířil domů. Hřmotně kráčel jsem přes dvůr, hřmotně vstoupil jsem do chodby přístavku, s lucernou již rozsvícenou. Ale tiše vystupoval jsem. Tu se ozval chechtavý hvizd. Ve spáncích mi bušilo, ale sestoupil jsem zase zdánlivě klidně a svítil na dvéře.

Oko! — hledělo na mne. A lesklo se radostí, že mi působí tyto útrapy. Levicí držel jsem lucernu, svítě onomu tajemnému do oka, ale pravice zatím se zaměstnávala něčím jiným. Pak zdvíhal jsem pravici výš a výše, opatrně, aby pohybu toho nebylo pozorovati, a úzkostlivě míře, abych se neminul s cílem. Náhle ozval se netopýří ten hvizd. Tu učinil jsem prudký pohyb a mocným rázem vetkl jsem v otvor dýku, které jsem byl dobyl z duté hole. V otvor — v ono hrozné oko...

Hvizd utichl a tichou nocí ozval se strašný výkřik, nikoli — zařvání, ozývající se mnohonásobnou ozvěnou sklepením, jež bylo za těmi dveřmi... A druhý výkřik, druhé zařvání zaznělo z úst mých — a pak jsem se skácel.

Domovník, kterýž mi byl odemkl a posud neusnul, zaslechnuv oba výkřiky, kvapil přes dvůr. Nalezl mne na dlažbě beze smyslů, v levici rozbitou lucerničku, v pravici — dýku zakrvácenou, ohnutou.

Nabyl jsem smyslů po osmi dnech, pánové, na lůžku, na němž po osm dní zmítán jsem byl prudkou horečkou, a dle toho, jak jsem blouznil, děšen hroznými představami a přízraky.

Nezbývá mnoho, pánové. Vypověděl jsem strýci, co se stalo, co předcházelo. Kvapili ke dveřím sklepení, jež musilo býti vypáčeno, neboť klíč k němu nenalezen. V silné, mnohaleté

vrstvě prachu na dlažbě byly mnohonásobné stopy lidských nohou. Na černých, uprášených zdech byly otisky roztažených prstů rukou, tu vysoko, tu skoro při zemi, jak se potácel, opíral, padal a povstával raněný — neboť podél této zdi, na dlažbě i na zdi, byly krvavé skvrny, nyní ovšem již suché, temné. Stopa vedla k oknu, vyraženému a rovněž na ozídce zkrváceném — a tudy prchal tajemný úkladník do sousední zahrady. Tu mizela stopa, neboť od nového roku stále sněžilo a bylo sněhu na dvě stopy. Kudy ubíhal dále — sníh to zakrýval. — — —

Bylo vyšetřováno, ale nic nenalezeno. Raněný se neobjevil, nestíhal mne — konečně věc utuchla, zapadla.

Za čtvrt roku potom raněn byl strýc mrtvicí a v jeho pokladně nalezena poslední vůle, jíž jsem byl ustanoven universálním dědicem. Pochopíte, že jsem se co nejdříve prodejem zbavil domu malostranského, do něhož jsem již nechtěl vstoupiti. A uchýlil jsem se na toto panstvíčko, kde strýc můj chtěl tráviti poslední dny života, k čemuž však nedošlo.

To jest příčina, pánové, proč vás prosívám, abyste mne na Sylvestra poctili návštěvou, neboť ten večer nevydržel bych o samotě. To jest příčinou, proč setrváváme při číších až do rána. A to, pánové, trvá již třicet roků — a vy jste první, jimž se po té době vyzpovídávám…“

Bylo hrobové ticho, když „zeman“ dokončil, a paničky měly kolena až u samých brad. Sylvestrovská historie pana Čapelského neminula se s náležitým účinkem

Národní Listy v dubnu 1894.

Nebožtík rytmistr.

Dívali jsme se jediným širokým oknem pivnice „u andělíčka" do ulice a chvílemi jsme se zimomřivě zachvívali. Bylo ke konci dubna a poslední týden téměř nepřetržitě pršelo. Málem jsme zapomínali, kterak slunce vypadá. Jako by je byli dali někam do správy a přikryli zatím celý svět nekonečným špinavým cedníkem, z něhož ve dne v noci crčely proudy vody. Jen chvílemi ustávala tato zátopa, jako by se nadzemské ty vodovody byly náhle ucpaly, načež spustilo novou silou a s neomrzelou vytrvalostí.

Za těch vzácných přestávek v této vodnaté výpravné hře odvažovali jsme se na ulici za nejnutnějšími záležitostmi, ale honem jsme se uchylovali do průjezdů, do kaváren a do pivnic, jakmile se nanovo rozpršelo. Již málokdo z nás měl suchý kabát, o spodkách a botách ani nemluvě. Musil míti vzácně bohatou garderobu, kdo se chtěl v dubnové té potopě suše oblékati. Obou-

vali a oblékali jsme se stále do mokrého. Nestačila noc a dvě noci, aby bylo vyschlo, v čem jsme zmokli včera a předevčírem. Kamkoli jsi vstoupil do domácnosti, všady jsi čichal, jak se z rozestřených, mokrých, netvárných kabátů a kalhot i ženských oděvů vypařuje dešťová voda, jíž bylo vše naveskrz prosáklé...

Byl jsem náhodou blíže „andělíčka", když mne pozdě odpoledne překvapil nový liják, i vpadl jsem do pivnice. Při plzeňském snáze se přečká, myslil jsem.

Ku podivu, sešla se tam v „andělíčku" skoro celá naše denní společnost. Zda šli té „náhodě" vstříc, zda je déšť skutečnou n á h o d o u překvapil na blízku jako mne, nezkoumal jsem. Byli jsme dlouhými dešti všichni dokonale ztrápeni a nějak jsme vodnatěli.

Málokdo mluvil, dívali jsme se do ulice širokým oknem, na něž v stejném tempu dopadaly veliké kapky a rozplizujíce se stékaly pak nesčetnými praménky. Z ulice cenila se na nás omytá, lesklá dlažba, mezi kameny zívaly široké štěrbiny. Písek a udupaný mezi dlaždicemi prach dávno již byl vytřískán a odplaven do stok. Již nebylo ani bláta na ulicích, samá voda prýštěla všemi průlinami. Tu onde tvořily se na místech prolehlejších široké kaluže, s nimiž vodnatelná obloha splývala nepřetržitými a nekonečnými prameny nebeskými.

Tu dolehlo k nám vzdálené znění zvonů a po chvíli ploužil se ulicí průvod pohřební.

Občanské pohřební průvody v takovéto pohodě ubírají se spěšně ku předu. Pospíchá kluk s křížkem, pospíchá pan páter, rychle ťape kostelník, mokrý kočí švihá do koní, aby přidali do kroků, hopkuje vůz s nebožtíkem, i truchlící pozůstalí mají na spěch. Nebývá trudnějšího pohledu než na takovýto kvapící průvod funusový, ač ten spěch mívá do sebe na pohled něco směšného.

Avšak toto byl pohřeb vojenský a táhl zdlouhavým, těžkopádným tempem. Voják s křížem, oddělení pěchoty před vozem, oddělení vzadu, za vozem pak pořídku důstojníků mladých, ale hodně pánů starých. Přes občanský jejich kroj bylo patrno, že jsou to důstojníci vysloužilí, staří hejtmané, majoři, plukovníci. Doprovázeli druha, také pensistu, druha z válečných tažení — pěchota bude mu u hřbitova střílet.

Starý pan Douba, který seděl mezi námi, také bývalý voják, který to dotáhl na setníka a kdysi po roce šestašedesátém s čestnou plezurou na prsou a s vyznamenáním na kabátě odešel na odpočinek, pohlédnuv na čáku na stříšce pohřebního vozu, povstal jako svíce a hleděl upjatě na vůz, pokud mu nezmizel s očí, sečkal ještě, až přešel průvod, a potom, sedaje, pronesl zádumčivě:

„Zas jeden z nás! Tak tam jdeme, jeden po druhém, k tomu velikému poslednímu raportu!"

Dosedl, napil se, utřel šedivé kníry a zas mlčky hleděl do ulice již prázdné a deštěm bičované.

„Kdo pak to byl?" otázal se kdosi, míně nebožtíka.

„Nevím," odpovídal pan Douba. „Není to nic veselého, aby se o to člověk staral. A od onoho dne, kdy jsme pochovali kamaráda rytmistra Rysa, nechodím na žádné pohřby. Nebo co se po jeho pohřbu stalo..."

Nedomluvil. Hleděl před sebe, jako by měl hrozné vidění.

Bylo-li možno říci, že se nebe zatahuje, ač bylo již po celý týden jak olověný obal, tedy se zatahovalo víc a více a v pivnici se stmívalo. Číšník rozsvěcel nad jednotlivými stoly a chtěl tak učiniti i nad naším, ale setník Douba záporně mávl rukou. Neměl rád dvojaké to světlo; křiklavé, žluté nad hlavou a domírajícího dne z ulice.

„Jak to bylo s rytmistrem Rysem?" zeptal se setníka poštovní oficiál Škudla, který se mnou náležel k nejmladším členům společnosti v „andělíčku".

Douba se rozhlédl po nás všech, jako by zkoumal, jsme-li v náladě dost vážné, abychom věc vyslechli, vyňal ze staré odřené tobolky čerstvé viržinko, zapálil je rozžatou slamkou, vstrčil mezi zuby zapálený konec a vyfoukl obráceně první

„jedovatý baf", jak říkal, vyňal je, oklepal bílý popel, zatkl nyní řádně do úst a jal se mluviti:

„Tuhle, u toho stolu jsme s ním sedávali, třikrát za týden. Všechno to pomřelo, zbyl jsem z celé té společnosti sám, a proto jsem právem vaším seniorem. — Byl to veselý, dobrý muž, rytmistr Rys, ale poněkud popudlivý a přivý. Vždy měl pravdu — chtěl ji totiž mít. Bývají to zatracené, ve společnostech nemilé nátury, ale rytmistr Rys měl zas tisíc jiných dobrých vlastností. A my ho měli rádi jako bratra. Byl starší mne, myslím tak pětapadesát, šel také předčasně do pense následkem rány. Několik let jsme sem chodili, tuhle bylo jeho místo. Hrávali jsme filky, šnýbr-šnábr, krásná hra. Je tomu asi dvacet let, bylo na podzim, dohráli jsme, dopili, šli domů. To bylo v sobotu. Měli jsme se shledati zase v pondělí, ale rytmistr Rys povídá na rozchodu: ‚Hoši, v pondělí nepřijdu, až v úterý!' Proč? ptáme se my. ‚Ten pondělek je mi hloupý po neděli — už jsem to dávno chtěl udělat. Budem chodit v úterý.' Nehodilo se nám to všem, úterek, ale znali jsme starého sekáče a povolili jsme tedy. Nuže v úterý, bylo heslo..."

Setník Douba se odmlčel, napil se, vyboulil na nás oči a náhle zvolal:

„Hoši — v neděli byl Rys na prkně! Mrtvice! Jako by do nás uhodilo, když jsme to uslyšeli. Bylo nám hrozně bolestno — byl to první nebožtík z naší společnosti. A víte, jak se to

jednou načne, neví to, kdy přestat. Ale zase jsme mu záviděli krátkou tu smrt. Mrtvice je ze všeho nejlepší. Bác, a je po vás. Jako v bitvě, když vám vrazí kulka přímo do srdce. Přál bych si také mrtvici. Jenom ne dlouhé umírání. A víte, je to také jaksi vojenská smrt. Mnoho starých vojáků tak umírá. — — — Nuže, v neděli zemřel, v úterý měl pohřeb. Hoši, je tomu dvacet let, ale pamatuji to jak dnes. Byl podzimní den, ale jako dnešní. Pršelo od rána — šli jsme v tom průvodu jako Červeným mořem. Kolem nás samá voda, samé červenavé bláto. — Doprovodili jsme ho na hřbitov, chudáka, zaházeli jsme jeho rakev, a těžkomyslně jsme se vraceli domů. Nikomu nebylo do řeči, ale nikomu také nebylo, aby se zavřel doma. A tak, ač nikdo slova neřekl, zamířili jsme svorně sem, k „andělíčku". A tu jsme seděli jak mumie, jenom chvílemi pronášejíce vzpomínky na ubožáka Rysa. Kamarádi — to byl strašlivě dlouhý večer! Ale konečně je všeho na světě dost. K jedenácté hodině navrhl někdo, abychom si přece ty filky hodili. Kluk přinesl karty, sesedli jsme — místo Rysovo zaujal adjunkt Vácha. Byl to starý adjunkt — nechtěl z Prahy, byl tu radš adjunktem, než by se pochoval za živa někde v nějakém hnízdě jako okresní soudce. Měl děti, k vůli nim tu zůstal. Školy! Je už tam také — umřel jako sekretář — konečně ho udělali aspoň tím. — Tak jsme byli čtyři a dali jsme se do hry. Pánové, měli jsme

sehrané filky i barvy a začínali jsme ‚káču', když se tu najednou otevrou dvéře, tamhle ty dvéře, a vejde — rytmistr Rys. Vejde, mlčky salutuje, rovně míří k nám, pověsí svůj ‚makferlán' a klobouk na hák, a pak si sedne k tomuhle stolu, na tenhle roh, na tenhle ten. Ano, pánové. A venku v tom okamžiku dobíjela jedenáctá. Ale co je nejzajímavější, pánové! My na něj koukáme, my ho pozdravíme, my mu podáváme ruku — a nic nám to není podivné, že přichází, ačkoli ho pochovali. Ovšem, to vím podnes: bledý byl jako křída, ruku měl jako led.

Starý rada Bíbrnec — Bože, už je také v Pánu — podívá se na rytmistra tak po očku, jak umíval, a povídá: ‚Tak přece přišli, přece?' A rytmistr na to: ‚No povídal jsem, že v úterý přijdu! Už jste se do toho dali?' A já mu řeknu: ‚No když jsme se vás nemohli dočkat.' A adjunkt Vácha mu povídá: ‚Já vás pustím, pane rytmistře.' A rytmistr na to: ‚Jen hrejte, hrejte — já si dnes jen drobátko přikouknu. Musím zas brzy domů...'

To se vám takhle mluvilo, pánové, jako obyčejně, jako by se nic nebylo stalo, a nikdo ani nepomyslil, že vlastně má rytmistr ležet venku tam na krchově, a vůbec nic. Vůbec nic!

Hrajeme dál. Dodělali jsme si ‚káču', pak obešly první kvarty, pak byly trojky, pak bylo na slepo, pak jsme stavěli prachatickou boudu — všecko šlo jako na provázku. A jen tak chví-

lemi se do toho nějaké slovo hodilo. Rada Bíbrnec prohodí:

‚Kolik pak to máme už hodin?'

Sekretář od magistrátu, Pelikán, odpovídá: ‚Jako včera těmahle dobami.'

Adjunkt mu na to vrazí: ‚Za tenhle magistrátský vtip už jich také měli dávno zavřít!'

A já, aby řeč nestála, prál jsem: ‚Do té psoty máme času dost!' A tak maně se kouknu na rytmistra a zeptám se ho: ‚Prší tam ještě tolik?'

On se vám na mne podívá, zaklepe sebou trochu a odpovídá: ‚Co pak vám je tu hej, ale když v tom člověk má ležet a se všech stran mu zatéká — to je slota. Strčili mě do takové rozeschlé truhly — málem je už plná!'

Až se pokaždé otřesu, když na tahle jeho slova vzpomenu, a jak z něho taková divná zima čišela, ale tenkrát, pánové, tenkrát nepřipadlo nikomu nic. Rozumělo se to samo sebou, že je mezi námi, tolik let s námi sedal.

Sedíme, hrajeme dál. Dokončili jsme první turnus, dokončili druhý, dodělávali jsme třetí. Bylo už hezky po půlnoci. Byla zase ‚káča' — víte, první rub, poslední rub a srdcový král. My počítali první rub za čtyry, poslední za dva a krále za čtyry. Hrajeme, rada Bíbrnec vynese žaludy, všichni přiznáme, jenom sekretář Pelikán je neměl a tahá si z karty kulové eso.

Rytmistr Rys mu koukal přes rameno a jak to viděl, trhl sebou, hrábl mu do karet a křičí:

„Jak to zas oznobeně hrajou! Dávaj pozor! Pan rada nese žaludy, oni je nemaj, tuhle máj červeného krále, namáznou mu ho!"

A vytáhne sekretáři toho krále a mázne jím o stůl.

Byl to první rub, král k tomu — Bíbrnec měl platit osm. A to ho dohřálo. Hodil kartami, vstal a volá na rytmistra:

‚Cakramente, co se do toho pletou, když si hraje sekretář?! Kybic má mlčet! A vůbec jakým právem sem přicházejí! Mají ležet na krchově a ne tadyhle s námi ponocovat. A když už, maj dodržovat aspoň hodinu jako strašidlo. Koukaj, jsou tři čtvrtě na druhou — mají být už dávno doma...'

Pánové, teď teprv také my ostatní jsme se rozpomenuli, co vlastně je a že jsme Rysa pochovali, a takhle se nám všem zježily vlasy na hlavách. — Takhle! Koukáme na Rysa, co řekne, a on chudák, jak byl dobrák vždycky, tak trochu se usmál, vytáhl hodinky, podíval se na ně, zakýval hlavou a povídá:

‚Maj pravdu, pane rado, tři čtvrtě na druhou. Člověk se tak zapomene. No, já nechtěl než dodržet slovo, když jsem řekl, že přijdu. Nemusí být hnedle takový rámus.'

Zvedne se, sundá svůj makferlán a klobouk, hodí to na sebe, všem nám kyne rukou a pomalu

vychází ze dveří... Bylo nám při tom ukrutně. Ale já se vzpamatoval první, běžím za ním, abych jej zadržel, aby neodcházel tak ve hněvu... Vyletím na ulici — tady stojí vojenský umrlčí vůz — a právě v něm zaklapla dvířka. Jen se mně tak zdálo, jako bych v něm štěrbinou viděl nataženého rytmistra. Na kozlíku seděl voják od furvézny, ťal bičem do koní, ale nevydalo to žádný zvuk, koně zabrali, pod kopyty se jim zajiskřilo, a už se vůz hnul. A jako by jel po peřinách. Nebylo slyšet dusotu koní, nebylo slyšet hrkotu kol — tiše to odjíždělo, ztratilo se to v mlze, zahnulo kolem rohu — jen jsem viděl, jak se na stříšce vozu houpá čáka... Smrt na mne sahala, sotva jsem se dokobrtal dovnitř, a tam bylo prázdno, tma, nikdo tam už neseděl, a celou místností vanul takový divný hrobový zápach. Je to dvacet let, pánové, ale jak na to vzpomenu, mráz mě vždy pochází, a jako bych jej viděl před sebou, rytmistra Rysa..."

„A víckrát jste ho nespatřil?" otázal se někdo z nás.

„Ne, víckrát nepřišel. Chtěl dodržet jenom slíbený outerek. Pak měl pokoj..."

„No a jak vám všem bylo po návštěvě nebožtíka rytmistra?" otázal jsem se pana Douby. „Co říkali ostatní pánové?"

Pensista se naklonil a mluvil dušeně, jako by nám svěřoval tajemství:

„To je právě nejdivnější. Z těch nikdo nic nevěděl, když jsme se zase sešli. Myslím, že se tak tvářili k vůli mně — protože jsem měl nesmírnou bolest, že jsme se s ubožákem tak nevlídně rozešli, že ho pan rada Bíbrnec tak okřikl. Ale už jsou tam všichni — jistě se domluvili…"

Dívali jsme se soucitně na starého sekáče a skoro nám připadalo, jako by vedle něho vystupovala mlhovitá postava nebožtíka rytmistra Rysa.

— — — — — — — — — — — — — —

Když jsme hezky pozdě večer odcházeli z „andělíčka", setkal jsem se v chodbě s milým naším krčmářem Vendelínem. Díval se za panem Doubou, jak shrbený a hlavou potřásaje vychází na ulici, a nakloniv se ke mně povídal:

„Byla to tenkrát pro pana hejtmana velká rána, když ten pan rytmistr umřel. Tu noc po funuse jsme ho zde musili nechat přespat. Všichni ostatní odešli a nechali ho tu — ani jsem to nepozoroval. Pak jsme ho našli za stolem na lavici — myslel jsem, že je po něm. Tak ho bolest přemohla. To jsme lítali po doktorech. A zatím: dvacet let — a je tu posud…"

Nár. Listy v září 1898.

Kosa na kámen.

Kolik pěkných historií, příkladných nebo výstražných, povznášejících a k následování povzbuzujících nebo odstrašujících a zmrazujících — kolik, jářku, historií takových upadlo by ve věčné a nezasloužené zapomenutí, kdyby nebylo našich zvědavých, všetečných uší, — nás všech totiž, kteří pokládáme za svatou povinnost pověděti čtenářům rovněž zvědavým vše, co za povědění stojí a mnohdy třeba i nestojí?

Tak věru i případ pana Matyáše Koudely zanikl by, utonul by ve věčném zapomenutí, kdyby mi osud nebyl kdysi dopřál setkati se s posledním snad z pamětníků, starým tatíkem Vejmelkou, který byl tehda již tak sešlý, že se musil pravým ukazovákem přesvědčovati, má-li v ústech posud své tři zuby. Neboť jeho jazyk již povážlivě tuhl a hledal je pravidelně tam, kde nebyly. A podívat se do zrcadla — říkal otec Vejmelka — nic by nespomohlo. Předně neměl zrcadla, ani

kapesního, a za druhé trpěl již dvacet posledních let vlčí mhou a nebyl by v nejlepším zrcadle nic viděl.

Tatík Vejmelka byl občanem malostranským a tam taky se udál tajemný případ s Matyášem Koudelou. Jest vám zajisté známo, že ze všech pražských měst má Malá Strana nejúrodnější půdu pro historie tajemné, strašidelné; od staletí se jim tam dařívalo nejlépe. Vzpomeňte si jenom na bezhlavého jezdce v Hluboké cestě, s nímž prý se mnohý pozdní chodec ještě dnešní doby setkává, a to zejména za truchlivých nocí podzimních. Vzpomeňte na šlechtičnu v hořících chlebových trepkách, jejichž klapot prý za tichých nocí posud zaznívá ve sklepeních paláce Černínského — a je tam plno vojska! A nevykvetla tam téměř za našich dnů krásná pověst o domě „u sedmi čertů"?

Na Malé Straně tedy to bylo, v jedné z odlehlejších a zvláště za večerů pustých ulic, kde stál starý, úzký, věkem sešlý a v dumách o minulosti jako scvrkající se dům pana Martina Kozoroha, kdysi štětkáře výkonného, ale pak již jen obírajícího se prodejem štětek překupovaných, kartáčků na zuby a kartáčů na boty, k tomu leštidla, nočních knůtků a podobného galanterního zboží.

Smutná, nevlídná ulice ve dne, smutnější za večera, kdy jenom na jejím počátku a konci blikal plynový plamen v lucerně, třesoucí se jako

ve stálé zimnici, a uprostřed panovala věčná tma. Ale tehda skromní a mírumilovní obyvatelé přijímali vděčně vše, co slavná obec uštědřila. Nevěděli o „zasláních", jimiž se v probudilejších částech léčily všechny neduhy obecní, nebylo tam ani klubů, v nichž by nedočkaví kandidáti obecního starešinství nebo dokonce radovství byli do všeho rýpali, a tehdejší poslanci neujímali se taky tak horlivě voličů svých a jejich potřeb, jako činí nyní.

A právě v místě nejtemnějším stál dům páně Kozorohův.

Ale pan Martin Kozoroh byl muž malých požadavkův. Jemu plynul život klidným tokem. V zimě v létě zavíral svůj štětkářský krámek o sedmé, o osmé byl dávno po večeři a již v posteli, ať byl den anebo noc. A když ráno vstal, svítalo již. K čemu mnoho plynů?

Kdysi přistěhoval se do jeho domu, do patra druhého a nejvyššího, jistý pan Matyáš Koudela. Přišel, nikdo nevěděl, odkud. Teprv za hodnou dobu proslýchalo se, že se uchýlil na Malou Stranu odkudsi z venkova, kde býval justiciárem nebo ředitelem panství či něčím takovým. Byl zcela sám, aniž kdo věděl, je-li starým panicem nebo vdovcem. Sám si přinášel životní potřeby domů a jenom na práce nejhrubší zjednal posluhovačku, které vyplácel měsíčnou mzdu v samých novácích. Staré Majdaleně Opletáčové bylo to arci jedno. Sloužila mu věrně a poctivě, a jinak

ani nemohla. Pan Matyáš Koudela měl všechno pod zámkem, polínka k zatápění měl složená pod postelí, uhlí ve sklepě neměl žádné, nýbrž ve starém „kanoně" vedle kamen, a špižírna byla tak prázdná, že ani nejdůmyslnější domácí myš tam nevyštrachala sousta pro své plemeno. Následkem čehož se také veškeré myši z druhého patra odstěhovaly, odnášejíce vděčnou vzpomínku na předchůdce Koudelova, na rodinu to okresního šikovatele Erazima Kulicha, z jejichž přebytků špížních několik myších rodin a dobře se uživovalo.

Plné čtvrtstoletí tam bydlil pan Matyáš Koudela. Přesně a dochvilně platil Martinu Kozorohovi nájemné, o každém kvartále přicházel první s penězi a předkládal zároveň domácímu kvitanci, aby mu příjem nájemného stvrdil.

„Aby mezi námi byl pořádek, tatíku!" říkával vážně, ale zároveň jako dobromyslně. A vždycky dodával: „Tak teď mám na tři měsíce zaplaceno?"

Pan Martin Kozoroh pokývl hlavou, podepsal kvitanci a vložil peníze do staré tornistry, která mu zastávala verthajmku.

Tak se dělo kvartál co kvartál, rok co rok po všechna ta léta.

Ale každý nájemník dobydlí. A taky pan Matyáš Koudela. Kdysi v polovici října přišla posluhovačka Majdalena Opletáčová k večeru, aby vykonala svou povinnost, ale na její klepání nikdo

neodpovídal, nikdo neotvíral, ani šusť se neozval. Bylo proti zvyku starého nájemníka, aby chodil do hostince, ale snad přece šel. Šla tedy paní Majdalena taky.

Však ani ráno nikdo se neozval, a tu již starou ženu pojala úzkost. Spěchala k domácímu a vyprávěla svoji zkušenost.

Nu zkrátka, Matyáš Koudela byl se rozžehnal se světem. Zvěděli to, když otevřeli byt.

Oznámili, vyzvonili, pochovali.

„Ještě že se to hodilo tak před kvartálem," řekl si pan Martin Kozoroh. „Snad od listopadu zase pronajmu. Arci budu musit asi něco pořizovat. Pětadvacet let se nemalovalo, kamna nespravovala, okna nemyla, zámky nemazaly. To to vypadá!"

Zavolal posluhy, dal vynést nábytek na půdu, než se dědicové přihlásí — jenom stará postel zůstala zatím v bytě. Měl přijít kamnář, sklenář, zámečník, malíř.

„Bože, Bože!" vzdychal pan Kozoroh. „Je to osud, když se takhle nájemníci často střídají! Hned má člověk plno útrat."

Ale nebylo pomoci.

Však tu se stalo něco neobyčejného.

Bylo druhý den po pohřbu, sychravý večer snesl se nad Prahou, pustou malostranskou ulicí hvízdal vítr, plameny plynové na počátku a na konci jejím jenjen se tetelily, hluboce a truchlivě odbíjela jedenáctá s věže chrámu svatovítského.

Tu na okénko vedle krámu, kde spal pan Martin Kozoroh, zaťukáno zprvu slabě, čím dále však ťukáno silněji.

„Pane domácí — pane domácí!"

Konečně dolehly zvuky skrze okenici a skrze silnou stávkovou noční čepici ke sluchu páně Kozorohovu. Otevřel okno, vystrčil hlavu:

„Co jest? Kdo jest?"

„Já, pantatínku, ponocný."

„Co bouříte?"

„Pantatínku — kdo pak je nahoře ve druhém patře?"

„Kdo by tam byl, kmotře! Nikdo! Prázdno je tam! Vždyť víte, že jsme ho včera pochovali."

„To vím, pantatínku, ale myslil jsem, že někdo od vás, protože se tam svítí..."

„Ve vaší kotrbě se svítí!" houkl pan Kozoroh a křápl oknem všecek rozmrzelý.

„Pařil někde," bručel již zase v peřinách, „a plaší lidi. Kdo by svítil!"

Nu, neodbyl to hubováním. Druhý den večer — a již o desáté hodině — bouřeno zase na okenici.

„Pantatínku, nic naplat, v druhém patře v tom opuštěném kvartýře někdo svítí. Aby to nebyli jacísi prostopášníci!"

Pan Martin Kozoroh se zachvěl. Měl by ponocný přece pravdu?

Opatrně otevřel dvéře krámku, po špičkách se

vyšoural na ulici až na druhou stranu, vzhlédl vzhůru —, rány Kristovy, všechna krev ztuhla v něm. Okna opuštěného, zavřeného bytu byla skutečně ozářena — a jak ozářena!

„Abyste se tam šel podívat, pantatínku," prohodil ponocný.

Podívat? Kdyby byl dal panu Kozorohovi celou Prahu, nevylezl by nahoru. Nemohl ani odpověděti. Rozjektal se, až mu v ústech chrastilo, a nejraděj by byl přespal na ulici. Ani do krámku se mu nechtělo. Konečně přec jen musil — i pokřižoval se, třesoucíma se rukama zatáhl závoru, dotápal k posteli v pokojíčku, hup do ní, přetáhl peřinu přes hlavu — a teď by ho anděl Páně nedostal ven.

Nu, ráno šeptala již celá ulice, že u Kozorohů straší. Světlo bylo pozorováno nejen ponocným — vždyť v té osamělé, pusté ulici bylo to událostí. Neměl-li se pan Martin strachy zbláznit, musil věci na kloub.

Jak teď Bohu děkoval, že má švakra kostelníkem na Hradčanech! Neboť pomůže-li kdo — pomůže tu jen duchovní osoba. Hned poslal nahoru, nedočkavě vítal, tlumeně vyprávěl, ponocného na svědectví zavolal.

Kostelník vyslechl, vrtěl hlavou, přemýšlel, konečně řekl:

„Nic naplat, švakříčku, musíme večer nahoru..."

„Ježíš Marjá!" vyjekl pan Martin. „Já ne!"

„Musíte, švakříčku, jako domácí! Žádné strachy, nic se nám nestane. Přinesu svěcenou křídu, kropáč se svěcenou vodou a z domu dotýkané modlitby. Pro všechno tuhle ponocný půjde s námi. Leda nezáleží-li vám na tom, roznese-li se o vašem domě, že tu straší. V téhle ulici straší beztoho ve dne...!"

Nezbývalo nic jiného.

S napjetím — pan Martin Kozoroh arci s jinými ještě, mnohem nepříjemnějšími pocity — očekávali večera. Švakr kostelník přišel za soumraku a již se nesměl od pana Martina vzdálit, jak ubohým domácím strach otřásal. O deváté dostavil se ponocný, s halapartnou, se psem, se svítilnou.

Zdlouhavě míjely hodiny. Konečně udeřila desátá. Ponocný se provlékl dveřmi krámku a vyšel na ulici. Teď zachvěl se sám — okna byla osvětlena jak o bále. Podíval se na věc také švakr kostelník a pevněji stiskl v ruce kropáč. Nebylo mu volno. Za nic na světě však nebyl by se do oken podíval pan Martin. Nenutili ho taky. Budou rádi, dostanou-li ho nahoru. Neboť tu v domě jest on první osobou a jemu v prvé řadě má se zodpovídati kdokoli, jenž tam nahoře svítí.

Zavřeli dvéře krámku jenom na háček — pro případ ústupu — pokřižovali se a vydali na pochod. Těžko bylo umístit pana Martina. Byl by býval rád v prostředku — a zase by měl rád co nejblíž dolů. Konečně spořádána věc tak, že po-

nocný půjde napřed, za ním domácí, na konec kostelník — který ostatně může kropit i přes hlavy obou.

Zuby jektaly, vlasy se ježily, nohy kobrtaly o schody. Ticho bylo, jenom srdce bila všem jako kladiva.

Šťastně došli ke dveřím. Zaťukali. Žádná odpověď. Májí dále, když nikdo neodpovídá?

Teď přišel ponocný do ráže a stiskl kliku. Dvéře se rozlétly. Pan Martin zaječel a byl by se vrhl třeba po hlavě dolů, ale kostelník pevně ho držel za límec a nepustil.

„Jen ku předu!“

Díky Bohu, ve světnici ticho. Nebude třeba žádného násilí. A vstoupili všichni tři.

Inu, dech zatajil se ve všech a nohy počaly klesati.

Tu na posteli, kolena až ke bradě přitažena, seděl — nebožtík nájemník, ukrývaje se nuzně drchničkou. Za hlavou na hromadě vybouraných kachlů stála petrolejka, z níž vycházelo jasné světlo.

Na hlavě nebožtíkově zářila divným leskem ryšavá jeho paruka, nyní trochu stranou pošinutá.

Duch — neboť jistě to byl jen duch! — nevšímal si příchozích. Držel v rukou nějaké lejstro a bedlivě v něm četl.

Ponocný zadusal svojí halapartnou. Nic. Zakašlal. Nic. I zvolal teď:

„Ve jménu zákona, vašnosti, tážeme se, co tu děláte?"

Teď, jako by byl slyšel, obrátil se duch ku příchozím, zdvihl paruku, mávl jí na pozdrav jako kloboukem a řekl suše:

„Zavřete, pánové, táhne — vidíte, že jsou okna vysazena."

Pan Martin Kozoroh nezdržel se déle.

„Pro Krista Pána, vašnosti, co tu děláte? Vždyť máte být na hřbitově! A takhle mi přivádíte dům do lidských řečí! Kdo pak zde bude chtít zůstávat?"

Pan Matyáš Koudela neodpovídal, již také nepohlížel na vetřelce, ale hledě na papír, který se v kostnatých jeho prstech lehce chvěl, četl nyní polohlasně, však srozumitelně:

„— slovy: čtyřicet pět zlatých rakouské měny, čímž mně podepsanému Martinu Kozorohovi je zaplaceno za byt a to za kvartál od 1. srpna do 31. října roku 18**, činžovní groše, příspěvek za čištění schodů a světlo na nich v to počítáno. V Praze, dne..."

Nebožtík dočetl, podíval se jako vítězně na domácího a počal odměřeným hlasem čísti znova.

Pan Martin Kozoroh chápal. Dnes je teprv 23. října — nebožtík měl zaplaceno až do posledního, a kdyby se to přísně bralo, až do čtrnáctého listopadu — nebožtík patrně nechce se dříve hnout. Rozuměl tomu taky kostelník

a hledě soucitně na švakra krčil rameny. Tu se skutečně nedá nic dělat! Přece však měl nápad.

„Vašnosti,“ řekl zdvořile o krok postoupiv, „to je v pořádku a švakr nic nenamítá, abyste snad nevyužil, nač máte právo. Ale jelikož je noc, mohl byste snad přespat beze světla. Ruší to poněkud... Dovolíte-li, sfoukli bychom.“

A blížil se k lampě.

Ale než k ní došel a než taky nebožtík mohl odpověděti — ač byl-li by tak vůbec učinil — skočil po lampě rázem pan domácí a popadnuv ji zvolal:

„Ať dovolí nebo nedovolí — ať si spí nebo čte, to je jedno, ale rány boží! — lampa je má! Vždyť jsem ji sem půjčil kamnářům, aby viděli na práci. Za světlo na schodech — to bylo placeno, ale do pokoje ne!“

O minutu později vracela se výprava, tentokráte pan Kozoroh v čele s lampou — a od té chvíle zůstala okna druhého patra úzkého domu páně Martinova po všechny zbývající večery kvartálu temna.

Tatík Vejmelka, když mně tuto příšernou historii dovyprávěl, spokojeně dodal:

„Tenkráte přišla kosa na kámen! Byli oni to dvá — pan Koudela a pan Kozoroh! Ti mohli obá strašit...!“

Nár. Listy v listopadu 1900.

Jak se stalo, že Matěj Zadrobílek odřekl se karbanu.

Žel Bohu, že se to nestalo ještě za živobytí paní Veroniky Zadrobílkové! Oč lehčeji byla by se loučila se světem, když už neomylně poznávala, že všechny léky selhávají, že všechna péče lékařova jest marna. Říkal sice doktor Čáp, kdykoliv od ní odcházel, potřásaje na prahu panu Zadrobílkovi rukou:

„Jenom hlavu vzhůru, mistře, brzy bude líp...!“

Ale paní Zadrobílkovou vše to nemohlo oklamati. Byla již v tom podivném stavu nemocných, kdy některé lidské smysly neobyčejně se zbystřují, ba, kdy nové smysly se probouzejí; kdy oči vidí věci jiným neviditelné, kdy uši slyší slova nepromluvená. Kdy lidský duch patří do krajin, zdravým lidem naprosto nepřístupných.

A tak tedy co doktor Čáp se domýšlel, že vkládá ve svůj pohled co nejvíc bezpečného ujištění, že brzy bude líp, spatřovala paní Zadrobílková v očích jeho výraz truchlivé outrpnosti; a co tak vesele říkal: „Strpení, strpení, maminko Zadrobílková! Co nevidět vás posadíme zas ke stolu!" četla mu paní Zadrobílková s celé tváře: Kdož ví, chudáku, zastihnu-li tě zejtra ještě...

Vše to tušila paní Zadrobílková, a nemůžeme říci, že jen tušila. Věděla to jistě, jako by to bylo před ní na bílé stěně sáhovými literami vytištěno. A nic nezazlívala doktorovi, že ji tak přelhává, že klamnou nadějí konejší taky jejího manžela. Věděla, že to jest jeho povinností, věděla, že žádný lékař nevyzradí nemocnému, že se již s lůžka nevzchopí, leda by k tomu nutkaly zvláštní příčiny. A co tady? Umře, muž ji vloží do hrobu, a svět se bude točiti dále, jako včera a jako zejtra. Sama již byla na vše připravena. Byla tak sesláblá, tak ochablá, každá žilka byla tak rozbolavěna, že měla nemocná jediné přání: jen hodně dlouho a hodně tvrdě spáti, aby všechny ty bolesti zaspala.

Jenom jedna bolest převyšovala všechny ostatní. To bylo, když se podívala na svých šest dětí. Ale pak to byla bolest nesmírná, kteráž nebolela obyčejným způsobem, ale pálila jak oheň. A v této bolesti nebylo ani úlevy pláče. Když někdy — jsouc ještě zdráva — pomyslila, že by tu měla své děti ostavit, hned jí vyhrkly slzy. Ale

teď, když byla tak těžce nemocna, když její vyhublé tělo bylo tak ztýráno, jako by je byl železnými válci protahoval, nemohla plakati. Všechno v ní bylo vyprahlé, vysušeno. Neměla síly, aby zaštkala, a neměla vláhy, aby zaslzela. Dívala se jako skleněnýma očima kolkolem a mlčela celý den. A teprv večer, když děti ulehly na palandu v dílně — ty děti, jež nechápaly, jaká truchlohra se tu rozvíjí v bílé světnici vedle dílny, jež nerozuměly, co jim hrozí, oč budou oloupeny, jež byly za celý den vystuchány, uběhány, znaveny k padnutí skotačením na dvoře a na ulici — když tedy děti ulehly a usnuly, sykla Veronika na manžela sotva slyšitelně:

„Pst, starej . . . !“

Pak Matěj Zadrobílek sklopil kalendář, v němž četl, a přišoural se k posteli. Již věděl, co mu žena chce. Řekla mu to včera a poví mu to zase zejtra, bude-li ještě moci mluvit.

„Matěji,“ promluvila paní Zadrobílková prázdným, dutým hlasem, jakým umírající mluvívají.

„Jsem zde, Veroniko,“ naklonil se mistr nad nemocnou, z níž jako by již čišel hrob.

„Zadrobílku,“ znělo z úst nemocné bezezvukým hlasem dále, „slibuješ mi, že nebudeš hrát, až odejdu? Pamatuj, Matěji, máme šest dětí, a já tu nebudu, abych tě držela, a děti budou žebrat, nenecháš-li toho . . . Neposlouchal jsi mě za živa, slib mi to na mé smrtelné posteli a nezapomeň na to . . .“

„Veroniko . . .“ řekl pan Zadrobílek, ale dále nemohl. Cítil strašlivou tíhu okamžiku, chtěl slibovati, ale tak hrozná bolest sevřela mu hrdlo a něco v něm kypělo jícnem vzhůru, co každé další slovo uškrtilo.

Ach, měl sice pan Zadrobílek nejlepší vůli, ale sám nevěděl, bude-li míti taky síly dost.

Léta nehrál. Ani za svobodna, ani dlouho potom nevěděl, co je karban. Stejným dnem se ženil a udělal pro sebe, a od toho dne pracoval ve své malé knihařské dílně jako mezek, nestaraje se o nic jiného. Dokud byli sami se ženou, stačila jim světnice vedle dílny, a když pak přibývalo dětí, postavil si mistr Zadrobílek vlastnoručně v dílně palandu, aby rodina měla kde spát. A zase léta klidně plynula.

Ale pojednou do jejich ústranní ulice zavanul taky duch doby, stavební podnikatelství vztáhlo po ní své pařáty. Zbořili jeden dům, druhý, zbořili celou protější stranu, a na rohu postavili dům s kavárnou a výčepem. Ta kavárna stala se mistru Zadrobílkovi osudnou. Po prvé tam vlezl z pouhé zvědavosti. V té ulici to bylo něco nového. A najednou se mu v kavárně zalíbilo. Doma píval fialovou kávu třeba celý den, z takového podivného hrnce s ohromným uchem, a po léta byl spokojen. A náhle v kavárně mu zalahodilo, že ji přinášejí v úhledných broušených sklenicích, na pakfonovém tácku, tři kousky cukru

na zvláštní mističce, lžičku z čínského stříbra. A říkali mu tam vašnosti.

Ale to vše nebylo zlé. Jenže novota přilákala taky mnoho jiných — a pojednou se v kavárně utvořila karbanická společnost. S počátku pan Zadrobílek jen přičumoval — až jednoho dne, aniž věděl, jak se to stalo, seděl v „partii". A ďábel hry ho popadl.

A teď počalo býti zle.

Což káva! S tou býval za půl hodiny hotov a zase vracel se do dílny a lomil archy, šil a klížil hřbety, zavěšoval do obálek nebo vázal, poklepával, zatahoval do lisu, pořezával, zlatil, potahoval desky, stříkal a mramoroval ořízku — bez oddechu, den ode dne, nereptaje na práci.

Ale jak se chytil karbanu, vyseděl v kavárně celé půldny, do večera, do noci, a doma práce zahálela.

A co nejhoršího. Pan Zadrobílek neuměl hráti, a tím hůře bylo vymaniti se z drápů hráčů ostatních, kteří si ho právě tolik vážili, že pouštěl chlup. Ani sám nechtěl couvnouti, aby nepřišel o to, co již utopil. Neboť se domníval, že musí konečně vyhráti své a ještě něco nad to.

A tu mu říkávala paní Veronika hořce:

„Matěji, ty hovado staré, nelez tam, když to neumíš. Podívej se na děti! Rostou ti a stojí pořád víc. A co tu vymozolíš, zanášíš těm kozákům! Smějou se ti, že jsi nemehlo, a ty sedíš

a sedíš a prohráváš, jakobys byl oficír anebo od divadla! Řemesla si máš hledět a ne karet!"

S počátku dával Matěj Zadrobílek ženě za pravdu — arci jen v duchu — později odmlouval, satil se, že ví, co má dělat, a na konec bouřily ve světnici za dílnou prudké hádky. Satan karbanu viklal všemi základy malé, kdysi tak spokojené domácnosti. S hrůzou vypozorovala paní Veronika Zadrobílková — jak byl mistr Matěj opatrný — že manžel častěji chodí s červenou knížkou do záložny, ale ne, aby tam ukládal.

Sluší říci spravedlivě, že ode chvíle, co paní Zadrobílková ulehla, pan Matěj Zadrobílek do kavárny nepáchl. Ale nemocná viděla do budoucnosti jasněji než on. Až skoná, až manžel přečká první smutek, probudí se stará vášeň — a co nezmohla ona, matka sama, šest malých dětí nezmůže!

*

Postel nebožčina v bílé světnici za dílnou vychladla, vůně voskovic vypáchla, rov na hřbitově nížil se.

Bolestí nad ztrátou ženy otupělý sedal zas pan Zadrobílek v dílně své a pracoval jako stroj. Chodili mu s nevěstami, ale mistr zakroutil pokaždé hlavou. Ne, Veroniky už nenajde. Co by mu přivedli kalého, jemu, vdovci se šesti dětmi! Nebude ani mladá, ani hezká, ani s pomocí. Tak, zaopatřit by se chtěla některá, ano,

ale jak by se dařilo šesti jeho sirotkům! Až se mistr otřásal, když se podíval na dcerušku nejmladší, čtyřletou. Chudáčku, ty by ses měla!

Věru, mluvil tu v něm zdravý rozum. A konečně ho dohazovači a dohazovačky nechali na pokoji.

Avšak cosi jiného ozvalo se časem, podivná touha, zalétající tam do té nárožní kavárny a výčepu. Mistr však vzdoroval, odpíral, přemáhal se. A pak, ještě neuplynul ani půlrok, ještě nebylo prvních Dušiček od smrti nebožčiny. Bylo v mistru cosi pověrčivého, že aspoň do prvních Dušiček nesmí porušiti slibu.

Čas letěl — a bylo Dušiček. Sebral mistr Zadrobílek šest sirotků, koupil na Uhelném trhu věnec a putoval ke hrobu nebožčinu. Bože milý, Veroniko, kdybys mě viděla! vzdychal nad rovem, skláněje hlavu až do studené, vlhké trávy. Teď nehraju! Tys neměla odcházet, abys viděla, že jsem to myslil upřímně.

Pohořekoval, poplakal, vyjevení a prostydlí sirotkové zase nechápali to strašlivé tajemství smrti, nechápali, proč maminka leží tu pod těžkým kopečkem hlíny, když má být u nich, a sklíčená rodina vrátila se do dílny, páchnoucí škrobem a klihem, plné úzkých odřezků papíru, z nichž si děvčata pletla košíčky a z nichž kluci Zadrobílkovi si dělali chocholy na papírové čáky.

Bylo k večeru, a Matěje Zadrobílka po prvé jal se pokoušeti ďábel, na čas zapuzený.

„Tam na rohu v kavárně je teplo, světlo, veselo! Káva voní, sklenice zvoní, hovor hlučí, karty luskají na stůl, peníze chřestí. Pojď — pojď — pojď...!“

Matěj Zadrobílek odolával. Poslal nejstarší dceru pro bachořici za dva desetníky, poslal nejstaršího syna pro džbán piva, chopil se pecnu chleba, pokřižoval jej na bílé kůrce třikrát hrotem nože, nakrojil — a ve vzpomínkách na ženu Veroniku poseděl s dětmi až do desíti. Dnes nehlučely, neskotačily, nezlobily. Nebyly si vědomy, oč jsou krotší než jindy, a nevěděly jasně, že to je účinkem Dušiček. Cosi ševelilo nad hlavami jejich v té bílé světnici, a to byl patrně duch nebožky maminky Veroniky.

Ale ďábel ozval se zas nazejtří, lákaje znova mistra Zadrobílka. Než i tentokráte ďábel podlehl. Pan Zadrobílek chopil se ostrého šnycaru, narovnal si lepenky na desku, položil železné pravítko a řezal, řezal desky na knihy, až se zapotil. Ďábel smrděl ze starého škrobu a z klihu, potrhoval mu pravítkem, šelestil mu v uších kartami, ale mistr Zadrobílek nepovolil.

Ale když ďábel dolehl na Matěje Zadrobílka třetího dne, kdy byla neděle — praskl odpor mistrův. Dušičky minuly, nebožce zadostučiněno, kouzlo zažehnáno. Dal dětem na večeři, políbil všechny po řadě — a ďábel vesele si potřásal roztřepeným koncem ohonu, když jej přiváděl do společnosti, kde pana Zadrobílka tak dlouho

neviděli. Potom schoulil se do kouta za kamny jako pes — ďábel — a vzteklou radostí cenil zuby, když Matěj Zadrobílek před půlnocí praštil kartami, jež ho tohoto večera připravily o sedm zlatých a třicet devět krejcarů. Skoro na celý týden živobytí!

Jako zloděj plížil se domů a v týle sedělo mu cosi těžkého, stále těžšího, co ho celou cestu políčkovalo, za vlasy rvalo a do uší mu dloubalo.

Beze šustu vkradl se do bílé světnice, zalehlé truchlivou prázdnotou. Vedle v dílně na palandě spalo šest dětí, jejichž chrupání se proplétalo nerozeznatelnou směsí.

Zraky mistrovy padly na postel, na níž byla skonala žena jeho Veronika, a náhle mu bylo, jakoby se peřina pohnula, vzdula, odklopila, a výše trčela zažloutlá ruka, na kost vyhublá, a jediný prst — ukazováček — mířil proti mistrovi.

Matěj Zadrobílek zachvěl se, promnul oči, shodil oděv a skočiv do postele druhé ukryl se po bradu, po nos. Skoro jím lomcovala zimnice z podivného vidění. V komíně fičelo a skučelo, vzhůru i dolů, až se roztřásla železná dvířka komína, jež byla za mistrovou postelí, skoro u samé podlahy, a kterých nikdy neotvíráno. Byla již tolikrát zabílena a jako zalepena, dnes však povolila a rušila mrtvé ticho ve světnici příšerným cvakotem. Pan Zadrobílek čekal, že každé chvíle se rozletí, a pak — Pánbůh s námi! Z komína

nikdy nic dobrého nepřichází. Přetáhl peřinu až přes hlavu, pokřižoval se pod ní — a usnul.

Nevěděl, jak dlouho spal, když se náhle probudil, potem všecek zbrocen. Myslil, že spal hodně dlouho, že již je k ránu, neboť také skučení větru již se neozývalo. Tu s novoměstské věže zazněl do noci zvuk hodin: jedna, dvě, tři, čtyry čtvrti — a pak silněji: první, druhá, třetí — šestá — devátá — dvanáctá. Dvanáct! Jakže, půlnoc? Nehučí to mistrovi v uších? Ba ne. — Teď dopadalo kladivo na nejhlubší zvon ve věži, a nových dvanáct úderů snášelo se na město. Nebylo pochyby — půlnoc. Jakže, pan Zadrobílek spal teprv celou čtvrthodinu?

Jeho tělo jako by se vařilo v horkém potu, ruka mimovolně odhrnula peřinu. V oči mistrovy šlehlá žlutá, mdlá záře malé petrolejky na stole. Což zapomněl zhasiti? Vždyť se mu zdálo, že vůbec nerozsvítil.

Nebylo pochyby, knot petrolejky hořel, a lepenkový sklopec na lampě (samodílný to výrobek Zadrobílkův) vrhal na stůl kotouč světelný, na stropě pak přímo nad cylindrem tetelil se malý žlutý terč. V tom okamžiku doznívala dvanáctá na věži a komínem zavylo náhle nové zaskučení, jako zoufalý jekot, a dvířka za postelí se rozskočila. Matěj Zadrobílek ztuhl nesmírným leknutím, a mžikem ustydl mu pot na těle, až ho zamrazilo. Chtěl zas přetáhnouti peřinu přes hlavu, nemohl však rukama pohnouti. A teď připa-

dalo mu pojednou, jako by nebyl ve světnici zcela sám, a než domyslil, mihl se od komínových dvířek kolem postele, mezi ním a lampou nějaký stín, skrze nějž však přece viděl petrolejku na stole. Vypoulenými zraky sledoval Matěj Zadrobílek divnou mátohu, která zvláštním houpavým a škubavým pohybem se blížila ke stolu. A zas kmitl se kolem postele druhý stín, a druhá příšera, vytáhnuvši se z komína, týmž způsobem šla za první ke stolu. Byly to dvě postavy mužské, jimž Matěj Zadrobílek neviděl do tváří, poněvadž byly nad lepenkovým sklopcem a tedy ve stínu.

Byly to postavy neznámé, a jejich kroj nasvědčoval, že přicházejí z daleka, kde se lidé jinak nosí. Oba muži měli dlouhé, šosaté kabáty s vysokými límci, první modré, druhý hřebíčkové barvy. Pod šosy kabátů byly patrny vysoké leštěné boty se žlutými ohrnky a těsné spodky. Jak se kabáty rozevíraly, viděl Matěj Zadrobílek pestré, květované vesty, hluboko pod břicho, a varhánkové náprsenky košil, „žabotky“, límce košil pak byly obepjaty širokými atlasovými nákrčníky. Divní mužové uklonili se jeden druhému a přisedli ke stolu. Teď na ně padla záře lampy, a Zadrobílek viděl bledé, vpadlé, jak voskové tváře, lebky skoro lysé, a divně planoucí zraky.

První muž sáhl do šosu, vyňal karty, zamíchal je tenkými hubenými prsty a položil na stůl. Druhý sejmul a prvý rozdal. Potom kmitaly se

jim karty v rukou a dopadaly rychlým letem na stůl — a již je shrábl druhý muž, míchal, rozdal — a zas kmitaly se karty, dopadajíce na dřevo.

Vše to dělo se beze zvuku, beze šustu a s rychlostí téměř nepostižitelnou. Matěj Zadrobílek chápal teď, že mužové tito nejsou s tohoto světa, že to nejsou živí lidé, ale pouhé příšery, duchové.

Za jiných okolností byl by se pan Matěj hrozně ulekl. Jistě by to byl učinil, kdyby se mu byl zjevil duch jen jeden, což je věc velmi nepříjemná, nemilá, ba, pro slabší nátury ohromující. Když pomyslil kdykoli na ducha, tedy vždy na jednoho, a slýchal taky od dětství, že přichází jen jeden. Nikdy — pokud pamatoval — neslyšel, že by přišli duchové dva. Jest patrně zákonem duchů, že mají choditi jednotlivě, neboť pak teprv zjevení jejich řádně účinkuje. Jediný duch — v tom je cosi zmrazujícího. Avšak hnedle dva najednou je předně věc neslýchaná a za druhé mnohem veselejší. A tito ke všemu hrají v karty. To je skoro žertovné. Slýchal jenom pan Zadrobílek, že duchové přicházejí, aby strašili, škrtili, hrobově mluvili, ledovými prsty na člověka sahali. Tito nic takového. Ani se nerozhlížejí světnicí, činí, jakoby byli doma. Nic jich nepřekvapuje, že jsou ve světnici knihaře Matěje Zadrobílka. Možno, že zde kdysi bydlívali, arci dávno, nebo teď si vzpomněl Zadrobílek, že ta-

kovýto kroj panoval za časů jeho děda. A divil se dost, kterak sem tito dva staří nájemníci trefili. V noci — a druhá strana ulice vypadá již docela jinak než za jejich časů!

Divní hosté stále hráli. V Matěji Zadrobílkovi probudila se teď zvědavost, co to hrají. Pot na něm již uschl, tělo se netřáslo, zuby mu necvakaly. Matěj Zadrobílek potichounku vstal a neodolatelně váben přiblížil se ke hráčům, aby se jim podíval do karet. A bylo mu při tom nějak žertovně, když pomyslil, že takhle ještě nikdy nekibicoval.

Ale sotva to domyslil, stalo se něco podivného. Právě dohráli a modrý muž chopil se karet. Ačkoli pak se neohlédl a nemohl viděti Matěje Zadrobílka, dal hřebíčkovému duchu sejmouti a rozdal, ne však jen dvě hromádky, nýbrž tři. Mistr chápal, že ta třetí je pro něj. A puzen divnou silou, chopil se židle, přisouvl ji ke stolu, sedl, sebral karty — — —

Hrál — a byla to pekelná hra. Zase lil se mu pot po celém těle, a to nesmírným pachtěním, aby spoluhráčům stačil. Karty jejich lítaly na stůl jako vystřelované, ať činil co chtěl, nestačil příšerným kumpánům přidávat. Pohyby jeho, byť sebe rychlejší, byly příšerám přece jen zdlouhavé. Půlnoční hráči nemohli se dočkati, až jeho karta dopadne, chytali je už ve vzduchu, shrabovali ruby, míchali, dělili — míchali, dělili — — Matěji Zadrobílkovi hlava se zatáčela, a znenáhla pojí-

mala ho úzkost a hrůza. Všechny ruby shrabovali jenom spoluhráči, a Matěj Zadrobílek, ať hrál jak hrál, nepřebil ani žaludskou sedmičku. Kdyby tak byli hráli živoucí lidé, věděl by jistě, že fixlují, ale nikdy neslýchal, že by duchové fixlovali. A třeba že o nic nehráli, přece mu bylo úzko, že stále prohrává.

Když bylo po devíti hrách, klepl modrý duch ukazováčkem na stůl, že to zachřestilo jako prst kostlivcův, a z úst jeho, ačkoli jimi ani nehnul, ozvalo se:

„Prohrál!"

A když bylo po druhých devíti hrách, klepl hřebíčkový duch na stůl a řekl:

„Prohrál!"

A tak opakovalo se po každých devíti hrách, a příšerní hosté střídavě poznamenávali: „Prohrál! — Prohrál! — Prohrál!"

Tu zježily se Matěji Zadrobílkovi vlasy na hlavě, studený pot skropil mu čelo, brada se mu rozjektala, že měl co dělat, aby ze sebe vyrazil otázku:

„Co to hrajeme, pánové?"

„Devětkrát devět!" zněla odpověď, aniž Matěj Zadrobílek mohl uhodnouti, kdo z obou promluvil.

„A — oč — hrajeme?" — vydechl Matěj Zadrobílek, vynakládaje všechnu srdnatost.

„My o pokoj v hrobě — ty o duši!" zněla

odpověď. A tu se zdálo Zadrobílkovi, že promluvili oba zároveň.

„Proč pak, pro Krista pána?“ vykřikl Matěj Zadrobílek zděšen. „Vždyť já mám šest dětí!“

Poprvé teď obrátily se k Matěji Zadrobílkovi hlavy obou hráčů, a mistr viděl s úžasem, že již nemají tváří, ani očí, ale že na něj hledí duté, prázdné jamky kostlivcův, a že se na něj šklebí dvojí žlutý chrup. A hlas, jenž vycházel z těchto dvojích obnažených úst zároveň, mluvil k němu:

„Za živa nás posedl satan karbanu — a my hráli, až jsme všechno prohráli, statek, zdraví, čest, ženy, dcery a konečně život. A za to jsme byli zakleti, že máme i po smrti tak dlouho hrát, až najdeme hráče ještě hloupějšího, než jsme byli sami. Dlouho jsme chodili, dlouho jsme hráli, devadesátý rok nám s jitrem vyprší, ale vykoupení naše se blíží. Než udeří hodina, rozpadneme se v prach — a za nás bude světem chodit, kdo dnes prohraje.“

Matěj Zadrobílek leknutím a hrůzou zdřevěněl. Dobře tušil, kdo dnes prohraje. Chtěl utéci, ale nemohl se hnouti; chtěl vykřiknouti, aby vzbudil a přivolal děti, ale ústa jeho byla jak zamrzlá. Chtěl se modliti, ale v hlavě bylo prázdno, ani na první slovo otčenáše nemohl se rozpomenouti; chtěl se pokřižovati, ale ruka nevznesla se výše než na stul, aby se poznovu chopila rozdaných

karet. A teď byly ty karty těžší a těžší, jako železné desky, ruce klesaly pod nimi, a přece musil vynášet — a zase shrábli hroboví kumpáni všechny ruby a zas míchali a dělili.

Devátá devítka schylovala se ke konci — Matěj Zadrobílek posud neměl rubu. Dech v prsou mu docházel, žilobití ochabovalo, oči se mu kalily, nohy i ruce mu stydly, mrákoty smrtelné ho obcházely.

Oba kostlivci vynesli poslední karty — a poslední kartu držel v ruce Matěj Zadrobílek.

Ve strašlivé úzkosti vzpomněl na nebožku ženu a ze rtů vydral se mu sten:

„Veroniko!“

„Přidej!“ zvolal modrý duch.

„Přidej!“ zvolal hřebíčkový duch.

Matěj Zadrobílek neuposlechl. Svíral poslední kartu vší silou v prstech, oči jeho vzhlédly ke starým švarcvaldkám nad postelí, jejichž rafie spěla k jedničce. Teď v nich hrklo, jako vždy hrkává před bitím.

„Přidej!“ zasípěl modrý hráč.

„Přidej!“ zasípěl hřebíčkový.

Matěj Zadrobílek zaťal zuby a stiskl kartu, až ji nehty zprobodal, a nepřidal.

Řetěz na kolečku v hodinách počal se odvíjeti, rachot tím způsobený zněl jako chroptění škrceného. První čtvrt — druhá — třetí — čtvrtá —

„Přidej!“ řičeli příšerní hráči.

„Veroniko!“ vykřikl posledně Matěj Zadrobílek.

A švarcvaldky vyrazily celou hodinu, první s půlnoci.

Tím rázem zmizeli taky oba hráči, zmizely karty, a v komíně zaječelo zoufale, až v kostech bodalo. Ve světnici rozestřela se hluboká tma, židle převrhla se, a Matěj Zadrobílek ležel pod stolem — a ležel tak až do rána.

Vše to stalo se té neděle první po Dušičkách, a po té hrozné hře s půlnočními příšerami nikdo již nespatřil Matěje Zadrobílka mezi karbaníky. Jenom na štědrý večer hrával se všemi dětmi svými a se starou sestrou Barborou o lískové ořechy, a v ten den hrává tak po všechna léta. Neboť Matěj Zadrobílek posud je živ.

Národní Listy v prosinci 1900.

Jako vánoční povídka.

Až čtenář dočte poslední řádky této povídky, snad se ke mně obrátí s tázavým pohledem: Jak pak nám to vysvětlíš?

Bohužel, že na to zůstanu odpověď dlužen. Sám bych rád, aby mi to někdo vysvětlil, ale sotva se toho dočkám. Starý švejda Václav nemůže mi říc' již ani slova, neboť jeho ztýraná schrána tělesná dávno setlela pod zemí, kam za neutěšeného života svého tak často byl toužil. Za to však mohu ručiti, že vyprávím tak, jak jsem od něho byl slýchal, a přidal-li jsem něco ze svého, motá se mi to v hlavě tak dlouho, že tomu sám už věřím.

Je tomu hezkých pár let, panečku. Přes dvacet, přes dvacet! Panenky, které se tehda narodily, dávno vyspěly, mnohá z nich je dávno maminkou, mnohá z nich pořád ještě čeká na toho pravého a mnohá jistě již pozbyla vší naděje, že ho kdy uvidí, toho pravého. Tak se ten svět otáčí,

kolotá, žene ku předu, nám stárnoucím připadá takový dvacetiletý odstavec jen jako nesmírně dlouhánská chvíle, a jiný zatím žil, prožil a dožil celý život. Václav taky. Šourával se tak po světě, došoural se ke hrobu — a teď se šourá jenom v mých vzpomínkách. Deset či dvanáct let již spí pod drnem, pod nímž ho nic netlačí. Však by se chudák stará do toho nynějšího babylonského chvatu nehodil.

Ale tenkráte, před těmi dvaceti a několika lety, pracovali jsme ještě společně. Stál jsem za stolem knihoskladu, pakoval jsem s ním balíky knih, a když nestačil Václav, nosil jsem je s ním na poštu, zlobil jsem se s ním, on se mnou, a byli jsme dobrými přáteli. Oč já byl mladší, o to byl on dětinštější, a dobře jsme spolu vycházeli. Časem, když byla nahoře ve skladě „obleva" — když polevila trochu naše vlastní expedice — vypůjčovali si švejdu Václava dolů do knihkupectví. Ale tam nechodil milý náš Václav s chutí. Vracíval se k večeru všecek schvácen — zdávalo se mi při tom pokaždé, že má zas o kus kratší nohy — a on jich neměl nazbyt, nohou — a zahuhňal si durdivě:

„M'tam by člověka m'uhonili! M'dyť mám jen m'nohy, nemůžu si přidělat kola!"

Ovšem, švejda Václav nedočkal se báječného rozkvětu cyklistiky, a krom toho — upřímně řečeno — pro pneumatiku se nehodil. Myslím, že

by nejezdil ani teď, kdyby tu posud byl. Pajdal by, chudák, ještě hůře, než pajdával tenkrát.

Nechodíval vždycky se zelenou plachtou na hřbetě, naditou balíky a balíčky, někdy chodil taky docela na lehko. To když roznášel účty. Obecnice u Příbrami byla tuším jeho obcí mateřskou a domovskou, ale v Praze žil od mládí, znal ji a vyznal se v ní. Bylo nezvratné domnění, že Václav najde všechno a každého, že všady trefí. Avšak Václav nebyl člověk marnivý a ctižádostivý a leckdy leckoho taky nenašel. A když mu bylo uloženo, aby doručil cosi komusi buď někde na konci Karlína nebo na konci Smíchova, býval Václav třeba do večera naprosto nezvěstný.

„Kde pak jste zas chodil, člověče!“ satil se pan faktor nebo pan účetní, když Václav večer, několik minut před osmou, kdy končilo jeho úřadování, vynořil se z mlhy neznáma.

„M'kde jsem chodil!“ hučel Václav, když uši jeho rozezlených představených byly někde na druhém konci lokálu nebo dokonce za dveřmi. „Pošlou mě až do Sakrabonie a pak: m'kde jsem chodil! Až mně půjde Libeň nebo západní nádraží naproti, budu tam a nazpátek dřív!“

Trochu zapomnětlivý byl, chudák, ale vždyť ta jeho hlava, pokrytá tenkou vrstvou žlutavých vlasů, byla tak umořena. A tak stalo se nejednou, že večer, když se zavíralo, sykl náhle zlostně a zoufale zároveň a posteskl si:

„M' Ježíš Marjá, já měl odevzdat ještě tři účty — a m'tuhle je mám! Zas bude rámus..."

Jeho poslední slova rozlila se již v bezmocném, stařeckém pláči. A tu tedy Václava někdo se ujal, přilepil na obálky poštovní známky a vhodil je do schránky. A šťasten, zachráněn klopýtal Václav na Malou Stranu a výše na Hradčany, na Nový Svět, kde stál jeho nuzný, větším dílem studený domácí krb.

Ale jednou měl ubohý švejda velkou mrzutost pro takové nedodání účtu.

Bylo to někdy na počátku listopadu. Václav zas byl povolán hned ráno do knihkupectví a všoural se do krámu, zlého nic netuše. Jeden z šéfů otvíral právě „poštu". Náhle se tvář jeho zasmušila, čelo se svraštilo. Právě byl rozevřel list tuhého papíru s černou obrubou.

„Hrom do toho!" zavrčel si jen tak pro sebe. „Inženýr Paroubek nám umřel! Tak náhle! A tohle je — — —"

Nedomluvil. Pocity rozličné promíchávaly se mu v hrudi. Nelze popříti, že ozval se v prvém okamžiku soucit, ale hned potom vytrysklo něco jiného. Umřel zákazník! To je vždycky chyba. Zákazník, jeden vedle druhého, to je pevná podezdívka každého závodu. Řetěz odběratelů, to je bezpečný fundament obchodu. Zákazníci, odběratelé nerostou nikde na stromech jako slívy. Musejí býti získáváni, někdy těžce, pracně. Je to ovoce dlouholeté píle. A najednou: černá ob-

ruba! Jeden, druhý — pět, deset — a pane, to jest nemilé! Zvláště když nejen odbírají, ale taky platí-li. Neboť odběratelů konečně by měl každý dost — o tom by tak mohly vypráběti expedice českých listů — ale samí platící odběratelé! Ještě pořád nikdo na ně nevynalezl umělé líhnutí.

Když milý šéf dospěl takto v myšlenkách, trhl sebou:

„Pane Vopálko, podívejte se na konto Paroubkovo. Má zaplaceno? Zdá se mi, že mu nedávno byl poslán účet...“

Pan Vopálka, účetní, podíval se na konto. A žal šéfův nad úmrtím váženého odběratele zdvojnásobil se, když shledáno, že levá strana vykazuje za posledních patnáct měsíců číslici 167 zl. 35 kr. a pravá že jest — prázdna. „Má dáti“ 167 zl. 35 kr. — „Dal“ — 0!

Při té příležitosti však objeveno bylo ještě něco. Že poslední účet — a to po výslovném přání zesnulého — byl vypsán asi před čtyřmi nedělemi, že byl i vypraven, totiž poslán. Kým? Dalším pátráním zjištěno, že toho dne roznášel účty švejda Václav.

A již zahřměl spolušéf:

„Václave, zatr.... duše, že jste účet nedodal! Že ho máte ještě ve své usmolené kapse!“

Kdyby se byl pan šéf otázal jinak, byl by Václav nejspíš řekl: „M' jak pak nedodal, když dodal...“ — Ale že na něj tak bylo udeřeno, pozbyl ubohý švejda vší rozvahy, ztratil držení —

nu zkrátka, vzezření jeho nasvědčovalo neomylně, že ten účet někde jest, kde dnes již neměl být, ale že ho nebožtík pan inženýr Paroubek nedostal.

„Ukažte kapsu!"

Václav, třesa se u vědomí nezměrné své nedbalosti, rozhalil vyrudlý, záplatami vně i vnitř polepený kalmuk, kterási nedočkavá ruka zajela mu do kapsy — ejhle, na světlo vytažena pomačkaná, umazaná obálka s adresou páně Paroubkovou, a v ní, osude! nešťastný účet...

Nemám dobře v paměti, co vše toho dne bylo vyslechnouti ubohému Václavu, a nedovedu taky vylíčiti jeho vlastní muka duševní. Neboť Václav uznával, že se dopustil nedbalosti, uznával, že pochybil. Tak svědomitý on byl a uměl se žráti. Těžce nesl, kdykoli byl peskován nespravedlivě, bez viny, ale mnohem hůře bylo mu, když na něj doléhaly výčitky zasloužené. Pak by si nejraději byl roztrhl hubu od ucha k uchu, jak říkával. Neboť tu neměl opory ani v sobě samém, tu si nemohl a nedovedl pomysliti, co si myslíval vždy jindy o každém, kdo ho bezdůvodně týral, a co ho schlazovalo, jak říkával. Cítil, že by se dopouštěl bezpráví, kdyby si něco takového pomyslil.

Z jaké příčiny účet nedodal — co bylo platno teď vyšetřovati! Bylo jisto, že 167 zl. 35 kr. je v povětří, jak se vyjádřil šéf, a to byla suma, jež Václava ohromovala. Ohromovala tím více,

když mu zahřmělo nad hlavou, že se mu to bude srážeti z jeho sedmizlatové týdenní mzdy, což bylo proneseno arci jen v prvém návalu hněvu a nikterak nebylo míněno do opravdy.

Třetího dne táhl se Václavským náměstím dlouhý pohřební průvod. Na zadním čele „funerálu“ houpal se čtverec černého voskovaného plátna, na němž bílými písmeny bylo napsáno:

†

VALENTIN PAROUBEK,

inženýr . . .

atd.

Právě tou chvílí vracel se spolušéf od oběda, zastavil se, přehlédl soustrastně celý průvod, smekl klobouk, když volným rachotem přejížděl „funerál“, pohlédl na epitaf vzadu na voze — a zachytil jméno zesnulého. Postál ještě chvíli, všecek zamyšlen nad touto poslední truchlivou výpravou, a když zas pokryl hlavu a již vstupoval do krámu, střetl se ve dveřích s Václavem.

„Podívejte se, vy blumo, támhle ho vezou, chudáka — a vašich stošedesátsedm zlatých a třicet pět krejcarů s ním . . .“

Václav zahryzl se do svadlých, bezkrvých rtů. Ach, kdyby se tak mohl zakousnouti do vlastního krku a nepovolit, až by padl, aby ho taky odvezli. Měl by pokoj. Nebo to věděl: ať vyvede

teď cokoli, pana inženýra Paroubka bude při tom pokaždé mít „na talíři".

A měl a míval, o to nic.

Plynuly týdny, listopad se utopil ve vlastních mlhách, táhlo na svátky. A v té době předvánoční a novoroční — ať byla obloha jakkoli zachmuřena — vysvitalo Václavovi slunce. Roznášel kalendáře zákazníkům, odběratelům, popřál šťastných a veselých vánoc, nového roku — a něco přece káplo do jeho hnědých, zvětralých, stále sic usmolených, ale tak poctivých rukou.

Však s tím bylo i práce! Před svátky a před novým rokem „pakováno" bylo do noci, aby v čas bylo vše vypraveno.

A toho roku bylo všeho nějak příliš, pakovali jsme ještě den před štědrým večerem do pozdní noci.

Bylo již po jedenácté, když jsme ustřihovali poslední motouz, a Václav si nandal do zelené plachty balíčků, určených pro Malou Stranu; potáhne se s nimi až na Nový Svět, aby hned zejtra ráno mohl počíti s roznáškou. Ještě měl ve svém rozpočtu vánočním nějaký schodek, ještě mu scházelo cosi na ryby a na vánočku.

Kráčel těžce pod svým břemenem a funěl. Bylo mrazivo, ale byla taky mlha jako zeď. Starému švejdovi kouřilo se z úst i z nozder a na svislých knírech vyrůstaly mu rampouchy. Ukusoval je cestou, polykal, a zas narůstaly jiné.

Tak došel na Karlův most. A šel jako v ka-

nále, jak povídal. Neviděl na deset kroků, o Vltavě nebylo potuchy, plynové svítilny jakoby někdo byl ukradl. Na všem ležela hnědá mlha jak hora, Václav prokusoval se ní jak tunelem.

A teď, nevím, bylo-li to proti soše svatého Františka nebo až „u pěti hvězd", ale na jednom z těch míst bylo to. Náhle vynořila se z mlhy před Václavem postava. Spíše ji tušil, než shlédl, neboť kráčel shrben. Ale teď pozvedl hlavu, pokud břemeno jeho dovolovalo, a před Václavem stál — pan inženýr Paroubek.

V tom okamžiku Václavovi nic nepřipadlo. Nezděsil se, ani nevzpomněl, že vlastně pan Paroubek nemá na mostě co dělat, když leží na Volšanech, ba ani zmíravé zvuky svatovítských hodin, jež odbíjely dvanáctou, nic mu nepřipamatovaly. Nic jiného teď neviděl než starého odběratele, na nic jiného nemyslil než na svátky a vánoční zpropitné, nic jiného necítil než ranec na zádech. Zcela bezděky stiskl uzel plachty na prsou levicí, pravicí posmekl a řekl:

„Vašnosti, přeju šťastné a veselé svátky a stálé zdraví k novému roku. Mám taky balíček v uzlu, ráno ho vašnosti dodám..."

Neboť byl přesvědčen v tom okamžiku, že má i pro pana inženýra Paroubka kalendář na zeď, kalendář do tobolky a kalendář ke čtení s obvyklou „blahopřánkou" závodu, jako jiná léta.

Inženýr Paroubek sáhl do kapsy pro tobolku,

vyňal cosi, vtiskl to Václavovi do dlaně a řekl bezezvukým hlasem:

„To je pro vás, Václave, napijte se o svátcích.“

Václav — tak tvrdil — ucítil při dotknutí ruku jako led, což nebylo ku podivu, neboť bylo zima. Otevřel ústa, aby děkoval, ale inženýr Paroubek promluvil dále, a teď nesmírně důrazně — a Václavovi se zdálo, že nějak vyčítavě a smutně:

„A v závodě řekněte, že je můj účet zaplacen prvního října, stošedesátsedm zlatých a třicet pět krejcarů, aby mne již nehřešili, poněvadž nemohu spát...“

Dořekl. Václav ještě chtěl děkovati, ale inženýra Paroubka nebylo zde již. Jakoby ho mlha pohltila, jakoby se rozplynul, jakoby se mostem do Vltavy propadl.

Teprv teď Václav — jak povídával — rozpomněl se, že je pan Paroubek nebožtíkem, a hrůza ho pojala. Kolena se mu rozechvěla, nohy pod ním klesaly, a nedošel zatím dále než k „Hermonům“ v Mostecké ulici, kde ve formance složil břímě své a dal si za šest piva.

Tam taky teprv otevřel ruku, posud zaťatou, a v hrsti měl zlatku. To bylo jisté a na to chtěl Václav umřít na tom místě.

S rancem netáhl se dále Václav. Povídal pak, že by ho nebyl donesl až na Nový Svět za nic na světě, jak se třásl. Zanechal jej u Hermonů a ráno se pro něj zastavil. A vůbec prý nevěděl

Václav, jak se té noci doškrábal až na Nový Svět. A Václavovi jsem vždycky věřil.

Musím dodati, že pak druhý den, právě na štědrý večer, stala se věc ještě podivnější. Když se o páté hodině zavíralo, zavolal si spolušéf Václava a tiskna mu cosi do hrsti, řekl mu svým neskonale milým, bodrým, drsným způsobem:

„Tu máte, Vášo, a vožerte se na svátky za to, že jste ten účet panu Paroubkovi nedodal. Dneska se to našlo ve štrace, že platil osobně prvního října tady v krámě a zapomnělo se to vynést na konto. Ten by nám byl nadal, abyste mu za dva dni na to byl přines' účet... Ten tokrát jste byl šťastně pitomý!"

Zdali se starý švejda Václav skutečně „ožral", nevím. Po svátcích vypadal zas docela obyčejně. Ale to vím jistě, že dostal zlatku od nebožtíka Paroubka a druhou od šéfa za to vynadání. Aspoň se mi s tím vším svěřil. A Václav by se nebyl chlubil s něčím, co by byl nedostal.

Nár. Listy v březnu 1894.

Výkřik.

(Z pozůstalých čmáranic šílencových.)

Teď — — — — — — — — — — — — — —
? Slyšeli jste, pánové — —?

?—?—?

Slyšeli jste ten děsný, strašlivý, kosti pronikající, v hrozném zděšení vyrážený výkřik?

Hledíte na mne tak nevěřivě, skoro jakoby vás moje otázka urážela, jakobyste mne podezřívali, že vás mám za blázny.

Ne, ne, nikoli — a zdá-li se vám, že na mé tváři leží stín úsměvu, tedy tam ulpěl z onoho dne, kdy sám sobě jsem se chtěl vysmát, ale kdy mi smích v hrdle zkameněl a na tváři umrzl.

Neboť vězte, pánové, tento příšerný, k šílenství dohánějící, krev zmrazující výkřik probouzí mne každé noci.

Totiž neprobouzí. Neboť nespím — já bdím a tetele se na celém těle čekám, čekám.

A to, drazí přátelé, trvá již rok. Ač netrvá-li to deset let. Neboť vám musím říci, že již nedovedu odhadovati dobu. Nepočítám neděle a měsíce, vím jen, že je den a noc. Ale ty dny se mi stále víc a více krátí a noci prodlužují se mi v zoufalé nekonečno.

Ani slunce nevídám. Připadá mi, jakoby od rána do večera byla jen píď času a jakoby se nade mnou rozestíral šedivý závoj. Zdá se mi, že celé dny přespávám, jako noční šelma, a teprve s večerem nastává pro mne život. Ale jaký strašný, zoufalý život! Neboť vím, že se mi každé noci ohlásí, že mne navštíví, že mne úkladně přepadne, a pak mi doznívá do rána, do svítání, kdy teprv — ochablý, s očima jako zanícenýma a s hlavou vyprahlou — upadám v polosnění, v malátný stav, z něhož ni jednou neprobouzím se posilněn a osvěžen.

Do dneška jsem se s tím tajil, pánové, domnívaje se, že ho udolám, že ho konečně ohluším, že to přečkám. Ale nezdařilo se mi a cítím, že se mi nezdaří. A tuše, že konečně sám podlehnu, oznamuji vám to, abyste si vysvětlili, co jste si jinak vysvětliti nedovedli.

Jsou tři hodiny s půlnoci a pět minut, a právě před pěti minutami ozval se zase ten výkřik, podobný skřeku zvířecímu, zoufalý výkřik nešťastníka, kterýž uniknouti chce vraždící dýce, výkřik přepadeného, který posledně, ale marně volá o pomoc. . . . . .

Marně! Kolkolem jest hlucho, ticho, celý svět spí. Jenom já — já nespím...

* *
*

Pánové, každé noci o třetí hodině zařičí tento výkřik v mé ložnici, a pokaždé z jiného kouta. Uvykl jsem tomu tak, jako uvyká cestující probouzeti se hodinu před odjezdem vlaku, aniž mu třeba budíčku, aniž mu podomek hotelu musí klepati na dvéře. Také já se probouzím již o hodinu dříve, a — (nachylte ke mně hlavy, pánové, abych nemusil mluviti hlasitě) — a počítám v úzkosti cvakot kyvadla, slyším čtvrt, půl, tři čtvrti — pot vyvstává mi na čele a stéká mi po po spáncích na tváře, a cítím ho řinouti se potůčky na prsou, přes moje hubená žebra — a pak přitahuji kolena ke bradě a chodidla pod sebe. Ah — pokusil jsem se zakrýti se celý vlněnou houní — i hlavu — ale bylo to tím hroznější. A ode tří čtvrtí je cvakot kyvadla stále silnější a konečně zdvíhám se na lůžku a vyboulenýma očima hledím do tmy mne obklopující, vlasy se mi ježí na hlavě, ač se lepí potem, ve spáncích mi buší, v uších cítím divné šelestění, konečně bijí tři — a jedva dozní hodinová péra, tu ryvné zaječení proletí temnou prostorou a pak — —

Víte, co pak?

Přikloňte se, pánové, abych vám to pošeptal, nechtějte, abych mluvil hlasitě, neboť se lekám vlastního zvuku.

Tedy pak, pánové, pak zaduní pád těžkého tělesa. Dnes v pravém, zejtra v levém koutě u okna. Pád lidského těla — — —! Je to strašné.

Vždyť znáte můj život, je-liž pravda?

Nuže, po všech těch zklamáních, kterých jsem se dožil, zdálo se mi, že mi kyne kus klidného, spokojeného života. Znali jste ji a snad mi mnohý z vás i záviděl, když jsem ji odváděl od oltáře. Ah, posud mám její obrázek z té doby. Jak byla krásná! Jako anděl, který byl seslán z nebe, aby mne zastiňoval svýma křídloma tou poutí a pouští života. Konečně měl jsem ženu a domníval jsem se v prvních dnech, že mám štěstí. Nikoli, nebylo to štěstí — byla to jen žena.

Ó ano, chápal jsem později, že jsem se dopustil mesaliance nejhoršího druhu. Nalezl jsem ji na ulici, bez rodiny, bez přátel, beze všech svazků se světem.

Miloval jsem však, jako miluje každý hloupý hoch. Doznávám, že jsem pozoroval před sňatkem hrozné nedostatky v jejím vychování, mnohé zlozvyky, návyky, vady. Ale kdo z vás nemyslil v těch letech, že si milovanou ženu vychová? Žil jsem také v strašném klamu, že mám dosti síly a schopnosti, abych obrovskou tu práci pod-

stoupil. Ale kdo vychoval zanedbanou duši? Kolik je těch mudrců?

Zapomněl jsem, že mozek dospělého člověka jest vytvářen do všech podrobností, že každý uzlíček jeho nervové spleti je zadrhnut na určito, že ta dílna pod lebkou je nadobro zařízena k takové a takové práci.

Chtěl jsem ji zahrnouti vším. Domníval jsem se, bude-li žíti v blahobytu, že budeme šťastni. Snažil jsem se dávati směr jejímu myšlení, ušlechťovati její slovný výraz. Ač přiznávám, že její prostořekost, její nevázanost v nejprvnější době mne okouzlovala. Oddával jsem se klamu, že to jsou výstřelky nezkažené, nespoutané přirozenosti. Ale těšil jsem se, že moje vážnější nazírání nezůstane na ni bez účinku. Než jak neskonale se různily naše myšlenkové světy! Kterak se nedovedla povznésti nad pouliční život, z něhož jsem ji uvedl v tichou domácnost! Byl jsem jist její láskou, ale žádal jsem také čistotu a pořádek. A lásku k tomu našemu malému hnízdu. Než jaké šeredné zklamání, přátelé! Dávil jsem se později nejen jejím každým slovem, ale i špínou a prachem.

Dej! dej! dej! volávala stále a stále natahovala ruku. A ze mne, který jsem tonul v omylu, že silnou rukou ujmu se vlády, stával se znenáhla slaboch. Vše, co jsem vyzískal, věnoval jsem jen jí, doufaje v její vděčnost. Ale vše jí mizelo pod rukama a domnělý můj chrám domácnosti

byl ve skutečnosti pelechem — já v něm ležel jako pes, ošívající se blechami a vší tou strupatinou, která žere zdravou někdy kůži, když se na ní usadí sněť nečistoty.

Oh ne, nebyla vděčna. Za vši práci, za vše vyčerpávání mozku, za vše to vycezování míchy, za dlouhé to obětování veškeré mé nervové substance klidil jsem nevděk. Štěkavost, vzdorovitost, nechuť k celému tomu životu, jejž jsem zbudoval dlouholetou prací!

Nuže, konečně jsme se rozešli. Jdi svou cestou, řekl jsem, a já půjdu svojí. A tak se stalo. Ale štěstí? Štěstí to nebylo, ač jsem byl sám. Neboť pouto viselo na mně, pouta nemohl jsem se zbaviti. Nebylo možno začíti znova. Vždyť jsem měl vypálené znamení, že jsem míval ženu, a ta žena žila. Kterak začít znova!

Snad bylo i příčinou mého neštěstí, že náš svazek nebyl požehnán dětmi. Neboť věřím v sílu mateřství, věřím v to kouzlo, jež vnášejí děti v domácnost. Neboť to jest květ života, pravda-li? A zas mne napadlo, že tu ruka všemohoucího Osudu vědomky a s vůlí zasahovala v můj život.

A v těch strastných dnech, než jsem znenáhla uvykl svému zdánlivému vdovectví, vynořoval se mně z dávných vzpomínek a snů mládí obraz oné první, k níž jsem kdysi přistoupil s otázkou, chce-li mně náležeti. Ale tehdáž jsem ještě ničím nebyl. Zda ta okolnost či zda vkus dívčin rozhodl — zkrátka, tehdáž jsem nebyl vyslyšen. Po-

zději ovšem jsem srozuměl, že jsem měl vytrvati a že bych byl zvítězil. Ale po nezdařeném ucházení vznítil se ve mně vzdor, jakási žebrácká hrdost, která byla vždy příznakem mé povahy. Přemohl jsem svoji vášeň, udolal jsem lásku k Andělíně a po letech uváděl jsem v skrovný svůj domov Viktoru, svoji ženu.

A pak Anděla se stala ženou jiného. Nikdy již nepromluvil jsem s ní slova. Ale potkávali jsme se. Ach, přátelé, hrozná ta bolest, palčivá, zoufalá, bodající, když jsem na ni hleděl, když ke mně obracela zraky — a když jsem v sobě cítil a v těch jejích zracích viděl strašlivou tu beznaděj. Neboť jsem nebyl svoboden a ona nebyla svobodna. Z nás každý vlekl těžké závaží, jako galejní otrok. A mezi námi byla propast dvojího neblahého, ale nezrušitelného manželství. — Také Anděla nebyla šťastna a taky ona neměla dětí.

Měl jsem přítele. Jediného ve světě, který mi rozuměl, který mne skutečně miloval, jejž jsem miloval já. Pravím vám, trvalo dlouho, než jsme si porozuměli, trvalo to půl lidského věku. Ale konečně k tomu došlo, pochopili jsme se vzájemně, počali jsme si důvěřovati, milovali jsme se, řekli jsme si, co koho tísní. Ah, my si rozuměli, aniž jsme musili mluvit. Pohledem, stisknutím ruky. Vše jsme si dovedli odpustiti. Nebylo ostychu mezi námi, nebylo stínu falše. Navzájem byli bychom pro sebe vše obětovali. Nebyl to pouhý přítel, byl to spíše bratr.

Ale když jsme si plně porozuměli, zmizel mi. Víte, co se stalo?

Tiše — pošeptám vám to, neboť nemohu nikoho přímo obvinit. Víte, co s ním učinili? Zahrabali jej. Vím to, učinili tak, a tvrdili, že zemřel. Ale já cítil, kterak mu srdce bije, věděl jsem, kterak se bránil, aby ho nepochovali. Marně. Napsali mu úmrtný list, nakapali mu vosku na prsa, okazovali mi žluté jeho prsty, a říkali, že zemřel. Ale já se k němu přikradl v noci, zvedl jsem jeho ruku, za niž jsem dal svíci, a viděl jsem, že ty prsty jsou červené, že jimi koluje krev, že žije. A srdce mu bilo, slyšel jsem to — a přece ho zahrabali.

Chodívá ke mně za tichých nocí, ale nemluví. Jen se na mne dívá. Ale jak se dívá!

Tak tedy ztratil jsem ženu, přítele, život.

* *
*

Hle, vizte, slyšte, tyto věci staly se před tím, než se u mne ozýval strašlivý ten výkřik.

Pohlížíte na mne, jako byste mi nevěřili.

Ó neklamte se, hraji komedii. Všichni o mně myslí, že se stále směji, že nemám okamžiku, kdy by svaly mého obličeje ztuhly nějakou vážnou myšlenkou, kdy by s něho vyprchal ten úsměv, dílem placený, dílem zdarma věnovaný. Ale neklamte se. Hraji komedii. Stejnou komedii, jako

se hrává na jevišti. To je larva, přátelé, v níž chodím na lidi. Mistrná larva — stála mne mnoho práce, než jsem ji na sebe ušil. Je to moje vlastní výroba.

Avšak za nocí! Za hlubokých, tichých nocí, kdy celé město je ponořeno v spánek.

Aj, co tu trpím! Jaký zoufalý to život žiji!

Neboť z hlubokého toho ticha, obklopujícího mne, pohlcujícího mne, ozve se náhle výkřik. Odkud? Blízko mne, ve světnici. Dnes v pravém, zítra v levém koutě u okna. A pak — pak zaduní pád těla. A pak slyším, kterak to mrtvé, zavražděné tělo někdo vyvléká z komnaty, někdo, jehož kroků není slyšeti — to bezvládné tělo vláčí se po podlaze, sdrhuje koberec, naráží o nábytek — slyším, jak se otřískává ta bezduchá lebka, z jejíchž úst před chvílí ještě vyzněl hrůzyplný ten výkřik — konečně otvírají se dvéře a mrtvé to tělo vyvlečeno jest přes práh a po něm zbývá na podlaze rýha — rýha — rýha...

A to bezvládné, zavražděné tělo — víte, kdo to jest?

Jsem to já. Mne vyvlékají!

Kdo to řval v ložnici?

Můj život. Zoufale, příšerně, dokonávavě.

A neunikám tomu.

Byly noci, kdy jsem si zacpával uši bavlnkou a ovazoval hlavu vlněným šátkem, abych neslyšel. Marně. Není hradby, kterouž by skřek ten nepronikl.

Neboť — tak mi řekl přítel lékař — jsou dvojí nervy v člověku. Jedny pracují za světla, po celý den, neunavně, a s nastávající nocí usínají. Ale pak probouzí se jiné pletivo nervů, kteréž nastupuje svoji práci s nastalou nocí, a tyto nervy jsou jemnější, citlivější, vnímavější. Co byste nepostihli za dne s vynaložením veškeré pozornosti a síly a celou svojí duší, postřehuje za tiché noci nerv jediný a tomu spěchá na pomoc jiný, pak třetí, čtvrtý. Slyšíte šelesty a záchvěvy, kterým je sluch váš za dne nepřístupen. I vaše vlasy zprostředkovávají toto spojení vnějšího života s niterným, veškerými vašimi pichami vstupuje ve vás, co vás posud jen obklopovalo.

Tak se děje i mně. Za noci, kdy vy všichni sladce spíte a na zítřek nových sil nabýváte.

A tu tedy se probouzím, ačkoli jsem nespal.

Ale když jest vyvlečena ta mrtvola, uvědomuji si, že bdím. Ticho. Hrobové, němé, hluché ticho. Jest pak právě tak strašlivé jako ten vzkřek, kterýž je na okamžik přerušil. Neboť v tom tichu něco číhá. Na mne to číhá.

Povstával jsem dříve s lože, rozžehoval jsem lampu a hleděl jsem vytřeštěnýma očima po komnatě. Nyní již nemohu. Třesu se strachem — potím se znova a ten výkřik blíží se z dáli.

Někdy se moje trýzeň prodlužuje. Bijí hodiny, první, druhý, třetí úder — již již zdá se mi, že dnes nezazní — ale pak náhle, jakoby mne přepadal dravec, náhle, jakoby mi zatínal spáry

do týla, náhle, jakoby se mi zakousl tesáky do hrdla — a tu zazní výkřik, strašný, zlověstný, srdcervoucí, proti němuž nemám obrany, děsný, umrtvující ve mně všechen život, ohromující mne, rozrážející mi hlavu — a po tom výkřiku, jakoby přepadený byl sklán dýkou přímo do srdce — zaduní pád těžkého těla. To padám já — a s lože se na to dívám vytřeštěnýma očima, bezvládný, ana mně v žilách rosolovatí krev a v hrudi odmlčuje se dech.

Přátelé, vím to, má to jen jediný konec. Blázinec!

A pak mě také pochovají za živa...

„AMERIKÁNSKÉ.“

Nár. Listy v březnu 1895.

Jak vznikla a zanikla „Hvězda Severní“.

Starý Tom-Jim — ale vlastně Tom-Jim ještě nebyl stár. Říkali jsme mu „starý“ jen proto, že kulatá jeho hlava byla pokryta kučerami, kteréž byly stříbrně šedivé — nebo bílé, chcete-li — od kořínků až k rozštěpeným konečkům. Všechny vlasy Tom-Jimovy byly rozštípeny! Dívali jsme se na ně často zvětšujícím sklem, někdy také drobnohledem, a nenalezli jsme nikdy ani vlásku, jehož koneček by nebyl býval rozpoltěn. Možno, že všichni lidé mají rozštěpené vlasy, možno však, že měl takové vlasy jen Tom-Jim. Vysvětloval nám ten zjev. Zšedivěl prý předčasně jenom následkem přestálých hrůz a jen tyto hrůzy prý také zavinily, že se mu všechny vlasy „rozpletly“, jak tomu starý náš stolovník říkal.

Nuže opakuji, co jsem dosud neřekl. Že totiž starý Tom-Jim nebyl mužem bledé bázně, ale výjevy, které se tehdáž tam na západě odehrávaly, podobaly se dle jeho líčení tak trochu soudnému

dni, a jistě to nebyla hračka pro děti, když bující jeho ozdoba hlavy, hrozné a neproniknutelné ty černé houštiny na jeho lebce, přišly o svoji původní havraní barvu.

Starý Tom-Jim choval v pergamenové obálce nezvratný důkaz, jaké že někdy bývaly jeho vlasy, a v jistých slavnostních okamžicích vytasil se s touto strašlivou relikvií. Byl to skalp, skalp jako uhel černý, lesklý, a Tom-Jim hladíval jej zálibně, jako hladíme sametové tvářičky dítěte, a dokonce jej někdy hřebenem rozčesával. A při tom promlouval:

„Vidíte, hoši, to byly moje vlasy! Temné tyto kučery zdobily mé temeno až do chvíle, kdy jsem padl do rukou oněch sveřepých rudokožců, kteří mne skalpovali. Málokdo přečká tuto operaci, a přečká-li ji, málo komu narostou nové vlasy. Indiáni jsou proklatí chirurgové a provádějí takovéto operace bez narkosy. Ale naše rodina měla od jakživa kořen — zdravý kořen. Vykřesal jsem se z toho a také vlasy mně zas narostly. Ovšem, pigment byl v pekle!“

Tom-Jim nikdy nepřepínal. Na každé jeho slovo mohli jsme se napiti jedu.

Tom-Jim původně se jmenoval Skočdopole. Nové svoje jméno získal za oceánem, kam jej byla zahnala touha po svobodě, po svobodě slova a činu. V Galvestoně setkal se s jedním cowboyem, kterýž jej pozdravil jménem svobodné

Ameriky; a když prázdnil pátou sklenici ohnivé brandy, objal Skočdopole a řekl mu:

„Hochu, jsi všecek podoben mému nebožtíku bratru, Tom-Jimovi. Býval ovšem trochu tmavší, koupele nebyly jeho vášní, ale jinak jako bys mu z oka vypadl. Zdráv stůj, milý nový bratře Tom-Jime! Chudáček, nedovedl se tehdáž dost kvapně ukliditi s třemi koni, které polapil tam opodál Katspringu, zamotal se nějak do vlastního lassa a zůstal na něm viset. Pij, Tome-Jime, prokáži ti čest, že se s tebou pobratřím. A potom se vydáme dále na západ. Vím o pěkných koních — podíváme se na ně.“

„Tenkráte — vypravoval nám Tom-Jim — vypili jsme spolu deset galonů brandy. Ale když se nový můj bratr Jack-Jones svalil pod stůl, odešel jsem, políbiv ho na rozloučenou. Neopětoval tento můj projev přátelské něžnosti, neodpověděl mi ani slovem. Spal a chrápal, jakoby chtěl zeměkouli na dvě polovice přeříznout. Miloval jsem sice odjakživa koně, ale nepodobal se mi způsob, jakým si Jack-Jones dělal sbírku. Mimo to jsem toužil po jiném. Chtěl jsem býti novinářem, hlasatelem nových myšlenek, obhájcem pravdy a práva. Šel jsem na zdařbůh. Nevím, kolik států, kolik territorií a reservací jsem překročil, ale bylo to již mnohem severněji a západněji, když jsem se setkal se šlechetným mužem, který měl peníze, podnikavost a důvěru ke mně. Jmenoval se Amthor. Byl to německý přistěhovalec, ale teď

již hotový Amerikán. A ten mi řekl: Tom-Jime! Hledám dávno redaktora pro list, kterého v naší končině nevyhnutelně třeba. Líbí se vám název Hvězda severní? — Rozumí se, že se mně líbil. — Líbí se vám sto dolarů měsíčně a každý měsíc dva pytle batatů? — Souhlasil jsem. — Uvyknete kukuřicovému chlebu? — Slíbil jsem, že se vynasnažím. — Nuže, jste můj! Sám jsem v péře sláb, nebylo to mým povoláním, a tedy s důvěrou vám odevzdávám svůj list. Vyberte si spolupracovníky, jak za dobré uznáte, mluvte lidem do duše, ale radím vám, abyste zachoval dobrou vůli s obecenstvem a zejména s odborníky. Musím vzhůru k Red Riveru, mám velkou dodávku koní, není to maličkost. Doufám, že se za půl roku zdrávi shledáme. Na shledanou!“

Sedl na kůň a za chvíli mi zmizel s očí.

Ujal jsem se listu s plnou vášní mladého člověka, který chce něco vykonat. Za krátko vybral jsem si řadu schopných spolupracovníkův. Na úvodní články, na feuilleton, národního hospodáře, pro divadlo, pro operu, pro koncerty, pro soudní síň — víte, byli jsme daleko na západě, ale měli jsme tam všecko. Hotely, pojišťovací banky, bursu, divadlo, operu, concerthall, ba také municipální radu jsme měli. Bylo do čeho kousat, kamarádi.

Jenom se svými spolupracovníky měl jsem trochu potíží. Prasklo to poprvé, když můj „ná-

rodní hospodář" počal kuchat vzájemně pojišťující banku „Flavii". Nebylo mu vhod, že správní radové dostávali po šesti tisících dollarů tantiem za svá sezení v roce, že generální tajemník bral dvanáct tisíc dollarů provise mimo služné, kdežto písaři byli dřeni za tři sta dollarů ročně jako nádenníci a pojištěnci platili vysoké pojistné jak morovatí. Napsal o tom řeřavý článek. Následky brzy se dostavily. Vlastně se dostavila deputace správní rady se žádostí velmi určitě formulovanou, abych „národního hospodáře" vyhodil a přijal jiného, kterého mi doporučí správní rada. Pozoroval jsem, že deputanti mají za pasy revolvery úctyhodného kalibru a mimo to na bocích zavěšené solidní bejkovce. Rozhodnutí bylo velice snadné. Ještě toho dne sebral „národní hospodář" svoje zavazadla a táhl o sto mil dále na sever. Na zejtří přinesli jsme článek, jímž jsme oznámili, že je přímo blbostí, nepojistí-li se kdo na život u „Flavie", ať je živ nebo mrtev. Do čtrnácti dnů uzavřeno bylo skutečně sto tisíc nových pojištění, v čemž bylo zahrnuto padesát tisíc nebožtíků.

Mnul jsem si ruce, že bude pokoj. Ano pokoj! Za krátko byla tu nová aféra. Vyvolal ji tentokráte nešťastník recensent divadelní. Pokládal za svoji povinnost říci o několika hercích, že neuměli úlohy a že by nebylo na škodu, kdyby pečlivěji dbali deklamace, zejména kde běží o starého tatíka Šekspíra — neboť víte, také v Ame-

rice ještě se líbí Šekspír a bude se líbiti dlouho. A poznamenal nadbytkem nešťastný ten můj spolupracovník, že by aspoň s jeviště měla zaznívati mluva správná a ne taková angličtina, jakou se mluví v dokách a mezi kovkopy kalifornskými.

Goddam, přátelé! Sotva se číslo objevilo v prvním kiosku, byla v redakci deputace dramatických umělců, kteří způsobem velice výmluvným a nikoli dvojsmyslným projevili svoje mínění o ranní recensi. Pamět prý jest jejich věcí! Deklamace prý jest jejich věcí! A mluva prý jest jejich věcí! Mají prý v kontraktu s direktoriem divadla množství podmínek, ale o tom, že by měli mluviti správně a gramaticky, nestojí prý tam slova. Požadují okamžitou změnu v osobě divadelního recensenta — vědí o jednom, mají ho s sebou. A velice zřetelně dali na jevo, že ze starého recensenta si chtějí nadělati řemenů.

Jen jen že unikl zadními dveřmi a rovnou zamířil do Grónska, chuderka, kde se oddal lovu velryb a tuleňů.

Dobrá, měli jsme nového divadelního recensenta. Věděl dobře, čím jest povinen svým protektorům, a jakživ o ně nezavadil, ani o jejich výkony. Neobstál však také. Šťouchl si jednou neopatrně do kuratoria Theatre-housu, že předvádí publiku samé odrhovačky, že místo činohry pěstuje na jevišti samé skokanství, ekvilibristiku a

salonní gymnastiku. Hrrrr! Kamarádi! To byla deputace! Přišli čtyři z kuratoria divadelního, ozbrojení až po uši, a žádali, abych jim recensenta vydal, že z něho udělají kelímek masové tresti na způsob Liebigovy. Že si nedají poroučet, co mají obecenstvu předváděti. Že je celá minulost a vůbec Prozřetelnost určila k tomu, aby řídili ústav jediný svého druhu.

Snažil jsem se, abych zabránil krveprolití, ale deputace byla neúprosna. Vnikli dále, aby vyvlékli nešťastného recensenta. Bohudíky, nestalo se mu nic zlého. Našli v třetím kabinetě jen jeho mrtvolu — umřel strachy, slyše, oč běží. Byl to nejlepší způsob, kterým se z té nemilé situace vytáhl. Nikdy již nenapsal ani řádky o divadle. Od toho dne zanechali jsme vůbec divadelní rubriky a nikdo jí nepohřešoval.

Ale čert nikdy nespí. Zbyl nám na neštěstí recensent hudební. Myslil jsem, že muzice rozumí. Nerozuměl jí. Poslední koncert v Concert-hallu nenadchl ho tou měrou, jak si přáli členové direktoria Concert-hallu, kterým na koncertě záleželo. Článek nebyl zlý, neradilo se v něm ani, aby byli označinkující pěvci, pěvkyně, virtuosové a virtuosky lynčováni, ani aby Concert-hall byl dynamitem vyhozen.

Ale účinek byl přece osudný. Od rána procházeli městem — všemi ulicemi a náměstími — expressové v rudých bluzách, kteří na žerdích nosili provolání krvavými písmeny vytištěné:

Hanba Hvězdě Severní!

Hanba jejímu hudebnímu instinktu! Hanba její redakční tonině! Hanba celé její klaviatuře! Ať čte, slyší a rozumí: Chceme jiného hudebního recensenta! Chceme jiného hudebního recensenta!! **Chceme jiného hudebního recensenta!!!**

Bobb, direktor Concert-hallu. Ciper, direktor Concert-hallu. Doodley, direktor Concert-hallu. Evans, direktor Concert-hallu. Fitz-James, direktor Concert-hallu. Gilmooremoor, direktor Concert-hallu. Howard, direktor Concert-hallu. Islandson, direktor Concert-hallu. Jonas-Jonathan, direktor Concert-hallu. Samí direktoři Concert-hallu!

Braši, tenkráte mi nebylo do smíchu. Celá obec byla samá muzika, nemáte ponětí, jak se tam na západě pěstuje hudební umění. Bylo se obávati nejhoršího. Tušil jsem, že tato proklamace jest jen malou ouverturou. Dal jsem vytáhnouti zdvihuté mosty, opevnili jsme na rychlo redakční budovu palisadami, zatarasili jsme vrata na všech stranách pytly písku a naplnili jsme nádržku na půdě vodou. Mohlo se státi, že nám naházejí smolných věnců na střechu. Moje tušení mne nezklamalo. V hodině táhli městem již tisícové lidí a každý třímal tyč s proklamací. Dopoledne táhli jiní tisícové a každému se houpal na stožáru v oprátce vycpaný panák, jehož larva

byla věrným napodobením našeho hudebního recensenta. Byla to dodávka veliké firmy „Bliwer Brothers“, kteráž vyráběla kašírované zboží. Měli výborný obchod, stali se do večera milionáři a koupili si později kus Kalifornie i s vnitřnostmi.

Bohužel, naše opevnění neodolalo strašlivému útoku. Redakce byla ztečena a v tom zmatku byl nešťastný hudební referent vyrván z redakčního svazku. Vrátili nám z něho druhý den ráno perleťové knoflíčky od vesty a redakční vstupenku do koncertů, aby prý pravidelné referování nebylo přerušeno. Tato pozornost mne velice dojala, ač byla zbytečna. Nikdo se o vstupenku nehlásil, místo zůstalo neobsazeno. Hudebního referenta našli jsme, když nastalo tání, v nejbližším lese za městem na solidní borovici. Neodpovídal na naše otázky, nesestoupil k nám. Provaz, na němž visel, byl z oněch dobrých fabrikátů, které se netrhají.

Práce redakční byla velice zjednodušena. Nepěstovali jsme „národního hospodáře“, nechali jsme divadla a hudby.

Avšak jednoho dne k večeru byl jsem překvapen hostem velice zajímavým.

Nastavil mi revolver na prsa a zahřměl na mne:

„Kde je váš kriminální referent?“

„V tom okamžiku není ho tuto,“ odpověděl jsem. „Avšak já jsem redaktor. Račte se posaditi a oznamte mi, čím bych mohl posloužit.“

*

„Máte hanebný referát ze soudní síně," vrčel host jako poraněný lev, nabíjeje jiné dva revolvery. „Co vám udělal, čím vám ublížil Fred-Harphy, že jej v dnešním čísle stavíte tak na pranýř a vydáváte v obecné opovržení?"

„Nám ničím, pane, ale pokud se pamatuji, zavraždil a oloupil pár snoubenců, vracejících se z kostela, když byl dříve nevěstě učinil nejhanebnější násilí a ženichovi největší bolest, jakou jen možno učiniti. Byl krom toho usvědčen, že stařičkým dvěma manželům zapálil farmu nad hlavou, když je byl dříve zabednil, aby nemohli uniknouti, a byl vůbec postrachem a egyptskou ranou celé krajině, byl bestií v kůži člověka, byl — —"

„Znáte ho?" přerušil mne host.

„Neměl jsem dosud potěšení a lituji, že se mi již nedostane cti, abych se s ním setkal. Byl včera odsouzen k smrti provazem a tráví poslední chvíle svého zlořečeného života v nejhlubším žaláři — — —"

Host se posupně zasmál.

„Mýlíte se, kmotříčku, mýlíte. Fred-Harphy stojí před vámi — ale to je vlastně jen jeho pseudonym. Jsem Jack Shepard, proslulý londýnský loupežník. Snad jste ho pokládal za nebožtíka, ale to byl jen hloupý tlach onoho škrabala, který ze mne udělal román. V Anglii to dále nešlo — věnoval jsem se Americe. Odsoudili mne, ano, ale musil bych se styděti za svoji slavnou

minulost, kdybych nebyl dovedl utéci. Ostatně škoda řeči. Hanebně jste mne kompromitovali. Pes ode mne kusa chleba nevezme. Žádám bez podmínky, abyste ihned angažovali jiného referenta, žádám to jménem svým a v zájmu svého stavu, jménem všech soudruhů. A posavadního referenta mně okamžitě vydáte. Sám s ním chci promluviti...“

Měl jsem nápad.

„Vašnosti — řekl jsem — lituji, že vašemu přání nemohu vyhověti. Ubohý náš soudruh skonal včera večer, když byl dopsal referát, obírající se vaší chvalnou a nedoceněnou, požehnanou činností. Byl chudák dávno neduživý, sláb a vysílen stálým dřepěním v krásné naší porotní síni, ač je opatřena komfortem neobyčejným. Krom světla, vzduchu a prostrannosti neschází jí pranic. Umřel, a oplakává ho vdova s desíti dětmi. Avšak přejete-li si snad nějaké opravy na základě paragrafu...“

„Nevykroutíte se mi!“ zařval Jack Shepard. „Ukrýváte svého ničemného soudruha, ale vaše lest se nezdaří. Čekám hodinu na jeho vydání, a nestane-li se tak — podívejte se oknem!“

Podíval jsem se, hoši, a krev ve mně stydla. Kolkolem hořely strážné ohně, v jejich záři viděl jsem nesčíslné jícny děl a hrozivé postavy podivných lidí, připravených k útoku. Redakční budova byla obklíčena, obležena — nebylo uniknutí, nebylo záchrany. Byla tu celá družina Fre-

dova, nebo, chcete-li, Shepardova, sesílená rudokožci, s nimiž se spojovala k páchání hrozných nepravostí. Byl to kmen Kro-Páčů, nejkrvežíznivějších Indianů.

„Vše jest připraveno," duněl hlas Fredův. „Čekáme — a nebude-li váš soudní zpravodaj do hodiny v našich rukou, povelím k útoku. Rozmyslete se."

A zmizel, jako když se propadne.

Bylo těžko rozmýšleti se. Bychom i byli chtěli, nemohli jsme referenta vydati. Skutečně nebyl v redakci, seděl někde při pivě — toho dne neměl žádného referátu. Telefonovali jsme mu, aby okamžitě přišel, že jeho přítomnost je nezbytna, ale čertův kollega jakoby byl tušil, oč běží, odpověděl, že nemůže, že hraje taroky, že už je v „židu" stopadesát dollarů, že má právě deset taroků, celou „trullu", že hlásí pagáta ultimo, „žida" vezme a zejtra že nám vystrojí snídaní.

Bláhový člověk! Zejtra! Byl pro nás nějaký zejtřek?

Za hodinu dal Fred-Jack Shepard povel, děla se rozhoukala, jeho družina hnala útokem — — v malé půlhodině nebylo po „Hvězdě severní" ani čichu. Celá redakce padla oblehatelům do rukou a odevzdána Kro-Páčům, kteří si velice zakládali na svém způsobu skalpování. Poněvadž jsem byl zodpovědným redaktorem, provedli to na mně s obzvláštní přesností a namazali mně

potom hlavu hřivním sádlem. Vlastně to učinila mladá Indianka, které se sželelo mého útlého života. Zamilovala se do mne a když mně narostly nové vlasy, pojala mne za manžela. Svatební její dar byl nad míru originální. Přinesla mně — bývalé moje vlasy, tento havraní skalp, jejž ukradla svému otci, náčelníku Kro-Páčů.

Kamarádi, to byl první a poslední novinářský podnik, jejž jsem založil a jemuž jsem sloužil. Se svými soudruhy jsem se nikdy neshledal — jen jsem zvěděl, že náčelník Indianů si jimi vyzdobil svůj válečný stan. Později jsem lovil mrože a lední medvědy a vycpané jsem posílal do všech končin světa. Bylo to zaměstnání velmi výnosné a dosti příjemné.“

Národní Listy v únoru 1896.

Padouši porotci!

V podkrovní světnici Boba Toma odhrkaly staré hodiny druhou s půlnoci, když znavenému Tomu, spočívajícímu na chatrném lůžku z kukuřicové slámy, vypadl z ruky 399. list hustě popsaný. Byl to poslední list poslední novely, kterou Bob Tom jako člen literární poroty právě byl dočetl.

„Devátá!" vzdychl Bob, zvedaje se z podušek a srovnávaje listy rukopisu, jež na chatrné pokryvce všelijak byly rozházeny. „Konečně poslední, Bohu díky! Netušil jsem, že to může býti s takovými konkurenčními novelami jako s tím šátkem, na němž hledáš monogram. Je právě vždycky až v posledním rohu! Nu ať, šátek má jen čtyry cípy, ale zdehle to byla až devátá. A každá nejméně o čtyřech stech listech! A konečně poslední je nejlepší! Proč jsem nezačal číst zespod, proč jsem začal s vrchu! Co bych byl ušetřil času a — petroleje!"

Bob Tom povzdychl tak a pohlédl na svoji lampu, v níž vyssával knot poslední krůpěje pravého pensylvanského petroleje. Potom těžce povstal s lůžka, převázal dočtený rukopis motouzem a hápavě přešel jizbu, k oknu, kde na malém stolku leželo osm objemných balíků. Bob Tom položil na ně devátý a zahleděl se lítostivými zraky na tu hromadu popsaného papíru. Bylo v nich kus jeho života, ač ani jediné slůvko z nich mu nenáleželo. Četl je, devět neděl je četl. Cítil, že za tu dobu zestárl.

„Dokonáno jest," mručel si, když vrávoravými kroky se vracel k posteli. „Úsudek můj je pevný jako skála. Je to právě tato poslední, pro niž budu hlasovati, Hlas krve — ano, Hlas krve je to. Zdali se shodneme?"

Foukl do komínku lampy, jizbu zalehla tma. Bob Tom klesl do podušek a za chvíli ozývalo se zdravé chrupání. Tento spánek po devítinedělním čtení sílil jej k novému životu.

* *
*

Ostatní dva porotci, kteří byli „Jitřní záři" poctěni volbou, byli již dříve s prací hotovi. Tom byl poslední, který dostal rukopisy, na něj čekali, aby učinili rozhodnutí. A druhý den po jeho oznámení, že také dokončil svůj úkol, sešli se všichni v komnatě vyložené černým suknem a

mlčky zasedli ke stolu, potaženému rovněž černým suknem, na němž uprostřed ležela umrlčí lebka na hromádce suchého listí, bílá, jako ze slonoviny. Hluboké, prázdné její jamky oční jako by výstražně hleděly na členy poroty: Pravdu, mužové! Pravdu, božskou, nefalšovanou pravdu! Každý jen svoje nejsvětější přesvědčení!

A kolkolem narovnáno bylo devět balíků rukopisu.

Posud nikdo z nich nepromluvil. Konečně Bob Tom, jako nejstarší ujal se slova.

„Jsme všichni, pánové?"

A zraky jeho přelétly dva bledé obličeje spoluporotců.

„Všichni!" pronel vážně Shipsson.

„Všichni!" dotvrdil hrobově Adams.

„Nuže," promluvil Tom jako nejstarší z nich. „Máte úsudek?"

„Máme," zněla temná odpověď.

Bob Tom chopil se prvého balíku.

„Četli jste ‚Zkázu rodiny Mydlifax' — svědomitě, s uvážením?" otázal se, na nikoho nehledě, aby neprozradil, co sám o tomto díle soudí.

„Četli."

„Četli jste druhou novelu," pokračoval, chápaje se dalšího svazku, „s názvem ‚Bílý a černý' — svědomitě?"

„Četli."

Ještě šesti svazků se chopil, ještě šest názvů pronesl a na každou další otázku dostalo se mu

odpovědi přisvědčující: Četli. A pokaždé zvedli oba spoluporotci tři prsty.

„Četli jste konečně ‚Hlas krve' — svědomitě?"

„Četli."

„Jste hotovi vysloviti, která z nich zasluhuje ceny vypsané šlechetným ctitelem literatury, tří set dollarů?"

„Jsme."

„Položte svoji odpověď na lebku."

Shipson i Adams sáhli do záňadří a vytáhli každý obálku, černým voskem zapečetěnou. Rovněž Bob Tom vyňal obálku a položil ji na lebku.

„Nezměnitelně vyřčeno?" řekl ještě Tom.

„Ano."

Bob Tom povstal, vážně se chopil obálek, rozlomil pečeti, vyňal pečlivě složené listy a četl po třikráte: „Hlas krve — Hlas krve — Hlas krve."

„Pánové, jest rozhodnuto," mluvil rozechvělým hlasem. „Právoplatně, svědomitě rozhodnuto. Sepíšeme protokol a odevzdáme jej redakci Jitřní záře."

Sepsali protokol, podepsali a pak padli si všichni do náručí. Poprvé vykonávali tento obtížný, zodpovědný úkol. Byli k němu vyzváni, když se o nich počalo psáti „naši" a když jim nejmladší škola říkala „staří volové". Byli patrně

nejen z oněch ‚povolaných‘, ale i ‚vyvolených‘ k takovému závažnému i čestnému soudu.

* *
*

Bylo o týden později. Bob Tom probouzel se ve své chladné mládenecké jizbě, na jeho pokryvce byla jinovatka. Čišelo do jeho domácnosti všemi skulinami pod okny, pode dveřmi, rozestouplou podlahou i děravým stropem. Zívl jako lev a po tomto zvuku otevřely se dvéře, jimiž vklouzl malý černoch Harry. Ten byl komorníkem, kuchařem, poslem i sekretářem Tomovým.

„Čerstvé noviny, pane,“ zaječel Harry a hodil svému veliteli na pokryvku náruč potištěného papíru.

„Noviny by měly vycházeti večer, ne ráno,“ povzdychl si Tom. „Měl bych se čím zahřívat, sesílil bych tuto opelichanou pokryvku...“

A jal se čísti v časopise, jejž nejdříve uchopil. Byla to „Hora Oreb“, která přinášela dopis o výsledku poslední literární poroty. Tom četl, a čím dále četl, tím více poulil oči, jeho nos hrotnatěl, rty modraly, tvář popelavěla, vlasy znenáhla vypadávaly. Neboť Bob Tom četl:

Z Guany: Občane redaktore! Zajisté vás také zajímá výsledek poslední literární poroty? Mohu vám podati nejvěrohodnější zprávu o průběhu této nevídané a bídácke komedie, která se

před očima naší dobromyslné veřejnosti mohla provozovati, aniž účastníci byli lynčováni.

Slyšte. Bylo za mlhavého podzimního večera, když v nejpověstnější krčmě našeho města, kde se scházejí nejhorší lupiči, zloději koní a zavlekači dětí, ve zvláštní jizbě, tak zvané krvavé, sešli se čtyři pánové. Byl to Thomas, ředitel „Jitřní záře", a plnomocník mecenáše, kterýž byl vypsal literární cenu, a tři členové poroty, jejichž nedalekým životním posláním jest beze vší pochyby, aby zdobili některou z mohutných borovic našeho pohoří. Brandy tekla plným proudem vysmolenými chřtány porotců, kteří posud nevěděli, k jakému zákeřnictví jsou vyzváni, ale jejichž pohledy slibovaly, že učiní vše, co na nich bude žádáno. Mají vystříleti starosty města? S největší radostí! Mají vypálit Guanu? Dvakrát za sebou! Mají povraždit nemluvňata v okrsku desíti čtverečných mil, jako učinil kdysi Herodes? Ach, vyhladí obyvatelstvo Ameriky, bude-li třeba. Nuže, když vytekly už tři sudy brandy, po níž následovala whiska a po té gin, vytasil se Thomas se svojí žádostí. „Pánové, je vám známo, že jste zvoleni do literární poroty. Odevzdávám vám tuto devět novel, přečtěte je laskavě. Suďte spravedlivě, to se rozumí. Na nikoho se neohlížejte. Doufám, že najdete pravou z nich. Jsou v ní místy poznámky rudým inkoustem; ta by se mi zamlouvala. Zdá se mi nejlepší — pochází od mého nebožtíka poručníka, jehož jsem

universálním dědicem, a mám tedy právo podepsati se na ni. Dědil jsem všecko — náleží mně tedy i tato novela. Doufám, že mně rozumíte. Nečiním na vás žádný nátlak. Těch ostatních osm, zdá se, nestojí za mnoho...“

Když domluvil, potřásl Thomas všem třem porotcům rukou a každému z těchto ctihodných mužů uvázla v hrsti stodolarová bankovka. Sebrali ještě devatenáct kilogramů ementálského sýra, jehož nemohli dojísti, a odplížili se do svých brlohů. Výsledek je vám znám, literární cenu dostala novela „Hlas krve“. Ovšem vám není známa jiná věc, která svojí příšerností převyšuje vše, co v tomto oboru jemnocitnému čtenářstvu bylo poskytnuto. Věc nezůstala tajna. Bylo šeptáno, bylo mluveno, bylo voláno a konečně řváno celou naší veřejností, která, bohudík, nedá se tak lehce oklamati hloupým a opotřebovaným slovem: „výrok poroty“. Kde je těch ostatních osm novel? Chceme je viděti, čísti, slyšeti. A tu vyšla na jevo věc hrozná. Tři dny po prohlášení rozsudku — chci říci výroku poroty — potuloval se noční krajinou nejpustšího okolí města, tak zvanými „skalními lomy“, trýzněn výčitkami svědomí nad kainovským činem, nejstarší z porotců, Bob Tom. Potácí se — ovšem asi plný whisky, aby svědomí své poněkud ohlušil — potácí, až dospěl skalní rozsedliny, kde spatřil temnou postavu. Přistoupil blíže — poznal Thomase. Hleděl vyděšen před sebe, s čela stékal mu pot.

Opodál ležela motyka, jíž byla vykopána veliká šachta, kterou snažil se nyní ponurý Thomas zase zaházet. Nabíral rozsáhlou lopatou hlínu a zasypával jámu.

„Co to tu činíte?“ tázal se Bob Tom.

Thomas uleknutím zkoprněl, že je při své tajemné práci přistižen. Ale poznav porotce, oddechl si a pronesl mrtvolným zvukem:

„Zakopávám právě těch osm novel, které nedostaly cenu... Jsme v podezření, jsou nám na stopě. Musíme odkliditi corpora delicti...“

„Ale pro Bůh,“ koktal Tom, „což pak autoři? Budou se po nich shánět!“

Thomas naklonil se k Bobu Tomovi, přiložil rty k jeho uchu a řekl příšerným šeptem: „Ti už tam jsou — dole — ty jsem tam hodil nejdříve. Nikdo nic nezpozoruje...“

„A což já!“ vykřikl Bob Tom, zuby jektaje. „Mohu mlčeti? — snese to mé svědomí? Stodolarovou bankovku, budiž, tu snesu, ale vědět o osmi zakopaných autorech — to je příliš...!“

Thomas nepromluvil, sáhl po motyce, rozpřáhl se — a jedinou ranou rozpoltil Bobu Tomu lebku a zároveň jej srazil do šachty, a zasypav jej, upěchoval hlínu. „Mluv, můžeš-li!“ řekl posměšně, a klidně navracel se k domovu. Tohoto příšerného činu není svědka, občane redaktore, a tak snad celá vražedná historie nebude nikdy pomstěna. Zpravuji vás o tom, žádaje, abyste mého jména nevyzrazoval. Nerad mám opletání se

soudy. Zejména okáže-li se, že věc není zaručena. .Váš oddaný Nix Nox."

* *

*

Bob Tom dočetl vypoulenýma očima a když si chtěl hrábnouti spocenou rukou do vlasů, shledal, že má hlavu docela holou.

Byl zavražděn, zahrabán, a nevěděl o tom. Nevěděl nic o „krvavé jizbě", o stodolarové bankovce, ale tu to stálo černé na bílém, bylo to jistě pravdivé.

Ještě toho dne zmizel Bob Tom z Guany, obávaje se dalších následků. Znal dobře vznětlivou povahu svých spoluobčanů, jejich smysl pro pravdu a spravedlnost. Před branami Guany čnělo k nebi dosti solidních borovic a na nich bylo pevných větví dost pro několik mrzkých porotců literárních.

Po dvaceti letech bylo zjištěno, že se uchýlil na severní točnu. Nalezl ho tam kapitán Swerdrup, známý již z prvé výpravy Nansenovy v polární končiny.

Bob Tom, zašitý až po nos do koží tuleních, byl spojil vyčnívající hřídel zeměkoule s klikou aristonu, aby sám nemusil točit v třeskutých mrazech, a po všechna ta léta za zvuků velebné písně „Yankee doodle" učil tančiti lední medvědy. Dával jim první vzdělání pro hamburského Hagenbeka.

A když medvědi tančili kolem něho a rozkoší se smáli, až jazyky vyplazovali, pozdvihoval Bob Tom jediný zdravý prst pravé ruky, který mu ještě neumrzl, a říkával dobromyslně a zároveň výstražně:

„Máte tu zimu, koťata, proklatou zimu. Ale nedělejte si z toho nic. Viděli byste, že jsou ještě horší věci na světě…“

Nár. Listy v listopadu 1896.

Jak pochodil Abraham Clapps.

Snášel se sychravý podzimek na kostrbaté pohoří plimpikrfakrtonské a zalehl konečně také do ulic a náměstí útulného města Fidlefayfoodle.

Ano, Fidlefayfoodle.

Možno, že jste o něm neslyšeli, a bylo by ku podivu, abyste byli slyšeli. Na mapě ho nenaleznete. Tenkráte, když ústřední ústav geografický se rozhodl, že doplní také katastrální mapu Arizony a vyslal tam inženýry, aby vykonali, čeho třeba, sotvaže o tom dolétla zpráva k uším občanů fidlefayfoodleských, nastalo nesmírné kvašení.

Otcové města velmi prostým a dosti rázným činem upokojili rozčilené mysli.

Vybrali se jednoho jitra — s purkmistrem v čele — naproti inženýrům, setkali se s nimi asi tři míle od města a řekli úřadníkům přívětivě:

„Hoši, počkejte trochu. Řekli jste doma svým ženám a svým dětem ‚na shledanou‘. Jste-li muži od slova, chcete svému slibu jistě dostáti. Nuže, obraťte se a jděte. Nebo půjdete-li dále, bude vám obtížno použiti svých retúrek. Naházíme vás do kráteru vyhaslé sopky, odkud ještě nikdo nevylez'."

„Máme rozkaz," odpovídali inženýři. „Musíme vykonati svou povinnost."

A nebylo pochybnosti, že hodlají ku předu a za svým úkolem.

„Nic naplat," zamumlal jeden z konšelů, Adam Black, obraceje se k soudruhům. „Musíme s nimi promluviti srozumitelněji. Nuže, ve jménu svobody!"

Po dvaceti minutách neměl nikdo z inženýrů chuti a nálady k mapování. Obušky konšelů fidlefayfoodleských byly z dobrého dřeva. Spráskáni nastupovali mapaři zpáteční pochod.

„Pozdravujte presidenta a senát!" volali za nimi dobromyslně konšelé.

A Adam Black bručel do husté brady:

„Ano, na mapu. Aby se k nám sběhli všichni dobrodruzi světa! Je nás tu dost. A dopídíme-li se konečně zlata, uneseme je sami."

Proto není Fidlefayfoodle na žádné mapě. A než se tam dostane, možno, že už nebude té slavné a sousedské obce na světě. Zlata se nedohrabali.

Za to něčím jiným proslulo výborné to město, krčící se mezi hřbety plimpikrfakrtonskými. Svými paštyčkami.

Paštyčky fidlefayfoodleské staly se tam národním jídlem. Byla to tradice, ale především to byla pieta. První muž, který tam kdysi zakopl o hroudu, která se mu podobala zlaté rudě, byl paštyčkář. Utekl z kriminálu, v němž odpykával trest za to, že při několikerém střeleckém cvičení si obral za terč břicha bližních. Nic nespomohla omluva, že v oněch okamžicích, kdy ho střelecká vášeň posedla, neměl příhodnějších předmětů. Úzkoprsí soudcové — skvrny svobodné Ameriky — vyměřili mu doživotní žalář. „Černý Izák" spatřoval v této neurčité lhůtě nesmírné justiční nedopatření a při prvé příležitosti, skoliv dozorce vězňů, utekl do hor plimpikrfakrtonských, kde hledal zlato, založil město, a nabyv největších hodností občanských, oddal se původnímu svému povolání: pekl paštyčky.

Na smrtelném loži odkázal nové své domovské obci recept na paštyčky, stal se národním svatým a jeho paštyčky národním jídlem. Vzpomínali ho vděčně při každém soustě.

Avšak tentokráte přikvačil truchlivý podzimek.

Dělníci paštyčkářští stávkovali.

Že nenašli Fidlefayfoodlečtí zlata, nesli těžce, ale že vyhasly pece mistrů paštyčkářů, nesli hůře.

Mistrům byly paštyčky pouhým pramenem výživy, ale ostatním občanům pramenem života.

Bylo zkrátka zle.

Potulný zpěvák černoch Tim-Tom, který na své umělecké cestě zavadil o Fidlefayfoodle, aby v tamním šantáně přednesl novou serii svých duchaplných, samodílných kupletů, nedostal se na druhou štaci své pouti. Aniž se dobře poučil o poměrech, ve městě zavládnuvších, spustil o půl dvanácté, rozjařen předcházejícími úspěchy, písničku o paštyčkách, známých mu z předešlých let. P. T. obecenstvo pokládalo to za posměch a ubohý Tim-Tom neměl ani času, aby zaplatil svůj řad.

„Odřete toho černého ďábla!" řvali rozkacení posluchači.

Ryšavý John Marcis byl odpůrcem všeho mučení a zmínil se jako mimochodem, že starý kaštan u vchodu města zcela daremně vyžírá půdu, aniž je k užitku.

Spoluobčané porozuměli. Než odbila dvanáctá, houpal se Tim-Tom na kaštaně. V posledním okamžiku umiňoval si svatosvatě, že nikdy již nevkročí do města, kde rostou kaštany.

Avšak tím se záležitost paštyček nedostala ani o krok dále. Nespokojení dělníci, kteří požadovali přídavek pěti dollarů týdně, o pět hodin denní práce méně a každou „první pec" paštyček pro sebe a pro své rodiny, najali si místnost v největším salooně města, zarazili spolek „Nezaměstnaných", procházeli městem s červeným praporem a volali „Nepečem!"

Mistři paštyčkáři nevěděli, kudy kam. S jedné strany bylo jim spíláno pomocníky, s druhé strany je ohrožovalo obecenstvo. A „společenská hromada“ se usnesla, že nebudou péci, pokud se dělníci dobrovolně nevrátí.

Jen Abraham Clapps, starý, šedivý paštyčkář, domníval se, že snad přece možno dojíti shody smírným způsobem, a v tom jej také utvrzoval konšel Adam Black.

„Víš, hochu, pokus se o to. Dnes má spolek Nezaměstnaných schůzi. Některé známky nasvědčují, že již mají stávky dost. Jdi mezi ně, promluv s nimi, ty něco přidáš, oni něco sleví, a zítra můžeš začít. Pak začnou také ostatní — a bude pokoj. Kdo to spraví, tomu bude blahořečiti celá obec. Jdi, starý medvěde, a promluv s nimi. Tebe měli vždycky rádi.“

Abraham Clapps odhodlal se. Počítal také, že on, buda prvním, ani nepostačí vyhladovělému městu, a těšil se, že přibude hezká hromádka dollarů na věno jeho dcery Lelie s ryšavými vlasy a žemlovýma očima, která byla nevěstou syna Blackova.

Oblékl se, pokryl tvář vážným výrazem a nastoupil pochod ke spolkové místnosti Nezaměstnaných. Bylo mu poněkud nevolno, když u vchodu viděl posměšné pohledy někdejších svých pomocníků, ale dodal si odvahy a vstoupil.

Shromážděním ozvalo se zlověstné mručení, když se objevil. Ale Abraham Clapps byl sy-

nem své obce a znal panující mravy. Doufal v dobré konce.

Vše utichlo, když na tribunu vystoupil řečník, pohlavár stávkujících. Přelétl zlověstnými zraky shromážděné, utkvěl na okamžik na starém Clappsovi, odkašlal a spustil:

„Bratři, doufám, že nikdo z vás nepochybuje, že naše věc konečně zvítězí. Heslem naším, jako posud, zůstaniž i na dále: nepečem!“

„Nepečem!“ zaburácelo sálem.

Abraham Clapps viděl, že se kmotr Black mýlil, předpovídaje brzký konec stávky.

„Vidím, že vaše zásady se nezměnily,“ pokračoval řečník s uspokojením. „Sláva vám. Avšak nezapomeňte, že nám je býti na stráži. Vlci v rouše beránčím obcházejí, hledajíce, koho by sežrali — jestli se nemýlím. Ano, avšak paštyček žráti nebudou!“

„Nebudou!“ hřmělo shromážděním.

„Výborně, bratři. Naše kázeň je neporušena. Tím líp. Oznamuji vám, že jsou ohlášeny další příspěvky pomocných sborů, pracujících pro nás ve všech úhlech země. Muži si utrhují od úst, ženy prodávají poslední sukně, děti jsou zbaveny hloupých hraček — a nám plynou a dále budou plynouti příspěvky, abychom statečně mohli vytrvati. Chceme práci — bratři — proto jsme přestali pracovati! A pýchou se musí dmouti prsa každého z vás, kdo náležíte k Nezaměstnaným. Avšak zdá se, že se něco kuje, co se štítí

světla. Vyzvědači obcházejí, v patrné snaze, aby pevné naše šiky rozrazili. Také mezi nás vedral se jeden z nich."

„Ven s ním! Ven!" hřmělo sálem.

„To jest určitý návrh, dobře," mluvil pohlavár. „Avšak pozoruji, že mistr Abraham Clapps zdvíhá ruku. Chce něco říci. Má mluvit?"

„Ať mluví — a pak ven s ním!"

„Může býti vyhověno všemu. Abrahame Clappse, přistupte a mluvte."

„Pánové — —" započal Abraham.

„Žádní pánové! Jsme Nezaměstnaní!" zněly výkřiky.

„Nuže, pánové Nezaměstnaní! Myslím přece jen a se mnou mnoho jiných, že zahálka je počátkem vší nepravosti. Dovolte! Myslím, že konečně nic netrvá na světě věčně. A pánové Nezaměstnaní, můžete se dívati s klidnou myslí na spoluobčany, žíznící po paštyčkách, abych tak řekl?"

„K věci, k věci!" hřímali Nezaměstnaní.

„Jsem u věci, totiž u paštyček. Pánové Nezaměstnaní, nabízím vám smírné vyrovnání. Přidám dva dollary, uberu dvě hodiny práce, potřebuji deset pracovníků — hlaste se, kdo chce jíti se mnou. Začneme ještě dnes!"

Posupný smích byl mu odpovědí.

„Vyhodit, vyhodit!" voláno odevšad. „Chce rozbíti naši organisaci, chce nás porušit, chce nás svésti ku práci. Vyhodit bez debaty!"

„Mám pilnější návrh," ozval se hlas. „Nejdříve napráskat a pak vyhodit!"

„To je návrh nejširší," mluvil hromovým hlasem pohlavár. „Kdo s ním souhlasí, ať pozdvihne —"

Ani nedomluvil. Nezdvihli rukou, ale popadli a zdvihli Abrahama Clappse, který vypadal za chvíli jako uzel hadrů. Bylo těžko rozeznat, kde je hlava, kde ostatní oudy. A podávajíce si ho přes hlavy vyhodili jej ze sálu. Použili k tomu dveří „pro případ nebezpečenství". Abrahamu Clappsovi bylo jedno, kudy vyletěl.

Hostinský sedl klidně k telefonu a mluvil do něho:

„Záchranná stanice, oddělení třetí! Pošlete povoz, nosítka, obvazy a chirurga. Zvláště však aparát na srovnání hlavy — zdá se, že není dost pohromadě."

Po desíti minutách odváželi Abrahama Clappse, uložili ho v nemocnici, slepili ho, jak jen bylo lze, a ráno odevzdali jej ženě, která ho toužebně očekávala.

„Tvoje štěstí," hovořila pečlivě Sára, „že máš tak tlustou skořepinu. Myslím, že by to každý nevydržel."

— — — — —

Druhý den přišel Adam Black podívat se, jak Abraham pochodil.

„Nu, pečeš?"

„Nepeču."

„A co děláš?“

„Teď zatím nic. Přihlásil jsem se za člena Nezaměstnaných. Té chvíle je to nejlepší, co jsem mohl učinit. My nepovolíme!“

Nár. Listy v prosinci 1896.

Slon Jonathana Cafourka.

I.

Jonathan Cafourek stál vzpřímen na výstupku před svojí menažerií. Jeho vysoké lesklé jízdecké boty s ostruhami z čínského stříbra, jeho žluté jelení spodky, vždy čistě vyprané (neboť měl dva páry, které střídal), červená hedvábná šerpa kolem beder, bluza z temněmodrého aksamitu a rudý, strakonický fes na hlavě plné kučer: vše to bylo jako úmyslně zladěno, aby se malebně odráželo od pomorančové opony, která zastírala vchod do boudy, slibující zvědavcům všechny ty zázraky exotické zvířeny, které byly namalovány na velikých plátnech, pokrývajících zevně všechny stěny „závodu" Cafourkova.

Stál tu pyšně jako grand, vznešeně jako indický radža, dívaje se kolkolem po zástupu zevlovačů, a jen chvílemi vrazil pádný štulec svému mouřenínu Samueli Bonbonovi, aby zas otevřel hubu a řval.

Chudáku Bonbonovi totiž huba chvílemi zamrzala. Bylo to pochopitelné. Tentokráte prosinec neobyčejně brzy smršťoval rtuťový sloupek teploměru, v posledních dnech kolísala temperatura mezi pěti a sedmi pod nulou. Bonbon, jakkoli byl obecpán normálním prádlem systému Jägrova, zachvíval se lehce a jeho oči potahovaly se chvílemi namodralou mázdrou jako oči supa. V těch okamžicích snad bloudil duchem pod palmami, chleboni a kokosníky své pravlasti a záviděl tomu lednímu medvědu v kleci uvnitř, kterému jistě těch pět stupňů pod nulou připadalo jako nejkrásnější jarní pohoda. Kdypak je v otčině ledních medvědů tak teplo!

A když Jonathan Cafourek do svého mouřenína šťouchl, otevřely se ohromné vrátně jeho úst a do p. t. obecenstva letělo již po padesáté:

„Rrrračte vstoupiti, velevážené dámy a páni, a rrračte pozorrovati životy oněch tvorrů, kterré jsme k vám s nebezpečenstvím vlastního života zavítali pro poučení a zábavu…“

A Bonbon jmenoval všechna hrozná zvířata, z nichž mnohá byla skutečně v nitru boudy, mnohá však jenom na plátně venku, a byla-li zvířata opravdu tak hrozná, jako konstrukce přednášky Samuelovy, stál zvěřinec opravdu za podívanou.

A když Samuel Bonbon vyjmenovával ty tvory a potvory, napřáhla se při každém jméně ruka Jonathana Cafourka a dlouhou rákoskou práskla

někam na plátno, tu na hroznýše, který rdousil lva, až mu žebra koží prolézala, tu na žirafu, na jejímž krku viselo pět královských tygrů, tu na krokodila, který překusoval vejpůlky mladou černošku.

Ale když Samuel dospěl ve své přednášce ke slonu, umlkl náhle. To bylo číslo samého patrona, Jonathana Cafourka. Statečný ten muž se rozkročil, oči se mu rozjiskřily, kučer na hlavě jako by přibývalo, mohutné prošedivělé kníry se rozechvěly a jeho ústa hlásala mačkaným hlasem, vlastním jen tomuto druhu živnostníků:

„Jakživo nebylo viděné, vzácné publikum, co poskytuje náš indický slon, tento zbytek předpotopní zvířetiny a moudrý jako člověk. Dá si brejle na oči, čte noviny, pije čaj, krájí nudle a miluje tikot kapesních hodinek, které si strká do ucha. Avšak jeho jenerální výkon (Jonathan povznesl hlas) je duetto, které hraje se slečnou Elvírou — Elvíra na mandolinu, slon na okarinu. Vstupte, pánové, a poslechněte si! Nebylo a nebude nikdy více slyšené!“

Jonathan Cafourek umlkl, srovnal si rozčepýřené kníry a ustoupil od opony, aby mohlo vcházeti ‚vzácné publikum‘.

Zvědavci vstupovali a kladli peníze na stolek, u něhož seděla choť Cafourkova ve fantastickém kroji, nehybná jako věštkyně, a jen ruka její se natahovala a shrabovala minci. Pokud seděla nepohnuta, vypadala jako vyhaslá sopka.

Ale jakmile cinkaly peníze na tácek, oživly její zraky a rozeplály se, do svraštělých tváří nalilo se něco krve. Vypadala teď jako stará Španělka, a bylo zjevno, že není radno podrážditi tuto bytost, uvyklou řevu lvů a chraplavému štěkotu hyén. Skoro se zdálo, že ji sem Jonathan Cafourek posadil jako na okázku, co teprv je uvnitř!

II.

Slávu menažerie Jonathana Cafourka povznesl a zvelebil skutečně jeho slon, kterého byl pojmenoval mistrem Cvrčkem. Cafourek měl takové ztřeštěné nápady.

Byl to slon, jemuž nebylo rovně. Uměl seděti, tančil na škopku, zavřel na povel oči a chrápal, jakoby spal — jenjen že nemluvil. Ale nejkrásnější ze všeho bylo přece jen, když hrál duetto se slečnou Elvírou, dcerou patronovou, proslulou krotitelkou šelem.

Jakmile zavzněly z daleka první zvuky mandoliny, zamžoural zamilovaně očima, odchlípil uši, aby lépe slyšel, chobot jeho se protahoval na všechny strany a Cvrček se ohlížel po soudku, na němž při své hře sedával. Přivalili mu jej, Cvrček usedl a natáhl chobot k Jonathanovi, který mu do něho jemně vložil okarinu.

Se zamilovaným svým nástrojem se mazlil Cvrček jako s dítětem. Zavinul jej v chobot, zas rozvinul a strčil si jej do tlamy, foukal do

něho, jakoby ladil, a skoro se zdálo, že se při tom směje. A když Elvíra udeřila mocně v struny na znamení, že koncert započne, zamrskal Cvrček štětinatým ocáskem a teď — teď zdvihl přední nohy.

Bylo k nevypsání krásné, povznášející podívání, jak těmito nohami, podobnými žokům rýže, zakrýval dirky okariny, aby vyloudil pravý tón. Zdálo se v té chvíli, že mu z tlusté kůže vyrůstají prsty. Byl to slon, který měl ve svých pedálech neskonalý cit. Okarina byla ovšem jeho končetinám přiměřena. Byla jako putna.

III.

Když skončil sloní koncert, když slečna Elvíra udeřila poslední akord a s půvabným úsměvem se poklonila posluchačům, rozjásalo se obecenstvo bouřlivě, až se uvězněné v klecích šelmy rozeřvaly. A bouře nadšeného publika stoupala, když Cvrček, zdvíhaje přední nohy střídavě, posílal damám hubičky. Ach, jaké to zvířátko! Jaký slon!

Všechno jásalo, jenom vzadu, opřen o sloup, nepohnutě stál mladý muž, jehož zraky se opíjely pohledem na Elvíru a jemuž všechna krev se vehnala do tváře, když postava Elvířina také v tu stranu se lehce uklonila. Oh, věděl, že to platí jemu. Znalať jeho sžíravou vášeň a — opětovala ji.

Ale bylo to tajemství, o němž potuchy neměl ani sám Cvrček.

IV.

Bylo to tajemství, ale zdálo se, že starý Jonathan Cafourek pochytil od svých bestií něco toho zvláštního smyslu jistého větření, o něž lidstvo svojí kulturou dávno přišlo. Vycítil, že jeden úsměv Elvířin je jasnější než všechny ostatní, vycítil, že v jisté dny její hra je vroucnější, vyčichal, že v tomto množství lidí jest někdo, kdo sem přichází s jiným zájmem než všichni ostatní.

Čichal, větřil dále, nic neříkaje. Až jednoho dne, kdy se zástup diváků hrnul z menažerie, položila se mohutná tlapa Cafourkova na rameno posledního člověka, mladého muže.

Jakoby se ho byl dotkl pařát šelmy, zachvěl se mladý muž a obrátil se.

Jonathan hleděl na něj s ďábelským úsměvem a vrčel mezi zuby:

„Zdá se, mladý muži, že vás divá zvěř velice zajímá."

„Uhodl jste, patrone," odvětil muž, který zatím nabyl chladné krve.

„Nemám proti tomu námitky a přál bych si, aby takovýchto přátel přírody bylo mnoho. Avšak zdá se, že vás hlavně zajímá koncert mistra Cvrčka — jak?"

„Uhodl jste opět, patrone," odpověděl muž s úsměvem.

„Také proti tomu pranic nenamítám," vrčel v rostoucím hněvu Jonathan. „Ale je mně nápadno, že jste jediný obyvatel tohoto města, který tu byl již dvacetkráte."

„Nejsem obyvatelem tohoto města, jsem tu náhodou," namítl jako lhostejně muž.

„Neuhýbejte se mně — ano, vím to, že nejste zdejší, vím, že jste byl horlivým navštěvovatelem mého závodu také na předešlé štaci, a předpředešlé — vím, že sledujete můj zvěřinec po tři měsíce. Poznal jsem vás i v tom plnovousu šedivém, i v té ryšavé paruce — mluvte, proč za mnou jdete?"

„Mýlíte se, patrone, nejdu za vámi..."

„Vím, vím, holoubku!" kloktalo se zlostně z hrdla Cafourkova. „Vím, kdo vás vábí! Moje dcera! Elvíra! Mé dítě! Perla všech krotitelek! Vítězka nad devatenácti nejproslulejšími krotiteli! Nuže — a Jonathan stlumil nyní hlas, nač vynaložil veškeru sílu, neboť nejraději by byl zařval — něco vám povím: tam v té kleci, hleďte, je nejdravější moje šelma, lední medvěd. Je silnější než lev, je strašlivější než bengalský tygr. Není třeba jiného, než abych nedopatřením nechal pootevřená dvířka a vás u nich trochu podržel — a nikdy již neuslyšíte libého znění mandoliny. Rozumíte mně?"

„Rozumím, patrone, ale vaší hrozby se nelekám. Miluji Elvíru — ona mne. Nepřekazí nikdo naši lásku — nikdo nás neroztrhne. Leč kdyby ona se odvrátila — nuž, pak ať mě sežere váš medvěd!“

Jonathan teď opravdu zařval, chopil se muže a sevřev mu hrdlo vlekl jej ke kleci ledního medvěda, který jakoby cítil kořist, vystrkoval štíhlý čenich mřížemi svého vězení.

Zazněl výkřik — to byla Elvíra, která všemu naslouchala za oponou z hrubého plátna, jež zastírala šatnu. Ale v témž okamžiku zazněl ještě jiný zvuk — táhlé zaúpění.

Jonathan zbledl. Zaúpěl to mistr Cvrček, kterýž náhle zježil hřbet a jehož mocné nohy chvěly se jako v zimnici.

V.

Cvrček — moudrý a hudební slon Jonathanův — stonal. Ano — největší Cafourkova atrakce, jeho dobrodinec, jeho „zlatý důl“ byl nemocen. Svolal k němu všechny zvěrolékaře, přivezl z blízka i z daleka jiné — nikdo nevěděl, co mu schází. Jisto bylo, že onoho dne byl poslední koncert Cvrčkův. Nemohl vzíti okarinu do ruky — totiž do chobotu — nemohl nohami hmatati její klapky. Nemohl hráti. Menažerie Cafourkova pustla den ode dne, už tam nevodili ani školní mládež.

Co mu bylo?

Zvěrolékaři rozhodli, že je to nastuzenina. Ale pomoci nemohl nikdo.

VI.

Tu jednoho dne objevil se muž, který tak nepříjemným způsobem seznámil se s Cafourkem.

„Patrone, mohl bych vašemu zvířeti pomoci!"

„Člověče," vykřikl Jonathan, „mluvte, chci zapomenouti na vše, co se mezi námi událo a proč se to událo."

„Právě naopak, přeji si, abyste nezapomněl."

„Nechťsi. Mluvte. Co žádáte, uzdravíte-li jej?"

„Mnoho."

„Nechťsi. Dám vám celý svůj zvěřinec, krom Cvrčka — nuže?"

„Chci méně."

„Dám vám celé své jmění!"

„Chci více."

„Co můžete chtíti!"

„Elvíru!"

„Ha!" vykřikl Cafourek a již již se vrhal na neústupného zbožňovatele.

„Zadrž!" ozval se ostrý hlas — a mezi oba muže vstoupila jako bohyně pomsty Theodora Cafourková, patronka.

„Chce mne oloupiti o dítě!" křičel Jonathan. „Pusť mne!"

„Manžele,“ mluvila ledově Theodora. „Máš svůj zvěřinec, ale nemluv o svém dítěti. Do toho já mám co mluvit...“

„Jakže?!“

„Jenom já. Mým je to dítě, naše Elvíra, ale mohu pochybovati právem, že také...“

„Mým? — Jakže!“

Theodora zaštkala jako šakal.

„Vzpomínáš na první doby našeho manželství? Já ti přinášela vše, ale ty — tys měl jen své šelmy. Tys v neunavném miliskování se lvy, tygry, hyenami, pardaly a vlky, v péči o krokodily a hady, svým dechem zahřívaje nedomrlé želvy, zapomínal na mladou ženu. Bylo přirozeno, že jsem hledala útěchu a — srdce.“

„Tys je našla?“ ptal se nedůvěřivě a skoro dobromyslně Jonathan.

„Ano!“

„A Elvíra tedy...?“

„Nejspíše...“

„Ha! Kde jest on?“

„Nerozčiluj se. Není ho již mezi živými, bohužel!“

„Jak že?“

„Pamatuješ se na Dominga, příručího ve španělském vyslanectví?“

„Ten?“

„Ano.“

„Odpouštím ti, ženo — vytrpěla jsi hodně.“

A když se vyvinul z náručí Theodořina, obrátil se Jonathan k milenci Elvíry a řekl mírně:

„Mohu odpustiti — jsem dávno pomstěn. Toho Španěla jednou nedopatřením sežral můj lev Mungo. Bohužel, nepřežil ho dlouho. Čert ví, snad byl Španěl tvrdý. Ale teď, mladíku, uznávám, že situace je poněkud změněna. Budiž — máte mít Elvíru — uzdravíte-li Cvrčka. Jen toho zachraňte!“

„Podíváte se!“

„Ale vlastně jsem se ani nezeptal...“

„Dovíte se později, patrone.“

VII.

Tři neděle trvalo léčení Cvrčka. Mladý muž prováděl je beze svědků — ani Cafourka nepřipouštěl. Pokaždé, když odcházel, byl znaven, spocen, ale ještě více se potil mistr Cvrček. Avšak prospívalo to. Údy Cvrčkovy nabývaly zase ohebnosti, již se mohl pokusiti o škálu na okarině.

Za tři neděle byl uzdraven a koncerty počaly znova. Obecenstvo div že nadšením nerozházelo boudu.

„Člověče, zeti — jak jste to způsobil?“ tázal se Cafourek.

Ženich Elvířin mu podal visitku, a Cafourek četl:

„Benjamin Corbelho, profesor masáže.“

Cafourek vyvalil oči.

„Jste chlapík, Benjamine Corbelho, rád vám dávám Elvíru. Avšak — vy nás nesmíte opustit. Vy musíte cestovati s námi. Vy budete strážným andělem Cvrčkovým!“

Benjamin podal Jonathanovi ruku.

„Budiž.“

„A poslyšte,“ naklonil se Cafourek a šeptal Benjamínu do ucha. „Moje Theodora je někdy poněkud divná — skoro divoká — věřte mi, mám zkušenosti — až to na ni zase přijde — já vám ji svěřím, zmasírujte ji také trochu. Slibujete mi to, pravda? — musíte mi to slíbit...!“

A Benjamin stiskl upřímně ruku nastávajícímu tchánovi.

Nár. Listy v prosinci 1898.

Těžký den ze života seržána Johna Snoppa.

Do tichého městečka, kteréž vznik svůj děkovalo zlatokopům, již však dávno byli odešli dále na západ, přibyl jednoho dne nový obyvatel. Byl to starý, ale marciální chlapík, s kníry původně zrzavými, ale teď již hezky prošedlými, hustými a mocnými jako chvosty, a hrozivě trčícími ode tváří. Nad čelem, jako rozpolténým hlubokou kolmou rýhou, klenula se důstojná lysina, jenom z části a nuzně zakrývaná tenoučkou vrstvou vlasů, sháněných z nejzadnějších končin lbi a rozestíraných po hlavě vlas vedle vlásku, jako lístek pozlátka. Zlatotepec nebyl by toho přesněji dovedl.

Nikdo se nepamatoval, že by příchozího byl někdy v obci viděl, nikdo nikdy neslyšel jeho jména a v matrice marně hledali zápisu o jeho narození, pokřtění atd.

Ale Johnu Snoppovi na tom všem nezáleželo. Řekl, že na konec života vrací se domů, když

se představenému ohlašoval, a předložené papíry jeho byly v pořádku. Bylo na nich tolik úředních pečetí a razítek, že na všem zbývalo již jen místo pro budoucí podpis ohledače mrtvol.

Duchovní správce vždy na sklonku měsíce stvrzoval svým podpisem na kvitanci, že John Snopp ještě žije, a za tři nebo čtyry dny potom docházel poštou pod těžkými pečetmi graciál pro Johna Snoppa. Nebylo toho mnoho, ale John Snopp neměl velikých potřeb.

Šňupal nejhorší tabák z ohromné okrouhlé tabatěrky, a ještě mizernější — možno-li — kouřil z prastaré pěnovky tumpachem okované. A k tomuto přepychu popřával si na oslazení denně nejlacinějších novin, krejcarových, bez kolku. Neboť ve vlasti Johna Snoppa vycházely i nekolkované noviny, jen pro pravověrné čtenáře. Byly to noviny nejlepší a nejspolehlivější, neboť je redigovala sama vláda.

John Snopp byl povaha uzavřená, nedůvěřivá. Byl to snad následek jeho někdejšího postavení. Neboť John Snopp býval seržánem gardy veřejného blaha, pořádku a bezpečnosti. Jediný z obyvatel tiché dědiny těšil se hned od prvního dne z přátelství nového osadníka. Byl to místní dráb, Faustus Dromedár, k němuž John Snopp přilnul odměřenou sice, ale skutečnou náklonností. Že odměřenou, bylo pochopitelno. Zachovalť si vždy vědomí, že náležel kdysi k velikému sboru, v němž sám byl číslem 3333. Byla to nemalá,

mocná, významuplná armáda, jejímž členem býval, a v jistých okamžicích zalétal John Snopp tesklivými vzpomínkami v oblast někdejšího svého působení. V takových okamžicích zachmuřilo se čelo jeho, již tak dost zamračené, a vrásky klikatily se na něm rychle jako blesky na temné obloze. Bylo třeba, aby si svraštělé čelo přejel mocnou, drsnou pravicí, podobnou medvědí tlapě, načež znenáhla se vyjasňovalo.

Ve chvílích takovýchto hledíval dráb Faustus Dromedár tázavě, zpytavě na Johna Snoppa, jakoby chtěl uhodnouti, co hárá nitrem nového soudruha. Ale kdož to mohl rozluštiti! Důvtip jeho sotva postihoval nějakého polního zloděje, sotva vystačil na lesní pych. Kterak mohl proniknouti ledví Johna Snoppa, které bylo upjato v kožené vestě a přes tu ještě obloženo silným, plstěným kabátem s dvěma řadami knoflíků, jehož ravéry byly přes sebe přeloženy. A krk Snoppův byl obepjat silným nákrčníkem z černé kůže leštěné, nad nímž vyčníval jenom proužek bílého límce. A nohy jeho vězely ve vysokých botách, jichž holeně těsně přiléhaly ke kolenům. Kudy mohlo uniknouti, co v sobě John Snopp tajil?

Byly jisté dny, kdy John Snopp oblékl bývalou svoji uniformu, pozůstatek někdejší slávy, futrál dávné zasloužilé činnosti své. Pyšně halil jeho tělo tmavorudý plášť, opásaný lesklým řemenem, na němž se klátil těžký palaš. Po pra-

vém boku v pouzdře z nepromokavé hřbetoviny vězel mohutný revolver, na břiše lesklo se číslo 3333, na zádech visela nábojnice. Hlavu kryla těžká kolomaznice s červenou růžicí a s tuhou „housenkou" z podivné srsti. A ruce byly naděty v silné rukavice z bílé jirchy.

Když byl takto vystrojen, John Snopp nevšímal si vůbec nikoho. V takovýchto slavných okamžicích byl si celým světem a sám byl středem toho světa. Děkoval sice blahosklonně na pozdrav Fausta Dromedára, ale nezastavil se s ním.

Ale mimo tyto dny slavnostní byl v roce den, kdy John Snopp zbavoval se všech odznaků někdejší své důstojnosti a kdy vypadal, jakoby kráčel na pohřeb. Byl zachmuřen, ale nebylo to zachmuření hněvu, nýbrž nějaké užírající bolesti, smutku. Zdálo se, že ho podežírá děsné jakési tajemství.

V těchto dnech bývalo Faustovi Dromedárovi skoro úzko z Johna Snoppa, a přece zas jej k němu cosi mocně přitahovalo a vábilo. Byl to i soucit, i zvědavost, horečná dychtivost zvěděti, s čím se Snopp před světem utajuje, ba snad i snaha, zda by mu nemohl uleviti.

Avšak John Snopp dlouho statečně vzdoroval a všechny pokusy Dromedárovy, všechny skryté i zjevné narážky a otázky odrážely se od jeho prsou jako slabé šipky od čedičové hradby.

Až jednou . . .!

Tehda, zdálo se, tíha tajemství Johna Snoppa přemohla. Snad k tomu přispěla i silná brandy, které popíjel s Dromedárem po pintách, když si pečlivý dráb odtroubil desátou večerní.

A pak skoro bez naléhání, sám ze sebe, svěřil se příteli.

„Dromedáre," řekl John Snopp vážně, „tys nezažil podobných okamžiků — ty netušíš, jaké těžké chvíle mohou nastati v životě jako byl můj — jako byl všech mých soudruhů. Byli jsme zvyklí činnosti, a když nás svolali, když se nám postavil v čelo inspektor a zvolal: Jen do toho! — pak, hochu, měl jsi nás vidět. Vycenili jsme zuby, vytasili jsme palaše, napřáhli jsme revolvery — a vzduchem svištěla ocel, rány dopadaly v pravo, v levo, do žen, bab, starců i dětí, třeba do kandelábrů. Všechno utíkalo — a my bušili dále. Neboť jsme byli nedotknutelni, náš guvernér nedal nikomu z nás ublížit, náš guvernér vždycky nás pochválil, náš guvernér každému našemu slovu věřil, naše výpověď před soudem nemohla býti zviklána ani tisíci svědky, neboť my jsme byli pod služební přísahou. A služební přísaha, Dromedáre, je těžší než pyramidy, silnější než Desatero, posvátnější než evangelium."

John Snopp se zasmušil a upadl v zadumání. Faustus Dromedár trpělivě vyčkával.

Konečně starý seržán pohodil hlavou, přihnul si ze džbánu a pokračoval:

„Ale jednoho dne, brachu, bylo nám hrozně. Toho dne obyvatelstvo slavilo — již nevím, zda stoletou památku narození nebo úmrtí či co — jednoho ze zasloužilých synů národa, jak říkali, jakéhosi národního svatého. Sjely se zástupy lidstva ze všech territorií, z končin blízkých i vzdálených, a městem jen se hemžilo. Byly plny všechny noclehárny, byly plny hotely i domy soukromé, ba i lodi v přístavě byly plny poutníků, kteří se byli dostavili s věnci, s prapory, s palmami, se štandárami, hudbami i lampiony. A v předvečer toho dne byl guvernérem ke všemu našemu mužstvu vydán zvláštní rozkaz: Garda veřejného blaha, pořádku a bezpečnosti chovejž se co nejšetrněji. Budiž jenom na místech nejnutnějších, ale i tam se chovej co nejzdrželivěji a tak, aby zůstala skoro nepozorována, a chraň se všeho zbytečného a dráždivého zakročování. Neboť pořádek jest zaručen pořadatelstvem slavnosti a budou o něj pečovati členové tělocvičných spolků, sboru obecních starších a jiných sdružení..."

John Snopp zase z hluboka si přihnul a odmlčel se.

Dlouho čekal Faustus Dromedár, ale když Snopp úst neotvíral, odvážil se pronésti skoro šeptem:

„No — a — —?"

John Snopp utkvěl dlouhým pohledem na Dromedárovi, který nechápal, a s výrazem kruté

bolesti — která i ve vzpomínce ještě pálila — pronesl hořce:

„Dromedáre! Pomysli a představ si, dovedeš-li! Najednou jsme měli býti slušni, šetrni! A představ si dále: všady bylo lidí jako much, jako máku, hlava na hlavě, ulice nacpány a zacpány, nikdo by nebyl moh' nikam utéci — a my — my do toho nesměli sekat...!“

Tvář Snoppova byla teď zryta jako nejhroznější bolestí neuralgickou. Ale ještě jednou se otevřela jeho ústa:

„Druhý den jsem vrátil patent a zadal jsem o graciál. A mého příkladu následovalo devět set jiných. Neboť násilí, které jsme den před tím musili učiniti své přirozenosti, svému zvyku, svému vychování, zlomilo nás nadobro...“

Nár. Listy v prosinci 1902.

Kterak John Smith vytáhl krk z oprátky.

„Tak, tak, hoši, jenom přikládejte, ať nám nevyhasne!“ napomínal starý John Smith, ucpávaje černým palcem tabák v krátké dýmce, aby se lépe rozhořel. „O žaludek a střeva není starosti, ty nám nezmrznou. Ve sklípku máme ještě šest soudečků brandy, a dnes navaříme grogu, až se budou hory zelenat. Ale na klepeta pozor! — a na pedály! Možná, že by se někdo z vás na ně zítra už nepostavil, kdyby nám vyhaslo. A na nosy, hoši, a na uši! Nos má právě každý tak dlouhý, jak ho potřebuje, a kdyby vám umrz', do smrti vám jiný nenaroste. A taky jsem ještě neviděl člověka, aby měl uši, že by mu stačily na mašli kolem krku. Na tyhle ornamenty pozor — bez uší se člověk dobře nevyjímá. Podívejte se na mne.“

John Smith již byl dokonale ucpal v dýmce, sáhl teď po pravém uchu, vyvěsil je z háčků, podíval se na ně, profoukl je, lalůček jeho tro-

chu otřel rukávem, a zas ucho zavěsil. Bylo to ucho aluminiové, náhražek za jeho někdejší ucho původní, které mu za hrozného mrazu a vánice bylo umrzlo. Tehda schválně si zajel do Nového Yorku, kde byl umělec, jenž takové správky na lidech podnikal. Ostatně to byl mistrovský kus, umělé ucho Johna Smitha. Byl do něho zasazen drobný hrací strojek a John Smith, ulehaje na noc, nikdy neopominul stisknouti péro, načež strojek spustil tenoučkými zvuky „yankee-doodle". Uspávalo prý ho to příjemně, a skutečně, starý John se nikdy nedočkal konce písničky. Než se váleček otočil a než ocelový hřebínek umlkl, chrápal Smith jako d v a kalifornští medvědi a ne jen jeden.

Bylo nás šest ve sněhové boudě, v níž k nám Smith rozmlouval. Byli jsme hezky vysoko, někde na pětašedesátém stupni, nad Hudsonskou zátokou. Byli jsme se vydali na lov polárních lišek, jejichž kožichy hezky platily. Tenkráte se tam ještě proháněly, mrchy, tenkráte, než je lupiči hudsonské společnosti vytřískali. Dnes aby za nimi běžel až na severní točnu, — a snad ani tam jich nebude mnoho.

Chtěli jsme se dostati k nejbližšímu srubu, který ležel jen asi dvacet mil severněji. Za jiných okolností to byl skok, ale oné zimy znamenalo to, jakoby byl na měsíci. Mrzlo, až ledy pukaly, a týden již se vztekala pekelná metelice, jakoby člověku broky do očí střílel. Tak

tedy jsme vystavěli sněhovou boudu, velikou, dutou homoli, v níž jsme již týden leželi jako psi v brlohu. Naše sáně venku byly zasněženy tří-sáhovou vrstvou sněhu — štěstí, že jsme všechny zásoby z nich vynesli hned prvního dne a uložili do „sklípku", jámy to pod boudou. No, bylo dosti sucharů, bylo dosti sušeného masa a dost slaniny. Vyhladovění nám nehrozilo. A žízeň taky ne. Leželo tam šest soudků brandy a čtyři soudky rumu. „Má drahá štěňátka," říkával nad nimi John Smith, „vy jste hezky nacucaná! Škoda, že vám musíme navrtati do břich děr, abychom tu sami nepošli!"

Tak tedy zle nám nebylo. A starý John Smith uměl vyprávět hezké věci — kde to všechno nabral!

Zase strčil černý svůj palec do dýmky a zas ucpával. Kdykoli si takto častěji počínal, znamenalo to, že je mu do hovoru, že chce povídat. A když on vyprávěl, ztichli jsme všichni jak myši v díře, nad níž číhá kocour.

„Povídám, hoši, je to psina, tam venku, ale ne nejhorší na světě. Ještě horší je, dostanete-li se panu Lynchovi do rukou. Ale to taky není nejhorší! Ještě horší skoro, když vás popadne sherif a dotáhne k soudu — a když se při tom náhodou jmenujete Smith — a John Smith!"

Dívali jsme se na Smitha, nechápajíce dobře.

„No, ano, vy jste jak selata u cecíčků, nic nevíte. Spočítejte si, kolik je Smithů v Americe!

Prý někde tam za tou velikou kaluží je Německo a tam zas je stejně mnoho Maierů. — Smith! Nějaký Smith vyvede darebáctví a sherif zpochytá Smithů padesát, kde se mu jaký namane. A hledejte mezi nimi pravého!"

John Smith zuřivě odplivl.

„Tak, tak, hoši, pamatujte si to. Taky mě jednou drželi. No, je tomu už pětadvacet let, ale vidíte, jak na to vzpomenu, pořád ještě jakoby mi hubu aloem vymazával. Hořkne mi vždy až do břicha."

John Smith zvrátil do hrdla půl pinty brandy a dále hovořil:

„Lotras nějaký — a jmenoval se John Smith — napálil někoho falešným dokumentem. Bylo to v Kalifornii, běželo o nějaký kousek zlatého dolu. Prodal, co mu nepatřilo. Vždycky se najde na světě bulík, který si ještě většího dá na nos pověsit. Až když nový „majetník" přišel a chtěl taky dobývat, vyšlo taškářství na jevo. Kde je John Smith?! A všechno se hnalo, aby ho na nejbližší borovici pověsili. Ale kde byl Smith! Vzal do zaječích, jakmile mu ten hňup peníze vysázel, a již se po něm ani neprášilo. A teď vám nastala honba za Smithy, kde jaký byl. Nějak jsem se tam tehdy nachomýtl, čapli mne. Někteří prokázali alibi, někteří zas utekli, na konec zbyli jsme jim tři, a táhli nás k soudu. Pravého jistě mezi nimi máme, domníval se sherif! Bůh mne netrestej, ale tomu chlapu schá-

zel jen ještě druhý pár noh, a docela dobře moh' být buvolem. Dva jmenovci se šťastně vytáhli, poněvadž se objevilo, že jeden se jmenuje vlastně Jonathan a druhého vůbec zapomněli pokřtít — dostal se na svět v takové nějaké roztržité rodině. Zbyl jsem já.

„Udělal jste to?" zahromoval na mne soudce, proslulý tehda Jack Stockfish.

„Račte odpustit," já na to, „ale jsem vůbec velmi překvapen, že — —"

„Mlčte!" zase soudce na mne. „Hájit se můžete, ale nepovídejte nám tu báchorky!"

„Račte dovolit," řekl jsem trochu zaražen, „ale v zásadě hájení spočívá právě v tom, abych uvedl vše — —"

„Držte hubu!" rozzuřil se soudce. „Nejste tu proto, abyste mluvil o zásadách. Stojíte zde, abyste řekl, zdali jste vinen anebo ne."

„Tak tedy jsem nevinen," vyhrkl jsem.

Soudce se usmál jako čert.

„Holenku, na to jsme my marně neštudýrovali dvacet let, abychom si pak dali od každého namluvit, že je nevinen. To by nás tu vůbec nebylo třeba. Tážu se vás naposled, zdali jste to udělal?"

„Neudělal!" vypjal jsem prsa.

„Chovejte se slušně," řičel soudce, „nebo vás disciplinárně potrestám."

Nezbývalo než abych mlčel.

Zpocený soudce vytáhl modrý kapesník, zatroubil do něho nosem jak jelen v podzimu a vykuliv na mne zarudlé oči, zeptal se opět:

„Docela naposled a po dobrém se vás táži, zdali jste to udělal?"

Netroufaje si mluviti, zavrtěl jsem jen hlavou.

Jízlivě se usmívaje, vyrazil na mne teď s ďábelskou otázkou:

„A kdo to te—dy u—dě—lal?"

Táhl každou slabiku, až na mne šly mrákoty. Ale ptal se víc, nežli jsem věděl, i řekl jsem:

„Vašnosti, to nevím."

„Vidíte, že jste to udělal vy," vzkřikl vítězně soudce, „když nám nemůžete říci, kdo jiný!"

Bylo mi v tom okamžiku, jakoby mně již dávali provaz na krk. Vždyť jsem tušil, že se v té otázce tají nějaké pekelnictví.

„Ale abyste viděl, že vás neodsoudím jen tak od oka, máme tu pány, kteří vás usvědčí."

Hrabal se v lejstrech, vytáhl osudný dokument, hrábl do šuplíku a vytáhl z něho cosi.

„Co pak je tohle?" šermoval mi tím před očima.

„To je zápisník," odpověděl jsem. Bodejť bych ho nepoznal, vždyť ho u mne našli.

„Dobrá," přisvědčil si Jack Stockfish spokojeně. „A teď zavolejte znalce," povelel biřici u dveří.

Přišli dva páni, kteří vypadali jako dva kvakerští faráři.

„Jen račte, pánové, račte," mluvil Jack Stockfish, jako by medem natíral. „Račte se na tohle podívat. Kdo to psal? A kdo psal tohle to?"

Kvakerští faráři podívali se na lejstro, podívali se do zápisníku, zdvihli tři prsty, obrátili oči v sloup a řekli jedním hlasem:

„Písmo pochází od jedné a téže ruky, a to od ruky tohoto obžalovaného zde, ať nás hrom na tom místě zabije."

„Nuže, Johne Smithe, jste usvědčen. A jménem zákona našeho svobodného státu vynáším nad vámi rozsudek, že jste vinen a že budete pozejtří ráno oběšen. Spořádejte své záležitosti."

John Smith odmlčel se. Dýmka byla vyhořela, stařec vysypal popel do ohně, znova nacpal, pouhými prsty vyňal z ohně řeřavý uhlík, vložil do dýmky a zabafal.

Nedýchali jsme, jsouce dychtivi konce. Neboť byl-li John Smith skutečně oběšen, pak nemohl seděti mezi námi. Ale on tu seděl.

„Oběsili vás opravdu?" vyhrkl nepředloženou otázku Joe Calfass.

„Tele!" řekl John Smith. „Takový provaz ještě nebyl upleten, na němž by mne pohoupali. Jacka Stockfishe odvezli druhý den do blázince a ti dva kvakeři byli dáni do ústavu idiotů. Neboť se objevilo, že jsem jakživ nechodil do školy a že vůbec neumím psát. Ten zápis-

ník nebyl můj — našel jsem ho jednou pod sedadlem starého dostavníku a trhal jsem z něho listy na ucpávky nábojů v ručnici. Po revisi procesu mě pustili a dali mně sto dollarů za vytrpěnou křivdu. To jsem střihl ušima, hoši! Tenkrát jsem ještě měl obě zcela zdravé.“

V kotli nad ohněm vařila se voda klokotem. John Smith narazil soudek rumu a za chvíli se před námi kouřil čpavě vonný grog.

„Tak, hoši,“ pobízel John Smith, „naložte si hodně pod palubu, abychom nepozbyli rovnováhy a šťastně taky tu dnešní svinskou noc přeplavali. Nebo teď skutečně sedíme v končině, kde i polární lišky dávají dobrou noc, potvory!“

A jedním srkem vytáhl John Smith pintu grogu, až se z něho kouřilo ušima i nosem. Nebo John Smith byl z oněch starých pijáků, kteří dovedli ještě něco vypít!

Nár. Listy v listopadu 1904.

Kterak by Tom Šereda málem byl uvázl.

Byly vzácné chvíle, kdy se ledví Johna Snoppa obměkčilo, kdy se jeho srdce otevřelo a kdy ústa sdílně promluvila. Ale když nastala chvíle taková a když srdce Snoppovo se otevřelo, pak taky otevřela se dokořán huba místního drába Fausta Dromedára, oči se mu pověsily na šťopky, uši přehýbaly se mu do předu, aby jim neunikla ani slabika, a nosem funěl Faustus Dromedár, jakoby měl roztočiti větrný mlýn.

Neboť John Snopp v jeho očích byl zjevením jako z jiného světa, a to bylo pochopitelné. Býval ť v mužných letech svých seržánem gardy veřejného blaha, pořádku a bezpečnosti v jednom z východních států veliké Unie, a v dobách aktivity zdobeno bylo jeho břicho číslem 3333. Kdežto Faustus Dromedár! Čím byl Faustus Dromedár! Jediným a slabým ramenem obecní spravedlnosti malého městečka na západě ame-

rickém, městečka, jehož slávy dnové dávno minuli, když zlaté žíly v divokém okolí jeho byly vydrancovány a když proud kovkopů si proklestil cestu ještě dále na západ. Potom zbyla v městečku jen jediná zlatá žíla, jejímž majetníkem byl obecní purkmistr, ale ani ta nebyla dost vydatná, aby někdejší význam obce udržela.

Takové tedy bylo omezené působiště, jehož spravedlnosti ramenem byl Faustus Dromedár. A ještě vyskytovali se posměváčkové, kteří toto rameno nazývali ramenem levým.

Ale Snopp! Jaký to byl bohatý, plodný život, jaká minulost! O něm věru bylo lze říci, že nežil nadarmo, kdežto Dromedár jen bídně živořil.

Někdy tedy John Snopp — a bývalo to hlavně, když o nějaký gallon brandy více vlil do svého prahnoucího nitra — pootevřel okénko vzpomínek a dal nahlédnouti do své minulosti a v bohaté pásmo kriminálních událostí tam daleko na východě.

Dnes byla taková chvíle, neboť taky brandy byla neobyčejně řízná, jadrná. A Dromedár podpíral oběma dlaněmi hlavu a poslouchal.

„Jak povídám, kmotře Dromedáre, tehda byla by naše garda pro veřejné blaho málem učinila výborný lov. Počítám — je to dobrých třicet let. Jen jen vztáhnout pařát, zatít mu drápy do tejla, udělat chramst! — a byli bychom ho měli."

„Koho?" vydechl Dromedár, jemuž se znenáhla ježily štětinaté vlasy.

„Koho! Toma Šeredu! Panečku, měl na mále!"

„Jak to bylo?" zašeptal jen Dromedár, aby Johna Snoppa nepřeplašil.

Snopp zdvihl pohár s jasnou tekutinou, polkl doušek, až mu ve chřtáně žblunklo, a vyprávěl:

„Stojím jednou na stanovišti u přístavu. Bylo sychravo a smrákalo se. Pojednou vidím, jak se ku přístavu krade mužská postava. Byl to Tom Šereda, člověk podezřelé minulosti. Obýval v zapadlé chatrči za městem a vyráběl mandlový olej z bukvic. Nesl pytel a z toho pytle kapala krev. — Zastavím ho a povídám k němu: Tome Šeredo, musím vás zapsat pro znečišťování ulic. Když nesete v pytli něco krvavého, máte mít pytel z nepromokavé látky. Bude vás to stát aspoň pět dollarů. — Šereda neříkal nic a šel dál. Na přístavní hrázi stanul, rozmáchl se a hodil pytel do vody. — Jdu k němu a povídám: Tome Šeredo, tohle vám může vynést hezkou mrzutost! Nevíte, že taky znečišťování přístavu je zapovězeno? Myslím, že vás mrzí dalších pět dollarů. — Šereda neříkal nic a zmizel mi ve tmách."

John Snopp oddechl, napil se řádně, a toho použil Faustus Dromedár, aby se zeptal:

„Zaplatil těch deset dollarů pokuty?"

„Bodejť by nezaplatil. Udal jsem ho, pod služební přísahou jsem mu to dosvědčil a Šereda byl pokutován. Hotově arci nezaplatil, protože se tehda bukvice neurodily a Šereda neměl. Ale odseděl si čtyry dny."

Faustus Dromedár zhluboka si oddychl, uspokojen vědomím, že spravedlnosti bylo učiněno zadost.

„Asi za půl léta," pokračoval Snopp, „stíhán byl gardou pro veřejné blaho jakýsi podezřelý mladík, obviněný, že rozšiřuje zapovězené písničky. Prchal ku přístavu, a když už viděl, že neunikne, vytáhl z kapsy balíček a mrštil jím do vody. Bylo to dvacet exemplářů té zakázané písničky, jak se později po šestatřicetihodinném výslechu přiznal. Doznání bylo, ale corpus delicti nám chyběl..."

„Neplavalo to na vodě?" otázal se Dromedár.

„Dromedáre, Dromedáre!" řekl John Snopp outrpně. „Tenkrát už byl všechen papír jen ze samé hlinky a padal ke dnu jak olovo. Bylo nařízeno vypumpovati přístav, neboť rozšiřovatel písniček nesměl ujíti trestu. Panečku, stálo to vypumpování čtvrt milionu dollarů. Písničky se nenašly, rozmočily se zatím, ale našel se pytel a v něm dva páry lidských noh, po kolena uříznutých."

„Stakra!" zvolal Dromedár, ale hned se od-

mlčel, všecek zaražen kárným pohledem Snoppovým.

„Vám se řekne stakra!“ pronesl Snopp netrpělivě. „Ale byla to mrzutá věc! Měli jsme nohy, ale neměli jsme nikoho, kdo by se k nim byl hlásil. Sám guvernér naší gardy pro veřejné blaho povídal: Na světě je půldruhého tisíce milionů lidí — hledejte mezi nimi, komu scházejí nohy! A zdá se, že tu dokonce běží o dva beznohé lidi, neboť za celou dobu svého úřadování nesetkal jsem se s člověkem, aby měl nohy čtyry! — A skutečně zjistili soudní znalci, jeden provazník a jeden řešetář, že ty nohy jsou rozličného pohlaví, že jedny z nich náležely kdysi ženštině a druhé muži. Hlavně to poznali znalci dle toho, že jeden pár noh měl boty s ostruhami, kdežto druhý měl malé lakované střevíčky, punčochy po kolena a podvazky.“

John Snopp se napil a Dromedár nesměle se otázal:

„Nebyl to pytel, jejž do přístavu hodil Šereda?“

Snopp utřel mohutné kníry, zadíval se na Dromedára a řekl:

„Taky to komusi připadlo, a dokonce jsme ho sebrali, abychom měli aspoň někoho. Nebo to si pamatujte, Dromedáre: hlavní věcí u všech úřadů policejních a soudů na světě je někoho mít! Není-li to pravý pachatel, pustí se zase za nějaký čas a popadne se jiný. A vždyť jste

slyšel: málem by byl Šereda uvázl. Zjistilo se, že měl pár lidí v podnájmu, kteří jednoho dne zmizeli beze stopy. Kam pak odešli? ptáme se. — No, do Evropy, povídá Šereda. Tam se člověk ztratí, ani neví jak. — A po kom pak vy máte tyhle šaty na sobě? A po kom to prádlo? A ty boty, a sukně, a kazajky, a bluzy, a klobouky? — Inu, to všechno mi dali na památku, vysvětlil Šereda. — Bylo nám nápadno, že se mu tam svlékli do naha a plouli do Evropy jen tak, ale pustili jsme Šeredu, protože jsme měli právě jiné starosti."

„A pro Boha vás prosím, mistře Snoppe," dychtil Dromedár, „jak to dopadlo?"

„Dopadlo! Rozumí se, že to dopadlo. Šereda měl štěstí, že za dvacet let umřel. Chalupu dědil stát, poněvadž jiných dědiců nebylo, a tenkráte právě generální prokuratura potřebovala nové ouřadovny. Adaptovali k tomu Šeredovu chatrč. Všechno bylo v dobrém stavu, eráru se hodí věci ještě horší. Jen podlaha byla jako na vodě. Jednou se prokurátor ve svém byró propadl po pás a jen že ho tak vytáhli. Ostatně si mohl gratulovat, že se nedostal pod podlahu ještě za živobytí Šeredova. Nikdo by mu nebyl pomoh' ven. Nebo když pak státní sekretář za půlsedma roku povolil náklad na novou podlahu, a když jsme starou vytrhali — našli jsme pod ní dvě kostry, mužskou a ženskou, a oběma chyběly nohy po kolena. Byli to ti dva Šeredovi pod-

nájemníci. Ale tenkráte jsme Šeredu již nemohli sebrat, protože byl na onom světě.“

John Snopp dokončil a taky dopil.

Faustus Dromedár díval se na něj uctivě, rozpakoval se chvíli, něco mu trhalo jazykem. Nedalo mu to konečně, i řekl:

„Ale mistře Snoppe, hned jsem si myslil, jak jste se zmínil o tom krvavém pytli Šeredově, že v tom bylo něco nekalého...“

„Myslil, myslil!“ utrhl se na něj Snopp. „To jsem znal jednoho jenerála, ten taky myslil, Dromedáre, a tomu to pěkně dopadlo! Teď myslíte, když jsem vám to všechno pověděl. Ale povídal jsem vám, že naše garda pro veřejné blaho měla vždycky tolik věcí na starosti, že nemohla za každým raubířem běhat.“

Dromedár pokořen svěsil hlavu. A více zničen než pokořen. Slova Snoppova ubíjela ho — cítil a přiznával si, že stačí za rameno spravedlnosti v zapadlém tom hnízdě na západě, ale že by neobstál se svým důmyslem na východě, kde je třeba jiných, geniálnějších lidí.

OBSAH.

Chráněnka 9

Pouhé smyšlenky.

Co snad ještě se nestalo 93
Zkušenost páně Hvížďálkova 104
Konkurs 114
Nezdařený pokus 125
„Labutí píseň“ čarodějnic 136
Pohádka o člověku s rukavicemi 150
Časová sensační zpráva 160
„Hlas cizince“ 173

Strašidelné.

Záhadná událost 187
Oko 200
Nebožtík rytmistr 217
Kosa na kámen 228
Jak se stalo, že Matěj Zadrobílek odřekl se karbanu 239
Jako vánoční povídka 256
Výkřik 267

„Amerikánské."

Jak vznikla a zanikla „Hvězda Severní" . . . 279
Padouši porotci! 292
Jak pochodil Abraham Clapps 302
Slon Jonathana Cafourka 311
Těžký den ze života seržána Johna Snoppa . 323
Kterak John Smith vytáhl krk z oprátky . . 330
Kterak by Tom Šereda málem byl uvázl . . . 338

Ztřeštěné historky vyšly poprvé v prosinci 1901. Při tomto novém, poopraveném vydání vypuštěna z obsahu *Želva* (příspěvek přírodopisný), kterou jsem vřadil do svazečku čtení pro mládež **Tobiáškův štědrý den a několik žertovných povídek o zvířátkách** (19. svazek Topičova **Osení**, v prosinci 1909). Za to oddíl „**A**merikánské" rozmnožen o dvě povídky: *Kterak John Smith vytáhl krk z oprátky* a *Kterak by Tom Šereda málem byl uvázl.*

Při povídce *Nezdařený pokus* na str. 125. neďopatřením vypadla poznámka v záhlaví, že věc otištěna poprvé v *Nár. Listech v lednu 1899.*

V Praze, koncem dubna 1912.

I. H.

Překlady v časopisech:

HERR MELCHIOR. (Pan Melichar.) DER FRATER AUS PODSKAL. (Fráter z Podskalí.) DER TONI LIEFERT. (Tonda odvádí.) Deutsch von Johann Michael. »Prager Zeitung« 1896—7.

DOMAĆA SREĆA. (Domácí štěstí.) Dvie slike iz bračnoga života. Přeložil Makso Kuntarić. »Narodne novine« v Záhřebě, září-listopad 1905.

ZJEDZONY SKLEP. (U snědeného krámu.) Do polštiny přeložil Adam Lach. »Dziennik dla wszystkich« ve Varšavě 1905.

ZWEI PRAGER IDYLLEN. (Dvě pražské idylly.) Přeložila Klára Hübschová. »Union« v Praze, únor—květen 1910.

OČE KONDELIK IN ŽENIN VEJVARA. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Stanko Svetina. »Narodni Dnevnik« v Celju (Štyrsko) 1910.

TAST KONDELIK IN ZET VEJVARA. (Tchán Kondelík a zeť Vejvara.) Poslovenil Stanko Svetina. »Narodni Dnevnik« v Celju (Štyrsko), v podzimu 1910.

HÄUSLICHES GLÜCK. (Domácí štěstí.) Autorisovaný překlad Em. Schicka. »Union« v Praze, září—listopad 1911. — Vydáno krom toho v samostatném svazku nákladem Eduarda Beauforta v Praze 1912.